

Urząd Gminy Świlcza
36-072 Świlcza 168

**Strategia Rozwoju
Społeczno-Gospodarczego
Gminy Świlcza
na lata 2022-2030**

Spis treści

1.WPROWADZENIE.....	3
2.WNIOSKI Z DIAGNOZY SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ.....	4
2.1.Podsumowanie diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej.....	4
2.2.Analiza SWOT	16
3.ZAŁOŻENIA I KONCEPCJE STRATEGICZNE	19
3.1.Potencjały rozwojowe Gminy Świlcza	19
3.2.Wizja i misja rozwoju.....	20
3.2.1.Misja rozwoju Gminy Świlcza	20
3.2.2.Obszary rozwoju Gminy Świlcza	21
3.2.1.Wizja rozwoju Gminy Świlcza	25
3.3.Cele strategiczne operacyjne i kierunki działań.	25
3.4.Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy	40
3.4.1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy	40
3.4.2. Rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	44
3.5.Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań Gminy	46
4.Komplementarność Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 z aktualnymi dokumentami planistycznymi	53
4.1.Komplementarność Strategii z dokumentami strategicznymi regionu i kraju	53
4.2.Uwarunkowania i Prawo wodne a Strategia Rozwoju Społeczno Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030.....	56
5.SYSTEM REALIZACJI STRATEGII.....	64
5.1.Zarządzanie Strategią	64
5.2.Monitoring i ewaluacja.....	65
5.3.Ramy finansowe realizacji Strategii.....	72
6.Spis rysunków, tabel, wykresów	77
Załącznik nr 1 Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Świlcza	78

1. WPROWADZENIE

Gmina Świlcza przystąpiła do opracowania *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na lata 2022 – 2030* – kluczowego dokumentu programowania rozwoju lokalnego. W Strategii przedstawiona została aktualna diagnoza stanu obecnego Gminy oraz określona koncepcja jej rozwoju w perspektywie do 2030 r.

Koncepcja ta jest zapisem wizji – perspektywy, do jakiej ma zmierzać rozwój Gminy – wraz z jej głównym założeniem tj. misją oraz etapami – celami rozwoju: strategicznymi i operacyjnymi. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na lata 2022 – 2030* to strategia zintegrowana: wskazuje najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze, przestrzenne i infrastrukturalne, na których powinna być skoncentrowana uwaga władz Gminy. Celem Strategii jest dynamiczny i zrównoważony rozwój Gminy, efektywne gospodarowanie własnymi zasobami wewnętrznymi oraz środkami finansowymi.

Opracowanie i wdrażanie *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na lata 2022 – 2030* opiera się na Ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz zmianami niektórych innych ustaw (Dz. U. 2020, poz. 1378) oraz na zapisach Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) w zakresie konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wdrażania systemu zintegrowanych strategii, w tym na poziomie lokalnym. Strategia jest dokumentem nadrzędnym względem innych planów i dokumentów planistyczno – strategicznych obowiązujących i mających powstać w przyszłości w gminie Świlcza, a z drugiej strony dokumentem spójnym z dokumentami wyższego rzędu, w tym ze Strategii rozwoju województwa-Podkarpackie 2030 oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030. Dokument Strategii będzie wyznaczał również ramy dla planów i programów powstających w gminie Świlcza podczas jej obowiązywania.

Strategia przygotowana została w zgodzie z wymogami metodologicznymi dla lokalnych dokumentów strategicznych oraz zaleceniami Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Główną zasadą przygotowania dokumentu było wykorzystanie metodologii partycypacyjno – eksperckiej. W trakcie prac zapewniono aktywny udział społeczności lokalnej (np. poprzez badania ankietowe, upublicznianie poszczególnych etapów prac, zasięganie opinii). Taki model przygotowania Strategii łączy atuty potencjału mieszkańców zaangażowanych w życie społeczne i gospodarcze w gminie z wiedzą i doświadczeniem ekspertów.

Przy przygotowaniu diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej i przestrzennej wykorzystano następujące metody:

- analizy materiałów źródłowych (desk i web research), w tym dokumentów lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich,
- badań ankietowych,
- analizy danych własnych i materiałów przekazanych przez Urząd Gminy w Świlczy i jednostki podległe,
- analizy danych statystycznych, szczególnie z: Banku Danych Lokalnych, Głównego Urzędu Statystycznego oraz innych danych ogólnodostępnych,
- współpracy z zespołem ds. Strategii powołanym w gminie.

2. WNIOSKI Z DIAGNOZY SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ

Rozdział prezentuje najważniejsze zagadnienia i wnioski wynikające z przeprowadzonej Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Świlcza – stanowiącej podstawę do programowania założeń niniejszej Strategii, jak i innych dokumentów planistycznych i strategicznych dla Gminy. Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna Gminy Świlcza wraz z wnioskami dla Strategii Rozwoju na lata 2022-2030 została opracowana w 2022 r.

Analizy i wnioski opierały się na danych statystyki publicznej, przede wszystkim zbieranych i udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny w ramach Banku Danych Lokalnych, a także pozostających w dyspozycji samej Gminy. Analiza wybranych danych i informacji, charakteryzujących podstawowe uwarunkowania rozwojowe jednostki, była prowadzona w ujęciu dynamicznym (badając lata 2017-2020/2021, w zależności od dostępności danych) i porównawczym (przedstawiając gminę Świlcza na tle pozostałych gmin tworzących powiat rzeszowski, dodatkowo tam, gdzie było to uzasadnione i pozwalało na wydobycie innych, cennych dla planowania strategicznego wniosków, dokonano porównania Gminy z jednostkami o podobnej charakterystyce – tło porównawcze stanowiły także Gminy sąsiadujące. Uwzględniano też odniesienia do średniej powiatowej i wojewódzkiej). Ostateczne wnioski, prezentowane w ramach dokumentu, zostały zweryfikowane i zaakceptowane przez kierownictwo Gminy.

2.1. Podsumowanie diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej

W zakresie uwarunkowań wynikających z położenia

Gmina Świlcza położona jest w centralnym punkcie województwa podkarpackiego, w zachodniej części powiatu rzeszowskiego. Gmina graniczy od wschodu z miastem Rzeszów, od północnego wschodu z gminą Głogów Małopolski, od północy z gminą Kolbuszowa, od zachodu z gminą Sędziszów Małopolski, natomiast od południa z gminami Iwierzycę i Boguchwałą.

Należy do największych gmin w powiecie rzeszowskim zajmując powierzchnię około 108 km², co stanowi 0,61% powierzchni województwa podkarpackiego i 8,86% powierzchni powiatu rzeszowskiego.

Administracyjnie podzielona jest na osiem sołectw (obszarów badawczych): Błędowa Zgłobieńska, Bratkowice, Dąbrowa, Mrowla, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciana, Woliczka. Największe powierzchniowo jest sołectwo Bratkowice (43,41% ogółu powierzchni).

Dla Gminy Świlcza czynnikiem najbardziej generującym możliwości rozwojowe Gminy jest sąsiedztwo miasta Rzeszowa i wynikający stąd szeroki zakres powiązań.

Powiązanie Gminy z Rzeszowem dotyczy głównie:

- rynku pracy – ponad 80% pracującej poza rolnictwem ludności Gminy znajduje zatrudnienie w Rzeszowie,
- infrastruktury technicznej, w tym komunikacyjnej (dobra obsługa miejską komunikacją publiczną z terenu Gminy do centrum Rzeszowa),
- świadczenia usług o charakterze ponadpodstawowym (w niektórych elementach również podstawowym) przez placówki znajdujące się na terenie miasta (oświata ponadpodstawowa,

specjalistyczne usługi medyczne, hospitalizacja, pogotowie ratunkowe, kultura – teatr, kina, imprezy, handel specjalistyczny, usługi bytowe i produkcyjne specjalistyczne, sport – imprezy),

- obsługi administracyjnej (szczebla powiatowego), usług bankowych, ubezpieczeń społecznych, doradztwa biznesowego, urzędu skarbowego itp.,
- połączeń komunikacyjnych z regionem, krajem, międzynarodowych (dworce PKP, PKS, S-19, A-4),
- rynek zbytu produktów rolnych i produkcji rzemieślniczej.

Istnieją, choć zdecydowanie mniej znaczące powiązania odwrotne miasta z gminą. Dotyczy to głównie:

- wzrastającego zainteresowania mieszkańców miasta do osiedlania się na terenie Gminy, zwłaszcza na obszarach przygranicznych o dobrych powiązaniach drogowych (tańsze niż w mieście tereny budowlane, niższe podatki),
- lokowania drobnych zakładów rzemieślniczych i usługowych (z powodów jak wyżej),
- rozwoju podmiejskiej, głównie świątecznej rekreacji i wypoczynku (obecnie głównie tzw. "odwiedziny u rodziny").

Powiązania te wynikające z wzajemnego sąsiedztwa Gminy z miastem należy uznać za bardzo pozytywne, aktywizujące gminę i zgodne z tendencją rozwoju stref podmiejskich wokół znaczących ośrodków miejskich.

Sytuację Gminy w makroskali określają elementy, funkcje, strefy rozwoju określone w skali regionu.

Wg. modelu równoważenia rozwoju, gmina Świlcza znajduje się w:

- potencjalnym paśmie przyspieszonego rozwoju kształtującego się wraz z modernizacją, rozbudową i budową systemów infrastruktury technicznej o znaczeniu europejskim,
- potencjalnej strefie wielofunkcyjnego, ekologicznie uwarunkowanego rozwoju – przyspieszonego rozwoju stymulowanego przez procesy integracyjne z Europą (Unią Europejską),
- w zasięgu miasta Rzeszowa – potencjalnego bieguna polaryzacji (węzła efektywności, konkurencji, innowacji i przedsiębiorczości), jako ośrodka o znaczeniu ponadregionalnym,
- w obszarze wysokiej aktywności gospodarczej,
- zasięgu korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i międzyregionalnym,
- obszarze wymagającym głębokiej restrukturyzacji rolnictwa,
- zasięgu ośrodka – bieguna rozwoju o znaczeniu ponadregionalnym.

W dniu 27.10.2021r. zostało podpisane porozumienie pomiędzy gminą Świlcza a Uniwersytetem Rzeszowskim w sprawie przekazania nieruchomości w postaci działek, o łącznej powierzchni 35,2948 ha, z przeznaczeniem na cel publiczny – "Budowę Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego wraz z infrastrukturą towarzyszącą i pozostałym zapleczem medycznym".

Zgodnie z porozumieniem Uniwersytet oświadcza, iż zobowiązuje się do niezbywania oraz nieoddawania do odpłatnego lub nieodpłatnego używania osobom trzecim darowanych nieruchomości, przez okres 12 lat od dnia podpisania umowy darowizny. Uniwersytet Rzeszowski zobowiązuje się zrealizować cel publiczny określony w ciągu 12 lat od dnia podpisania aktu notarialnego umowy darowizny z tym, że, zakłada realizowanie celu w kilku etapach, rozpoczęcie prac przy budowie I etapu inwestycji, na który składać się będą budynek lub budynki o powierzchni użytkowej, co najmniej 20.000 m², w terminie 6 lat od dnia podpisania umowy darowizny.

W zakresie procesów demograficznych i sfery społecznej

Demografia

Gmina Świlcza na tle gmin sąsiednich jak i na tle całego powiatu jest jedną z większych gmin wiejskich pod względem liczby mieszkańców. Liczba ludności Gminy Świlcza stanowi 9,32% ludności powiatu rzeszowskiego i 0,9% ludności województwa podkarpackiego. W analizowanym okresie 2017-2020 w porównaniu do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego zmiana ludności w gminie Świlcza jest dodatnia na poziomie 1,47% (tj. wzrost liczby mieszkańców o 230 osób) jest wyższa od zmiany w liczbie mieszkańców zarówno w powiecie rzeszowskim jak i w województwie), mniejsza niż dwie Gminy: gmina Krasne (ponad 6,17% procent wzrostu – tj. 686 osób), gmina Trzebownisko (ponad 5,08% - tj. 1095 osób), ale większa od gmin z ujemnym przyrostem ludności np. Dynów i Kamień.

Gęstość zaludnienia Gminy Świlcza wzrosła w latach 2017 - 2021 ze 140 do 143 osób na km², co oczywiście wynika z wzrostu liczby mieszkańców w gminie. Zarówno na początku, tak i na końcu okresu porównawczego wartości gęstości zaludnienia przewyższają regionalne wyniki - 119 osób na km². Gęstość zaludnienia Gminy jest zbliżona do średniej powiatowej (149 osoby na km²).

Struktura wiekowa

Analiza struktury wiekowej mieszkańców Gminy wskazuje, iż społeczeństwo Gminy Świlcza jest stosunkowo młode - osoby, które nie ukończyły 40 roku życia stanowią, bowiem 58,69% ogólnej liczby mieszkańców. Przeglądając się jednak bliżej innym jednostkom terytorialnym – widać, że wskaźnik ten nie odbiega od innych gmin a jednocześnie jest korzystniejszy niż dla województwa (wskaźnik to 56,61%).

Analizując strukturę mieszkańców Gminy Świlcza ze względu na wiek (na podstawie danych statystycznych za 2017-2020) należy zauważyć, że oprócz pokolenia wyżu demograficznego z lat 70-tych i pierwszej połowy lat 80-tych XX wieku (osoby w wieku 30-44 lat) duży udział w strukturze wiekowej ludności mają ludzie młodzi w wieku 25-29 lat.

Struktura ludności Gminy Świlcza w podziale na osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym wskazuje, że obecnie liczba w wieku produkcyjnym jest dominująca (61,2% ogółu mieszkańców). W badanym okresie 2017-2020 widać rosnącą liczbę mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (z 13,8% w 2017r. i 20,1% w 2020r.), ale także rośnie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (18,30% w 2017r. i 18,7% w 2020r.).

O ile statystyki obrazujące strukturę wiekową społeczeństwa Gminy Świlcza przedstawiają dane, które można uznać za korzystne, o tyle obserwacja zachodzących w tym obszarze zmian pozwala zauważyć negatywne procesy, wpisujące się w ogólnopolską tendencję starzenia się społeczeństwa. Wskaźniki obciążenia demograficznego wskazują, iż w strukturze mieszkańców rysuje się nieznacznie ogólnopolska tendencja starzenia społeczeństwa, mimo, iż obecnie przeważa liczba mieszkańców wieku produkcyjnym.

Oświata i wychowanie

Oświata i wychowanie na terenie Gminy Świlcza to bardzo istotna sfera funkcjonowania samorządu. Warunki nauki są dobre i systematycznie poprawiane. Dane GUS również potwierdzają, że w gminie Świlcza rośnie liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w 2020/2021r. w porównaniu do 2018/2019r. Aktualna sieć placówek wychowania przedszkolnego zapewnia potrzeby opieki nad dziećmi tej grupie wiekowej.

Pomoc społeczna

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba osób korzystająca z pomocy społecznej uległa zwiększeniu – po spadku w 2020r. obserwuje się gwałtowny wzrost liczby świadczeń (w 2017r.-978, 2018r.-1138, 2019r.-1145, w 2020r.-944, a w 2021r.-1033). Głównym powodem trudnej sytuacji życiowej i przyznawania pomocy przez GOPS jest: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i długotrwała choroba. Z analizy problemów społecznych wynika, że w 2021r. dysfunkcją, która występuje w największej liczbie rodzin jest dysfunkcja związana z bezrobociem (129 rodzin) oraz ubóstwem (124 rodzin).

W zakresie sytuacji gospodarczej

Przedsiębiorczość

Rozwój gospodarczy Gminy jest wypadkową zarówno wysokiego poziomu przedsiębiorczości mieszkańców, sprawnego zarządzania Gminą, jak również czerpania korzyści z dogodnej lokalizacji i warunków środowiskowo-przestrzennych. W odniesieniu do jednostek porównywanych dynamika zmian liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON w gminie Świlcza jest jedną z większych (15,5%), w tym także jest wyższa od wskaźnika dla powiatu (13,66%) czy województwa (9,89%).

W analizowanym okresie 2017-2020 w gminie Świlcza w zestawieniu z firmami wykreślonymi saldo jest w każdym roku dodatnie. Powyższe obserwacje pozwalają stwierdzić, że malejąca ilość pojawiających się wyrejestrowań jest ściśle powiązana z poprawiającymi się uwarunkowaniami dla prowadzenia działalności i kondycji lokalnej gospodarki. Przede wszystkim staje się to zachętą dla nowych przedsiębiorców, gotowych założyć swój biznes właśnie na obszarze Gminy Świlcza. W prowadzonej działalności przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007¹ dominuje handel (sekcja G-260 podmiotów) i budownictwo (sekcja F 156 podmioty). Znacząca jest także liczba podmiotów Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (115) Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe (112) i Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa (104) oraz sekcja Q (52) i sekcja J, SiT (46).

Sytuacja lokalnej przedsiębiorczości oddziałuje na kondycję budżetu lokalnego samorządu, na który składają się m. in. wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) oraz (PIT) w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W analizowanym okresie (2017-2020) widać wzrost z wpływów z podatków: CIT o 25,32% a PIT o 36,96%. W gminie Świlcza, jako kluczowy dochód uważa się wpływy z PIT.

Położenie geograficzne, zwłaszcza bliskość miasta Rzeszowa, która stymulując rozwój lokalnej małej i średniej przedsiębiorczości, wpływa na tworzenie nowych miejsc pracy i poziom bezrobocia wśród mieszkańców Gminy.

W latach 2017-2020 ogółem udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym systematycznie się zmniejsza. W 2017 r. wyniósł on 6,14%, a w 2020r. 6,05%. Nieco gorzej przedstawia się sytuacja kobiet niż mężczyzn. Udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2017 r. wyniósł 6,4% i była niższa od udziału mężczyzn (6,0%). W 2020 r. odsetek ten zwiększył się do 6,6% i zwiększył się także w porównaniu do udziału mężczyzn (5,5% -udział bezrobotnych mężczyzn w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym). Sytuacja ta wynika między innymi z tego, że kobiety częściej niż mężczyźni wybierają opiekę nad dziećmi niż rozwój zawodowy.

¹ BDL GUS za 2020r.

Kobiety częściej również zajmują się gospodarstwem domowym. Znaczenie również może mieć fakt, że pracodawcy chętniej zatrudniają mężczyzn niż kobiety.

Rok 2021 to rok powolnej odbudowy na rynku pracy, co widać w zmniejszeniu liczby bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Świlcza o 117 osób w stosunku do roku 2020.

Jednocześnie nieznane są dzisiaj ostateczne skutki pandemii COVID 19 oraz ich wpływ na sytuację gospodarczą i rynek pracy. Prognozowane dane przewidują spadek Produktu Krajowego Brutto oraz istotny wzrost bezrobocia. Zjawisko to dotyczyć będzie również lokalnych przedsiębiorców oraz lokalnego rynku pracy. Może to oznaczać również istotny wzrost transferów socjalnych skierowanych do osób tracących swoje źródła dochodu.

Rolnictwo

Udział użytków rolnych, będący jednym z podstawowych wskaźników natężenia produkcji rolnej wynosi ponad 83²% ogólnej powierzchni Gminy i jest niższy zarówno od wskaźnika krajowego (ok. 89,3%) i wskaźnika dla województwa podkarpackiego(ok. 84,6%).

Rolnictwo Gminy Świlcza charakteryzuje się, podobnie jak w całym województwie podkarpackim, znacznym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, co wpływa na ich niską rentowność, aż 54% gospodarstw posiada powierzchnię w granicach 1-5 ha – są to, więc gospodarstwa małe. Blisko 41% stanowią gospodarstwa o wielkości 5-10 ha, natomiast tylko 0,43% to gospodarstwa większe, o powierzchni powyżej 10 ha i 0,94% powyżej 15 ha.

Wnioski z niniejszego rozdziału wskazują, że Gmina obecnie (i wszystko wskazuje, że będzie to utrzymane w kolejnych latach) stwarza szczególnie przyjazne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej i w konsekwencji do tworzenia nowych miejsc pracy. Dowodzi tego nie tylko pozytywna dynamika zmian kluczowych wskaźników gospodarczych (m. in. tempo wzrostu liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON), ale także poziom inwestycyjny w infrastrukturę techniczną na terenie Gminy, sprzyjającą wzrostowi poziomu gospodarczego całej Gminy. Jak powszechnie wiadomo, sytuacja lokalnej przedsiębiorczości oddziałuje na kondycję budżetu lokalnego samorządu, na który składają się m. in. wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) oraz (PIT) w przeliczeniu na jednego mieszkańca, a w analizowanym okresie (2017-2020) widać wzrost z wpływu z podatków: CIT o 25,32%, a PIT o 36,96%.

W zakresie ochrony zdrowia

Na terenie Gminy Świlcza funkcjonuje obecnie szereg placówek ochrony zdrowia: Gminny Ośrodek Zdrowia w Świlczy, Wiejskie Ośrodki zdrowia w Trzcianie, Bratkowicach i Mrowli, Punkt Lekarski w Dąbrowie – wszystkie placówki prowadzone przez Zespół Opieki Zdrowotnej nr 2 w Rzeszowie. W ramach powyższych jednostek można otrzymać pomoc z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, opieki pediatrycznej, ginekologicznej, stomatologicznej oraz porady pielęgniarki i położnej środowiskowej oraz rehabilitacji zabiegowej.

Ilość porad medycznych udzielonych mieszkańcom Gminy zmalała w badanym okresie (2017-2020) o ponad 20% notując lokalne minimum w roku 2020 wynoszące nieco ponad 35 931 usług. Podobną tendencję przechodzą pozostałe Gminy powiatu rzeszowskiego. Generalnie liczba udzielonych porad

² Dane z 2005r.GUS

zarówno na terenie kraju, województwa czy powiatu rzeszowskiego w roku 2020 była mniejsza niż w 2017.

W zakresie potencjału kulturalno-rekreacyjno-turystycznego

Gminne Centrum Kultury Sportu i Rekreacji

Kluczową instytucją kultury w gminie jest Gminne Centrum Kultury Sportu i Rekreacji w Świlczy z siedzibą w Trzcianie. Prowadzone przez 13 instruktorów zajęcia odbywają się w 5 miejscowościach: Bratkowice, Dąbrowa, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciana. Członkami amatorskiego ruchu artystycznego są nie tylko mieszkańcy Gminy Świlcza, ale także okolicznych gmin. W roku 2021 ruch artystyczny tworzyło około 500 osób.

Centrum jest organizatorem imprez o zasięgu międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim oraz okolicznościowych uroczystości o charakterze lokalnym. Wśród głównych wydarzeń organizowanych przez centrum można wymienić Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne, Podkarpackie Forum Prasy Samorządowej, Ogólnopolski Konkurs Tradycyjnego Tańca Ludowego, Podkarpackie Święto Miodu. Centrum organizuje także konkursy recytatorskie i poezji śpiewanej, przeglądy zespołów polonijnych, dożynki gminne a także obchody świąt narodowych. Centrum organizuje też imprezy o charakterze sportowym: turnieje piłki nożnej, zawody w sporcie pożarniczym, zawody lekkoatletyczne. Gminne Centrum podejmuje współpracę z innymi instytucjami kultury (m.in. WDK Rzeszów, OSP, KGW, LKS-y oraz z parafiami) w celu zwiększenia zakresu organizowanych imprez oraz szerszego dostępu lokalnej społeczności do organizowanych wydarzeń).

Niestety rok 2020-rok pandemii w Polsce związanej z COVID-19 drastycznie ograniczył możliwości realizacji wszelkich działań instytucji kultury (zorganizowano zaledwie 10 wydarzeń). Rok 2021, podobnie jak poprzedni, ze względu na SARS COV-2 był rokiem wyjątkowym. Odbyła się, więc dużo mniejsza liczba wydarzeń kulturalnych niż zazwyczaj. Do maja 2021 zajęcia były prowadzone jedynie w formie zdalnej, grupy nagrywały filmy ćwiczeniowe i promocyjne. Dzięki wsparciu Wójta i Rady Gminy Świlcza, organizacji społecznych, a także dużej liczbie wolontariuszy w 2021r. zorganizowano łącznie 23 przedsięwzięcia kulturalne.

Wzrost liczby zorganizowanych przedsięwzięć kulturalnych przekłada się także na wzrost wydatków na kulturę w gminie Świlcza (wzrost o 23,24%), podobnie jak w całym województwie oraz powiecie rzeszowskim.

Biblioteki

W 2021r. biblioteki w gminie Świlcza wzbogaciły się o 2129 książek, w tym zakupione z budżetu Gminy 1666 woluminów oraz z programu „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0” 463 woluminów. W 2021r. Biblioteki otrzymały również dary książkowe od czytelników w ilości 560 woluminów.

Obecnie (stan na 2021r.) w Gminnej Bibliotece Publicznej w Trzcianie i jej Filiach Bibliotecznych zgromadzonych jest 70 832 woluminy, w tym 33 915 literatury dla dorosłych, 18 532 literatury dla dzieci i młodzieży oraz 18 385 literatury popularnonaukowej.

Ilość wypożyczeń na 1 czytelnika także sytuuje gminę Świlcza powyżej średniej krajowej wojewódzkiej i powiatowej. Jednak trzeba zauważyć, że liczba ta spada podobnie jak na poziomie ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatowym.

Dziedzictwo kulturowe- obiekty zabytkowe

Gmina Świlcza ma poważne osiągnięcia w dziedzinie ochrony zabytków kultury materialnej. Zinwentaryzowano i objęto ochroną oraz drobnymi remontami zabytkowe kapliczki i krzyże przy drodze oraz pomniki historyczne. Postawiono nowe, bądź w formie tablic pamiątkowych, bądź obelisków. Zadbane są i pieczołowicie utrzymywane wszystkie budowle sakralne, kościoły parafialne, kaplice cmentarne, cmentarze. Na terenie Gminy znajduje się wiele obiektów o wartości zabytkowej znajdujące się w wykazie obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych³.

Rekreacja i turystyka

Na potencjał turystyczny Gminy zdolny ściągnąć do Świlczy osoby szukające wypoczynku składają się w szczególności zasoby przyrodnicze. Liczne tereny leśne, zbiorniki wodne, szlaki turystyczne mogą stanowić ofertę skierowaną do turystów, którzy mogą tu znaleźć uroczne miejsca godne odwiedzenia, zapewniając relaks. W pierwszej kolejności uwagę zwraca usytuowany w północnej części Gminy kompleks leśny objęty Mielecko - Kolbuszowsko - Głogowskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Warto zwrócić uwagę na rezerwat Zabłocie w Bratkowicach, obejmujący tereny leśno-bagiennie w stanie niezmienionym lub mało zmienionym przez człowieka. Występuje na tym terenie ok. 160 gatunków ptaków.

Na terenie lasów bratkowickich zlokalizowany jest także Rezerwat Bór o powierzchni 365,43 ha z drzewami 90-i 100-letnimi, będący ostoją rzadkich gatunków ptaków - m.in. bociana czarnego.

Na terenie Gminy a konkretnie także w Bratkowicach w zlewni rzeki Mrowla znajduje się także część obszaru specjalnej odnowy ptaków pod nazwą Puszcza Sandomierska, należący do sieci Natura 2000.

Kolejny obszar warty wzmiankowania to ponad 30 hektarowe uroczysko Trzciana Olszyny - zamknięte dla ruchu mechanicznego, odwiedzane w celach edukacyjnych przez młodzież. Na tym terenie znajduje się ścieżka edukacyjna z wieżami widokowymi zadaszeniami oraz przystankami edukacyjnymi

Warto wspomnieć o trzech szczególnych elementach środowiska Gminy Świlcza, które warto z jednej strony objąć ochroną a z drugiej strony warto wyeksponować:

- Zespół holocenijskich torfowisk w dolinie rzeki Mrowla pomiędzy Trzcianą – Dyndy, Świlczą – Kamyszynem i Mrowlą – Otoką – posiadający wyjątkowe zasoby taksonów florystycznych i faunistycznych związanych z siedliskami bagiennymi.
- Dolina rzeki Osiny w Bratkowicach z przylegającym olsem bagiennym – biotop rozrodu ptactwa lasów bagiennych.
- Unikatowe stanowisko naturalnie sfałdowanego wypiętrzonego i naturalnie odsłoniętego fliszu karpackiego zlokalizowany w rejonie Woliczki.

Występujące na terenie Gminy Świlcza tereny leśne tworzą znakomite warunki i potencjał do rozwoju turystyki konnej.

³ Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków z siedzibą w Przemyśle
http://wuozprzemysl.pl/index.php/site/page/112#Rejestr_Zabytk%C3%B3w

Gmina posiada duży potencjał, jeżeli chodzi o tematykę turystyczno-rekreacyjną, jednak nie wykorzystuje go w pełni. W celu rozwoju turystyki powinno się rozwijać infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną, która wykorzystywana będzie nie tylko przez turystów, ale również przez mieszkańców Gminy oraz rozwinąć bazę noclegowo-wypoczynkową.

W zakresie kapitału społecznego

Pośród szeregu analizowanych w diagnozie wskaźników dotyczących kapitału społecznego warto zwrócić uwagę na stosunkowo dużą liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (3,11 w 2020r.) jest wyższa niż w powiecie (2,8). Wartość wskaźnika podobnie jak we wszystkich analizowanych jest wzrastała w ostatnich latach, Oznacza to, że mieszkańcy Gminy Świlcza są bardzo aktywni społecznie. Obecnie na terenie Gminy prowadzi działalność 47 organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe na terenie Gminy Świlcza budują ofertę kulturalno-sportową Gminy m. in. poprzez autorskie przedsięwzięcia czy realizację zadań publicznych. Cele i zasady współpracy między organizacjami a Gminą określa opracowywany corocznie „PROGRAM WSPÓŁPRACY Gminy Świlcza z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Przyjmując Program Współpracy z organizacjami pozarządowymi, Rada Gminy Świlcza deklaruje budowanie dialogu obywatelskiego, chęć umacniania lokalnych działań, stwarzania warunków do powstawania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej oraz wyraża intencję realizacji swych zadań ustawowych w ścisłym współdziałaniu z organizacjami pozarządowymi. Program współpracy jest dokumentem określającym ramy współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność pożytku publicznego dla dobra i rozwoju społeczności lokalnej.

Należy zaznaczyć, iż Wójt oraz Rada Gminy Świlcza dostrzegają potencjał oraz możliwości tkwiące w podmiotach sektora pozarządowego. W ramach współpracy Gmina zapewnia wsparcie finansowe (udzielanie dotacji poprzez otwarte konkursy ofert, tryb pozakonkursowy, umowy cywilno-prawne, udzielanie nieoprocentowanych pożyczek na realizację zadań w ramach funduszy zewnętrznych), jak i pozafinansowe (np. udostępnianie lokalu na spotkania, promocja wydarzeń organizowanych stowarzyszenia – umieszczanie informacji na stronie internetowej Gminy, na portalu społecznościowym, na tablicach ogłoszeń w urzędzie itp.)

W zakresie bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo drogowe w gminie Świlcza również jest na dobrym poziomie, o czym może świadczyć stosunkowo niewielka liczba ofiar wypadków drogowych oraz zmniejszająca się z roku na rok liczba rannych.

Stosunkowo duża liczba zdarzeń drogowych jest po części spowodowana niewłaściwą infrastrukturą drogową, która nie jest przystosowana do tak intensywnego ruchu samochodowego. Należy zaznaczyć, iż w ramach prac inwestycyjnych związanych z infrastrukturą jednym z priorytetów jest poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego. Zakres ten obejmuje kosztowne, lecz niezbędne inwestycje jak np. **remonty** bieżące nawierzchni bitumicznych na drogach gminnych, a także prowadzone ciągłe działania, jak np. rozbudowa sieci chodników czy rozbudowa infrastruktury OSP.

W zakresie infrastruktury technicznej

Mieszkalnictwo

Na terenie Gminy Świlcza w analizowanym okresie obserwuje się wysoki udział liczby budynków mieszkalnych w wydawanych decyzjach w zakresie zabudowy. W 2019r. wydano 218 decyzji o warunkach zabudowy, w tym 186 to budynki mieszkalne, w 2020r. wydano 123 decyzji o warunkach zabudowy w tym 91 to budynki mieszkalne.

Powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie w 2020 r. była o 3,9% większa niż w 2017r. Stan instalacji techniczno-sanitarnych, w które wyposażone są mieszkania na terenie Gminy, uległ poprawie, ale wciąż wymaga dalszych prac. W 2020r. w przypadku instalacji takich jak wodociąg, ustęp spłukiwalny i łazienka nastąpił niewielki procentowy wzrost względem roku 2017 (ok.0,3%), ilość mieszkań wyposażonych w ogrzewanie centralne wzrosła w tym czasie o 0,8%, a w sieć gazową o 1,6%. Mimo poprawy w 2020 r. 22,9% wszystkich mieszkań nie posiadało centralnego ogrzewania, a 14,2% nie miała dostępu do gazu sieciowego, 11,1% mieszkań nie posiadało łazienki, a 7,7% ustępu spłukiwalnego, instalacji wodociągowej było pozbawionych 4,6% mieszkań

Ważnym elementem infrastruktury technicznej, zwłaszcza w kontekście, jakości powietrza, jest również sposób ogrzewania mieszkań. W gminie Świlcza powoli następuje wzrost liczby gospodarstw domowych, które do ogrzewania budynku wykorzystują kotły gazowe – w 2020r. średnio 85,8% ogółu mieszkańców korzystała z instalacji gazowych, ale w kolejnych latach zapowiada się znaczny wzrost tego wskaźnika. Według danych GUS BDL korzystający z instalacji gazowej w badanym okresie (2017-2020) stanowili ok.86% mieszkańców i na tle powiatu oraz gmin wiejskich wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy. Po niewielkim spadku w 2019r. (-0,14%) już w 2020r. obserwuje się wzrost liczby osób korzystających z instalacji gazowej. Zwiększenie o ponad ok.2% jest częściowo spowodowane dopłatami do wymiany piecy opalanych paliwem stałym na piece gazowe np. „Czyste powietrze”.

W kontekście polityki ekologicznej pozytywnie należy ocenić fakt, że w gminie Świlcza stale spada ilość wytwarzanych odpadów zmieszanych, rośnie ilość odpadów zbieranych selektywnie.

Drogi – komunikacja

System drogowy na terenie Gminy Świlcza opiera się drogach krajowych (11,6% dróg na terenie Gminy Świlcza) drogach powiatowych (21,9% ogółu dróg) oraz drogach gminnych (66,5%) stanowiących dopełnienie całego układu transportowego

Układ dróg krajowych sprawia, że gmina posiada wysoką wewnętrzną spójność terytorialną zwłaszcza DK94 łącząca dwie największe wsie w gminie, a także łączy gminę z sąsiednim Rzeszowem. Dzięki autostradzie A4 gmina jest włączona w europejski system drogowy, a także jest dobrze skomunikowana zewnętrznie. Stosunkowo mniejsze znaczenie ma droga S19, której od węzła Świlcza dojazd do węzła Rzeszów Zachód o długości 4,4 km będący zachodnim fragmentem obwodnicy Rzeszowa obecnie służy, jako wjazd na autostradę A4.

W zarządzie gminnym obecnie znajduje się łącznie 132,622 km dróg, – z czego 43,65 km to drogi o nawierzchni asfaltowej (28,25% ogółu dróg gminnych). Drogi o nawierzchni tłuczniowej stanowią 10,92% dróg gminnych a ich łączna długość wynosi 16,86 km. Pozostałą część (60,83%) stanowią drogi gruntowe o łącznej długości 100,47 km.

Najdłuższa sieć dróg gminnych umiejscowiona jest w miejscowościach Świlcza, Trzciana oraz Błędowa Zgłobieńska. Z wyjątkiem miejscowości Bratkowice oraz Trzciana, Świlcza, Rudna Wielka w każdej miejscowości do remontu kwalifikuje się ponad 50% zasobów dróg gminnych.

Koleje

Przez gminę przebiega linia kolejowa nr 91 Kraków - Tarnów - Rzeszów – Przemyśl – Medyka, będąca jednocześnie szlakiem paneuropejskim E30. Obecnie po zakończono prace modernizacyjne, zwiększające maksymalną prędkość do 160 km/h. Na terenie Gminy są zlokalizowane trzy przystanki osobowe: Trzciana, Świlcza i Rudna Wielka. Bezpośrednie pociągi odjeżdżają kilka razy dziennie do Tarnowa, Krakowa, Przemyśla i Rzeszowa. Na terenie Gminy Świlcza brak jest infrastruktury kolejowej, związanej ruchem towarowym.

Sieć wodno-kanalizacyjna

Aktualnie każda miejscowość Gminy jest zaopatrywana w wodę poprzez system sieci wodociągowej oparty na poborze wód podziemnych ze studni głębinowych. Na przełomie lat 2017-2021 długość czynnej sieci wodociągowej w gminie Świlcza zwiększyła się o 10,1 km. Ponadto na omawianym obszarze w latach 2017-2021 zwiększyła się objętość wody dostarczanej gospodarstwom domowym o 31 dam³. Nastąpił również wzrost zużycia wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca Gminy (o 1,37 m³).

Na terenie Gminy funkcjonuje od 1992 r. gminna – grupowa oczyszczalnia ścieków Świlcza – Kamyszyn. Na tle gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego Gmina Świlcza jest gminą wiodącą pod względem liczby korzystających z wodociągów (99,9%) oraz kanalizacyjnej (zaraz po gminie Trzebownisko i gminie Krasne) 86,1% - korzystający z instalacji w % ogółu ludności (2021r.)

Sieć gazowa

Przez teren gminy Świlcza przebiega sieć gazowa wysokiego ciśnienia, którą eksploatuje Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. Oddział w Tarnowie

Według danych GUS BDL korzystający z instalacji gazowej w badanym okresie (2017-2021) stanowili ok.87,6% mieszkańców i na tle powiatu oraz gmin wiejskich wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy. Po niewielkim spadku w 2019r. (-0,14%) już w 2021r. obserwuje się wzrost liczby osób korzystających z instalacji gazowej. Zwiększenie liczby osób korzystających z instalacji gazowej w Gminach z powiatu rzeszowskiego jest częściowo spowodowana dużymi dopłatami do wymiany piecy opalanych paliwem stały na piece gazowe.

Sieć energetyczna

Ważnym elementem zapewniającym bezpieczny rozwój przedsiębiorstw jak również wysoką, jakość życia mieszkańców jest odpowiedni rozwój infrastruktury przesyłowej, elektroenergetycznej. Bliskość aglomeracji rzeszowskiej jest czynnikiem sprzyjającym gminie Świlcza w zapewnieniu odpowiedniego poziomu dostaw w przedmiotowym zakresie. Przez teren gminy lub w ich bezpośredniej bliskości przebiegają linie energetyczne lub znajduje się infrastruktura techniczna stwarzająca korzystne warunki rozwoju. Przez obszar gminy przebiegają linie wysokiego napięcia (110 kV) będące na majątku i w eksploatacji PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów ale obszar gminy Świlcza zasilany jest z także stacji elektroenergetycznych (zlokalizowanych na obszarze gmin ościennych). Stacje jw. posiadają rezerwy mocy. Na terenie Gminy Świlcza znajduje się 110 stacji transf. SN/nN (w tym: słupowe – 106 szt.,

wnętrzowe – 4 szt.) będących na majątku PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów. Ponadto na obszarze gminy znajdują się stacje transformatorowe SN/nN będące na majątku odbiorców.

Przez teren Gminy Świlcza przebiegają należące do Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE S.A.) jednotorowe linie elektroenergetyczne: 400 kV Rzeszów – Krosno Iskrzynia oraz 220 kV Chmielów – Boguchwała.

Gospodarka odpadami

Odpady komunalne na terenie gminy Świlcza są odbierane ze wszystkich nieruchomości, zarówno zamieszkałych, jak też niezamieszkałych (firmy, instytucje, prowadzący działalność gospodarczą, właściciele działek rekreacyjnych, ogrody działkowe itp.). W badanym okresie (2017-2021) odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów wzrosły z 4,0 % do 49,5%. Wzrósł także wskaźnik świadczenia usług odbioru odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych z 76,1% w 2019r. do 83,6% w 2021r.

Na terenie gminy Świlcza funkcjonuje Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych. Jest on zlokalizowany na terenie Oczyszczalni Ścieków Świlcza- Kamyszyn. W 2021r. Gmina osiągnęła poziom 100% w zakresie recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych, 1,19% ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania oraz 22,91% recyklingu, przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych z obszaru gminy.

W zakresie zagadnień związanych ze środowiskiem naturalnym, w tym stanu ochrony powietrza

Klimat

Geograficznie gmina leży na pograniczu pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej. W ramach tych zasadniczych krain można wyróżnić tzw. mezoregiony: Podgórze Rzeszowskie, Pradolinę Podkarpacką (rynną Podkarpacką) i Płaskowyż Kolbuszowski. Dużym atutem Gminy Świlcza jest łagodny klimat. Na terenie Gminy Świlcza można wyróżnić dwie strefy klimatyczne. Z jednej strony w Kotlinie Sandomierskiej klimat ma charakter bardziej kontynentalny, charakteryzujący się suchymi i upalnymi latami. Występują tam stosunkowo większe roczne amplitudy temperatur niż w pozostałej części Gminy. Z drugiej strony, na Pogórzu Karpackim roczne amplitudy temperatur są mniejsze. Sumy opadów relatywnie większe, większe są też większe amplitudy dobowe temperatur.

Wody

Teren Gminy Świlcza znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 „Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów”, największego obszarowo zbiornika wód podziemnych na terenie Podkarpacia oraz w granicach projektowanego obszaru ochronnego tego zbiornika. Granice tego zbiornika zostały określone w dokumentacji hydrogeologicznej zatwierdzonej przez MOŚZNIL decyzją nr KDH 1/013/6037/97 z dnia 18 lipca 1997 r. Obszar zbiornika wynosi 1934 km². Na obszarze GZWP nr 425 użytkowe znaczenie dla zaopatrzenia w wodę pitną i przemysłową ma jedynie czwartorzędowe piętro wodonośne. Występujący tutaj neogeński (mioceński) poziom wodonośny, związany z piaskowcami i piaskami kompleksu iłów krakowieckich. Jest to jednak poziom o niskich parametrach, zarówno ilościowych (mała wydajność), jak i jakościowych (wysoka mineralizacja). Warstwa wodonośna jest zbudowana ze żwirów i piasków. Na przeważającej części obszaru zbiornika stan wód oceniono, jako dobry (klasy I–III);

Obszar Gminy Świlcza położony jest w obszarze dorzecza Wisły w regionie wodnym Górnej Wisły. Wody powierzchniowe w Gminie Świlcza są narażone na presję ze strony punktowych emitorów takich jak ścieki komunalne oraz przemysłowe, przypadki awarii kanalizacji. Ponadto ze względu na zróżnicowaną rzeźbę terenu z licznymi wzniesieniami i stokami możliwe jest obszarowe zanieczyszczenie wód spływami powierzchniowymi. Badania przeprowadzone w punkcie pomiarowo-kontrolnym Mrowla-Nowa Wieś znajdującej się w sąsiedniej gminie wykazały, że JCWP „Mrowla” jest silnie wrażliwa na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Badanym parametrem biologicznym był fitobentos oceniony na III klasę, elementy hydromorfologiczne sklasyfikowano w II klasie potencjału ekologicznego. Ze względu na przekroczone dopuszczalne średnioroczne wartości wskaźników azotu amonowego, Kjeldahla oraz fosforanów elementy fizykochemiczne są klasyfikowane poniżej II klasy. Na podstawie powyższych wyników JWCP osiągnęło umiarkowany potencjał ekologiczny oraz umiarkowany potencjał ekologiczny w obszarze chronionym a ogólny stan określany jest, jako zły.

Teren Gminy Świlcza położony jest w jednolitej części wód podziemnych PLGW 2000153. Stan chemiczny i ilościowy tych wód oceniony jest, jako dobry. JCWPd jest w ogólnej ocenie w stanie dobrym, w tym w dobrym stanie chemicznym i ilościowym, nie jest zagrożona ryzykiem niespełnienia celów środowiskowych. Dla PLGW 2000153 celem środowiskowym jest dobry stan ilościowy i dobry stan chemiczny. Obszar ten znajduje się poza wykazem obszarów chronionych, zgodnie z Planem Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2016 r. poz. 1911).

Zgodnie z definicją umieszczoną w Ramowej Dyrektywie Wodnej dobry stan wód podziemnych oznacza stan osiągnięty przez część wód podziemnych, jeżeli zarówno jej stan ilościowy, jak i chemiczny jest określony, jako co najmniej „dobry”.

Powietrze

Dużym atutem Gminy Świlcza jest w miarę czyste powietrze. Na terenie Gminy nie występuje znaczne zagrożenie, jakości powietrza, ze względu na nieobecność dużych zakładów przemysłowych. Jednakże wpływ na powietrze mają emitowane zanieczyszczenia z lokalnych kotłowni i palenisk domowych oraz z licznie uczęszczanej drogi krajowej. Wpływ również ma emisja zanieczyszczeń pochodzących z sąsiednich miejscowości m.in. z Rzeszowa.

Jak wynika z danych o emisji zanieczyszczeń, lokalne źródła emisji nie powodują przekroczeń dopuszczalnego poziomu zanieczyszczeń powietrza. Źródła zanieczyszczeń powietrza na obszarze Gminy stanowią emisje zanieczyszczeń docierających nad jej obszar z sąsiednich gmin, a także bardziej odległych obszarów - łącznie z emisją transgraniczną.

Wyniki modelowania zanieczyszczenia powietrza benzo(a) pirenem w pyłe PM10 wykazały występowanie na terenie powiatu obszarów przekroczenia poziomu docelowego obowiązującego dla tego zanieczyszczenia. Modelowanie wykazało występowanie stężenia średniorocznego ben-zo(a) pirenu w przedziale 1,1-3,9 ng/m³ tj. 110-390% normy.

W zakresie finansów publicznych

Zarówno dochody, jak i wydatki Gminy Świlcza w analizowanym okresie wzrosły. Jedną z cech wyróżniających gminę na tle innych jednostek jest wysoki wskaźnik wydatków majątkowych, co dobrze świadczy o ambicjach rozwojowych władarzy Gminy. Jedną z najistotniejszych kwestii wydaje się dalsza budowa „bazy podatkowej” zarówno dla podatku od osób fizycznych, jak i podatku od osób prawnych

i podatku od nieruchomości. Można to osiągnąć prowadząc konsekwentną politykę rozwojową opartą o rozwój osadnictwa i przedsiębiorczości na terenie Gminy. Godna podkreślenia jest również sprawność Gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych zarówno na poziomie ilości projektów, jak i kwot pozyskanych w okresie w okresie programowania środków UE 2014-2020.

Fundusze zewnętrzne są kluczowym czynnikiem napędzającym lokalny rozwój, a za pozyskiwanie środków na największe inwestycje – przede wszystkim infrastrukturalne – odpowiedzialne są władze jednostek samorządu terytorialnego. Często dofinansowania te służą stabilizacji sytuacji budżetowej w obliczu rosnących wydatków i zmian regulacji prawno-finansowych. Przy ograniczonych dochodach zwykle jest to podstawowe źródło finansowania potrzebnych i kosztownych inwestycji gminnych, ale również ponadgminnych. W Gminie Świlcza obecność funduszy zewnętrznych jest wykorzystywana w wysokim stopniu. Gmina w okresie programowania środków UE 2014-2020 w latach 2017-2021 podpisała 226 umów o dofinansowanie, a wartość umów/decyzji o dofinansowanie 264,5 mln pokazuje, jak bardzo aktywnie gmina korzysta ze środków wspólnotowych UE.

Nowe inwestycje publiczne to element sprzyjający nie tylko podnoszeniu, jakości życia mieszkańców, ale także poprawiający uwarunkowania dla rozwoju przedsiębiorczości czy budujący przyjazny wizerunek obszaru dla każdego z jego użytkowników. Na te działania składa się zwykle budowa lub modernizacja istniejącej infrastruktury. Poczynione inwestycje to zwykle główny czynnik przyciągający zewnętrznych inwestorów, koło zamachowe dla miejscowego rynku budowlanego, ale także element polityki społecznej i środowiskowej: pozwala niwelować bezrobocie, zwiększać komfort życia, a także wspierać poprawę stanu środowiska.

2.2. Analiza SWOT

S

MOCNE STRONY

➔ LOKALIZACJA

1. Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Rzeszów - stolicy województwa (rynek pracy, edukacja, zdrowie)
2. Położenie na skrzyżowaniu Autostrady A4 będącej polskim odcinkiem europejskiej drogi E40 i drogi ekspresowej S19.
3. Położenie blisko lotniska w Jasionce, bliskość firm klastera Doliny lotniczej.

➔ KOMUNIKACJA

4. Rozwinięty system dróg lokalnych oraz przebiegającej przez gminę w układzie średnicowym drodze krajowej DK94.
5. Połączenia kolejowe - linia kolejowa nr 91 Kraków - Tarnów - Rzeszów – Przemyśl – Medyka, stanowiąc jednocześnie część szlaku paneuropejskiego E30, Podkarpacka Kolei Aglomeracyjna funkcjonująca w ramach linii nr 91.

➔ ŚRODOWISKO

6. Czyste naturalne środowisko przyrodnicze - sprzyjające rozwojowi rolnictwa ekologicznego i agroturystyki.
7. Warunki sprzyjające turystyce aktywno – wypoczynkowej np. rowerowej, pieszej.
8. Posiadane potencjały turystyczne takie jak szlaki turystyczne, stawy rybne i ścieżka ekologiczna w Trzcianie, zbiornik retencyjny w Bratkowicach i pola golfowe w Trzcianie.

➔ KULTURA

9. Istnienie cennych obiektów dziedzictwa kulturowego.
10. Dbłość o kulturę i tradycję lokalną.
11. Rozwinięta działalność kulturalna i artystyczna (ośrodek kultury, domy ludowe, zespoły artystyczne)
12. Bogata działalność Bibliotek.

➔ KAPITAŁ LUDZKI

13. Rozwinięta aktywność społeczna mieszkańców.
14. Silne poczucie tożsamości i więzi lokalnej – duży potencjał ludzi zdolnych do pracy, w tym osób wykształconych.
15. Wzrastająca liczba ludności w gminie (w okresie 2017-2020 wzrost o ok.2%), przy czym dominująca liczba mieszkańców Gminy jest w wieku produkcyjnym (61,2% ogółu mieszkańców).
16. Utrzymująca się atrakcyjność osiedleńcza Gminy (coroczne decyzje o warunkach zabudowy to głównie budynki mieszkalne a ponadto w 2 w badanym okresie obserwuje się dodatnie saldo migracji na 1000 ludności (w 2021 r. wniosło 9,1).
17. Spadek liczby bezrobotnych (w 2017 r. wyniósł on 6,14%, a w 2020r. 6,05%).

➔ INFRASTRUKTURA

18. Wysoki stopień zwodociągowania Gminy
19. Przygotowana i rozbudowana infrastruktura energetyczna w gminie i jej bezpośredniej bliskości
20. Dostęp do Internetu
21. Posiadanie oferty terenów inwestycyjnych położonych w bezpośrednim sąsiedztwie strefy ekonomicznej Rzeszów – Dworzysko.

W

SŁABE STRONY

1. Wysoki odsetek dróg do remontu (w każdej miejscowości do remontu kwalifikuje się ponad 50% zasobów dróg gminnych).
2. Wymagające rewitalizacji obszary na terenie Gminy
3. Niedostateczny rozwój komunikacji publicznej w niektórych częściach Gminy.

4. Mała liczba średnich i dużych przedsiębiorstw, o znaczącym potencjale inwestycyjnym.
5. Wymagający modernizacji stan bazy lokalowej niektórych obiektów użyteczności publicznej (domy ludowe, OSP, pawilony sportowe).
6. Mimo posiadanego potencjału niewielka oferta turystyczna. Brak wykreowanego produktu turystycznego.
7. Starzenie się społeczeństwa (rośnie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (18,30% w 2017r. i 18,7% w 2020r.).
8. Niska dostępność bazy infrastrukturalnej pozwalającej na tworzenie lub przekształcanie/adaptacje (w już istniejących obiektach) miejsc publicznych na rzecz podmiotów realizujących zadania własne gminy, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej

SZANSE

1. Możliwość pozyskania i wykorzystania funduszy zewnętrznych na wsparcie infrastruktury komunalnej, przedsiębiorczości, kultury i turystyki z nowej perspektywy finansowej UE 2021-2027.
2. Przynależność do Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i realizacja inwestycji w ramach mechanizmu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT).
3. Przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Trygon –Rozwój i Innowacja” – wspólna realizacja działań mających na celu rozwój lokalny.
4. Ze względu na wysoką atrakcyjność podregionu rzeszowskiego dla inwestorów, w szczególności dla działalności przemysłowej i zaawansowanej technologicznie, konieczne jest uzbrojenie terenów inwestycyjnych (np. przy strefie Dworzysko, SAG).
5. Wzrost zamożności społeczeństwa oraz tendencje osiedlania się poza ośrodkami miejskimi.
6. Rozwój zaplecza dla obecnych i przyszłych mieszkańców (żłobki, przedszkola, szkoły, tereny rekreacyjne, organizacja zajęć, klubów sportowych).
7. Rozwój popytu na produkty ekologicznego rolnictwa, przetwórstwa rolnego oraz usługi agroturystyczne. Ułatwienia prawne dla rolników sprzyjające rozwojowi przetwórstwa żywności i produkcji produktów regionalnych.
8. Rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych, który prowadzić może do większej aktywizacji seniorów.

ZAGROŻENIA

1. Niestabilna sytuacja gospodarcza w Polsce związana z pandemią COVID-19 oraz z konfliktem zbrojnym na Ukrainie i trudności w przewidzeniu jej skutków i konsekwencji.
2. Wzrost występowania miejscowych zagrożeń, które wynikają z ekstremalnych zjawisk pogodowych – w szczególności powodzi i suszy.
3. Biurokracja związana z pozyskiwaniem środków zewnętrznych.
4. Rozciągłość czasowa i rosnące koszty przygotowania inwestycji.
5. Fiskalizm Państwa i rosnące koszty pracy.

3. ZAŁOŻENIA I KONCEPCJE STRATEGICZNE

3.1. Potencjały rozwojowe Gminy Świlcza

Z przedstawionej analizy SWOT wynika, że najlepszym scenariuszem dla Gminy Świlcza jest scenariusz nastawiony na wykorzystanie szans rozwojowych - zwłaszcza w kontekście jej położenia zarówno na skrzyżowaniu europejskich szlaków drogowych jak i blisko miasta Rzeszowa, które charakteryzuje się sporym potencjałem oraz dość dynamicznym tempem rozwoju.

Tabela 1. Potencjały rozwojowe Gminy Świlcza

Obszar	Potencjały
Uwarunkowania geograficzne	bliskość geograficzna Słowacji i Ukrainy
	malowniczy i harmonijny krajobraz, jako istotny czynnik przyciągający mieszkańców i turystów
Infrastruktura techniczna i komunikacyjna	wzrastająca dostępność komunikacyjna regionu (A4, droga ekspresowa S19, PKA)
	rosnąca pozycja portu lotniczego w Jasionce
Gospodarka odpadami	utrzymywanie się ilości odpadów produkowanych na relatywnie stałym poziomie
Efektywność energetyczna oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	korzystne uwarunkowania naturalne pozwalające na efektywne wdrażania rozwiązań wpływających na wzrost wykorzystania OZE

Potencjał gospodarczy	korzystna lokalizacja w pobliżu ośrodka wojewódzkiego
	funkcjonowanie obszarów sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości (SSE, PPNT, SAG Rzeszów-Dworzysko),
	obecność znaczących gospodarczo przedsiębiorstw
Edukacja	dobrze wyposażona baza edukacyjna szkół zlokalizowanych w gminie
	szeroka oferta edukacyjna na wszystkich poziomach kształcenia
Rynek pracy	zapotrzebowanie na wykwalifikowane kadry
	ze strony przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie aglomeracji rzeszowskiej
Walory przyrodnicze	unikalne walory przyrodnicze
	duża liczba terenów atrakcyjnych przyrodniczo możliwych do wykorzystania jako strefy rekreacji i wypoczynku
	funkcjonowanie zasobów umożliwiających tworzenie liniowych produktów turystycznych
Instytucje kultury oraz zabytki dziedzictwa kulturowego	duża liczba zabytków dziedzictwa kulturowego wpływająca na wzrost atrakcyjności turystycznej
	funkcjonowanie domów ludowych w każdej miejscowości
Organizacje pozarządowe i partycypacja społeczna	relatywnie wysoki współczynnik partycypacji społecznej
	wzrost liczby organizacji pozarządowych
	wzrost ilości inicjatyw społecznych

3.2. Wizja i misja rozwoju

3.2.1. Misja rozwoju Gminy Świlcza

Misja Gminy wynika zarówno z analizy warunków geograficzno-przyrodniczych stanowiących atut Gminy i szansę w jej dalszym rozwoju, a także wynika z zasobów - potencjałów, którym Gmina Świlcza dysponuje.

Gmina Świlcza jest jedną z atrakcyjniejszych do zamieszkania gmin powiatu rzeszowskiego pod względem lokalizacyjnym oraz infrastrukturalnym. Połączenie historii i bogatej tradycji z prężnym rozwojem, czyni Świlczę jednym z dynamicznie rozwijających się miejsc w okolicach miasta Rzeszowa.

Misja określa kluczowe, strategiczne założenia rozwojowe Gminy Świlcza, wyznaczając tym samym obszary rozwojowe, w jakich koncentrować ma się interwencja lokalnego samorządu w okresie do roku 2030 oraz wyznacza aspiracje rozwojowe lokalnej wspólnoty oraz samorządu.

Misja Gminy – opisuje zasady, jakimi gmina będzie się kierować podejmując działania na rzecz realizacji wizji. Misja to syntetyczny opis sposobu postępowania w celu realizacji wizji Gminy.

W odniesieniu do zawartości misji określono kluczowe **obszary rozwoju dla Gminy**, które definiują także strukturę operacyjną wdrażania strategii, jako wieloletniego programu działania samorządu

Zdefiniowana w ten sposób misja pełni rolę wyznacznika elementarnych kierunków prac nad określaniem celów strategicznych rozwoju Gminy oraz na ich podstawie celów szczegółowych i zadań realizacyjnych.

3.2.2.Obszary rozwoju Gminy Świlcza

OBSZAR I: GOSPODARKA

Na rozwój gospodarczy Gminy Świlcza korzystnie wpływa jej położenie geograficzne, zwłaszcza bliskość miasta Rzeszowa, która stymulując rozwój lokalnej małej i średniej przedsiębiorczości, wpływa na tworzenie nowych miejsc pracy i w znacznym stopniu zmniejsza występowanie zjawiska bezrobocia.

Przedsiębiorczość to rodzaj tej aktywności społecznej, która zapewnia lokalnym środowiskom rozwój w wymiarze zarówno finansowym, jak i społecznym. Badania pokazują, że obszary, na których działają aktywni gospodarczo mieszkańcy, charakteryzują się niższym bezrobociem, wyższymi dochodami budżetowym i skutecznie przyciągają inwestorów zewnętrznych.

W okresie od roku 2017 do 2020 wzrosła o 15,50% - to znacznie więcej niż wzrost dla całego powiatu (13,66%) województwa (9,89%). Mieszkańcy Gminy Świlcza na tle powiatu rzeszowskiego wykazują się większą aktywnością gospodarczą. W odniesieniu do jednostek porównywanych dynamika zmian liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON w Gminie Świlcza była jedną z wyższych (15,5%), w tym także jest wyższa od wskaźnika dla powiatu (13,66%) czy województwa (9,89%).

Na terenie Gminy Świlcza dominuje sektor prywatny nad publicznym. Różnica w ilości przedsiębiorstw w poszczególnych sektorach jest dość znaczna. W sektorze prywatnym dominuje jednoosobowa działalność gospodarcza (84,75%).

Największą dynamikę rozwojową w gospodarce Gminy wykazuje sektor handlu, usług, a nawet produkcji. Drobną wytwórczość i usługi to praktycznie główny kierunek rozwoju gospodarczego Gminy, dający dochody finansowe gminie i alternatywne dla rolnictwa miejsca pracy w miejscu zamieszkania.

Dobrym rozwiązaniem są prowadzone działania w kierunku powiększania terenów inwestycyjnych z przeznaczeniem na cele gospodarcze dla rozwijających się firm na terenie Gminy Świlcza oraz inwestorów zewnętrznych (np. Bratkowice teren po byłych PPGRR, teren w Rudnej Wielkiej przylegający do Rzeszowskiej Strefy Aktywności Gospodarczej).

Ważnym krokiem w rozwój przedsiębiorczości jest podpisane porozumienia pomiędzy Gminą Świlcza a Uniwersytetem Rzeszowskim w sprawie przekazania nieruchomości w postaci działek, o łącznej powierzchni 35,2948 ha, z przeznaczeniem na cel publiczny – "Budowę Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego wraz z infrastrukturą towarzyszącą i pozostałym zapleczem medycznym".

Rolnictwo Gminy Świlcza charakteryzuje się, podobnie jak w całym województwie podkarpackim znacznym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, co wpływa na niską ich rentowność. Aż 54,62% gospodarstw posiada powierzchnię w granicach 1-5 ha, więc są to gospodarstwa małe. Blisko 41,31% stanowią gospodarstwa o wielkości 5 - 10 ha, natomiast tylko 0,43% to gospodarstwa większe, o powierzchni powyżej 10 ha. Udział użytków rolnych, będący jednym z podstawowych wskaźników natężenia produkcji rolnej wynosi ponad 29,91% ogólnej powierzchni Gminy i jest niższy zarówno od wskaźnika krajowego (ok. 47,82%), wskaźnika dla województwa podkarpackiego (ok. 32,44% i wskaźnika dla powiatu rzeszowskiego (34,38%).

Na skutek bardzo niewielkich rozmiarów przeciętnego gospodarstwa, wytwarza ono przeciętnie po wysokich kosztach i przy ogromnych nakładach pracy. Uzyskany dochód jest zbyt mały, by wystarczył do utrzymania rodziny. Wydajność pracy rolnika jest tak mała, że oznacza ogromne marnotrawienie tej pracy. Stan taki nie może być utrzymany, tak ze względu na europejski proces integracyjny, który coraz bardziej uwytatniał będzie sprawę konkurencyjności naszych produktów, jak też ze względu na fakt, iż rozwój innych gałęzi gospodarki wymuszać będzie zmiany w rolnictwie. Zmiany te powinny objąć przesunięcie znacznych zasobów siły roboczej do nierolniczych gałęzi gospodarki, wprowadzić rolnictwo znacznie głębiej niż dotąd w społeczny podział pracy, a także poprzez różne formy integracji pionowej i poziomej, łagodzić winny rynkowe skutki rozproszenia i małej skali produkcji. Dla przeludnionej wsi brak lepszej alternatywy niż rozwój wielofunkcyjny, oznaczający obecność na terenie Gminy - obok rolnictwa - intensywnej aktywności nierolniczej, dostosowanej do lokalnych możliwości terenowych, środowiskowych, finansowych, a zatem powstawanie wielu nowych miejsc pracy i źródeł dochodów.

Nie można, więc pominąć roli, jaką w przebudowie wsi i rolnictwa może odegrać bliskie sąsiedztwo dużego organizmu miejskiego, jakim jest Rzeszów. Stanowi on, bowiem naturalne ognisko rozwoju

gospodarczego, wzbogacając miejscowy rynek pracy i pełniąc wielorakie funkcje wobec przyległych terenów wiejskich

Istotną cechą samorządu Gminy jest zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej, bowiem samorząd odpowiada za wszystkie sprawy publiczne dotyczące życia mieszkańców w obrębie jednostki terytorialnej. Władze samorządowe odpowiadają za zaspokajanie potrzeb mieszkańców. Od umiejętności gospodarowania zasobami i od tego, jak gmina będzie wykorzystywać swoje szanse, zależy jej rozwój. Obecność Polski w Unii Europejskiej i rozwój gospodarczy wymaga od samorządów coraz bardziej kreatywnego myślenia z zakresie przyciągania nowych inwestorów, ale przede wszystkim inwestowania w infrastrukturę. Jest to również szansa na rozwój Gminy. Infrastruktura stanowi kombinację wielu cech, bez których nie jest możliwy rozwój gospodarczy jednostki lokalnej i wyższy standard życia społeczności lokalnej.

Gmina może poszczycić się doskonale rozwiniętą infrastrukturą techniczną. Na całym obszarze Gminy jest dostęp do sieci gazowej, wodociągowej, elektrycznej i telefonicznej. Istnieje możliwość dostępu do „szybkiego Internetu”. Z roku na rok systematycznie zwiększa się ilość sieci kanalizacyjnej. Systematycznie prowadzone są akcje zbiórki, segregacji i składowania odpadów komunalnych. Wszystkie te działania doprowadziły do znacznej poprawy stanu środowiska naturalnego na terenie Gminy.

Współczesny świat stawia przed samorządami gmin, powiatów i województw wyzwania związane ze zmianami o charakterze ekonomicznym, kulturowym czy społecznym. Jednym z takich wyzwań jest konkurencja między miejscami/obszarami, która pojawia się na różnych poziomach i polach aktywności. Rywalizacja ta dotyczy zasobów, inwestycji, liczby turystów czy nowych mieszkańców. W związku z coraz bardziej swobodnym przepływem ludzi, kapitału i przedsiębiorstw jednostki samorządu terytorialnego muszą dbać o tworzenie jak najlepszych warunków, nie tylko stanowiących element „przyciągający” dla nowych użytkowników oferty terytorialnej, lecz także przynoszącym satysfakcję obecnym. Zarówno w odpowiedzi na wyzwania konkurencji, jak i w celu lepszego zaspokojenia potrzeb swoich grup docelowych Gminy/miasta czy regiony zaczęły wykorzystywać w swojej działalności założenia teorii marketingu.

W konsekwencji współczesne jednostki samorządu terytorialnego współzawodniczą o pożądane opinie i odczucia społeczne, czyli właściwy wizerunek. Rozpoznawalny pozytywny wizerunek coraz częściej stanowi główny walor miejsca/obszaru, decydujący o jego przewadze konkurencyjnej na rynku terytoriów⁴.

OBSZAR II: SPOŁECZEŃSTWO

Zgodnie z zasadą rozwoju działań rozwojowych w wymiarze społecznym będzie dążenie do poprawy, jakości życia mieszkańców Gminy Świlcza i ich rodzin. Polityka podnoszenia, jakości usług publicznych obejmować będzie kompleksowe działania w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego poczynając od dostępu do opieki zdrowotnej, opieki nad dzieckiem, wysokiej, jakości edukacji, a także dóbr i usług kultury oraz pozostałej oferty czasu wolnego (rekreacyjnej i sportowej), poprzez możliwość uzyskania satysfakcjonującego zatrudnienia, ułatwiającego godzenie ról zawodowych i rodzinnych.

Usługi publiczne obejmują dobra publiczne, w odniesieniu, do których niemożliwe jest wykluczenie kogokolwiek z korzystania z nich. Są to dobra, od których oczekujemy określonej, jakości - niezależnie od liczby osób z nich korzystających (każdy nowy konsument nie narusza uprawnień pozostałych).

⁴ <http://markowysamorzad.pl/marketing/ABC/markowys/files/7.pdf>

Doskonalenie zarządzania usługami publicznymi dokonuje się poprzez zwiększanie powszechnej dostępności oraz poprawę jakości usług świadczonych przez jednostki administracji publicznej. Powszechna dostępność oraz poprawa jakości jest efektem sprawnego zarządzania usługami przez jednostki administracji publicznej, które dbają o zapewnienie warunków do efektywnej ich realizacji, bazując na zdefiniowanych standardach ich realizacji oraz określonym rynku usługodawców.

Jako odpowiedź na postępujący proces starzenia się społeczeństwa podejmowane będą działania dedykowane seniorom, ukierunkowane na podtrzymanie ich sprawności i aktywności oraz wykorzystanie ich potencjału w życiu społecznym. Sprzyjać temu będą m.in. rozwiązania na rzecz wzrostu aktywności edukacyjnej osób starszych, szczególnie w zakresie kompetencji cyfrowych, a także poprawy ich aktywności fizycznej.

Fundamentem dla harmonijnego rozwoju na poziomie lokalnym jest także aktywność mieszkańców działających na rzecz lokalnej wspólnoty. Tworzenie przestrzeni dla zaangażowania w działalność społeczną, stwarzanie możliwości dla podnoszenia kompetencji oraz rozwoju osobistego osobom w różnym wieku to ważne aspekty kumulowania lokalnego kapitału społecznego. Istotne jest, aby samorząd angażował się w różnorodne inicjatywy nie tylko, jako donator, lecz także, jako partner. Szczególnie ważnym aspektem w ramach tego celu strategicznego jest udostępnianie nowoczesnych programów edukacyjnych, dzięki którym dzieci i młodzież uzyskają dostęp do rzetelnej wiedzy, ale także nabędą umiejętności i postawy takie jak kreatywność, odpowiedzialność, szacunek dla lokalnego dziedzictwa kultury i przyrody. Innym elementem kapitału społecznego jest efektywność podejmowanych działań pomocowych, w tym także implementowanie nowoczesnych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, np. poprzez wykorzystanie form przedsiębiorczości społecznej. Istotnym aspektem dla trwałego wzmocnienia lokalnego kapitału ludzkiego jest promocja wolontariatu.

OBSZAR III: ŚRODOWISKO NATURALNE

Celem ochrony środowiska przyrodniczego w gminie jest zachowanie i wzbogacenie wartości środowiska i walorów krajobrazowych przy zachowaniu zasady rozwój zrównoważonego. Ochrona środowiska przyrodniczego w obszarze Gminy powinna odbywać się poprzez prowadzenie gospodarki przestrzennej o zaostrożonych rygorach na obszarach objętych ochroną.

Doskonalony w ostatnich dziesięcioleciach system prawny ochrony środowiska, w odniesieniu do działalności gospodarczej stopniowo poprawia skuteczność w nakłanianiu podmiotów gospodarczych do wprowadzania metod gospodarowania bliższych zasadom zrównoważonego rozwoju. Skuteczność oddziaływania norm prawnych, regulujących zachowania względem zasobów środowiska znajduje odbicie w znaczącym zmniejszeniu obciążeń środowiska przyrodniczego. Jednym z najważniejszych środków, umożliwiających wprowadzenie zasad zrównoważonego rozwoju jednostek terytorialnych jest gospodarka przestrzenna. Powinna ona regulować zasady użytkowania terenów i wykorzystania lokalnych wartości środowiska w sposób zapewniający trwałość zasobów odnawialnych, najbardziej oszczędne wykorzystanie zasobów nieodnawialnych i rehabilitację zasobów zniszczonych. Podstawową metodą zmierzającą do realizacji celów jest w gospodarce przestrzennej ustalenie zasad zagospodarowania obszarów wchodzących w skład określonej jednostki terytorialnej, zgodnie z ich predyspozycjami, określonymi przez analizy uwarunkowań wynikających z warunków naturalnych i dotychczasowych sposobów zagospodarowania.

Odnawialne źródła energii mogą stanowić istotny udział w bilansie energetycznym poszczególnych gmin, powiatów czy nawet województw. Mogą przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego regionu, a zwłaszcza do poprawy zaopatrzenia w energię na terenach o słabo

rozwinętej infrastrukturze energetycznej. Potencjalnie największym odbiorcą energii ze źródeł odnawialnych może być rolnictwo, a także mieszkalnictwo i komunikacja. Szczególnie dla regionów dotkniętych bezrobociem odnawialne źródła energii stwarzają nowe możliwości w zakresie powstawania nowych miejsc pracy. Natomiast tereny rolnicze, które z uwagi na silne zanieczyszczenie gleb nie nadają się do uprawy roślin jadalnych, mogą być wykorzystane pod uprawę roślin przeznaczonych do produkcji biopaliw. Istnieje niemal powszechna zgoda, że rozwój energetyki opartej na źródłach odnawialnych może przyczynić się do rozwiązania wielu problemów ekologicznych stwarzanych przez energetykę, a równocześnie obniżyć koszty związane z wytwarzaniem energii.

Samorządy są odpowiedzialne za zaspokojenie zapotrzebowania mieszkańców na energię ciepłą, za oświetlenie ulic i placów, są także odbiorcą energii ciepłej bezpośrednio – w budynkach administracji samorządowej oraz pośrednio, m.in. w takich obiektach użyteczności publicznej, jak: szkoły i przedszkola, ośrodki zdrowia i inne. We wszystkich tych zadaniach własnych samorządy mogą wykorzystywać odnawialne źródła energii, podobnie jak przy tworzeniu lokalnych planów energetycznych.

3.2.1. Wizja rozwoju Gminy Świlcza

Wizja rozwoju Gminy Świlcza określa stan docelowy w roku 2030, do którego władze lokalne, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szanse pojawiające się w najbliższym otoczeniu, będą wspólnie z mieszkańcami ustawicznie dążyć.

WIZJA

Gmina Świlcza w 2030 r. będzie gminą nowoczesną, oferującą znakomite warunki zamieszkiwania; dbającą o rozwój przedsiębiorczości, szczególnie w sferze usług, turystyki weekendowej, rekreacji oraz sektorze rolnym; dbającą o ochronę środowiska oraz zabytki kultury materialnej i przyrodniczej.

Dzięki rozwojowi infrastruktury publicznej i rozwijaniu sektora usług społecznych Gmina Świlcza skutecznie podejmuje rywalizację o nowych mieszkańców, efektywnie wykorzystując swoją lokalizację.

Mieszkańcom Gminy zapewnione zostaną warunki życia zgodnie ze standardami europejskimi w zakresie bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, oświaty i kultury a podjęte działania społeczne takie jak polityka senioralna i aktywizacja wspólnoty lokalnej wzmacnia poziom integracji i buduje gminną tożsamość na bazie dialogu, poszanowania różnorodności i zrównoważonego rozwoju.

3.3. Cele strategiczne operacyjne i kierunki działań.

Różnorodność zmian zachodzących w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym wymaga od samorządu lokalnego opracowania zintegrowanej interwencji publicznej, która będzie stanowić skuteczną odpowiedź na wyzwania będące ich następstwem. Znalazło to swoje

odzwierciedlenie w strukturze strategii, której podstawę stanowią **3 obszary rozwoju, w ramach, których określono:**

- **cele strategiczne** – cele z długim horyzontem czasowym, wynikające z wizji rozwoju, będące jej konkretyzacją. Cele te wyznaczają kierunek działania podmiotów życia społecznego i gospodarczego Gminy. Są to cele długookresowe, wskazujące działania, które prowadzą do zwiększenia przyszłych możliwości i konkurencyjności Gminy. Są one sformułowane ogólnie, jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane funkcje (potrzeby), które winny zostać zrealizowane (zaspokojone) w określonym horyzoncie czasu. Pomimo swej ogólności cele strategiczne są związane z konkretną rzeczywistością oraz prognozą jej zmian w przyszłości. Sformułowano 3 cele strategiczne, które są podporządkowane obszarom rozwojowym. Są one sobie równe pod względem ważności i pilności, a zatem ich uszeregowanie nie ma wpływu na kolejność realizacji.
- **cele operacyjne** dotyczą średniego horyzontu czasowego, określają narzędzia i sposoby realizacji celów strategicznych.
- **kierunki działań**, które wskazują przyjętą strategię postępowania, służą realizacji założonych celów, a tym samym stanowią podstawę wdrażania strategii. Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków (aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej) podejmowanych przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Część z nich to konkretne przedsięwzięcia rozwojowe (projekty), najczęściej o charakterze inwestycyjnym, których realizacja będzie miała kluczowe znaczenie dla powodzenia prowadzonej polityki rozwoju Gminy w perspektywie do roku 2030.

Strategia określa również oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia. Interwencje planowane w ramach poszczególnych obszarów nie są rozłączne, lecz wzajemnie się przenikają i uzupełniają, dzięki czemu możliwe będzie uzyskanie efektu synergii, kluczowego dla ich powodzenia.

Strategia będzie realizowana przez następujące cele strategiczne i operacyjne:

OBSZARY ROZWOJU GMINY		
I.GOSPODARKA	II.SPOŁECZEŃSTWO	III.ŚRODOWISKO NATURALNE
CELE STRATEGICZNE		
INNOWACYJNOŚĆ KONKURENCYJNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	ZASPOKAJANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW GMINY w ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH	ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNY GMINY ZAPEWNIAJĄCY DBAŁOŚĆ o ŚRODOWISKO NATURALNE
CELE OPERACYJNE		
1.1. Poprawa jakości systemu dróg publicznych oraz zwiększenie dostępności układu komunikacyjnego w gminie.	2.1.Wzmocnienie (budowa, rozbudowa) nowoczesnej infrastruktury publicznej (kulturowej, edukacyjnej, społecznej) służącej mieszkańcom, turystom i inwestorom.	3.1. Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej Gminy.
1.2. Inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów terenami inwestycyjnymi na terenie Gminy.	2.2. Podejmowanie działań w celu aktywizacji społecznej mieszkańców i wzrostu ich partycypacji w życiu Gminy.	3.2. Wspieranie działań dążących do osiągnięcia ładu ekologicznego poprzez ochronę kształtowanie środowiska przyrodniczego w zgodzie z obowiązującymi normami i zaleceniami.
1.3. Rozwój i promocja przedsiębiorczości lokalnej oraz wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców.	2.3. Rozwój oferty usług publicznych oraz wykorzystanie nowych form działań pomocowych	
1.4. Kształtowanie pozytywnego wizerunku Gminy oraz wzmocnienie struktur samorządowych służących mieszkańcom, środowisku i gospodarce.	2.4. Poprawa jakości kształcenia i dostępności usług edukacyjnych dzieci i młodzieży	
1.5. Zrównoważony rozwój gospodarczy bazujący na współpracy międzygminnej ze szczególnym uwzględnieniem gmin Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.		

CEL OPERACYJNY 1.1.

Poprawa jakości systemu dróg publicznych oraz zwiększenie dostępności i poziomu bezpieczeństwa układu komunikacyjnego.

KIERUNEK DZIAŁAŃ

1. Budowa, przebudowa i rozbudowa sieci dróg gminnych.
2. Poprawa infrastruktury około drogowej (oświetlenie, chodniki, pobocza, monitoring miejsc szczególnie niebezpiecznych).
3. Wzmocnienie współpracy z zarządcami dróg wyższej kategorii w zakresie modernizacji dróg publicznych.
4. Rozwój komunikacji zbiorowej na terenie Gminy oraz współpraca w tym zakresie z gminami ościennymi w tym w ramach ZIT ROF.
5. Opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych obszarów Gminy.
6. Uregulowanie stanu prawnego dróg będących w samoistnym posiadaniu Gminy.
7. Dbłość o bezpieczeństwo publiczne poprzez monitoring wizyjny najważniejszych przestrzeni w gminie oraz doposażenie sprzętowe i modernizowanie zasobów OSP.
8. Przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych i katastrof.
9. Rozbudowa ścieżek rowerowych, szlaków pieszo-jezdnych wzdłuż dróg gminnych oraz dróg wyższej kategorii.

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

- poprawa bezpieczeństwa pieszych poprzez rozbudowę oświetlenia,
- zmniejszenie natężenia ruchu drogowego na głównych ciągach komunikacyjnych,
- zwiększenie stopnia rowerowego skomunikowania Gminy oraz integracja przestrzenna Gminy pod względem turystycznym i rekreacyjnym,
- zmniejszenie natężenia ruchu drogowego poprzez zastąpienie komunikacji samochodowej komunikacją rowerową,
- poprawa warunków tranzytu pojazdów w dotychczasowym układzie komunikacyjnym
- ograniczenie emisji spalin i innych szkodliwych związków do powietrza,
- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa u mieszkańców Gminy.

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ

- długość zmodernizowanych dróg (km),
- długość chodników (km),
- długość wybudowanych ścieżek rowerowych, ciągów pieszo – jezdnych (km),
- liczba przeprowadzonych akcji ratowniczych przez OSP (szt.).

CEL OPERACYJNY 1.2.

Inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów terenami inwestycyjnymi na terenie Gminy.

KIERUNEK DZIAŁAŃ

1. Przygotowanie w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych pod zabudowę mieszkaniową, usługową i rekreacyjną w tym min. uzbrojenie terenów przy strefie Dworzysko, uzbrojenie terenów przy SAG.
2. Przekształcenie dawnych terenów PPGR-ów w Park Naukowo-Techniczny.
3. Rozwój promocji gospodarczej, wsparcie oraz promocja lokalnych przedsiębiorców, ich produktów i usług (informacja na stronie internetowej Gminy, organizacja wydarzeń, udział w targach, konkursy i wyróżnienia itp.).
4. Rozwój sieci kontaktów i partnerstwa z lokalnymi przedsiębiorcami i stowarzyszeniami w celu pogłębiania współpracy.

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

- Wzrost zainteresowania inwestorów ofertą Gminy.
- Wsparcie i promocja przedsiębiorczości.
- Spadek bezrobocia wśród mieszkańców.
- Zwiększenie atrakcyjności Gminy pod względem tworzenia oferty dla nowych mieszkańców i przedsiębiorców.

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ

- Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na terenie Gminy,

CEL OPERACYJNY 1.3.

Rozwój i promocja przedsiębiorczości lokalnej oraz wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców.

KIERUNEK DZIAŁAŃ

1. Doskonalenie szybkiej ścieżki administracyjnej wobec inwestorów lokalnych i zewnętrznych w gminie.
2. Zapewnienie dedykowanej i specjalistycznej oferty dla przedsiębiorców rozpoczynających i rozwijających działalność: szkolenia, doradztwo, usługi prawne, księgowe i podatkowe, informacyjne z zakresu dostępnych środków (nowa

	<p>perspektywa UE na lata 2021-2027) na działalność gospodarczą.</p> <p>3. Wzmacnianie i promowanie przedsiębiorczości w gospodarstwach rolnych, w tym poprzez wsparcie informacyjne dotyczące dostępnych środków zewnętrznych (nowa perspektywa UE na lata 2021-2027), podwyższanie kwalifikacji, fachowe doradztwo (dostosowanie gospodarstw rolnych do uwarunkowań klimatycznych, technologicznych i rynkowych w celu zwiększenia konkurencyjności produkcji rolnej, dywersyfikacja produkcji, specjalizacja produkcji, rolnictwo ekologiczne itp.).</p> <p>4. Promocja i wsparcie regionalnych specjalizacji w rolnictwie (np. winiarstwo, pszczelarstwo, rzemiosło, handel, rękodzieło, przetwórstwo produktów rolnych).</p>
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">– Poprawa jakości obsługi inwestorów / przedsiębiorców;– Zwiększenie kompetencji lokalnych przedsiębiorstw w zakresie korzystania z finansowego wsparcia w ramach środków unijnych;– Zapewnione wsparcie dla lokalnych rolników chcących rozwijać swoją działalność, w tym w kierunku rolnictwa ekologicznego.
WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	<p>Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności</p>
CEL OPERACYJNY 1.4.	Kształtowanie pozytywnego wizerunku Gminy oraz wzmocnienie struktur samorządowych służących mieszkańcom, środowisku i gospodarce.
KIERUNEK DZIAŁAŃ	<ol style="list-style-type: none">1. Kształtowanie wizerunku Gminy, jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania, inwestowania i spędzania czasu wolnego.2. Rozwój informacji wizualnej.3. Promocja wydawnictw na temat Gminy.4. Udział Gminy we wspólnych akcjach promocyjnych z podmiotami zewnętrznymi.5. Rozwój kwalifikacji kadry administracji samorządowej oraz wdrażanie usprawnień i innowacyjnych instrumentów.6. Rozwój e-administracji lokalnej i upowszechnienie korzystania z obsługi elektronicznej wśród mieszkańców

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ

- Wzrost atrakcyjności osadniczej, gospodarczej i turystycznej Gminy.
- Zwiększenie poziomu uczestnictwa mieszkańców w „życiu Gminy”, dzięki udostępnianiu informacji w mediach społecznościowych.
- Zwiększenie poziomu uczestnictwa społeczności w wydarzeniach o różnym charakterze, dzięki dostępności informacji.
- Zwiększenie liczby mieszkańców Gminy.
- Zwiększenie liczby turystów odwiedzających gminę,
- Podniesienie, jakości usług publicznych.
- Wzrost dostępności i liczby e-usług,
- Zwiększenie liczby spraw załatwianych elektronicznie.
- Liczba przeprowadzonych kampanii, mającej na celu umocnienie tożsamości mieszkańców z miejscem zamieszkania
- Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem
- Liczba przeszkolonych urzędników (os.).
- Liczba lub odsetek spraw załatwianych cyfrowo przez Urząd (szt.).

CEL OPERACYJNY 1.5.

Zrównoważony rozwój gospodarczy bazujący na współpracy międzygminnej ze szczególnym uwzględnieniem gmin Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

KIERUNEK DZIAŁAŃ

1. Realizacja projektów w zakresie transportu publicznego, poprawy środowiska naturalnego (w tym min. wykorzystanie OZE), gospodarki odpadami, rozwoju kultury, administracji i e-usług.
2. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.
3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.
4. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarem Natura 2000.
5. Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.
6. Poprawa dostępności transportu publicznego, rozwój infrastruktury transportowej.
7. Rozwijanie oraz integracja systemu transportu publicznego na terenie ROF, współpraca z Przedsiębiorstwem Komunikacji Samochodowej w Rzeszowie.
8. Kreowanie liniowych produktów turystycznych łączących potencjały sąsiednich gmin.
9. Współpraca w ramach rozbudowy Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej -PKA, w tym min.: budowa przystanku dla Osiedla w Rudnej Wielkiej.

10. Wdrażanie przedsięwzięć zintegrowanych zgodnie z zapisami FEP 2021-2027, w szczególności:

10.1.	Kompleksowa odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej na terenie gminy Świlcza	Zakres projektu obejmuje wprowadzenie zieleni, miejsc odpoczynku dla dzieci, stworzenie strefy rekreacyjnej w postaci elementów małej architektury, zachęcając tym mieszkańców do przebywania w przestrzeni publicznej oraz aktywnego uczestniczenia w życiu lokalnej społeczności, wykonanie monitoringu wraz z zasilaniem, oświetlenie oraz zagospodarowanie terenów rekreacyjnych tj. parków, stadionów sportowych, parkingów. Celem zadania jest odnowa i uporządkowanie przestrzeni publicznej oraz nadanie jej nowych funkcji zgodnie z pożądanymi kierunkami rozwoju miejscowości.
10.2.	Poprawa przestrzeni publicznej w tym sportowej infrastruktury na terenie gminy Świlcza	Zakres projektu obejmuje rozbudowę bazy sportowej na terenie gminy w boiska wielofunkcyjne, bieżnie, trybuny, oświetlenie, wyposażenie, roboty budowlane przy obiektach i budynkach zaplecza sportowego, również montaż OZE oraz wymiana źródeł ciepła. Celem projektu jest poprawa warunków sportowych, jak również stworzenie możliwości rozwijania współpracy międzygminnej w zakresie sportu, ułatwienie dostępu do obiektów sportowych młodzieży szkolnej, zwiększenie dostępu do infrastruktury sportowej dla społeczności lokalnej oraz młodzieży pozaszkolnej, poprawa warunków odbywania zajęć wychowania fizycznego, stworzenie możliwości rozwijania talentów i zainteresowań w dziedzinie sportu.
10.3.	Poprawa infrastruktury dziedzictwa kulturowego w gminie Świlcza	Zakres projektu obejmuje rozbudowę/przebudowę ośrodków kultury, zastosowanie OZE oraz dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wraz z zagospodarowaniem terenu wokół. Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności kulturalnej Gminy Świlcza oraz zwiększenie dostępności do dóbr kultury poprzez rozwój infrastruktury służącej działalności kulturalnej i ochronie dziedzictwa kulturowego
10.4.	Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach w gminie Świlcza	Zakres projektu obejmuje prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomym, wpisanych do rejestru zabytków. Głównym zamierzeniem projektu jest, aby zrealizowane prace konserwatorskie umożliwiły uruchomienie nowej oferty kulturalnej adresowanej do mieszkańców i gości gminy. Celem projektu jest zachowanie i wyeksponowanie wielokulturowego dziedzictwa gminy Świlcza. Projekt, oprócz mierzalnych skutków w postaci odrestaurowanych zabytkowych obiektów pokaże wiele efektów niewymiernych ważnych szczególnie ze względów społecznych: zachowanie dla przyszłych pokoleń cennych obiektów dziedzictwa kulturowego; poprawa wizerunku gminy jako jednostki inwestującej w zachowanie obiektów dziedzictwa, wzbogacenie oferty spędzania wolnego czasu na terenie gminy, wzrostu świadomości dziedzictwa kulturowego i aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze.
10.5.	Podniesienie jakości usług turystycznych w gminie Świlcza	Zakres projektu obejmuje zagospodarowanie turystyczne - rekreacyjne gminy m.in.: otoczenie zbiornika wodnego w Bratkowicach oraz „lasku” w Mrowli, w tym dostawę i montaż elementów małej architektury. Celem projektu jest podniesienie jakości usług turystycznych w gminie Świlcza. Wpłynie to pozytywnie na tworzenie nowych miejsc pracy, poprawę estetyki otoczenia oraz wzrost

	<p>10.6 Wykorzystanie walorów przyrodniczych w gminie Świlcza</p> <p>10.7 Tworzenie terenów inwestycyjnych na terenie gminy Świlcza</p>	<p>jego atrakcyjności, kreując potencjał turystyczny, który przyciąga turystów zarówno z kraju jak i z zagranicy, a tym samym przyczyniając się do wzrostu dochodów gminy.</p> <p>Zakres projektu obejmuje przywrócenie walorów przyrodniczych w przestrzeni publicznej, które szczególnie duże znaczenie mają przy wyborze kierunków wyjazdów turystycznych i uznaje się je jako jeden z głównych czynników przyciągających turystów. Celem projektu jest tworzenie spójnej oferty turystycznej w oparciu o racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych obszarów wiejskich. Projekt, wykorzystując potencjał przyrodniczy Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, przyczyni się ma do rozwoju i umacniania funkcji ponadlokalnej ROF-u i jego otoczenia.</p> <p>Zakres projektu obejmuje uzbrojenie terenu m.in. w: infrastrukturę drogową, wodociąg, kanalizację, instalację elektryczną, instalację gazową lub ciepłowniczą, czy sieć teleinformatyczną. Celem projektu jest rozwój lokalnej gospodarki, tworzenie miejsc pracy i odnowie zmarginalizowanych terenów.</p>
<p>OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ</p>		<ul style="list-style-type: none"> – Zwiększenie atrakcyjności Gminy pod względem tworzenia oferty dla nowych mieszkańców i przedsiębiorców.
<p>WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ</p>		<ul style="list-style-type: none"> – Liczba zrealizowanych przedsięwzięć zintegrowanych w ramach partnerstwa ROF.

<p>CEL OPERACYJNY 2.1.</p>	<p>Wzmocnienie (budowa, rozbudowa) nowoczesnej infrastruktury publicznej (kulturowej, edukacyjnej, społecznej) służącej mieszkańcom, turystom i inwestorom.</p>
<p>KIERUNEK DZIAŁAŃ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele rekreacyjne np. przy "zalewnie w Bratkowicach", stadiony, parki, tereny w Mrowli po wyeksploatowanych wyrobiskach kopalni piasku i żwiru "KRUSZGEO S.A". 2. Wsparcie i promocja prywatnych podmiotów działających w obszarze turystyczno-sportowo-rekreacyjnym.

	<ol style="list-style-type: none">3. Tworzenie nowej, modernizacja lub adaptacja (w już istniejących budynkach – przebudowa/rozbudowa) oraz doposażenie infrastruktury: edukacyjnej, kulturalnej, społecznej i sportowej.4. Modernizacja obiektów klubów sportowych z terenu Gminy.5. Rozbudowa infrastruktury niezbędnej w celach osiedleńczych (np. żłobki, przedszkola).6. Tworzenie warunków dla upowszechnienia kultury, rozwijanie dziedzictwa kultowego.7. Podnoszenie standardów, /jakości obiektów/przestrzeni, w których realizowana jest opieka i wspieranie rozwoju dzieci do lat 3.8. Wsparcie tworzenia i funkcjonowania żłobków oraz klubów dziecięcych.9. Realizowanie działań inwestycyjnych (infrastruktura, doposażenie) w oparciu o politykę senioralną.10. Rozwijanie/poszerzanie/tworzenie zasobów podmiotów zajmujących się pomocą społeczną.11. Rewitalizacja przestrzeni publicznej w tym min. odbudowa lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci, odbudowa obiektów architektury sakralnej, zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazowego.12. Estetyzacja przestrzeni publicznej.13. Niwelowanie barier architektonicznych.14. Dbłość i rozwijanie terenów zielonych w gminie.
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">– Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej i terenów zieleni,– Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych,– Poprawa aktywności fizycznej mieszkańców,– Poprawa konkurencyjności Gminy w powiecie rzeszowskim– Zwiększenie poziomu uczestnictwa w rekreacji mieszkańców Gminy.
WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">– Liczba nowych i modernizowanych obiektów edukacyjnych, społecznych, sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych (szt.)
CEL OPERACYJNY 2.2.	Podejmowanie działań w celu aktywizacji społecznej mieszkańców i wzrostu ich partycypacji w życiu Gminy.
KIERUNEK DZIAŁAŃ	<ol style="list-style-type: none">1. Poprawa, jakości, kompleksowości oraz dostępności oferty czasu wolnego (turystycznej, sportowej i kulturalno-rozrywkowej).2. Organizacja imprez kulturalnych integrujących mieszkańców.3. Wzmocnienie współpracy z organizacjami integrującymi działania lokalne (m.in. OSP, NGO, instytucje kultury, placówki oświatowe).

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ

CEL OPERACYJNY 2.3.

KIERUNEK DZIAŁAŃ

4. Rozwój współpracy samorządowej w wymiarze lokalnym, regionalnym a także krajowym i międzynarodowym.
5. Zapewnienie korzystnych warunków rozwoju sportu oraz promocja aktywnego stylu życia.
6. Wzmocnienie współpracy i partnerstwa na rzecz dziedzictwa i kultury.
7. Upowszechnienie możliwości korzystania z e-usług przez mieszkańców.
8. Rozwijanie poziomu informatyzacji i cyfryzacji gminy (np. wirtualny spacer).

- Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego wśród mieszkańców o charakterze kulturalnym.
- Zwiększanie poziomu wiedzy mieszkańców, rozwijanie pasji, zainteresowań.
- Integracja i aktywizacja mieszkańców różnych grup wiekowych.
- Rozwój wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego Gminy
- Wzmacnianie tożsamości społecznej i kulturowej mieszkańców.
- Liczba wydarzeń kulturowych zorganizowanych przez Gminę i jej jednostki organizacyjne w ciągu roku (szt.)

Rozwój oferty usług publicznych oraz wykorzystanie nowych form działań pomocowych

1. Organizacja programów aktywizacji zawodowej i społecznej dla osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
2. Uruchomienie wolontariatu dla potrzebujących oraz angażowanie ludzi chętnych do pomocy.
3. Identyfikacja i eliminacja barier architektonicznych utrudniających przemieszczanie się osobom niepełnosprawnym w budynkach użyteczności publicznej.
4. Promocja kampanii społecznych wśród mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej.
5. Upowszechnienie programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych dla poprawy stanu zdrowia mieszkańców.
6. Podejmowania działań w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności w celu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu seniorów i dzieci z rodzin wieloproblemowych.
7. Wsparcie funkcjonowania i działalności Klubów Seniora, Domów Diennej Opieki, świetlic środowiskowych.
8. Wspieranie rodzin i rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności realizowanie usług socjoterapeutycznych, działań obejmujących wspieranie rodzin, poprzez zapewnianie opieki dzieciom po zajęciach szkolnych.
9. Realizacja programów skierowanych do rodzin z dziećmi.

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ

10. Wdrażanie polityki Dostępność Plus.
 11. Realizowanie polityki senioralnej.
 12. Rozwijanie zasobów oraz wprowadzanie nowych i/lub poprawa funkcjonujących narzędzi/instrumentów dla podmiotów zajmujących się pomocą społeczną.
- Dopasowanie oferty usług do zmieniającej się struktury demograficznej.
 - Walka z marginalizacją seniorów, włączenie społeczne osób starszych.
 - Poprawienie, jakości życia poprzez nowe możliwości spędzania czasu wolnego przez seniorów i zapewnienia oferty dostosowanej do wieku i interesów tych osób.
 - Integracja osób starszych, możliwość spędzania czasu wolnego z osobami o podobnym wieku i zainteresowaniach.
 - Realizacja polityki krajowej nastawionej na wsparcie rodzin i osób starszych oraz niesamodzielnych zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach Poprawa jakości życia i włączenie społeczne osób z niepełnosprawnością.
 - Zmniejszenie liczby zachorowań i zgonów z powodu problemów zdrowotnych dzięki wcześniejszemu wykryciu chorób w ramach badań profilaktycznych.
- Liczba podjętych działań (szt.)
 - Liczba mieszkańców objętych programami aktywizacji (os).

CEL OPERACYJNY 2.4.

Poprawa jakości kształcenia i dostępności usług edukacyjnych dzieci i młodzieży

KIERUNEK DZIAŁAŃ

1. Rozwój zajęć pozalekcyjnych kształtujących postawy kreatywne i aktywne dzieci i młodzieży.
2. Dostosowanie sieci szkół i przedszkoli do sytuacji demograficznej oraz układu osadniczego Gminy.
3. Budowa, modernizacja placówek oświatowych (szkoły, przedszkola, żłobki).
4. Wzmacnianie kompetencji kadr nauczycielskich, w szczególności w zakresie kompetencji cyfrowych i wychowawczych.
5. Rozbudowa i poprawa atrakcyjności oferty edukacyjnej – utworzenie kół naukowych i kół zainteresowań.
6. Ciągły rozwój obszaru IT w szkołach.
7. Rozwój nowoczesnej infrastruktury edukacyjnej, wyposażenia, materiałów dydaktycznych w tym materiałów wykorzystujących/opartych o nowe technologie.

**OCZEKIWANE REZULTATY
PLANOWANYCH DZIAŁAŃ**

**WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA
DZIAŁAŃ**

8. Podnoszenie standardów jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3.
9. Wsparcie tworzenia i funkcjonowania żłobków oraz klubów dziecięcych.
 - Poprawa warunków nauczania w szkołach na terenie Gminy.
 - Umożliwienie kontynuacji ścieżki edukacyjnej w lepszych szkołach średnich dzięki dobrym wynikom egzaminów, wynikającym z wdrożenia oferty zajęć pozalekcyjnych.
 - Liczba prowadzonych zajęć pozalekcyjnych (szt.).
 - Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową (%)
 - Wysoki wynik egzaminów 8-klasisty (%)
 - Wysoki poziom staniny (%)
 - Współczynnik dostosowalności się szkół średnich (dane uzyskane od Dyrektorów szkół)

**III. ŚRODOWISKO
NATURALNE**

CEL OPERACYJNY 3.1.

Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej Gminy.

KIERUNEK DZIAŁAŃ

1. Modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej (np. wymiana/nowa infrastruktury, cyfryzacja itp.).
2. Budowa i modernizacja budynków/obiektów gospodarki wodno-ściekowej,
3. Doposażenie istniejącej infrastruktury, obiektów na terenie Gminy w OZE i banki energii (np. SUW-y, oczyszczalnia ścieków, obiekty sportowe, stadiony, budynki użyteczności publicznej, itp.).
4. Działania na rzecz retencji wód opadowych.
5. Prowadzenie działań z zakresu ochrony materialnego dziedzictwa kultury, w tym min. prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.
6. Podejmowanie działań inwestycyjnych i społecznych na obszarach zdegradowanych i do rewitalizacji.
7. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji.

	<ol style="list-style-type: none">8. Budowa obiektów małej architektury w przestrzeni publicznej.9. Prowadzenie działań na rzecz i uchwalania i aktualizacji Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem miejscowości urbanizujących się.10. Rozwój infrastruktury energetycznej przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego.11. Rozwój gospodarki odpadami poprzez utworzenie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych wraz z towarzyszącą infrastrukturą.12. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, zabezpieczanie dostępu do wody.
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">— Podniesienie atrakcyjności i estetyki przestrzeni publicznych.— Podniesienie jakości infrastruktury technicznej w gminie— Zwiększenie wykorzystania OZE przez mieszkańców.— Poprawa jakości powietrza.
WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">— Liczba zamontowanych instalacji OZE na budynkach publicznych (szt.),— Liczba zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych infrastrukturalnych (szt.),— Liczba zaktualizowanych MPZP (szt.).
CEL OPERACYJNY 3.2.	Wspieranie działań dążących do osiągnięcia ładu ekologicznego poprzez ochronę kształtowanie środowiska przyrodniczego w zgodzie z obowiązującymi normami i zaleceniami.
KIERUNEK DZIAŁAŃ	<ol style="list-style-type: none">1. Edukacja ekologiczna mieszkańców (m.in. w zakresie ograniczania niskiej emisji, wykorzystania OZE, zmniejszania wytwarzania odpadów i ich segregacji, zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, podłączenia do kanalizacji), w tym współpraca z partnerami publicznymi i pozarządowymi.2. Ekodoradztwo oraz realizacja projektów wspierających prywatne inwestycje z zakresu wymiany źródeł grzewczych na nowoczesne i ekologiczne, a także termomodernizacji i instalacji odnawialnych źródeł energii dla mieszkańców i przedsiębiorców oraz inwestycji w banki energii.3. Monitoring środowiska oraz podejmowanie działań na rzecz promocji zachowania dziedzictwa przyrodniczego Gminy Świlcza.

**OCZEKIWANE REZULTATY
PLANOWANYCH DZIAŁAŃ**

**WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA
DZIAŁAŃ**

4. Racjonalne planowanie przestrzenne uwzględniające możliwości posiadanej infrastruktury.
5. Kontynuacja realizacji programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.
6. Poprawa gospodarki wodnej (budowa zbiorników rekreacyjnych, urządzeń spiętrzających wodę).
7. Przeciwdziałanie, minimalizacja i usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych.
8. Działanie na rzecz zabezpieczenia przeciwpowodziowego i zabezpieczenia przed suszą (budowa zbiorników ze stałym piętrzeniem retencyjno-przeciwpowodziowych oraz suchych polderów).
9. Gospodarka odpadami poprzez zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych.
10. Prowadzenie działań na rzecz upowszechniania praktyk kompostowania odpadów biodegradowalnych.

- Wzrost wiedzy mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie możliwości sfinansowania wymiany nieekologicznego pieca, ocieplenia domu, czy instalacji OZE.
- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.
- Poprawa i utrzymanie czystości cieków wodnych.
- Wzrost ilości segregowanych śmieci.
- Zwiększenie liczby gospodarstw domowych ogrzewanych ekologicznymi źródłami ciepła,
- Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, w szczególności pyłów pm 2,5, pm 10 oraz emisji CO₂,
- Poprawa efektywności energetycznej budynków.
- Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów (t).

3.4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy

3.4.1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy

Model docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Świlcza jest zobrazowaniem spodziewanych i zaplanowanych w strategii Gminy procesów rozwoju i ich wpływu na kształtowanie się struktur przestrzennych.

Z jednej strony, ze względu na ukształtowanie terenu, występujące zasoby naturalne i obszary cenne przyrodniczo, a także poprzez historycznie ugruntowane użytkowanie przestrzeni w tym sieć osadniczą, powiązania infrastrukturalne i komunikacyjne, a także wiele innych uwarunkowań zastanych, a z drugiej strony w wyniku zdiagnozowanych w strategii problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Świlcza przedstawiono różne funkcje terenów w gminie, a także obszary szczególnej koncentracji działalności inwestycyjnej i planowane zmiany w przestrzeni Gminy.

Aspiracją rozwojową Gminy Świlcza jest bycie miejscem przyjaznych do życia, w którym ludzie chcą mieszkać, pracować i wypoczywać. Realizacja tej aspiracji jest możliwa przy zachowaniu ładu przestrzennego, m.in.: poszanowania dla ochrony środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu, ale także wyznaczaniu terenów inwestycyjnych, gdzie możliwy jest rozwój funkcji gospodarczych, turystycznych i rekreacyjnych, ale także usługowych (wspierających funkcję mieszkaniową).

Tym samym polityka przestrzenna oparta na zasadzie zrównoważonego rozwoju Gminy przez właściwe przeznaczenie i użytkowanie terenu dla prawidłowego, efektywnego funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego Gminy, pozostaje nadal jednym z kluczowych wyzwań strategicznych, jakie stoją przed Gminą na najbliższe 8 lat.

Kluczowe kwestie - rekomendacje dla kształtowania polityki przestrzennej Gminy Świlcza to na najbliższe lata m.in.:

Krótką charakterystyka wybranych obszarów i kierunków interwencji:

Dla zwiększenia atrakcyjności gospodarczej zaplanowano w Gminie przygotowanie w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych pod zabudowę mieszkaniową, usługową i rekreacyjną w tym min. uzbrojenie terenów przy strefie Dworzysko czy uzbrojenie terenów przy SAG. Planowane są także działania w kierunku przekształcenia dawnych terenów PPGR-ów w Park Naukowo-Techniczny w Bratkowicach.

Dla zwiększenia mobilności mieszkańców i poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym, a jednocześnie w ramach zwiększania dostępności komunikacyjnej Gminy dla turystów i gości, zaplanowano rozwój infrastruktury około drogowej (oświetlenie, chodniki, monitoring miejsc szczególnie niebezpiecznych), poprawę infrastruktury drogowej, tj. budowę, przebudowę i rozbudowę dróg gminnych, rozbudowę ścieżek rowerowych oraz sieci chodników i szlaków pieszo – jezdnych przy drogach publicznych. Zaplanowano także rozwój komunikacji zbiorowej na terenie Gminy przy współpracy w tym zakresie z gminami ościennymi w tym również w ramach ZIT ROF.

Ze względu na walory przyrodniczo-krajobrazowe, a także komfort życia mieszkańców, priorytetem pozostaje rozwój oraz modernizacja infrastruktury sieciowej np. wymiana infrastruktury, aplikacje do czytania liczników, cyfryzacja itp. Biorąc pod uwagę uwarunkowania środowiskowe, terenowe i strukturę osadnictwa, a także koszty realizacji i utrzymania inwestycji, zaplanowano doposażenie istniejącej infrastruktury na terenie Gminy w OZE i banki energii (np. SUW-y, oczyszczalnia ścieków, obiekty sportowe, stadiony, budynki użyteczności publicznej, itp.). W przypadku obszarów, gdzie trudno o rozwój infrastruktury sieciowej, promowane i wspierane będą głównie rozwiązania indywidualne.

Kolejnym działaniem w obszarze ukierunkowanym na poprawę, jakości powietrza będzie realizacja działań termomodernizacyjnych w odniesieniu do obiektów użyteczności publicznej, zwiększenie udziału OZE, banków energii (magazyny energii), ale także gospodarstw indywidualnych poprzez montaż OZE.

W celu wzmocnienia atrakcyjności miejsca zamieszkania oraz poprawy dostępności przestrzeni publicznych dla mieszkańców zaplanowano zagospodarowanie przestrzeni publicznych w Gminie w małą architekturę, ale także zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele rekreacyjne np. przy "zalewie w Bratkowicach", stadiony, parki, tereny w Mrowli po kopalni piasku i żwiru "KRUSZGEO".

Wskazane rekomendacje dla realizacji polityki przestrzennej Gminy Świlcza, realizowane są także poprzez zadania wskazane do realizacji w ramach działań Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, którego Gmina Świlcza jest członkiem i, w charakterze partnera przystąpiła do realizacji projektu pn. **„Zintegrowany i uspołeczniony model planowania przestrzennego poprzez opracowanie Strategii Przestrzennej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego”**.

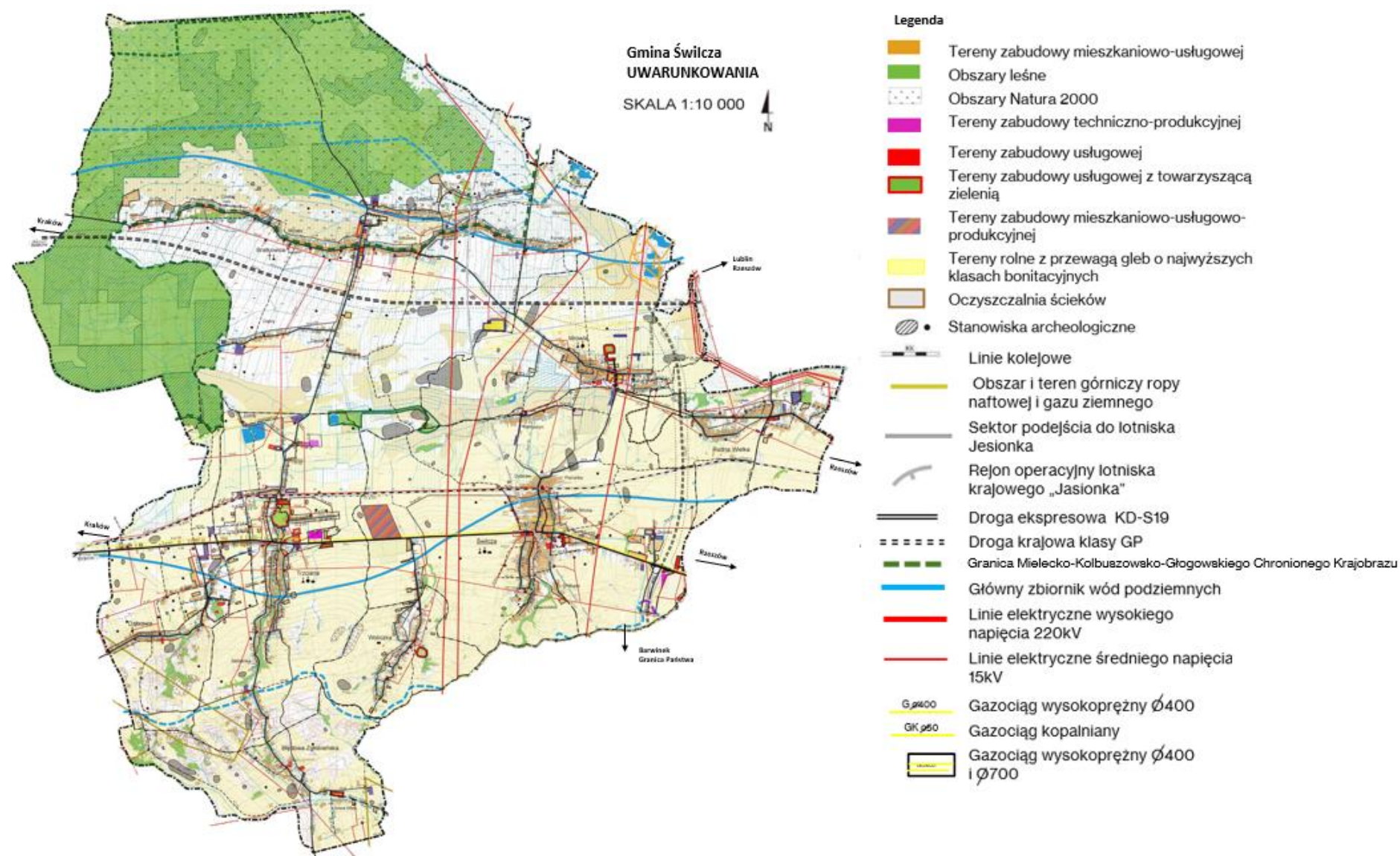
Zgłoszone **obszary strategicznie w ramach Strategii Przestrzennej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego** dotyczą zadań:

- Bratkowice – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy Stacji Uzdatniania Wody;
- Rudna Wielka – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy Cmentarzu;
- Bratkowice – funkcje gospodarcze na terenie po byłych PPGRR - Państwowych Przedsiębiorstwach Gospodarki Rolnej;
- Rudna Wielka – Dworzysko – funkcje gospodarcze, teren przylegający do Rzeszowskiej Strefy Aktywności Gospodarczej, objęty m.in. Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego w miejscowości Rudna Wielka „Przy zbiorniku”;
- Rudna Wielka – Szpital Kliniczny – funkcje gospodarcze (produkcja i usługi) i funkcje usługowe w zakresie opieki zdrowotnej, szkolnictwa i nauki oraz i funkcje mieszkaniowe, teren objęty zmianą Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 3/2006 w miejscowościach Świlcza i Rudna Wielka.

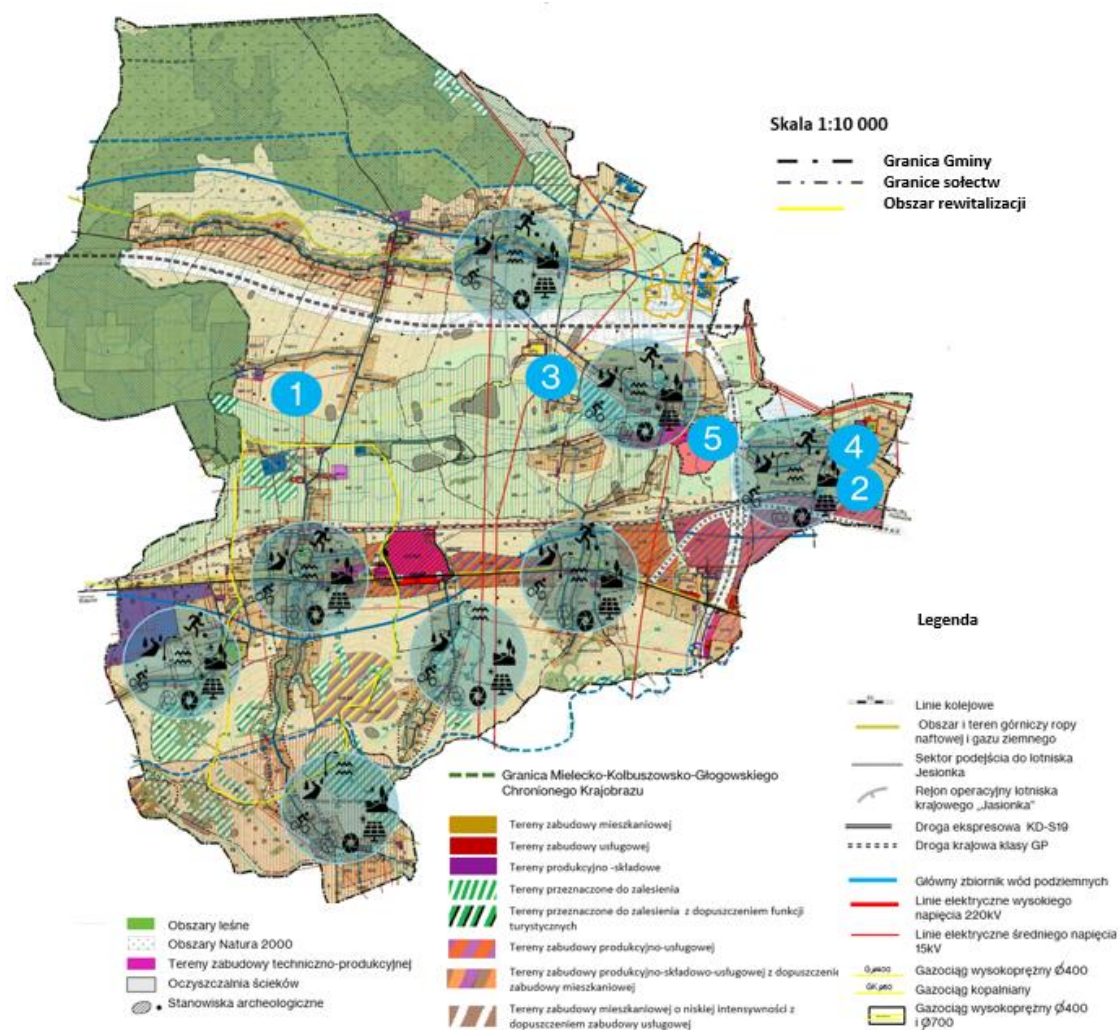
Dodatkowo należy pamiętać, że do instrumentów wdrażania polityki przestrzennej należy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świlcza, które jest dokumentem określającym politykę przestrzenną i kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy uwzględniające uwarunkowania, (czyli czynniki i ograniczenia) rozwoju przestrzennego.

Podstawowym zaś narzędziem polityki przestrzennej Gminy są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które na bieżąco są aktualizowane, tak by realizowały kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego określone w Studium. Ww. wskazane dokumenty stanowią elementy kształtowanej polityki przestrzennej na terenie Gminy Świlcza.

Rysunek 1 Model-Mapa uwarunkowań Gmina Świltza

Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gmina Świlcza

Obszary Strategicznej Interwencji kluczowe dla Gminy zgłoszone w ramach Strategii Przestrzennej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

- 1 Bratkowice –teren zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy Stacji Uzdatniania Wody
- 2 Rudna Wielka - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy cmentarzu
- 3 Bratkowice – funkcje gospodarcze na terenie po byłych PPGRR - Państwowych Przedsiębiorstwach Gospodarki Rolnej
- 4 Rudna Wielka -Dworzysko - funkcje gospodarcze, teren przylegający do Rzeszowskiej Strefy Aktywności Gospodarczej
- 5 Rudna Wielka –Szpital Kliniczny - funkcje gospodarcze (produkcja i usługi) i funkcje usługowe w zakresie opieki zdrowotnej, szkolnictwa i nauki oraz funkcje mieszkaniowe

W zakresie infrastruktury technicznej:

- rozbudowa ścieżek rowerowych, szlaków pieszo-jezdných wzdłuż dróg gminnych oraz dróg wyższej kategorii
- budowa, przebudowa i rozbudowa sieci dróg gminnych
- poprawa infrastruktury około drogowej (oświetlenie, chodniki, pobocza, monitoring miejsc szczególnie niebezpiecznych)
- przygotowanie w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych pod zabudowę mieszkaniową, usługową i rekreacyjną
- modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej (np. wymiana/nowa infrastruktury, cyfryzacja itp.).

W zakresie infrastruktury społecznej:

- zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele rekreacyjne, turystyczne oraz realizacji projektów z zakresu polityki senioralnej
- modernizacja obiektów klubów sportowych

W zakresie ochrony środowiska:

- termomodernizacja infrastruktury publicznej
- montaż instalacji fotowoltaicznych (OZE)

3.4.2. Rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Wyznaczenie kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy nie może mieć miejsca bez uwzględnienia uwarunkowań wynikających z mocnych i słabych stron kapitału demograficznego, społecznego i ekonomicznego Gminy oraz jej zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego. Należy również wziąć pod uwagę czynniki zewnętrzne stanowiące szansę bądź zagrożenie rozwoju

Analiza uwarunkowań wskazuje, że na ustalenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego Gminy będą miały wpływ przede wszystkim:

- korzystna lokalizacja Gminy: – w zasięgu strefy podmiejskiej Rzeszowa, – przez gminę przebiegają trzy drogi krajowe: autostrada A4, droga ekspresowa S 19 oraz droga krajowa DK 94 (dawniej DK 4).
- duży potencjał infrastruktury technicznej:
 - dogodne warunki dla stworzenia centrum logistycznego,
 - tereny Gminy w wysokim stopniu uzbrojone w wodociągi i kanalizację.

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Świlcza wynikają z przyjętego i opisanego wyżej modelu. Dotyczą kluczowych jednostek funkcjonalno-przestrzennych.

Ogólne założenia w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie:

- ✓ racjonalne zagospodarowanie terenów zabudowanych, m.in. poprzez ograniczanie rozpraszania zabudowy, przekształcenia i uzupełnienia istniejącej struktury zabudowy, uporządkowanie funkcjonalno-przestrzenne i estetyczne zabudowy,
- ✓ tworzenie dogodnych miejsc zamieszkania, charakteryzujących się wysoką dostępnością do infrastruktury i usług publicznych, terenów zielonych, z bezpiecznym dojazdem,
- ✓ kreowanie atrakcyjnych, przyjaznych, dostępnych dla mieszkańców oraz turystów przestrzeni publicznych, pozwalających na integrację,
- ✓ poprawa warunków pobytu turystów i gości poprzez rozwój infrastruktury i oferty czasu wolnego, przy uwzględnieniu walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,
- ✓ ochrona walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych,
- ✓ zwiększenie poziomu bezpieczeństwa oraz poprawa mobilności mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury drogowej i towarzyszącej, chodników, ścieżek rowerowych,
- ✓ poprawa warunków życia i funkcjonowania obywateli ze szczególnymi potrzebami, w tym eliminowanie barier urbanistycznych i architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami.

Tereny o funkcjach mieszkalnych

- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
 - ✓ Obowiązuje kształtowanie architektury harmonizującej z krajobrazem i nawiązującej do tradycyjnych cech budownictwa regionalnego,
 - ✓ Ograniczanie w terenach zabudowy mieszkaniowej uciążliwej działalności produkcyjnej i usługowej,
 - ✓ Doposażanie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę techniczną oraz towarzyszącą celom osiedleńczym (żłobki, przedszkola itp.)

- ✓ Kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji,
- ✓ Kreowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową a terenami otwartymi, rolnymi oraz terenami lasów,
- ✓ Ochrona materialnych elementów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu Gminy,
- ✓ Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej m.in. poprzez układ dróg publicznych, transport zbiorowy, połączenia rowerowe.

Tereny o funkcjach usługowych

- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
 - ✓ Kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,
 - ✓ Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, komunikacja zbiorowa, infrastruktura piesza i rowerowa, punkty przesiadkowe),
 - ✓ Organizacja miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach.

Tereny zielone

- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
 - ✓ Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego oraz krajobrazu, w tym obszarów chronionych,
 - ✓ Przestrzeganie przepisów o ochronie przyrody w celu zachowania stabilności ekosystemów i utrzymania procesów ekologicznych, różnorodności gatunkowej, dziedzictwa geologicznego, ciągłości istnienia gatunków i ekosystemów oraz właściwego stanu zasobów i składników przyrody,
 - ✓ Przeciwdziałanie degradacji środowiska,
 - ✓ Porządkowanie istniejących i tworzenie nowych zespołów zieleni urządzonej,
 - ✓ Wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego (sport, rekreacja, wypoczynek, turystyka),
 - ✓ Wyznaczanie szlaków, ścieżek i tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, rowerowych, itp. oraz stref rekreacji i wypoczynku wyposażonych w miejsca parkingowe, infrastrukturę rowerową, tablice informacyjne i małą architekturę.

Tereny rolnicze

- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
 - ✓ Zachowanie użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych, szczególnie terenów o istotnym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności,
 - ✓ Oprócz terenów rolniczych, szczególnego przeznaczenia w obszarach: agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, parki i inne tereny zieleni urządzonej,
 - ✓ Dopuszcza się lokalizację szlaków, ścieżek i tras turystycznych, ścieżek rowerowych itp.

Wody

- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
 - ✓ Zachowanie istniejącego systemu, dążenie do poprawy klas czystości wód na obszarze całej Gminy, zakaz wprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód i do ziemi oraz składowania substancji niebezpiecznych.

3.5. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań Gminy

Terytorialne ukierunkowanie Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030⁵ zakłada dążenie do wykorzystania i wzmocnienia przewag konkurencyjnych regionu (mowa m.in. o potencjale kulturowym, turystycznym i przyrodniczym) oraz zachowania spójności wewnątrzregionalnej.

W dokumencie wskazano OSI na poziomie krajowym, którymi są: Wschodnia Polska, obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Gmina Świlcza wpisuje się w OSI Wschodnia Polska, z uwagi na położenie w województwie podkarpackim, które zaklasyfikowane zostało do tego rodzaju OSI. W dokumencie zdefiniowano następujące regionalne obszary strategicznej interwencji:

- 7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego
- 7.2. Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego
- 7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju
- 7.4. Obszary wiejskie – wysoka, jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Gmina Świlcza wpisuje się w trzy kategorie regionalnych OSI, wyszczególnionych w strategii rozwoju województwa podkarpackiego, które wskazano poniżej:

- 7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego
- 7.2. Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego
- 7.4. Obszary wiejskie – wysoka, jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	Kierunek interwencji
7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego	7.1.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej 7.1.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu
7.2. Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego	7.2.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym ROF 7.2.3. Zapewnienie dobrej, jakości życia i realizacji funkcji publicznych w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF) 7.2.4. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym ROF 7.2.5. Gospodarka przestrzenna Rzeszowa i obszaru funkcjonalnego

⁵ Przyjęta uchwałą nr XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020 r.

UZASADNIENIE WYBORU:

Gmina Świlcza jest członkiem Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Podejmowane działania w zakresie rozwoju powiązań komunikacyjnych pozwolą na zwiększenie spójności terytorialnej wewnątrz obszaru oraz stworzenie odpowiednich warunków do wzrostu gospodarczego. Rozwój powinien nastąpić w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju i dotyczyć zmian w zakresie infrastruktury jak i ochronie środowiska naturalnego, przy jednoczesnej poprawie jakości życia mieszkańców.

7.4. Obszary wiejskie – wysoka, jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

UZASADNIENIE WYBORU:

Gmina Świlcza jest gminą wiejską. Obszary wiejskie często są niedostatecznie rozwinięte w stosunku do ośrodka miejskiego, są obszarami o kumulacji deficytów rozwojowych. Wsparcie kierowane w stronę tych obszarów pozwoli na ich wielokierunkowy i zrównoważony rozwój.

Poniżej zaprezentowano wybrane zakładane do realizacji działania w ramach każdego z obszarów strategicznej interwencji w odniesieniu do Gminy Świlcza:

OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	Zakres działań
7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego	
7.1.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej	<ul style="list-style-type: none"> • umocnienie pozycji biegunów wzrostu w oparciu o ich potencjał w celu podniesienia ich pozycji w hierarchii ośrodków rozwoju na poziomie regionu i kraju; • podejmowanie działań przeciwdziałających pogarszaniu się sytuacji społeczno-ekonomicznej w sytuacji ewentualnego zastoju gospodarczego wynikającego z uwarunkowań kryzysowych, w tym epidemii COVID-19 w 2020 r.; • wzmocnienie rdzeni biegunów wzrostu w zakresie realizowanych funkcji miastotwórczych; • zachowanie policentrycznej struktury osadniczej umożliwiającej rozpowszechnianie efektów działań rozwojowych na obszar całego województwa; • wsparcie biegunów wzrostu w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych; • kreowanie nowych regionalnych biegunów wzrostu; • tworzenie układów multipolarnych uwzględniających rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych ponad granicami administracyjnymi; • rozwój kapitału ludzkiego poprzez poprawę jakości edukacji oraz zróżnicowanie oferty edukacyjnej i popularyzującej naukę z wykorzystaniem innowacji;

OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	Zakres działań
	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój usług publicznych i podniesienie ich jakości, m.in. w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego; • poprawa ładu przestrzennego obszaru poprzez integrację planowania przestrzennego; • poszerzenie oferty kulturalnej i zwiększenie udziału mieszkańców w życiu kulturalnym regionu; • wykorzystanie potencjału turystycznego ośrodków poprzez kreowanie różnorodnych produktów turystycznych;
7.1.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie spójności terytorialnej obszarów funkcjonalnych przez budowę, rozbudowę oraz modernizację infrastruktury kolejowej; • podniesienie bezpieczeństwa komunikacyjnego poprzez budowę obwodnic i odciążenie centrów miast od przeciążeń wynikających z transportu indywidualnego i komunikacji publicznej; • rozwój transportu publicznego, w tym poprzez modernizację i rozwój infrastruktury w celu efektywniejszego przemieszczania się wewnątrz obszarów funkcjonalnych oraz między nimi; • wspieranie systemu zrównoważonego transportu wraz węzłami intermodalnymi typu P&R, B&R; • rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych, jako alternatywy dla przemieszczania się na krótkich odcinkach oraz służących rekreacji.
7.2. Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego	
7.2.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym ROF	<ul style="list-style-type: none"> • powstawanie i rozwój stref zwiększonej aktywności gospodarczej na terenie ROF; • przygotowanie terenów pod potrzeby sektorów BPO/SSC/ITO; • dostosowanie realizacji wyzwań gospodarczych do zmian klimatu i zachowania dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i krajobrazowego ROF; • rozwój platformy współpracy podmiotów nauki i biznesu w inicjowaniu i wspieraniu jednostek naukowych, technologicznych i transferu technologii; • przeciwdziałanie procesowi niekontrolowanej suburbanizacji i minimalizowanie jej negatywnych skutków; • usprawnienie systemu drogowego Rzeszowa i ROF poprzez budowę, przebudowę i modernizację dróg wszystkich kategorii w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa, skrócenia czasu dojazdu, zmniejszenia poziomu emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz poprawy dostępności do obszarów istotnych dla rozwoju i funkcjonowania Rzeszowa i ROF
7.2.3. Zapewnienie dobrej jakości życia i realizacji funkcji publicznych w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF)	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie innowacyjnej infrastruktury biznesowej, w tym parki biznesowe; • rozwój gospodarczy ROF-u poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych w turystyce i rolnictwie; • zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej na całym obszarze ROF-u; • kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego regionu w tym ochrona i odnowa zasobów zabytkowych; • zapewnienie bezpieczeństwa publicznego mieszkańcom ROF-u;

OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	Zakres działań
	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie aktywności zawodowej w tym wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców ROF; • podejmowanie działań prowadzących do wzrostu liczby miejsc pracy na terenie ROF; • dywersyfikacja źródeł energii poprzez rozwój OZE na obszarze ROF; • podejmowanie działań na rzecz poprawy czystości powietrza; • rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego; • rozwój alternatywnego transportu poza drogowo-kolejowym wraz z rozwojem systemu bezpieczeństwa użytkowników; • podniesienie poziomu uzbrojenia terenów wraz z poprawą dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych na terenie ROF; • podniesienie jakości usług: zdrowotnych, społecznych, opiekuńczych i edukacyjnych poprzez rozwój nowoczesnej infrastruktury użyteczności publicznej na obszarze ROF; • ochrona środowiska przyrodniczego na obszarze ROF; • wprowadzenie rozwiązań wpisujących się w koncepcję „zielonych miast”; • rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
<p>7.2.4. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym ROF</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie i rozwój centrów logistyczno-dystrybucyjnych wykorzystujących tranzytowe położenie Rzeszowa i bliskość portu lotniczego Rzeszów-Jasionka; • rozwój szybkiej kolei miejskiej – Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej, obsługującej aglomerację rzeszowską wraz z budową linii kolejowej na lotnisko Rzeszów-Jasionka; • zapewnienie spójnego systemu tras rowerowych gwarantujących bezpieczeństwo w poruszaniu się po mieście i obszarze ROF • zapewnienie zrównoważonego systemu obejmującego transport zbiorowy i rowerowy na obszarze Rzeszowa i ROF z wykorzystaniem intermodalnych węzłów powiązanych z transportem rowerowym tj. P&R, B&R, K&R; • zmniejszenie zatłoczenia dróg miejskich i dróg wlotowych/wylotowych oraz zwiększenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego; • usprawnienie systemów sterowania i zarządzania ruchem drogowym w miastach; • Poprawa jakości środowiska wskutek redukcji nadmiernej emisji spalin i hałasu przez środki transportu.
<p>7.2.5. Gospodarka przestrzenna Rzeszowa i obszaru funkcjonalnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zrównoważone i racjonalne zagospodarowanie przestrzenne i architektoniczne terenu miasta i ROF dzięki koordynacji dokumentów planistycznych poszczególnych JST w celu efektywnego wykorzystania przestrzeni; • ograniczenie konfliktów przestrzennych, w tym dotyczących funkcji i przeznaczenia terenów i rodzajów zabudowy; • rewitalizacja obszarów zdegradowanych w celu przywrócenia, bądź nadania im nowych funkcji społecznych oraz gospodarczych lub przestrzennych lub technicznych lub środowiskowych; • ujęcie w koncepcjach architektoniczno-urbanistycznych miasta klinów napowietrzających wpływających na ruchy mas powietrza i zapobiegających smogowi; • rozbudowa wewnątrz miejskich układów ekologicznych i połączenie z obszarami otwartymi przez system zielonych pierścieni.

OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	Zakres działań
12.4. Obszary wiejskie – wysoka, jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku	
7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu; • zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej; • modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców; • rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej; • poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami; • tworzenie korzystnych warunków w tym kompleksowej infrastruktury technicznej dla rozwoju przedsiębiorczości.
7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> • promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów; • aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości, jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej; • kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej; • wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych; • ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości gospodarstw rolniczych; • rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.
7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej; • podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych; • poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; • promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby; • promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.); • upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej; • wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

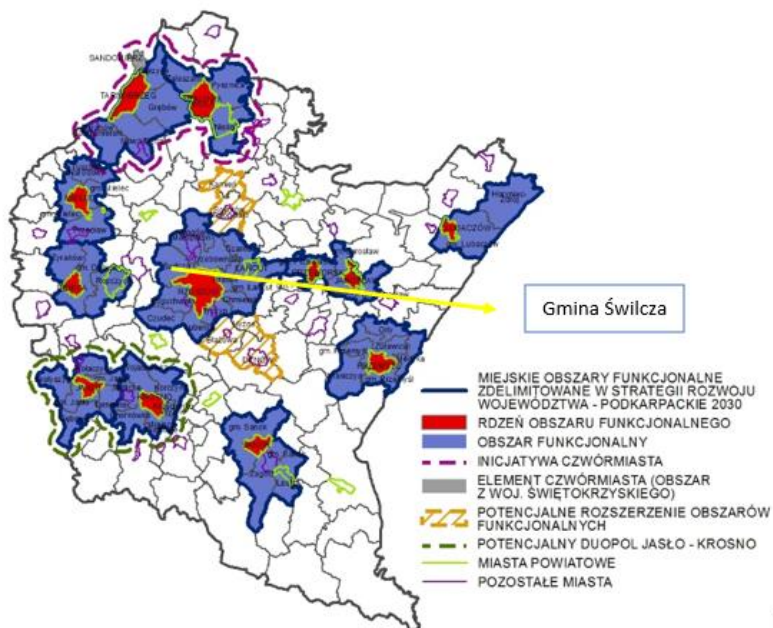
OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	Zakres działań
7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej	<ul style="list-style-type: none"> dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców; efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów; wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej; poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku; budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich; racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

Rysunek 3 Obszar Strategicznej Interwencji na poziomie krajowym - OSI Wschodnia Polska, z uwzględnieniem położenia Gminy Świlcza

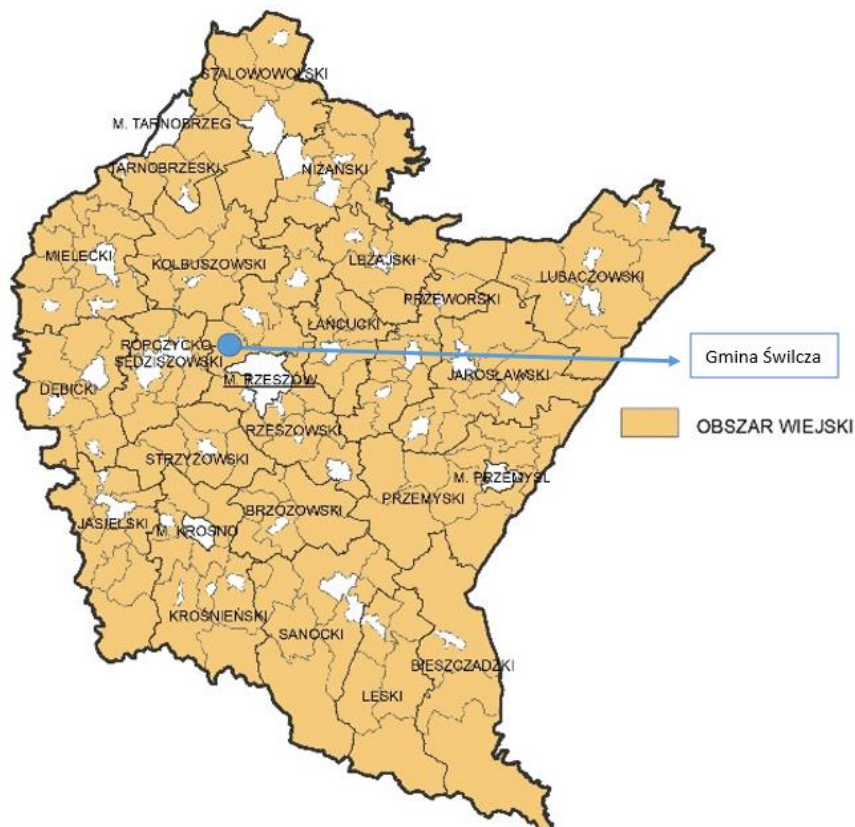
Oprac. własne na podstawie Strategii rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

Rysunek 4 Miejskie Obszary Funkcjonalne wskazane w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030, z uwzględnieniem położenia Gminy Świlcza

Oprac. własne na podstawie Strategii rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

Rysunek 5. Obszary wiejskie wskazane w Strategii rozwoju województwa -Podkarpackie 2030, z uwzględnieniem położenia Gminy Świlcza

Oprac. własne na podstawie Strategii rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

4. Komplementarność Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 z aktualnymi dokumentami planistycznymi

4.1. Komplementarność Strategii z dokumentami strategicznymi regionu i kraju

Analiza spójności Strategii Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 jest bardzo ważna, ponieważ pozwoli korzystać z efektów synergii wynikającej z uczestnictwa w programowaniu i realizacji zamierzeń w kooperacji z otoczeniem regionalnym.

Strategia jest spójna z dokumentami strategicznymi szczebla krajowego, regionalnego i ponadlokalnego, m.in.:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)⁶,
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,
- Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Strategią Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
- Strategią zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030,
- Polityką ekologiczną państwa 2030 – strategią rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej,
- Strategię rozwoju województwa – Podkarpackie 2030,
- Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030,
- Strategią Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego na lata 2016-2023,
- Strategią Rozwoju Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do roku 2030⁷,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świlcza,
- Lokalny program Rewitalizacji Gminy Świlcza na lata 2018-2023.

Z uwagi na to, jak ważną rolę pełni *Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030* oraz ważność jej zapisów w procesie opracowywania strategii rozwoju Gminy, poniżej odniesiono się do jej zapisów, wskazując obszary tematyczne wraz z celami głównymi oraz priorytety dla każdego z obszarów. Ponadto, do zapisów Podkarpackie 2030 odniesiono się w rozdziale *OSI w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030 a zakres planowanych działań Gminy*, wskazując Obszary Strategicznej Interwencji, w które wpisuje się Gmina Świlcza. Głównym celem jest „Odpowiedzialne i efektywne wykorzystanie zasobów endo- i egzogenicznych regionu, zapewniające trwałe, zrównoważony i terytorialnie równy rozwój gospodarczy oraz wysoką jakość życia mieszkańców województwa”.

Obszary tematyczne wraz z celami głównymi i priorytetami wskazane w strategii Podkarpackie 2030 przedstawiono poniżej.

⁶ SOR Została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej.

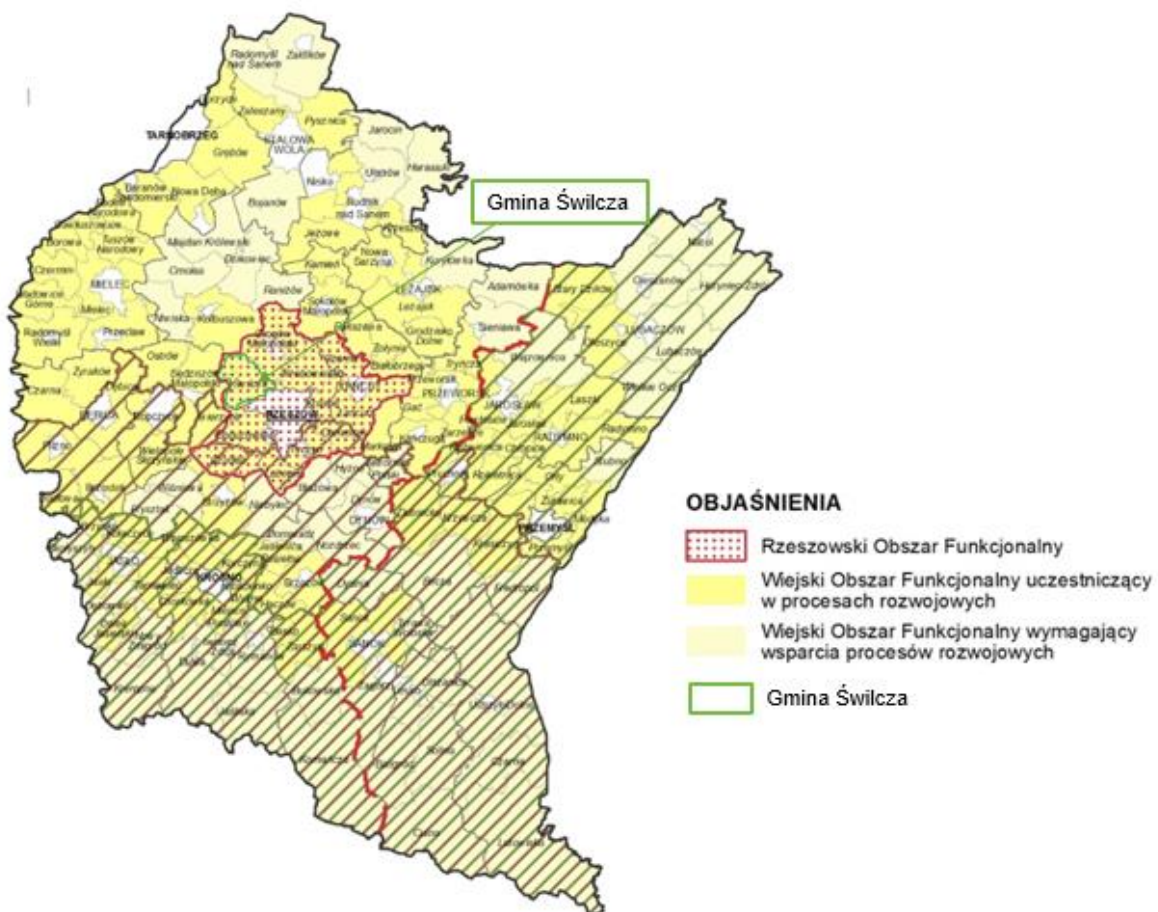
⁷ Projekt sierpień 2022r.

1. Gospodarka i nauka – Wzmacnianie potencjału regionalnej gospodarki oraz zwiększanie udziału nauki i badań dla innowacyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego województwa.
 - 1.1. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe wspierające gospodarkę.
 - 1.2. Inteligentne specjalizacje województwa.
 - 1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie.
 - 1.4. Gospodarka cyrkularna (gospodarka obiegu zamkniętego).
2. Kapitał ludzki i społeczny – Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego, jako podstawy umożliwiającej rozwój regionu oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców.
 - 2.1. Edukacja.
 - 2.2. Regionalna polityka zdrowotna.
 - 2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe.
 - 2.4. Rynek pracy.
 - 2.5. Społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny.
 - 2.6. Włączenie społeczne.
 - 2.7. Aktywny styl życia i sport.
3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska – Rozbudowa infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizacja wykorzystania zasobów naturalnych i energii przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego.
 - 3.1. Bezpieczeństwo energetyczne i OZE.
 - 3.2. Rozwój infrastruktury transportowej oraz integracji międzygałęziowej transportu publicznego.
 - 3.3. Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu oraz rozwój transportu publicznego.
 - 3.4. Rozwój infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej w regionie.
 - 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki.
 - 3.6. Przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych.
 - 3.7. Zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych.
 - 3.8. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu.
4. Dostępność usług – Zwiększenie dostępu obywateli do usług publicznych i podniesienie standardu ich świadczenia dla poprawy jakości życia i wzmacniania procesów rozwojowych.
 - 4.1. Poprawa dostępności do usług publicznych poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych.
 - 4.2. Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych.
 - 4.3. Wsparcie instytucjonalne i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców.
 - 4.4. Budowanie i rozwój partnerstwa dla rozwoju województwa.
 - 4.5. Współpraca ponadregionalna i międzynarodowa.

W Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza wskazane kierunki rozwoju Gminy wpisują się także w określone w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030* obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym tj. miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego - Rzeszowski Obszar Funkcjonalny oraz Wiejski Obszar Funkcjonalny (rys.6) , w szczególności w zakresie wiodących kierunków zagospodarowania takich jak:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- poprawa ładu przestrzennego, ochrona i racjonalne wykorzystanie przestrzeni nieurbanizowanej;
- rozwój kapitału ludzkiego;
- wzrostu poziomu życia mieszkańców;
- ochrona zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego;
- rozwój rekreacji i różnych form usług turystycznych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego;
- wzmocnienie powiązań obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi – włączenie terenów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Rysunek 6. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030 s.148

Gmina Świlcza z racji swego położenie jest częścią Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i jej rozwój jest związany z procesem planowania strategicznego dla ROF.

Opracowana *Strategia Rozwoju Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do roku 2030* to się przede wszystkim narzędzie wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego samorządów lokalnych skupionych w ROF, w tym także Gminy Świlcza. Cele strategiczne stanowią główne kierunki współpracy samorządów ROF i ich działań w perspektywie do 2030 roku. Zaplanowane w *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza* kierunki działań wpisują się w określone dla ROF cele strategiczne:

- 1: Rozwój i profesjonalizacja systemu usług publicznych
- 2: Wzmacnianie kapitału ludzkiego oraz społecznego
- 3: Budowanie pozycji i wizerunku ROF, jako dynamicznego obszaru wzrostu w skali regionalnej, krajowej i międzynarodowej
- 4: Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, w tym krajobrazu
- 5: Skuteczna integracja procesów rozwojowych na obszarze ROF w wymiarze przestrzennym i technicznym
- 6: Integracja ROF w oparciu o nowoczesny transport publiczny i efektywny system komunikacji

a tym samym wyznaczone kierunki rozwoju Gminy Świlcza są komplementarne do celów rozwojowych ROF i zintegrowanej interwencji oraz współpracy samorządów Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Strategia Rozwoju Społeczno Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 realizuje także przepisy z ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne (Dz.U. z 2021 r., poz. 2233, 2368, z 2022 r. poz. 88, 258) w szczególności art. 326, który wskazuje dokumenty, które powinno uwzględniać się w strategiach rozwoju gmin. Są to m.in. plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, plany zarządzania ryzykiem powodziowym czy plany przeciwdziałania skutkom suszy.

4.2. Uwarunkowania i Prawo wodne a Strategia Rozwoju Społeczno Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030

Zgodnie z art. 326 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2021r., poz. 2233 ze zm.), Strategia Rozwoju Społeczno Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 uwzględnia m.in. ustalenia dokumentów planistycznych, o których mowa w art. 315 pkt 1-3 ww. ustawy tj.:

- plany gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
 - plany zarządzania ryzykiem powodziowym,
 - plan przeciwdziałania skutkom suszy.
- ➔ **Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły**

Gmina Świlcza znajduje się na obszarze dorzecza Górnej Wisły, w odniesieniu do Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, w poniższej tabeli Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 określa informacje na temat jednolitych części wód

powierzchniowych (JCWP) oraz jednolitych części wód podziemnych (JCWPD) położonych w granicach Gminy (nazwa, status JCWP, informacja o stanie JCWP i JCWPD oraz przypisane im cele środowiskowe), a także działań przypisanych poszczególnym JCWP i JCWPD w aktualizacji Programu wodnośrodowiskowego kraju (aPWŚK) oraz o stanie realizacji tych działań.

Celem środowiskowym jest głównie osiągnięcie bądź utrzymanie, co najmniej dobrego stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz spełnienie ewentualnych wymagań obszarów chronionych.

Tabela 2. Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych oraz jednolitych części wód podziemnych położonych w granicach Gminy Świlcza wraz z przypisanymi celami środowiskowymi

Kod JCWP(wody powierzchniowe)	Nazwa	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan ogólny JCWP	Przypisane cele środowiskowe
RW20001722669	Mrowla	słaby	dobry	zły	dobry potencjał ekologiczny dobry stan chemiczny
RW200019226739	Wiśłok od Zb. Rzeszów do Starego Wiśłoka	dobry i powyżej dobrego	dobry	dobry	dobry potencjał ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego - Wiśłok od Starego Wiśłoka do Zbiornika Rzeszów dobry stan chemiczny
RW20006218869	Bystrzyca (bez Budziska)	poniżej dobrego	dobry	zły	dobry potencjał ekologiczny dobry stan chemiczny
RW200062265589	Lubcza	poniżej dobrego	dobry	zły	dobry potencjał ekologiczny dobry stan chemiczny
RW20006226596	Przyrwa	poniżej dobrego	dobry	zły	dobry potencjał ekologiczny dobry stan chemiczny
Kod JCWPd(wody podziemne)	Nazwa	Stan ilościowy	Stan chemiczny	Stan ogólny JCWPd	Przypisane cele środowiskowe
PLGW2000134	134	dobry	dobry	dobry	dobry stan chemiczny dobry stan ilościowy

PLGW2000152	152	dobry	dobry	dobry	dobry stan chemiczny dobry stan ilościowy
PLGW2000153	153	dobry	dobry	dobry	dobry stan chemiczny dobry stan ilościowy

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGWWP KZGW.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Program Wodno-Środowiskowy Kraju jest jednym z podstawowych dokumentów planistycznych w zakresie ochrony, gospodarowania i zarządzania zasobami wodnymi w Polsce. Został opracowany w celu programowania i koordynowania działań, które zmierzają do realizacji celów środowiskowych, takich jak:

- niepogarszanie stanu części wód;
- osiągnięcie dobrego stanu wód: dobry stan ekologiczny i chemiczny dla naturalnych części wód powierzchniowych, dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny dla sztucznych i silnie zmienionych części wód oraz dobry stan chemiczny i ilościowy dla wód podziemnych;
- spełnienie wymagań specjalnych, zawartych w innych unijnych aktach prawnych i polskim prawodawstwie, w odniesieniu do obszarów chronionych;
- zaprzestanie lub stopniowe wyeliminowanie zrzutu substancji priorytetowych do środowiska lub ograniczone zrzuty tych substancji.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju (aPWŚK) uwzględnia podział na poszczególne kategorie jednolitych części wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych. Poniżej przedstawiono podstawowe działania przewidziane dla cieków wodnych zlokalizowanych na terenie Gminy Świlcza.

Tabela 3 Działania wskazane w aPWŚK dla JCWP i JCWPD zlokalizowanych w Gminie Świlcza

Kod JCWP(wody powierzchniowe)	Nazwa	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju (aPWŚK)
RW20001722669	Mrowla	<ul style="list-style-type: none"> – kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością, co najmniej raz na 3 lata – regularny wywóz nieczystości płynnych
RW200019226739	Zb. Rzeszów Wiśtok od Zb. Rzeszów do Starego Wiśłoka	<ul style="list-style-type: none"> – budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków – budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących – regularny wywóz nieczystości płynnych
RW20006218869	Bystrzyca (bez Budziska)	<ul style="list-style-type: none"> – budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Iwierzyce – regularny wywóz nieczystości płynnych – kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata – monitoring badawczy wód – opracowanie warunków korzystania z wód zlewni

RW200062265589	Lubcza	<ul style="list-style-type: none"> – regularny wywóz nieczystości płynnych – budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących – budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków – kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata – monitoring badawczy wód
RW20006226596	Przyrwa	<ul style="list-style-type: none"> – budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków – budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących – kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata – regularny wywóz nieczystości płynnych
Kod JCWPd(wody powierzchniowe)	Nazwa	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju (aPWŚK)
PLGW2000134	134	<ul style="list-style-type: none"> – coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia – wydanie rozporządzenia na potrzeby ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP)
PLGW2000152	152	<ul style="list-style-type: none"> – coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia
PLGW2000153	153	<ul style="list-style-type: none"> – wydanie rozporządzenia na potrzeby ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP)

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGWWP KZGW.

PODSUMOWANIE:

Większość JCWP znajdujących się w granicach Gminy Świlcza odznacza się stanem ogólnym określonym, jako zły. Większość działań wskazanych do realizacji w aktualizacji Programu wodnośrodowiskowego kraju (aPWŚK) dotyczy przede wszystkim budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, budowy nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących.

➔ Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 odnosi się także do działań minimalizujących skutki suszy, podejmowane zarówno przez samorząd, mieszkańców, jak i organy administracji rządowej.

W Strategii w ramach celu operacyjnego 3.2. **Wspieranie i edukacja mieszkańców w zakresie nowych technologii grzewczych, niskiej emisji spalin oraz dbania o środowisko naturalne** określono zadania do realizacji, jako: monitoring środowiska oraz podejmowanie działań na rzecz promocji zachowania dziedzictwa przyrodniczego Gminy Świlcza, (także zabezpieczenia w kontekście potencjalnego wystąpienia stanów zagrożenia naturalnego).

Wśród zaplanowanych do realizacji zadań są: doposażenie istniejącej infrastruktury na terenie Gminy w OZE i banki energii (np. SUW-y, oczyszczalnia ścieków, obiekty sportowe, stadiony, budynki użyteczności publicznej, itp.), działania na rzecz retencji wód opadowych (min. na terenie SAG-u) w ramach celu operacyjnego 3.1. **Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej Gminy.** W tym zakresie Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 jest spójna z Planem Przeciwdziałania Skutkom Suszy (projekt).

Zgodnie z art. 184 ust. 2 ustawy Prawo wodne, plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Susza, obok powodzi jest jednym z najbardziej dotkliwych zjawisk naturalnych oddziałujących na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę całego kraju, w tym Podkarpacia. W najbliższych latach spodziewany jest wzrost intensywności i częstotliwości występowania susz. Głównym celem planu jest przeciwdziałanie ich skutkom, co należy odnosić do procesu kształtowania zasobów wodnych oraz do racjonalnego korzystania z zasobów wodnych. Cele szczegółowe Planu dotyczą zidentyfikowanych obszarów ryzyka związanego z suszą: społeczeństwa, gospodarki i środowiska i obejmują:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy,
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy,
- edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy,
- formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Strategia postępowania w obszarze przeciwdziałania skutkom suszy zakłada przede wszystkim działania proaktywne, czyli zapobiegające oraz zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków suszy, realizowane niezależnie od faktycznego wystąpienia zjawiska suszy. W praktyce oznacza to wdrażania zarówno działań technicznych, jak i nietechnicznych, służących m.in. kształtowaniu zasobów wodnych, wspartych instrumentami planowania przestrzennego, gospodarowania gruntami i wodami, ochrony ekosystemów wodnych i terenów podmokłych, a także instrumentami służącymi osiągnięciu celów środowiskowych. Bardzo ważne są działania retencyjne, służące poprawie i przywracaniu naturalnych warunków obiegu wody. Przeciwdziałanie skutkom suszy to w konsekwencji również zmniejszenie niedoborów wody, wzmocnienie ochrony przeciwpowodziowej, czy poprawa stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych. Podejście proaktywne jest równocześnie działaniem na rzecz ograniczania czynników sprzyjających zmianom klimatu.

Zgodnie z założeniami Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy w odniesieniu do obszaru Gminy Świlcza mowa m.in. o następujących działaniach⁸:

⁸ ZAŁĄCZNIK NR 2 do PPSS-KATALOG DZIAŁAŃ

- Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji (działanie 4),
- Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracyjnych wodnych dla zwiększania retencji glebowej (działanie 8),
- Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych (działanie 24),
- Przegląd pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych na obszarach o zasobach dyspozycyjnych o intensywnym i bardzo intensywnym stopniu wykorzystania (działanie 25).

➔ **Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły**

Nadrzędnym celem PZRP jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te mają prowadzić m.in. do obniżenia strat powodziowych. Dla obszaru dorzecza Wisły wyznaczonych zostało 59 obszarów problemowych. W planie zarządzania ryzykiem powodziowym zidentyfikowano miejsca problemowe, dla których stwierdzono znaczące zagrożenie lub ryzyko powodziowe.

Część Gminy Świlcza znajduje się w zlewni Wisłoka, w której obszar problemowy obejmuje praktycznie całą rzekę Wisłok aż do jej ujścia do Sanu, wraz z wybranymi dopływami, takimi jak: Zmienniczka, Pielnica, Morwawa (Tabor), Śmierdziączka, Lubatówka, Bajdowianka, Stępinka, Kopytko, Stobnica, Gwoźnica, Lubcza, Strug, Malawka (Młynówka), Mikośka, Sawa, Mlecza oraz, **Przyrwa, Mrowla, które znajdują się na terenie gminy.**

W tym obszarze problemowym także wyznaczono szereg miejsc problemowych, które charakteryzują się szczególnie wysokim poziomem ryzyka i dla których w pierwszej kolejności proponowane będą działania ograniczające to ryzyko. Są to: Pielnica, Sawa, Wisłok 1, Wisłok 2, Wisłok 3, Stobnica 1, Stobnica 2, Stobnica 3, Stobnica 4, Stobnica 5, Stobnica 6, Stobnica 7, Stobnica 8

Cele zarządzania ryzykiem powodziowym, przedstawione w planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły:

1. Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego
2. Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego
3. Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym

Działania wyodrębnione w planie, na terenie Gminy Świlcza przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Działania wyodrębnione w planie zarządzania ryzykiem powodziowym⁹

Nr działania	Nazwa działania	Nr typu działania	Numer i nazwa celu głównego	Numer i nazwa celu szczegółowego	Okres realizacji
W_GZW_3017	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe w zlewni rzeki m.in. Malawka, Przyrwa , Matysówka, Mikośka, Paryja, Czekaj, Hermanówka i inne poprzez kompleksową realizację działań w zakresie odcinkowego: kształtowania przekroju podłużnego i poprzecznego koryta cieku, budowy obwałowań, budowy murów oporowych, budowy zbiorników wodnych - koncepcja, dokumentacja techniczna	21. Inicjowanie badań naukowych i analiz eksperckich w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym w warunkach niepewności	3. Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym	3.2. Doskonalenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych	2022-27

Źródło: opracowanie własne na podstawie Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły -projekt z 15.05.2022 r.

5. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

5.1. Zarządzanie Strategią

System wdrażania, monitorowania i finansowania strategii rozwoju Gminy Świlcza zawiera bezpośrednie odniesienie do procedur i zakresu odpowiedzialności za realizację zapisów strategicznych, dokonanie pomiaru i obserwacji postępów w realizacji Strategii.

Dopełnieniem systemu jest określenie podmiotów odpowiedzialnych i zaangażowanych w jego wdrażanie, a także wskazanie możliwych źródeł finansowania realizacji Strategii. Strategia Gminy Świlcza będzie wdrażana i monitorowana przez uzgodnione i wyznaczone do tego podmioty, a wdrażanie zapisów Strategii i monitorowanie jej postępów odbywać będzie się zgodnie z określonymi w Misji rozwoju standardami zachowań, które sformułowane zostały w sposób następujący:

- prowadzenie dialogu z mieszkańcami,
- współpraca z partnerami (m.in. innymi gminami) oraz korzystanie z dobrych praktyk innych JST,
- prowadzenie działań zespołowych i kreatywnych, otwieranie się na nowe doświadczenia – myślimy strategicznie i długofalowo w kontekście całej Gminy.

⁹ Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły -projekt z 15.05.2022 r. Załącznik do rozporządzenia Ministra Infrastruktury

System wdrażania Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego obejmuje szereg procesów niezbędnych do jego realizacji oraz podmioty i jednostki, które będą zaangażowane w ich implementację. Procesy wdrażania i zakres odpowiedzialności zaprezentowano poniżej:

We wdrażanie Strategii w zależności od typu projektu będą również zaangażowane inne jednostki lub organy np. jednostki organizacyjne.

Podmiotami zaangażowanymi w proces wdrażania, monitorowania i oceny Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 oraz pełniącymi określone w nim role będą:

– Wójt

- odpowiada za wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy,
- wyznacza Koordynatora realizacji Strategii.

– Rada Gminy:

- analizuje postępy wdrażania Strategii,
- akceptuje sprawozdania z realizacji Strategii,
- analizuje i zatwierdza wnioski o aktualizację Strategii,
- uwzględnia zadania zaplanowane do realizacji przy przyjmowaniu budżetu Gminy oraz wieloletnich planów inwestycyjnych.

– Koordynator Strategii:

- pełni funkcje koordynacyjne wobec pozostałych Partnerów,
- mobilizuje zasoby na rzecz realizacji działań zapisanych w Strategii,
- upowszechnia założenia Strategii wśród mieszkańców Gminy,
- koordynuje przygotowanie okresowych sprawozdań z realizacji Strategii,
- rekomenduje wprowadzenie zmian do Strategii,
- inicjuje realizację kierunków działań.

– Partnerzy realizacji Strategii tj. poszczególne komórki Urzędu Gminy Świlcza oraz jednostki organizacyjne:

- realizują poszczególne kierunki działań,
- przekazują informację o stopniu realizacji zadań do Koordynatora Strategii oraz sporządzają statystyki i dane pomocne w procesie monitorowania,
- zgłaszają wnioski do zmian w Strategii.

5.2. Monitoring i ewaluacja

Skuteczne wdrażanie strategii jest uwarunkowane wiedzą na temat postępów osiągniętych w zakresie realizowanych działań oraz zdolności do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami, a uzyskanymi efektami.

Sprawozdawczość na potrzeby monitoringu i ewaluacji będzie realizowana w okresach rocznych, w oparciu o analizę wskaźnikową, na podstawie własnych danych i informacji statystyki publicznej generowanej przez Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Analiza powinna uwzględniać mierniki przypisane do każdego z celów operacyjnych¹⁰ zdefiniowanych w ramach Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030, wskazując jej zmianę, zakres i kierunek, w tym w odniesieniu do roku bazowego, oraz w przypadku niepożądanych tendencji – rekomendacje zmierzające do poprawy funkcjonowania systemu wdrażania.

W miarę możliwości, sprawozdawczość powinna być oparta o informacje własne oraz informacje uzyskane od partnerów realizujących poszczególne projekty. Raport powinien obejmować m.in. skrótowne przedstawienie aktualnego stanu realizacji poszczególnych zadań i ewentualnych trudności realizacyjnych wraz z propozycją działań naprawczych.

Sprawozdawczość zostanie skoordynowana z nałożonym na Gminy, zgodnie z dyspozycją art. 28 a ustawy z 8 marca 1990 o samorządzie gminnym, w terminie do dnia 31 maja każdego roku raportu o stanie Gminy. Raport obejmuje podsumowanie działalności władz samorządowych w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii.

Monitoring prowadzony będzie w celu zapewnienia ciągłości, prawidłowości i efektywności realizacji Strategii. Pozwoli to wykryć zagrożenia i ewentualną konieczność modyfikacji planowanych do realizacji zadań lub podmiotów współpracujących przy ich realizacji. Ponadto zakłada się, że w połowie okresu obowiązywania i wdrażania Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 czyli w połowie roku 2026, oraz po zakończeniu jej realizacji tj. po roku 2030 – dokonana zostanie ewaluacja rozumiana, jako ocena interwencji według jej rezultatów.

Prowadzona ewaluacja służyć będzie, w odróżnieniu od sprawozdawczości, usprawnieniu projektów oraz programów oraz będzie próbą odpowiedzi na pytanie, jak można udoskonalić realizowane przedsięwzięcia lub wprowadzić nowe rozwiązania. Ewaluacja będzie miała na celu podnoszenie jakości działań poprzez zwiększenie ich skuteczności, efektywności i trwałości. Ewaluacja realizowana będzie w formie spotkania strategicznego z udziałem władz samorządowych oraz najważniejszych interesariuszy strategii.

Procedura aktualizacji strategii

Przegląd i aktualizacja dokumentu Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030 odbędzie się w połowie okresu obowiązywania Strategii lub w przypadku stwierdzenia konieczności jej aktualizacji. W przypadku chęci przeprowadzenia przeglądu strategicznego lub stwierdzenia przez jednostkę odpowiedzialną za monitoring Strategii konieczności wprowadzenia zmian w dokumencie, podjęte zostaną działania zmierzające do aktualizacji zapisów strategii:

1. Wójt na sesji Rady Gminy przedstawia wniosek o rozpoczęcie procesu przeglądu strategicznego (aktualizacji Strategii).
2. W oparciu o decyzję Rady Gminy Wójt we współpracy z Koordynatorem Strategii określa sposób przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowuje harmonogram procesu aktualizacji Strategii.
3. W ramach procesu, weryfikacji i aktualizacji poddane mogą zostać:
— zapisy zawarte w części diagnostycznej – poprzez odniesienie się do aktualnych danych statystycznych oraz wyników analiz,

¹⁰ W wyborze mierników przyjęto zasadę ich ograniczonej liczby dla każdego z celów. Przy wyborze wskaźników kierowano się adekwatnością i możliwością pozyskania danych.

- misja rozwoju Gminy Świlcza i jej aktualność w kontekście zmian zachodzących w zakresie zasobów Gminy i jej otoczenia (powiatu, województwa, kraju),
- cele strategiczne i operacyjne, i ich adekwatność do zweryfikowanej misji rozwoju (w szczególności do domen strategicznego rozwoju),
- kierunki działań,
- Obszary Rozwojowe Gminy.

4. Zaktualizowany dokument Strategii podlega konsultacjom, a następnie zostaje przedstawiony Radzie Gminy Świlcza.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Jako dokumenty wykonawcze względem strategii rozwoju należy rozumieć obligatoryjne lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie. Należy także pamiętać, iż podczas tworzenia nowych bądź aktualizacji istniejących sektorowych gminnych planów i programów, powinny być one spójne ze **Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza na lata 2022-2030**. Do takich dokumentów należą m.in.:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy,
- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych,
- Gminny program ochrony środowiska,
- Gminny Program Rewitalizacji,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej,
- Program budowy dróg gminnych,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych,
- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Plany odnowy miejscowości.

Dokumenty wykonawcze powinny być napisane możliwie prostym językiem, zrozumiałym dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie oraz:

→ Przygotowanie dokumentu wykonawczego powinno zakończyć się w ciągu 12 miesięcy od jego zainicjowania.

→ Obowiązkowo każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom.

→ W każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej strategii.

→ Każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną jako wiodącą, odpowiadającą za całość.

Ewaluacja ex-post.

Po zakończeniu obowiązywania Strategii przewidziano opracowanie ewaluacji ex-post – sprawozdania/raportu końcowego z wdrażania założeń dokumentu, który będzie zawierał m.in. wykaz zrealizowanych działań, analizę efektywności wydatkowania środków finansowych, analizę osiągniętych rezultatów w ramach podjętych działań (stopień osiągnięcia założonych wskaźników).

Tabela 5. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia.

OBSZAR: GOSPODARKA					
INNOWACYJNOŚĆ KONKURENCYJNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ					
Cele operacyjne	Rezultaty	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskania informacji	Wartość bazowa wskaźnika ¹¹	Wartość Docelowa wskaźnika
1.1. Poprawa jakości systemu dróg publicznych oraz zwiększenie dostępności i poziomu bezpieczeństwa układu komunikacyjnego.	Poprawa warunków tranzytu pojazdów w dotychczasowym układzie komunikacyjnym	Długość zmodernizowanych dróg [km]	Urząd Gminy Świlcza	132,622	Wzrost o min. 2%
	Zwiększenie stopnia rowerowego skomunikowania Gminy	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych, ciągów pieszo – jezdnych [km]		5	Wzrost o min. 2%
	Poprawa bezpieczeństwa	Długość chodników		9,28	Wzrost o min. 2%
		Liczba przeprowadzonych akcji ratowniczych przez OSP (szt.).		10	Wzrost
1.2 Inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów terenami inwestycyjnymi na terenie Gminy.	Wsparcie i promocja przedsiębiorczości Spadek bezrobocia wśród mieszkańców	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na terenie Gminy	Urząd Gminy Świlcza/ BDL GUS	1187	Wzrost o min. 2%

¹¹ Dane za rok 2020 lub stan za 2021-szczegóły w Diagnozie społeczno-gospodarczej Gminy Świlcza

1.3. Rozwój i promocja przedsiębiorczości lokalnej oraz wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców.	Poprawa jakości obsługi inwestorów / przedsiębiorców	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	BDL GUS	593	Wzrost o min. 2%
1.4. Kształtowanie pozytywnego wizerunku Gminy oraz wzmocnienie struktur samorządowych służących mieszkańcom, środowisku i gospodarce.	Wzrost atrakcyjności osadniczej, gospodarczej i turystycznej Gminy. Zwiększenie liczby mieszkańców Gminy Podniesienie jakości usług publicznych. Wzrost dostępności i liczby e-usług	Liczba przeprowadzonych kampanii, mającej na celu umocnienie tożsamości mieszkańców z miejscem zamieszkania	Urząd Gminy Świlcza/ BDL GUS	1	Wzrost
		Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem		3,6%	Wzrost o min. 2%
		Liczba przeszkolonych urzędników (os.).		2	5
		Liczba lub odsetek spraw załatwianych cyfrowo przez Urząd (szt.).		3	Wzrost
1.5. Zrównoważony rozwój gospodarczy bazujący na współpracy międzygminnej ze szczególnym uwzględnieniem gmin Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.	Integracja i rozwój Gminy Świlcza w ramach Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć zintegrowanych w ramach partnerstwa ROF	Urząd Gminy Świlcza	2	wzrost

OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO

CEL STRATEGICZNY 2: ZASPOKAJANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW GMINY w ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH

Cele operacyjne	Rezultaty	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość Docelowa wskaźnika
2.1. Wzmocnienie (budowa, rozbudowa) nowoczesnej infrastruktury publicznej (kulturowej, edukacyjnej, społecznej) służącej mieszkańcom, turystom i inwestorom	Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej i terenów zieleni	Liczba nowych i modernizowanych obiektów, edukacyjnych, społecznych, sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych (szt.)	Urząd Gminy Świlcza	1	2
2.2. Podejmowanie działań w celu aktywizacji społecznej mieszkańców i wzrostu ich partycypacji w życiu Gminy.	Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego wśród mieszkańców o charakterze kulturalnym. Wzmacnianie tożsamości społecznej i kulturowej mieszkańców Integracja i aktywizacja mieszkańców różnych grup wiekowych.	Liczba wydarzeń kulturowych zorganizowanych przez Gminę i jej jednostki organizacyjne w ciągu roku (szt.)	Urząd Gminy Świlcza	23	Wzrost o min. 2%
2.3. Rozwój oferty usług publicznych oraz wykorzystanie nowych form działań pomocowych	Walka z marginalizacją seniorów, włączenie społeczne osób starszych	Liczba podjętych działań (szt.)	Urząd Gminy Świlcza	1	Wzrost
	Integracja osób starszych, możliwość spędzania czasu wolnego z osobami o podobnym wieku i zainteresowaniach.	Liczba mieszkańców objętych programami pomocowymi (os.)		1033	Spadek o 10%

2.4. Poprawa jakości kształcenia dzieci i młodzieży	Poprawa warunków nauczania w szkołach na terenie Gminy	Liczba prowadzonych zajęć pozalekcyjnych (szt.)	Urząd Gminy Świlcza	20	Wzrost o min. 2%
	Wzmacnianie dostępności do usług społecznych	Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową (%)		23,60	Wzrost o min. 2%

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNY GMINY ZAPEWNIAJĄCY DBAŁOŚĆ o ŚRODOWISKO NATURALNE

Cele operacyjne	Rezultaty	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość Docelowa wskaźnika
3.1. Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej Gminy.	Podniesienie atrakcyjności i estetyki przestrzeni publicznych.	Liczba zamontowanych instalacji OZE na budynkach publicznych (szt.),	Urząd Gminy Świlcza	1	Wzrost
	Podniesienie jakości infrastruktury technicznej w gminie.	Liczba zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych infrastrukturalnych (szt.),		1	Wzrost
	Zwiększenie wykorzystania OZE	Liczba zaktualizowanych MPZP (szt.).		1	Wzrost
	Poprawa jakości powietrza.				
3.2. Wspieranie działań dążących do osiągnięcia ładu ekologicznego poprzez ochronę kształtowanie środowiska przyrodniczego w zgodzie z obowiązującymi normami i zaleceniami.	Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.	Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%).	Urząd Gminy Świlcza	48,4	Wzrost o min. 2%

5.3. Ramy finansowe realizacji Strategii

Chcąc zrealizować konkretne zamierzenia wynikające ze strategii oprócz adekwatnych zasobów ludzkich i rzeczowych niezbędne jest posiadanie odpowiednich środków finansowych. Dla efektywnej i skutecznej polityki rozwoju Gminy powinny zostać wykorzystane wszystkie dostępne środki finansowe. Oczywiście proces oraz zakres pozyskiwania środków finansowych musi być dostosowany do możliwości budżetowych Gminy i dobrze zaplanowany.

Biorąc pod uwagę zakładany okres obowiązywania Strategii należy wyszczególnić następujące potencjalne źródła finansowania działań rozwojowych Gminy:

- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego, w tym województwa, powiatu oraz Gminy,
- środki funduszy celowych np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej czy Funduszu Sprawiedliwości,
- fundusze europejskie takie jak:
 - Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
 - Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)
 - Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 (FENG)
 - Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW)
 - Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)
 - Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 (FERC)
- inne środki publiczne.
- fundusze Europejskiego Instrumentu Odbudowy,
- inne fundusze związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej np. fundusze norweskie i fundusze EOG,
- środki sektora pozarządowego oraz środki prywatne w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe rynku kapitałowego.

Z punktu widzenia dostępnych środków zewnętrznych najistotniejszym źródłem finansowania zadań inwestycyjnych, jak również projektów miękkich są fundusze europejskie. Do głównych z nich należą:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), ukierunkowany na wzmacnianie spójności gospodarczej,
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS) dotyczący inwestycji w kapitał ludzki,
- Fundusz Spójności, którego celem jest zredukowanie różnic gospodarczych i społecznych oraz promowanie zrównoważonego rozwoju, głównie poprzez duże inwestycje w zakresie infrastruktury transportowej i technicznej oraz inwestycje związane z ochroną środowiska,
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, zajmujący się wspieraniem przekształceń struktury rolnictwa oraz rozwojem obszarów wiejskich

Biorąc pod uwagę okres obowiązywania Strategii, należy przyjąć, iż finansowanie działań w niej określonych będzie przypadało na końcową realizację zadań z perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020, ale przede wszystkim obejmie nowy okres Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021 – 2027.

Z racji istotnego wyczerpania środków aktualnej perspektywy finansowej, oraz konieczność przekazywania pozostałych środków na działania przeciwdziałające skutkom pandemii COVID 19 w ramach tzw. Tarczy Antykryzysowej, kluczowe znaczenie dla realizacji celów wyznaczonych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza, będą miały fundusze uruchamiane w ramach nowego budżetu Unii Europejskiej, czyli Wieloletnich Ram Finansowania na lata 2021-2027 oraz środki unijne Europejskiego Instrumentu Odbudowy.

Tabela 6. Zestawienie Obszarów Celów Operacyjnych Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza z potencjalnymi źródłami finansowania

OBSZAR: GOSPODARKA

CEL STRATEGICZNY	INNOWACYJNOŚĆ KONKURENCYJNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ
CEL OPERACYJNY	POTENCJALNE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA
1.1. Poprawa jakości systemu dróg publicznych oraz zwiększenie dostępności układu komunikacyjnego w gminie.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021 - 2027
	Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Fundusz Inwestycji Samorządowych
1.2. Inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów terenami inwestycyjnymi na terenie Gminy.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021 - 2027
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
1.3. Rozwój i promocja przedsiębiorczości lokalnej oraz wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021 - 2027
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
1.4. Kształtowanie pozytywnego wizerunku Gminy oraz wzmocnienie struktur samorządowych służących mieszkańcom, środowisku i gospodarce.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021 - 2027
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
1.5. Zrównoważony rozwój gospodarczy bazujący na współpracy międzygminnej ze szczególnym uwzględnieniem gmin Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021 - 2027
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO	
CEL STRATEGICZNY	ZASPOKAJANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW GMINY w ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH
CEL OPERACYJNY	POTENCJALNE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA
2.1. Wzmocnienie (budowa, rozbudowa) nowoczesnej infrastruktury publicznej (kulturowej, edukacyjnej, społecznej) służącej mieszkańcom, turystom i inwestorom.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021-2027
	Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa
	Program Maluch Plus
	„Aktywni+” Rządowy Program Aktywności Społecznej Osób Starszych
	Program posiłek w szkole i w domu na lata 2019-2023
	Solidarnościowy Fundusz Wsparcia osób Niepełnosprawnych
2.2. Podejmowanie działań w celu aktywizacji społecznej mieszkańców i wzrostu ich partycypacji w życiu Gminy.	Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018 – 2030 (PROO) i Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)
	Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. WRF 2021 - 2027
	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
2.3. Rozwój oferty usług publicznych oraz wykorzystanie nowych form działań pomocowych	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich WRF 2021 - 2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021-2027
2.4. Poprawa jakości kształcenia i dostępności usług edukacyjnych dzieci i młodzieży	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
	Programy Ministerstwa Sportu i Turystyki

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE

CEL STRATEGICZNY	ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNY GMINY ZAPEWNIAJĄCY DBAŁOŚĆ o ŚRODOWISKO NATURALNE
CEL OPERACYJNY	POTENCJALNE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA
3.1. Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej Gminy.	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Instrument Odbudowy 2021-2027
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. WRF 2021 - 2027

3.2. Wspieranie działań dążących do osiągnięcia ładu ekologicznego poprzez ochronę kształtowanie środowiska przyrodniczego w zgodzie z obowiązującymi normami i zaleceniami.	Program LIFE
	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich WRF 2021 - 2027
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
	Europejski Instrument Odbudowy 2021-2027
	Program STOP SMOG

Tworząc ramy finansowe planowanej działalności związanej z realizacją projektów ujętych w strategii, wzięto pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wysokości finansowania projektów w ramach unijnych Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027, prognozy dotyczące stanu finansów publicznych, kluczowe wskaźniki makroekonomiczne, przy uwzględnieniu sytuacji, w jakiej znajdować się będzie budżet Gminy Świlcza w perspektywie najbliższych lat.

Strategia określa kierunki interwencji podejmowanej w perspektywie roku 2030, w tym szereg kluczowych inwestycji gminnych. Wśród zestawienia inwestycji przygotowanych na kolejne lata wyróżniono projekty z obszarów: infrastruktury drogowej (budowa, przebudowa i rozbudowa sieci dróg gminnych, przebudowa dróg transportu rolnego, budowa i rozbudowa ścieżek rowerowych, szlaków pieszo-jezdnym wzdłuż dróg gminnych oraz dróg wyższej kategorii), infrastruktury sieciowej i ochrony środowiska (rozbudowa systemu gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy, instalacje OZE, walka ze smogiem), rozbudowy i modernizacji infrastruktury publicznej (min. żłobki, przedszkola), sportu i rekreacji (budowa boisk sportowych i strefy aktywnego wypoczynku, komunikacji publicznej i bezpieczeństwa oraz kształtowania przyjaznych przestrzeni publicznych. Szczegółowa prezentacja inwestycji kluczowych wraz z szacowanymi ramami i potencjalnym źródłami finansowania - Tabela nr 8.

Łączną wartość tych przedsięwzięć szacuje się na 61,5 mln zł. Wycena wykorzystuje m.in. bazę wiedzy i doświadczeń powstałą w wyniku prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie gminy, realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach w gminie, założenia zapisane w opracowanych już projektach, studiach wykonalności itp., a także informacje na temat potencjalnych źródeł i zasad współfinansowania.

Tabela 7. Inwestycje kluczowe wraz z szacowanymi ramami i potencjalnym źródłami finansowania

Lp.	Określenie inwestycji	Szacowane koszty	Potencjalne źródło finansowania	Okres realizacji
1	Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych w gminie Świlcza	11 mln	Środki UE 2021-2027; Budżet Gminy	2023-2027
2	Rozbudowa/budowa wraz z termomodernizacją budynków placówek oświatowych wraz z ich wyposażeniem w pomoce dydaktyczne	8 mln	Środki UE 2021-2027; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Budżet gminy Budżet Gminy	2023-2027

3	Tworzenie ośrodków wsparcia dla osób wymagających opieki z terenu gminy Świlcza	7 mln	Środki UE 2021-2027; Budżet Gminy Budżet Państwa	2023-2027
4	Poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi	5 mln	Środki UE 2021-2027; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Budżet Gminy	2023-2027
5	Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie OZE oraz wymiana /modernizacja źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej	7,5 mln	Środki UE 2021-2027; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Budżet Państwa Budżet Gminy	2023-2027
6	Projekty dla indywidualnych gospodarstwach domowych - instalacje Odnawialnych Źródeł Energii oraz wymiana źródeł ciepła	5 mln	Środki UE 2021-2027 Budżet Gminy	2023-2027
7	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej w gminie Świlcza	8 mln	Środki UE 2021-2027; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Budżet Państwa Budżet Gminy	2023-2027
8	Tworzenie infrastruktury technicznej wokół terenów inwestycyjnych	5mln	Środki UE 2021-2027; Budżet Państwa Budżet Gminy	2023-2027
9	Rozwój cyfryzacji na terenie gminy Świlcza	5 mln	Środki UE 2021-2027; Budżet Państwa Budżet Gminy	2023-2027

Źródło: opracowanie własne gminy

6. Spis rysunków, tabel, wykresów

<i>Tabela 1. Potencjały rozwojowe Gminy Świlcza.....</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 2. Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych oraz jednolitych części wód podziemnych położonych w granicach Gminy Świlcza wraz z przypisanymi celami środowiskowymi.....</i>	<i>58</i>
<i>Tabela 3 Działania wskazane w aPWŚK dla JCWP i JCWPD zlokalizowanych w Gminie Świlcza</i>	<i>60</i>
<i>Tabela 4. Działania wyodrębnione w planie zarządzania ryzykiem powodziowym</i>	<i>64</i>
<i>Tabela 5. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia.....</i>	<i>68</i>
<i>Tabela 6. Zestawienie Obszarów Celów Operacyjnych Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Świlcza z potencjalnymi źródłami finansowania.....</i>	<i>73</i>
<i>Rysunek 1 Model-Mapa uwarunkowań Gmina Świlcza</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gmina Świlcza</i>	<i>43</i>
<i>Rysunek 3 Obszar Strategicznej Interwencji na poziomie krajowym - OSI Wschodnia Polska, z uwzględnieniem położenia Gminy Świlcza</i>	<i>51</i>
<i>Rysunek 4 Miejskie Obszary Funkcjonalne wskazane w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030, z uwzględnieniem położenia Gminy Świlcza</i>	<i>52</i>
<i>Rysunek 5. Obszary wiejskie wskazane w Strategii rozwoju województwa -Podkarpackie 2030, z uwzględnieniem położenia Gminy Świlcza</i>	<i>52</i>
<i>Rysunek 6. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym</i>	<i>55</i>

Załącznik nr 1 Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Świlcza

Załącznik nr 1
do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Gminy Świlcza na lata 2022 – 2030

Urząd Gminy Świlcza
36-072 Świlcza 168

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Świlcza

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Gminy Świlcza na lata 2022-2030

Marzec 2022

Spis treści

1. WSTĘP	4
2. PODSTAWOWE INFORMACJE o GMINIE	5
2.1. Położenie administracyjne	5
2.2. Uwarunkowania historyczne	6
2.3. Uwarunkowania wynikające z powiązań gminy w układzie sieci osadniczej	8
3. STREFA SPOŁECZNA.....	9
3.1. Demografia -struktura ludności w gminie.....	9
3.1.1 Liczba ludności.....	9
3.1.2 Gęstość zaludnienia.....	11
3.1.3 Przyrost naturalny w gminie.....	12
3.1.4 Struktura ludności ze względu na wiek	13
3.1.5 Struktura ludności ze względu na płeć	16
3.1.6 Migracje ludności gminy.....	16
3.1.7 Podsumowanie	18
3.2. Rynek pracy i bezrobocie w gminie	18
3.3. Edukacja w gminie	21
3.4. Kultura, sport, turystyka.....	25
3.4.1. Instytucje kultury.....	25
3.4.2. Biblioteki.....	26
3.4.3. Zabytki	29
3.5. Ochrona zdrowia	30
3.6. Opieka społeczna.....	31
3.7. Życie społeczne i organizacje pozarządowe	34
3.8. Sport, rekreacja i turystyka	40
3.8.1 Sport w gminie.....	40
3.8.2. Infrastruktura turystyczna	41
3.9. Bezpieczeństwo w gminie	43
4. STREFA GOSPODARCZA.....	44
4.1. Przedsiębiorczość w gminie	44
4.1.1 Rodzaje działalności gospodarczej	46
4.2. Rolnictwo	50
5. Infrastruktura techniczna	51
5.1. Drogi.....	51
5.2. Zasoby mieszkaniowe	54

5.3. Infrastruktura energetyczna i gazowa.....	56
5.4. Infrastruktura wodociągowo-kanalizacyjna.....	58
6. STREFA ŚRODOWISKOWA	60
6.1. Stan środowiska	60
6.2. OBSZARY CHRONIONE.....	66
7. FINANSE SAMORZĄDOWE.....	68
7.1. Dochody i wydatki gminy	68
8. Analiza otoczenia-PEST	85
Spis tabel, map, rysunków.....	94

1.WSTĘP

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Świlcza jest analizą wyjściową, która ma służyć przygotowaniu dokumentu „Strategia Rozwoju Gminy Świlcza na lata 2022-2030”.

Analizę przeprowadzono w podziale na 4 główne sfery funkcjonowania gminy tj.: społeczną, gospodarczą, przestrzenną oraz finansową. Sfera społeczna przedstawia informacje związane z mieszkańcami, zaczynając od struktury demograficznej, kolejno omówiono także, jakość i dostępność usług publicznych dla mieszkańców, takich jak m.in. oświata i wychowanie, pomoc społeczna, kultura, sport, rekreacja, ochrona zdrowia czy bezpieczeństwo. W sferze gospodarczej poruszono kwestie lokalnej gospodarki, w tym także rolnictwa oraz rynku pracy. Natomiast sfera przestrzenna obejmuje zagadnienia związane z warunkami zamieszkiwania w gminie – m.in. mobilność, infrastruktura. W sferze finansowej omówiono budżet gminy oraz plany inwestycyjne.

Na zakończenie przedstawiono analizę trendów zewnętrznych tzw. generalna segmentacja makro otoczenia w formule PEST.

Prezentując dane, posłużono się perspektywą porównawczą – sytuacja w gminie Świlcza została przedstawiona na tle województwa podkarpackiego, powiatu Rzeszowskiego, a także gmin sąsiadujących:

- od wschodu Gmina graniczy z miastem Rzeszów,
- od północnego wschodu z gminą Głogów Małopolski,
- od północy z gminą Kolbuszowa,
- od zachodu z gminą Sędziszów Małopolski,
- natomiast od południa z Gminami Iwierzycę i Boguchwałą.

Równocześnie, tam gdzie było to możliwe analizie poddano wewnętrzne zróżnicowanie gminy, poprzez prezentację danych dla poszczególnych sołectw.

Prowadzone analizy mają charakter statyczny i dynamiczny. Dane w ujęciu statycznym pokazują najbardziej aktualną sytuację gminy Świlcza natomiast w ujęciu dynamicznym analizy zostały przeprowadzone dla lat 2017 – 2020/2021.

Do przygotowania niniejszej diagnozy wykorzystano dane statystyczne pochodzące z otwartych baz danych, głównie z Banku Danych Lokalnych GUS, a także dane zebrane i przekazane przez Urząd Gminy Świlcza. Opierano się również na powszechnie dostępnych raportach, opracowaniach tematycznych oraz informacjach zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych instytucji i JST. Wykorzystane źródła są prezentowane w formie podpisów pod tabelami i wykresami oraz za pomocą przypisów dolnych.

2. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

2.1. Położenie administracyjne

Gmina Świlcza położona jest w centralnym punkcie województwa podkarpackiego, w zachodniej części powiatu rzeszowskiego. Gmina graniczy od wschodu z miastem Rzeszów, od północnego wschodu z gminą Głogów Małopolski, od północy z gminą Kolbuszowa, od zachodu z gminą Sędziszów Małopolski, natomiast od południa z Gminami Iwierzycę i Boguchwałą.

Należy do największych gmin w powiecie rzeszowskim zajmując powierzchnię około 108 km², co stanowi 0,61% powierzchni województwa podkarpackiego i 8,86% powierzchni powiatu rzeszowskiego.

Mapa 1. Gmina Świlcza na tle powiatu rzeszowskiego

Administracyjnie podzielona jest na osiem sołectw (obszarów badawczych): Błędowa Zgłobieńska, Bratkowice, Dąbrowa, Mrowla, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciana, Woliczka. Największe powierzchniowo jest sołectwo Bratkowice (43,41% ogółu powierzchni).

Tabela 1. Powierzchnia sołectw gminy Świlcza

Lp.	Jednostka pomocnicza	Powierzchnia [ha]	% udział w ogóle powierzchni Gminy
1	Błędowa Zgłobieńska	526,9845	4,87%
2	Bratkowice	4695,8837	43,41%
3	Dąbrowa	791,0726	7,31%
4	Mrowla	826,4914	7,64%
5	Rudna Wielka	541,6361	5,01%
6	Świlcza	1765,1016	16,32%
7	Trzciana	1176,1425	10,87%
8	Woliczka	494,1932	4,57%
Suma		10817,5056	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie map zasadniczych z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej oraz danych z ewidencji ludności UG Świlcza (stan na 31.12.2021)

Sołectwem o największej powierzchni oraz największej liczbie ludności gminy Świlcza jest sołectwo Bratkowice, natomiast sołectwem o największej gęstości zaludnienia jest sołectwo Rudna Wielka.

Geograficznie Gmina leży na pograniczu pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej. W ramach tych zasadniczych krain można wyróżnić tzw. mezoregiony: Podgórze Rzeszowskie, Pradolinę Podkarpacką (rynną Podkarpacką) i Płaskowyż Kolbuszowski.

Budowa geologiczna, zwłaszcza południowej części gminy, to obszar pokryty lessem. Opiera się częściowo na kredach a częściowo na łach miocénskich a także osadach rzecznych starszego czwartorzędu oraz osadach glacialnych.

Krajobrazowo dominuje krajobraz wyżynny lessowy, przecinany dość głębokimi dolinami potoków, gdzieśgdzie występują wąwozy lessowe. Na terenie gminy następuje przejście Pogórza Rzeszowskiego w Rynnę Podkarpacką, będącą obniżeniem terenu o szerokości 4-6 km u podnóża szeroko rozumianych Karpat. Na terenie gminy rynnę tę wypełnia rzeka Mrowla wraz z przyległościami płynąca równolegle do krawędzi karpackiej na wschód.

2.2. Uwarunkowania historyczne

Początki osadnictwa w miejscowościach należących dziś do gminy Świlcza wiążą się ze szlakiem handlowym, wiodącym z Małopolski na Ruś. Przez teren dzisiejszej gminy przebiegała granica pomiędzy Polską a Rusią. Po przyłączeniu Lwowa do Polski w XIV wieku przez Kazimierza Wielkiego, miejscowości zachodniej części gminy należały do województwa sandomierskiego, zaś miejscowości wschodniej części do województwa ruskiego. Przyłączenie Lwowa znacząco ożywiło rozwój gospodarczy tych terenów,

który gwałtownie przyspieszył. Rozbudowywała się sieć osadnicza a wraz z nią sieć parafialna. Fundowane były kolejne miejscowości:

- Mrowla – prawdopodobnie XIII w.,
- Świlcza – pierwsze wzmianki z XIV w.,
- Rudna Wielka – powstała w XIV w.,
- Bratkowice – XIV w.,
- Bzianka¹ – powstała w XIV w.,
- Trzciana – początek XV w.,
- Błędowa Zgłobieńska – XV w.,
- Woliczka – XV w.,
- Dąbrowa – XVI w.

Wiek XVII

W XVII tereny gminy przeżyły regres gospodarczy, co było związane z licznymi wojnami i najazdami w tym okresie. Dotkliwy okazał się zwłaszcza potop szwedzki oraz najazd siedmiogrodzki.

Okres zaborów

Tereny gminy Świlcza należały do zaboru austriackiego. W związku z peryferyjnym położeniem panował tutaj - jak w całej Galicji - zastój gospodarczy. Powstała w połowie XIX linia kolejowa relacji Kraków - Lwów wprowadziła jednak trochę ożywienia do tutejszej gospodarki. Od 1865 roku utworzono nowy podział administracyjny, każda ze wsi stanowiła odrębną gminę.

Okres II Rzeczypospolitej

W roku 1934 powołano do życia gminę Świlcza, jako największą gminę powiatu Rzeszowskiego – w granicach zbliżonych do współczesnych. Planowano podzielić ją na dwie mniejsze z siedzibami w Świlczy (dla gminy stworzonej z południowej części i Mrowli dla terenów na północy). Jednak nie zrealizowano tych planów ze względu na wybuch wojny.

PRL

Po wojnie, w roku 1954, całkowicie zlikwidowano gminy - wprowadzając gromady.

Podczas kolejnej reformy administracji w 1973 z terenów dawnej gminy Świlcza uformowano – w nawiązaniu do pomysłu przedwojennego - gminę Mrowla z siedzibą najpierw w Mrowli a potem w Rudnej Wielkiej oraz gminę Świlcza. W roku 1977 przeprowadzono kolejną reformę, która połączyła obie gminy w jedną gminę Świlcza. Z niewielkimi zmianami terytorialnymi, polegającymi na przyłączeniu części terenów do Rzeszowa ten stan terytorialny trwa do dziś.

III RP

Po upadku komunizmu, w nowej rzeczywistości, ustawa o samorządzie gminnym z marca 1990 r. zmieniła ustrój prawny na poziomie gminnym i nadała gminom charakter samorządowy. Przekazała kompetencje w ręce utworzonym z mocy prawa wspólnotom mieszkańców, którzy zyskali narzędzia do kształtowania swego najbliższego otoczenia.

¹ Bzianka, od 01.01.2017 r. została włączona w granice administracyjne Gminy Miasto Rzeszów

2.3. Uwarunkowania wynikające z powiązań gminy w układzie sieci osadniczej

Charakter powiązań układów przestrzennych w strukturze sieci osadniczej jest jednym z podstawowych czynników generujących rozwój poszczególnych elementów tej struktury. Dla Gminy Świlcza czynnikiem najbardziej generującym możliwości rozwojowe gminy jest sąsiedztwo miasta Rzeszowa i wynikający stąd szeroki zakres powiązań.

Powiązanie Gminy z Rzeszowem dotyczą głównie:

- rynku pracy – ponad 80% pracującej poza rolnictwem ludności gminy znajduje zatrudnienie w Rzeszowie,
- infrastruktury technicznej, w tym komunikacyjnej (dobra obsługa miejską komunikacją publiczną z terenu gminy do centrum Rzeszowa),
- świadczenia usług o charakterze ponadpodstawowym (w niektórych elementach również podstawowym) przez placówki znajdujące się na terenie miasta (oświata ponadpodstawowa, specjalistyczne usługi medyczne, hospitalizacja, pogotowie ratunkowe, kultura – teatr, kina, imprezy, handel specjalistyczny, usługi bytowe i produkcyjne specjalistyczne, sport – imprezy,
- obsługi administracyjnej (szczebla powiatowego), usług bankowych, ubezpieczeń społecznych, doradztwa biznesowego, urzędu skarbowego itp.,
- połączeń komunikacyjnych z regionem, krajem, międzynarodowych (dworce PKP, PKS, MKS, MPK),
- rynek zbytu produktów rolnych i produkcji rzemieślniczej.
- Istnieją, choć zdecydowanie mniej znaczące, powiązania odwrotne miasta z gminą. Dotyczy to głównie:
 - wzrastającego zainteresowania mieszkańców miasta do osiedlania się na terenie gminy, zwłaszcza na obszarach przygranicznych o dobrych powiązaniach drogowych (tańsze niż w mieście tereny budowlane, niższe podatki),
 - lokowania drobnych zakładów rzemieślniczych i usługowych (z powodów jak wyżej),
 - rozwoju podmiejskiej, głównie świątecznej rekreacji i wypoczynku (obecnie głównie tzw. "odwiedziny u rodziny").

Powiązania te wynikające z wzajemnego sąsiedztwa gminy z miastem należy uznać za bardzo pozytywne, aktywizujące gminę i zgodne z tendencją rozwoju stref podmiejskich wokół znaczących ośrodków miejskich.

Sytuację gminy w makroskali określają elementy, funkcje, strefy rozwoju określone w skali kraju i regionu.

Wg "koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju – modelu równoważenia rozwoju, Gmina Świlcza znajduje się w:

- potencjalnym paśmie przyspieszonego rozwoju kształtującego się wraz z modernizacją, rozbudową i budową systemów infrastruktury technicznej o znaczeniu europejskim,
- potencjalnej strefie wielofunkcyjnego, ekologicznie uwarunkowanego rozwoju – przyspieszonego rozwoju stymulowanego przez procesy integracyjne z Europą (Unią Europejską),
- w zasięgu miasta Rzeszowa – potencjalnego bieguna polaryzacji (węzła efektywności, konkurencji, innowacji i przedsiębiorczości), jako ośrodka o znaczeniu ponadregionalnym,

- w obszarze wysokiej aktywności gospodarczej,
- zasięgu korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i międzyregionalnym,
- obszarze wymagającym głębokiej restrukturyzacji rolnictwa,
- zasięgu ośrodka – bieguna rozwoju o znaczeniu ponadregionalnym.

3. STREFA SPOŁECZNA

3.1. Demografia -struktura ludności w gminie

W ramach analizy demografii gminy Świlcza zostały ocenione następujące aspekty populacji:

- liczba ludności,
- gęstość zaludnienia,
- przyrost naturalny,
- liczba małżeństw zawieranych w gminie,
- migrację ludności.

Analizie poddano także strukturę ludności ze względu na płeć oraz strukturę ludności ze względu na wiek. Głównym źródłem danych był bank danych lokalnych GUS oraz UG w Świlczy.

3.1.1 Liczba ludności

W gminie Świlcza łączna liczba ludności na 31.12.2021 r. wynosiła 15979 mieszkańców, z czego 7890 stanowili mężczyźni, zaś 8089 kobiety. Gęstość zaludnienia w gminie Świlcza wyniosła 143 osób na 1 km². Od 2017 r. liczba ludności wzrosła o 2 %. W 2017 r., liczba mieszkańców wyniosła 15 665 osoby, a w 2021 r. 15 979 osób. Prognozuje się, że taki przyrost liczby mieszkańców będzie się utrzymywać w ciągu kilku następnych lat. Najwyższy wzrost ludności w badanym okresie był w roku 2019 (wzrost o 148 osób) najniższy w 2020 (wzrost o 5 osób).

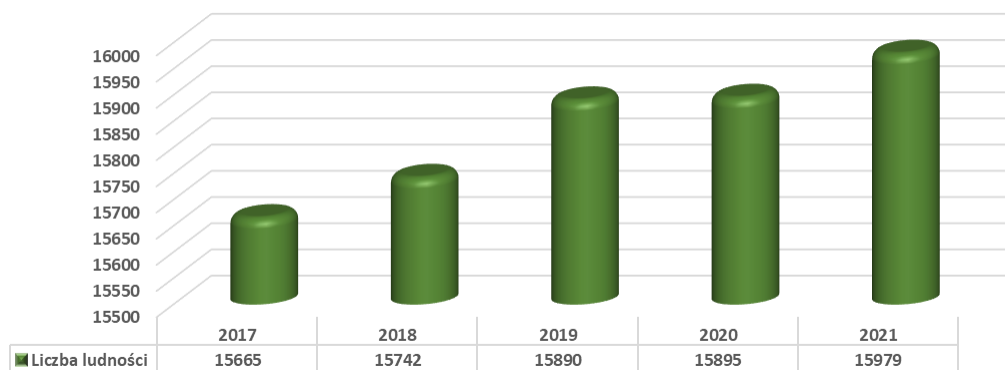
Tabela 2. Liczba mieszkańców sołectw gminy Świlcza (2017-2021).

Lp.	Jednostka pomocnicza	2017	2018	2019	2020	2021
1	Błędowa Zgłobieńska	573	571	571	572	580
2	Bratkowice	4353	4346	4373	4375	4414
3	Dąbrowa	1123	1142	1157	1161	1155
4	Mrowla	1473	1477	1508	1486	1481
5	Rudna Wielka	1590	1606	1623	1644	1672
6	Świlcza	3442	3427	3477	3466	3482
7	Trzciana	2595	2600	2605	2606	2614
8	Woliczka	516	573	576	585	581
Suma		15665	15742	15890	15895	15979

Źródło: opracowanie własne danych z ewidencji ludności UG Świlcza

W analizowanym okresie odnotowano wzrost liczby mieszkańców w każdej miejscowości, ale z różnym poziomem. Najwyższy wzrost % w liczbie mieszkańców odnotowano w sołectwie Woliczka (wzrost o 12,60% tj. 65 osób), Rudna Wielka (wzrost o 5,16 % tj.82 osoby) oraz Dąbrowa (wzrost o 2,85% tj.32 osoby). Najmniejszy wzrost w miejscowości Mrowla (wzrost o 0,54% tj. 8 osób) oraz w miejscowości Trzciana (wzrost o 0,73% tj. 19 osób).

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie na podstawie UG Świlcza

Według danych statystycznych w gminie Świlcza liczba kobiet przeważa nad liczbą mężczyzn. Kobiety stanowią 50,62% populacji Gminy, natomiast mężczyźni 49,38%.

Wśród 8 sołectw najwięcej osób zamieszkuje sołectwo Bratkowice (27,62% ogółu mieszkańców).

Tabela 3. Liczba mieszkańców sołectw gminy Świlcza (stan na 31.12.2021r.)

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	% ogółu ludności	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
1	Błędowa Zgłobieńska	580	3,63%	110
2	Bratkowice	4414	27,62%	94
3	Dąbrowa	1155	7,23%	146
4	Mrowla	1481	9,27%	180
5	Rudna Wielka	1672	10,46%	309
6	Świlcza	3482	21,79%	187
7	Trzciana	2614	16,36%	223
8	Woliczka	581	3,64%	73
Suma		15 665	15979	143

Źródło: opracowanie własne danych z ewidencji ludności UG Świlcza (stan na 31.12.2021r.)

Liczba ludności gminy Świlcza stanowi 9,32% ludności powiatu rzeszowskiego i 0,9% ludności województwa podkarpackiego. W analizowanym okresie (2018-2020/2021) wzrost o 1,90% w liczbie ludności w Gminie stanowi proporcjonalnie dużo lepszy wynik w stosunku do liczonego tymi samymi

metodami wyniku - zarówno w województwie podkarpackim (ok. 0,57% spadku), a także powiatu Rzeszowskiego (ok. 0,04 % wzrostu).

W porównaniu do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego zmiana ludności w gminie Świlcza jest dodatnia na poziomie 1,47% (tj. wzrost liczby mieszkańców o 230 osób) jest wyższa od zmiany w liczbie mieszkańców zarówno w powiecie rzeszowskim jak i w województwie, ale mniejsza niż dwie gminy: Gmina Krasne (ponad 6,17 % procent wzrostu– tj. 686 osób), Gmina Trzebownisko (ponad 5,08 % tj. 1095 osób), ale większa od gmin z ujemnym przyrostem ludności np. Dynów i Kamień.

Tabela 4. Zmiana liczby ludności w gminie Świlcza w latach 2017-2021 na tle innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego oraz województwa podkarpackiego.

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika zmian 2017-2020	
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	I. osób	% udział w zmianach
PODKARPACKIE	2 129 138	1 782 642	1 777 231	1 772 508	bd	-356 630	-16,75%
Powiat rzeszowski	169 165	170 486	169 438	170 550	bd	1 385	0,82%
Chmielnik	6 908	6 921	6 945	6 968	bd	60	0,87%
Dynów	6 912	6 941	6 893	6 836	bd	-76	-1,10%
Hyżne	7 012	7 044	7 062	7 036	bd	24	0,34%
Kamień	6 856	6 866	6 860	6 848	bd	-8	-0,12%
Krasne	11 123	11 332	11 558	11 809	bd	686	6,17%
Lubenia	6 438	6 428	6 439	6 432	bd	-6	-0,09%
Świlcza²	15 665	15742	15890	15895	15979	230	1,47%
Trzebownisko	21 538	21 907	22 296	22 633	bd	1 095	5,08%

Źródło: opracowanie własne danych na podstawie danych GUS BDL i UG Świlcza

3.1.2 Gęstość zaludnienia

Gęstość zaludnienia gminy Świlcza wzrosła w latach 2017 - 2021 ze 140 do 143 osób na km², co oczywiście wynika z wzrostu liczby mieszkańców w gminie. Zarówno na początku, tak i na końcu okresu porównawczego wartości gęstości zaludnienia przewyższają regionalne wyniki - 119 osób na km². Gęstość zaludnienia gminy jest zbliżona do średniej powiatowej (149 osoby na km²), jednak znacząco ustępuje gminom Krasne (302 osoby na km²) i Trzebownisko (251 osób na km²). Statystyki gęstości zaludnienia zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela.5. Gęstość zaludnienia na km² gminy Świlcza na tle innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego oraz województwa podkarpackiego (2017-2021)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	2021
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
PODKARPACKIE	119	119	119	119	bd
Powiat rzeszowski	147	148	148	149	bd
Chmielnik	131	131	131	132	bd
Dynów	58	58	58	57	bd
Hyżne	137	137	138	137	bd
Kamień	93	93	93	93	bd

² Dane UG Świlcza

Krasne	284	290	296	302	bd
Lubenia	117	117	117	117	bd
Świlcza	140	140	142	142	143
Trzebownisko	239	243	247	251	bd

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

3.1.3 Przyrost naturalny w gminie

Przyrost naturalny w gminie Świlcza uwzględniający urodzenia i zgony wykazywał się dużą dynamiką zmian. W 2017 r. wyniósł on 0,42, był on dodatki także w 2018r. i 2019r., niestety w 2020r. był już ujemny -0,86. Pomimo poprawy w stosunku do poprzednich lat, wartość -0,24% nie daje zastępowalności pokoleń.

Tabela 6. Przyrost naturalny w gminie Świlcza

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,42	2,49	1,18	-0,86	-0,24

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Analizując sytuację przyrostu naturalnego w 2021r. na poziomie poszczególnych sołectw, obserwuje się brak przyrostu naturalnego w 2 sołectwach: Bratkowice i Rudna Wielka a w pozostałych na poziomie ujemnym. Obserwowany spadek przyrostu naturalnego i ujemny przyrost naturalny w latach 2020 i 2021 jest efektem panującej w Polsce pandemii COVID, która także dotknęła mieszkańców gminy Świlcza. Liczba odnotowanych zgonów w 2021r. (174 osoby) była o 41 % wyższa od liczby odnotowanych zgonów w 2018r.(123 osoby).

Tabela 7. Urodzenia, zgony i przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób z podziałem na sołectwa gminy Świlcza (dane na 2021r.)

Sołectwo	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób
Błędowa Zgłobieńska	7	10	-0,52
Bratkowice	41	41	0,00
Dąbrowa	11	13	-0,17
Mrowla	7	12	-0,34
Rudna Wielka	14	14	0,00
Świlcza	25	43	-0,52
Trzciana	24	33	-0,34
Woliczka	7	8	-0,17

Źródło: opracowanie na podstawie UG Świlcza

Gmina Świlcza podobnie jak 5 gmin (Chmielnik, Dynów, Lubenia, Hyżne, Kamień) oraz województwo podkarpackie, odnotowała ujemny przyrost naturalny jednak, w każdej z pozostałych gmin odnotowano spadek przyrostu naturalnego w 2020r. w porównaniu do 2017r.

Tabela 8. Przyrost naturalny gminy Świlcza na tle innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego oraz województwa podkarpackiego (2017-2021)

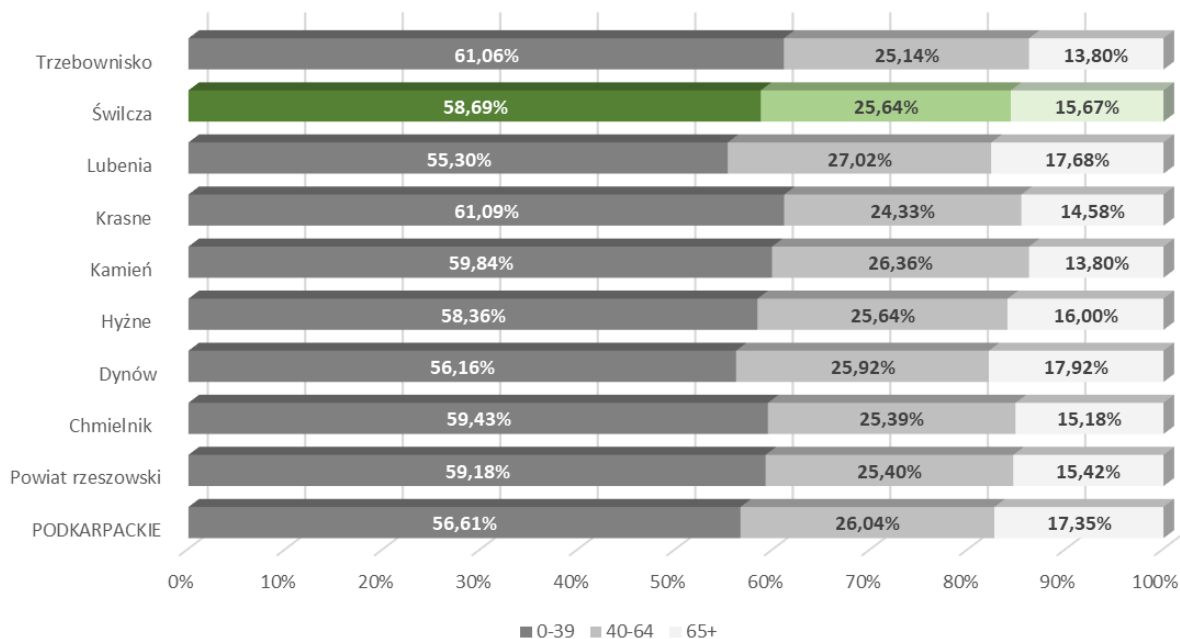
Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	2021
PODKARPACKIE	1,22	0,89	0,27	-2,15	bd
Powiat rzeszowski	2,40	2,87	2,15	0,14	bd
Chmielnik	-1,47	-0,72	0,00	-0,86	bd
Dynów	2,15	-0,14	-2,46	-6,57	bd
Hyżne	1,85	5,98	3,11	-0,14	bd
Kamień	0,29	0,73	-0,58	-1,75	bd
Krasne	3,2	3,21	2,98	0,94	bd
Lubenia	-3,27	0,16	1,24	-4,04	bd
Świlcza	0,42	2,49	1,18	-0,86	-0,24
Trzebownisko	5,04	5,39	4,48	2,05	bd

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

3.1.4 Struktura ludności ze względu na wiek

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy wskazuje, iż społeczeństwo gminy Świlcza jest stosunkowo młode – osoby, które nie ukończyły 40 roku życia stanowią, bowiem 58,69 % ogólnej liczby mieszkańców. Przyglądając się jednak bliżej innym jednostkom terytorialnym – widać, że wskaźnik ten nie odbiega od innych gmin a jednocześnie jest korzystniejszy niż dla województwa (wskaźnik to 56,61%).

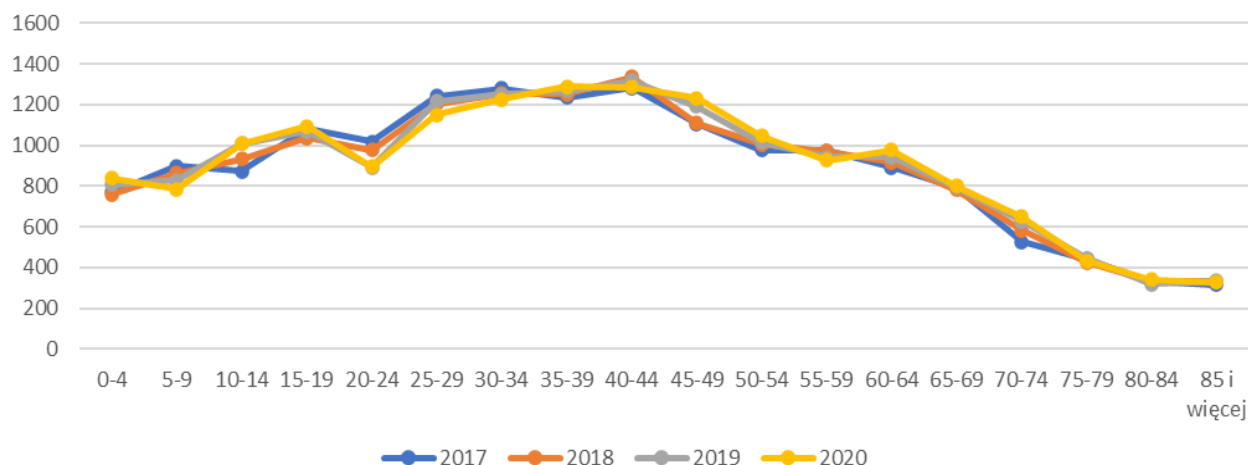
Wykres 2. Udział grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców w gminie Świlcza na tle województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego oraz gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego (2020r.)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Analizując strukturę mieszkańców gminy Świlcza ze względu na wiek (na podstawie danych statystycznych za 2017-2020) należy zauważyć, że oprócz pokolenia wyżu demograficznego z lat 70-tych i pierwszej połowy lat 80-tych XX wieku (osoby w wieku 30-44 lat) duży udział w strukturze wiekowej ludności mają ludzie młodzi w wieku 25-29 lat.

Wykres 3. Zmiana Liczebności Grup wiekowych w gminie Świlcza w Latach 2017-2020

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Porównując jednak dane wieloletnie (2017-2020) można zauważyć, że na przestrzeni ostatnich 4 lat spadła liczba osób w najmłodszych grupach wiekowych. Dla przykładu, w 2017r. dzieci w wieku 5-9 lat stanowiły 5,6 % ogółu mieszkańców gminy Świlcza, zaś w 2020 r. już 4,89 %. Zjawisko to dotyczy również młodzieży w wieku 20-24 lat (spadek o 0,77%), 25-29 (spadek o 0,57%). Niemniej jednak zauważalny jest w tym okresie (2017-2020) wzrost liczby mieszkańców

W najstarszych kategoriach wiekowych widać wyraźnie wzrost w stosunku do roku 2018 we wszystkich grupach. W najstarszej grupie 60+ wzrost o 4,65 %. W związku ze stale rosnącą długością życia w tej ostatniej grupie można się spodziewać dalszego stałego wzrostu liczby osób 60+.

Struktura ludności gminy Świlcza w podziale na osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym wskazuje, że obecnie liczba w wieku produkcyjnym jest dominująca (61,2% ogółu mieszkańców). W badanym okresie 2017-2020 widać rosnącą liczbę mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (z 13,8% w 2017r. i 20,1% w 2020r.), ale także rośnie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (18,30% w 2017r. i 18,7% w 2020r.).

Szczegóły zmian struktury ludności wieku produkcyjnym przedstawia tabela.

Tabela 9. Struktura wieku mieszkańców gminy Świlcza

	2017	2018	2019	2020
w wieku przedprodukcyjnym	2166	3190	3265	3276
w wieku produkcyjnym	10632	9966	10010	9971
w wieku poprodukcyjnym	2867	2915	2990	3052
% udział w ogólnej liczbie mieszkańców				

w wieku przedprodukcyjnym	13,8	19,8	20,1	20,1
w wieku produkcyjnym	67,87	62	61,5	61,2
w wieku poprodukcyjnym	18,30	18,1	18,4	18,7

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Tabela (poniżej) prezentuje wskaźniki obciążenia demograficznego gminy Świlcza. W pierwszym wierszu zestawienia pokazano ilość osób wieku nieprodukcyjnym w stosunku do 100 osób w wieku produkcyjnym. Jak wynika z przytoczonych statystyk wartość ta nieznacznie wzrosła a więc więcej osób najmłodszego pokolenia i najstarszego pozostaje na utrzymaniu pracującej części społeczeństwa, ale jeśli ten wynik zostanie zinterpretowany w świetle danych z tabeli 10 (powyżej) okaże się, że wcale nie jest to prognostyk optymistyczny, gdyż proporcja ta wynika ze spadku liczby osób młodych (w wieku nieprodukcyjnym) przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym i wzroście ogólnej liczby ludności.

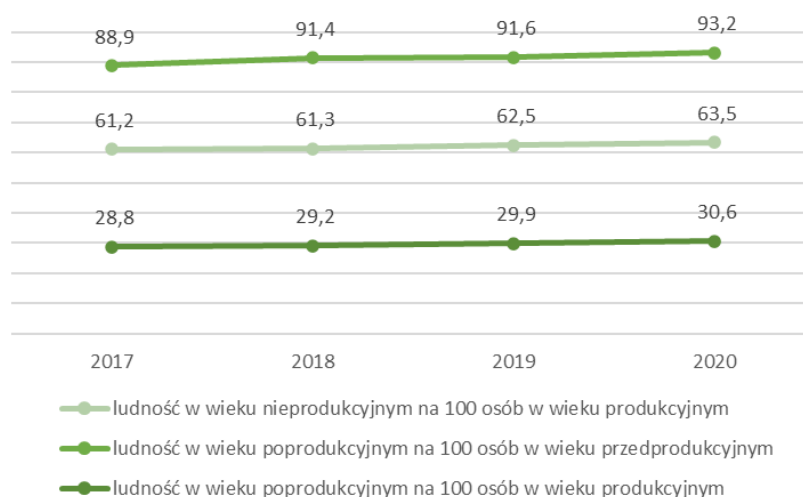
Tabela 10. Wskaźniki obciążenia demograficznego

		2017	2018	2019	2020
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	61,2	61,3	62,5	63,5
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	88,9	91,4	91,6	93,2
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	28,8	29,2	29,9	30,6

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Wskaźniki obciążenia demograficznego wskazują, iż w strukturze mieszkańców rysuje się nieznacznie ogólnopolska tendencja starzenia społeczeństwa, mimo, iż obecnie przeważa liczba mieszkańców wieku produkcyjnym. Drugi wiersz tabeli 11 wskazuje pewną zastępowalność pokoleń na rynku pracy, prezentując liczbę ludności wieku poprodukcyjnym w stosunku do 100 osób wieku przedprodukcyjnym. Wyniki zaprezentowano również na wykresie. Wynika z niego, że liczba osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku na 100 osób młodych przejawia tendencję wzrostową, co z jednej strony można tłumaczyć większą długością życia seniorów, ale także mniejszą ilością ludzi młodych. Trzeci wiersz tabeli przedstawia liczbę osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W tym ujęciu liczba osób prezentuje stałą tendencję wzrostową.

Wykres 4. Wskaźniki obciążenia demograficznego.

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Zmiany w strukturze ludności stanowią wyzwanie dla nowej polityki rozwoju, w szczególności w zakresie wzmacniania atrakcyjności osadniczej i dostosowywania systemu świadczenia usług publicznych - głównie w obszarze polityki społecznej i edukacji.

3.1.5 Struktura ludności ze względu na płeć

Struktura ludności gminy Świlcza ze względu na płeć nie odbiega znacząco od proporcji wyznaczonej statystykami krajowymi, w których w 2017 r. przewaga liczby kobiet nad mężczyznami wynosiła 2,24% i do roku 2020 zmalała nieznacznie do 2,01 %.

	2017	2018	2019	2020
mężczyźni	48,88%	49,01%	48,95%	49,00%
kobiety	51,12%	50,99%	51,05%	51,00%
RÓŻNICA	2,24%	1,97%	2,11%	2,01%

3.1.6 Migracje ludności gminy

Bardzo ważnym czynnikiem, wpływającym na zmiany w strukturze ludności są migracje. W niniejszym opracowaniu oparto się o dane Głównego Urzędu Statystycznego, dostępne w ramach Banku Danych Lokalnych. W przypadku danych dotyczących migracji zewnętrznych informacje dotyczą wyłącznie migracji na pobyt stały, a więc osób, które formalnie zadeklarowały to wobec organów administracji. Statystyki migracji nie obejmują migracji czasowych, a więc takich, z którymi mamy do czynienia najczęściej - w tym takich, które mają charakter długotrwały, ale migranci nie zadeklarowali chęci stałej zmiany miejsca zamieszkania, a decyzję uzależniają od warunków pracy i innych okoliczności życiowych - zarówno w Polsce jak i kraju docelowym migracji.

Saldo migracji wewnętrznych w perspektywie lat 2017-2020 w gminie Świlcza utrzymuje się na poziomie dodatnim, chociaż zauważalna jest tendencja malejąca. Podobnie wygląda model migracji wewnętrznych, w całym Powiecie Rzeszowskim. Model ten jest przeciwny do sytuacji w Województwie

Podkarpackim, w którym występuje stała tendencja emigracyjna utrzymująca ujemne saldo migracyjne oraz w 3 wiejskich Gminach Dynów, Hyżne i Kamień.

Tabela 11. Saldo migracji wewnętrznych

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020
PODKARPACKIE	-2 140	-3 119	-3 462	-2 226
Powiat rzeszowski	892	678	948	950
Chmielnik	54	20	3	24
Dynów	-22	6	-43	-32
Hyżne	-6	-16	-2	-18
Kamień	-7	-7	-11	-1
Krasne	127	160	195	209
Lubenia	17	-7	-15	34
Świlcza	65	21	151	30
Trzebownisko	209	215	295	309

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Rzeczywiste dane o migracjach zagranicznych są trudne do oszacowania. Większość decyzji o emigracji spowodowanych jest brakiem perspektyw życiowych w kraju i dostrzeżeniem szansy „dorobienia się” za granicą i zdobycia odpowiedniego majątku, który pozwoli na funkcjonowanie po powrocie do kraju na bardziej satysfakcjonującej stopie majątkowej. Takie decyzje dotyczą zwłaszcza ludzi młodych, którzy często zdobyli wyższe wykształcenie i oczekują życia na poziomie zadawalającym ich, który będzie odpowiadał ich potrzebom. W założeniu są oni gotowi do powrotu do kraju w momencie, kiedy warunki na tyle się poprawią, że będą oni w stanie zaspokoić swoje potrzeby w Polsce. W rzeczywistości trudno określić czy i kiedy taki moment nastąpi a tym samym czy i kiedy nastąpi moment repatriacji albo decyzji o stałej emigracji. W analizowanym okresie 2017-2020 w badanych jednostkach obserwuje się znaczne zmniejszenie migracji zagranicznych w 2020r., co może świadczyć o licznych powrotach z emigracji zarobkowej i chęci zamieszkania w Polsce. Statystyki salda migracji zagranicznej prezentuje tabela.

Tabela 12. Saldo migracji zagranicznych

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020
PODKARPACKIE	363	378	512	270
Powiat rzeszowski	28	39	48	55
Chmielnik	3	2	1	1
Dynów	0	1	3	1
Hyżne	1	2	0	0
Kamień	-6	-1	4	0
Krasne	4	8	2	12
Lubenia	3	-5	0	-2
Świlcza	2	4	8	4
Trzebownisko	7	8	10	7

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

3.1.7 Podsumowanie

Podsumowując warunki demograficzne gminy Świlcza należy uznać, że prezentują się one całkiem pozytywnie pomimo pewnych oznak możliwego i prawdopodobnego kryzysu demograficznego. Obecne jego oznaki są jeszcze słabo odczuwalne a jego ewentualne skutki niwelowane są przez migracje do gminy nowych osób w wieku produkcyjnym.

3.2. Rynek pracy i bezrobocie w gminie

Dane dotyczące rynku pracy oparte są o informacje spływające z przedsiębiorstw o zatrudnieniu powyżej 9 osób. Oczywiście dane dotyczą mieszkańców gminy Świlcza, ale także tych, którzy są zatrudnieni poza terenem gminy. Takich osób jest w gminie wg stanu na rok 2020 – 1973. Wyraźną większość stanowią kobiety (1024) przy liczbie pracujących mężczyzn sięgającej 949. Liczba ta zmienia się z roku na rok, a wynik krańcowych lat nie różni się więcej niż o 5,45%. Wzrost pracujących jest wyższy niż w Polsce (1,56%) czy na Podkarpaciu (1,06%), ale znacznie niższy niż w powiecie rzeszowskim (wzrost o 7,43%).

W porównaniu do ośmiu gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego Gmina Świlcza z wzrostem 5,45% plasuje się na 7 miejscu. Znacznie wysoki wzrost osób pracujących obserwuje się w 3 Gminach Trzebownisko (40,70%), Kamień (36,48%) oraz Dynów (14,08%), a spadek w Hyżne (-5,45%).

Tabela 13. Liczba pracujących w gminie Świlcza na tle Polski, województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego i pozostałych gmin wiejskich w powiecie rzeszowskim.

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika zmian
POLSKA	11 833 969	12 005 907	12 151 375	12 018 065	1,56%
PODKARPACKIE	711 729	722 433	728 694	719 261	1,06%
Powiat rzeszowski	54 276	56 043	57 656	58 311	7,43%
Chmielnik	851	867	850	899	5,64%
Dynów	355	352	411	405	14,08%
Hyżne	477	489	487	451	-5,45%
Kamień	636	716	788	868	36,48%
Krasne	1 979	1 900	2 084	2 153	8,79%
Lubenia	273	294	304	300	9,89%
Świlcza	1 871	1 833	1 832	1 973	5,45%
Trzebownisko	6 806	8 540	9 532	9 576	40,70%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Tabela 14. Liczba pracujących w gminie Świlcza kobiety i mężczyźni porównanie

	2017	2018	2019	2020
Ogółem liczba pracujących	1 871	1 833	1 832	1 973
kobiety	52,06%	52,54%	55,51%	51,90%
mężczyźni	47,94%	47,46%	44,49%	48,10%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Bezrobocie w gminie Świlcza w okresie 2017-2020 utrzymywało się powyżej poziomu krajowego. W stosunku do poziomu bezrobocia w województwie podkarpackim oraz powiatu rzeszowskiego stale utrzymuje się poniżej. Kiedy bierze się pod uwagę stosunek liczby bezrobotnych w gminie do ogólnej liczby bezrobotnych w Polsce czy w województwie - to można zauważyć, że to zmniejszenie się liczby bezrobotnych do roku 2019 nie było tak silne jak tendencja krajowa czy nawet wojewódzka. Podobne

zjawisko można zaobserwować także w obu Gminach porównywanych. W roku 2020 obserwujemy wzrost liczby bezrobotnych, co wiąże się z panującą w Polsce pandemią i spowolnieniem gospodarki.

Szczegółowe dane dotyczące procentowego udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym zawiera tabela poniżej.

Tabela 15. Procent bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Świlcza na tle Polski, województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego i pozostałych gmin wiejskich w powiecie rzeszowskim.

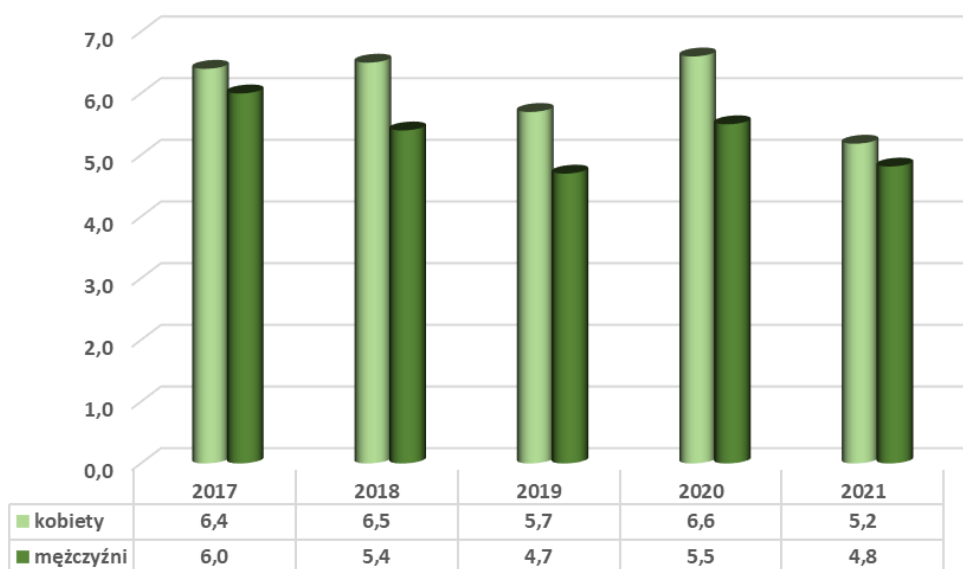
Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020
POLSKA	4,60%	4,16%	3,76%	4,60%
PODKARPACKIE	6,84%	6,29%	5,77%	6,74%
Powiat rzeszowski	6,25%	6,04%	5,45%	6,38%
Chmielnik	4,91%	5,20%	4,99%	5,63%
Dynów	8,68%	9,17%	7,82%	8,20%
Hyżne	5,44%	5,83%	5,02%	6,38%
Kamień	7,40%	6,72%	6,77%	7,30%
Krasne	5,77%	5,56%	5,07%	6,04%
Lubenia	7,14%	7,31%	6,25%	6,75%
Świlcza	6,14%	5,91%	5,14%	6,05%
Trzebownisko	5,06%	4,93%	4,29%	5,48%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Ogółem udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym systematycznie się zmniejsza. W 2017 r. wyniósł on 6,14%, a w 2020r. 6,05%. Nieco gorzej przedstawia się sytuacja kobiet niż mężczyzn. Udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2017 r. wyniósł 6,4% i była niższa od udziału mężczyzn (6,0%). W 2020 r. odsetek ten zwiększył się do 6,6% i zwiększył się także w porównaniu do udziału mężczyzn (5,5% - udział bezrobotnych mężczyzn w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym). Sytuacja ta wynika między innymi z tego, że kobiety częściej niż mężczyźni wybierają opiekę nad dziećmi niż rozwój zawodowy. Kobiety częściej również zajmują się gospodarstwem domowym. Znaczenie również może mieć fakt, że pracodawcy chętniej zatrudniają mężczyzn niż kobiety.

Rok 2021 to rok powolnej odbudowy na rynku pracy, co widać w zmniejszeniu liczby bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Świlcza o 117 osób w stosunku do roku 2020.

Wykres 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci [w %] w Gminie Świlcza

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

W ogólnej liczbie bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni powyżej 50 roku życia (ponad 25%) oraz długotrwale bezrobotni (ponad 24%).

Tabela 16. Struktura bezrobotnych w Gminie Świlcza w okresie 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Świlcza	611	589	515	603	486
kobiety	297	303	266	308	252
mężczyźni	314	286	249	295	234
do 25 roku życia	85	88	77	74	53
powyżej 50 roku życia	189	180	147	183	122
długotrwale bezrobotni	137	122	117	139	120
	% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych				
kobiety	48,61%	51,44%	51,65%	51,08%	51,85%
mężczyźni	51,39%	48,56%	48,35%	48,92%	48,15%
do 25 roku życia	13,91%	14,94%	14,95%	12,27%	10,91%
powyżej 50 roku życia	30,93%	30,56%	28,54%	30,35%	25,10%
długotrwale bezrobotni	22,42%	20,71%	22,72%	23,05%	24,69%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Brak pracy lub jej utrata jest przyczyną wielu bardzo niepokojących zjawisk społecznych (tj. patologia, przestępczość czy uzależnienia od alkoholu), a także czynnikiem skutecznie ograniczającym popyt wewnętrzny.

3.3. Edukacja w gminie

Sieć oświatowa gminy jest stosunkowo dobrze rozwinięta - poczynając od żłobków i przedszkoli poprzez szkolnictwo podstawowe i nawet ponadpodstawowe. Ze względu na sąsiedztwo Rzeszowa - będącego dużym centrum akademickim - zaspokojone są także potrzeby w zakresie szkolnictwa wyższego.

2017 r. przyniósł wiele zmian w oświacie. Nie ominęło to i gminy Świlcza. W związku z reformą oświaty od 1 września 2017 r. w Gminie Świlcza zespoły szkół, w skład, których wchodziły szkoły podstawowe i gimnazja stały się ośmioletnimi szkołami podstawowymi.

Do 2019 r. w szkołach podstawowych (byłych zespołach szkół) jeszcze funkcjonowały klasy gimnazjów. Od 1 kwietnia 2016 r. została utworzona jednostka budżetowa Centrum Usług Wspólnych Gminy Świlcza (CUW), która wykonuje zadania w zakresie obsługi finansowej, administracyjnej, organizacyjnej oraz kadrowo-płacowej zespołu szkół, szkół podstawowych, przedszkoli i żłobków.

Ogółem na terenie gminy Świlcza znajduje się 9 szkół podstawowych, 3 żłobki, 6 przedszkoli, 9 oddziałów przedszkolnych; w tym jest 2 niepubliczne szkoły podstawowe w Bratkowicach i w Błędowej Zgłobieńskiej i 2 niepubliczne przedszkola w Błędowej Zgłobieńskiej oraz w Świlczy.

ŻŁOBKI

Na terenie Gminy działają trzy żłobki:

- Żłobek Gminny w Bratkowicach z jednym oddziałem, który zapewnia opiekę 20 dzieci w wieku do lat 3;
- Żłobek Gminny w Mrowli z dwoma oddziałami, który zapewnia opiekę dla 31 dzieci w wieku do lat 3;
- Żłobek Gminny w Trzcianie z trzema oddziałami, który zapewnia opiekę dla 55 dzieci w wieku do lat 3;

PRZEDSZKOLA

Na dzień 1 marca 2022r. na terenie gminy Świlcza funkcjonowały:

- 4 przedszkola prowadzone przez gminę Świlcza:

- Przedszkole im. Jana Pawła II w Bratkowicach;
- Przedszkole w Świlczy;
- Przedszkole w Trzcianie;
- Przedszkole w Dąbrowie (funkcjonujące w Zespole Szkół w Dąbrowie);

- w 5 - ciu szkołach podstawowych prowadzone są oddziały przedszkolne:

- 1 oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej nr 2 im. Jana Pawła II w Bratkowicach;
- 3 oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej nr 1 im. Marii Konopnickiej w Mrowli;
- 1 oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej nr 1 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Bratkowicach;
- 1 oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Trzcianie;
- 3 oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej im. Stanisława Dąbskiego w Rudnej Wielkiej.

Tabela 17. Dzieci w Placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Świlcza - prowadzone przez JST (liczba wychowanków w wieku od 3 do 6 lat).

	Jed. miary	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Przedszkola bez specjalnych	osoba	347	342	383	388
Przedszkola specjalne	osoba	0	0	0	0
Oddziały przedszkolne w szkołach podst.	osoba	174	168	175	209
Oddziały	liczba oddziałów	- 14 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 8 oddziałów w szkołach podstawowych.	- 14 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 10 oddziałów w szkołach podstawowych.	- 16 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 8 oddziałów w szkołach podstawowych.	- 16 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 9 oddziałów w szkołach podstawowych.

Źródło: opracowano na podstawie danych z UG Świlcza

Na terenie gminy Świlcza funkcjonują dwa niepubliczne przedszkola:

- Niepubliczne Przedszkole „Kolorowy Świat Maluszka” w Błędowej Zgłobieńskiej prowadzone przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Błędowej Zgłobieńskiej;
- Niepubliczne Przedszkole „Bajkowy Zakątek” Wioletta Cabaj w Świlczy.

Tabela 18. Dzieci w Placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Świlcza - prowadzone przez JST oraz niepubliczne (liczba wychowanków w wieku od 3 do 6 lat).

	Jednostka miary	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Przedszkola bez specjalnych	osoba	374	388	425	440
Przedszkola specjalne	osoba	0	0	0	0
Oddziały przedszkolne w szkołach podst.	osoba	174	168	175	209
Oddziały	liczba oddziałów	- 14 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 8 oddziałów w szkołach podstawowych, - 2 oddziały w przedszkolach niepublicznych.	- 14 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 10 oddziałów w szkołach podstawowych, - 4 oddziały w przedszkolach niepublicznych.	- 16 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 8 oddziałów w szkołach podstawowych, - 3 oddziały w przedszkolach niepublicznych.	- 16 oddziałów w samodzielnych przedszkolach, - 9 oddziałów w szkołach podstawowych, - 3 oddziały w przedszkolach niepublicznych.

Źródło: opracowano na podstawie danych z UG Świlcza

Liczba miejsc tworzonych w placówkach przedszkolnych była wystarczająca w stosunku do liczby dzieci a nawet nieznacznie ją przekraczała - o czym świadczą dane GUS BDL.

Tabela 19. Miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego prowadzone przez JST oraz niepubliczne.

	Jednostka miary	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Przedszkola bez specjalnych	osoba	400	450	475	475

Przedszkola specjalne	osoba	0	0	0	0
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	osoba	200	250	200	225

Źródło: opracowano na podstawie danych z UG Świlcza

SZKOŁY PODSTAWOWE

Na terenie gminy Świlcza funkcjonują:

- Zespół Szkół w Dąbrowie (Szkoła Podstawowa i Przedszkole),
- Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Bratkowicach z oddziałem przedszkolnym,
- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Jana Pawła II w Bratkowicach z oddziałem przedszkolnym,
- Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Marii Konopnickiej w Mrowli z oddziałami przedszkolnymi,
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Dąbskiego w Rudnej Wielkiej z oddziałami przedszkolnymi,
- Szkoła Podstawowa im. św. Jana Kantego w Świlczy,
- Szkoła Podstawowa w Trzcianie z oddziałem przedszkolnym,
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Bratkowicach,
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa i Niepubliczne Przedszkole w Błędowej Zgłobieńskiej (w budynku byłej szkoły podstawowej),

W szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Świlcza w roku szkolnym 2021/2022 uczy się 1194 dzieci. Liczba ta zwiększyła się zaledwie o 11 uczniów w stosunku do roku szkolnego 2020/2021. Niestety w szkołach prowadzonych przez JST w porównaniu do roku szkolnego 2018/2019 liczba uczniów zmniejszyła się o 4,17%. W niepublicznych szkołach w tym samym okresie zaobserwowano wzrost liczby uczniów.

Tabela 20. Szkoły podstawowe w gminie Świlcza- liczba uczniów

	Jednostka miary	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
<i>Szkoły podstawowe - prowadzone przez JST</i>					
Szkoły podstawowe ogółem	osoba	1246	1142	1183	1194
Szkoły podstawowe ogółem (bez klas gimnazjalnych) uczniowie * w roku szkolnym 2018/2019 ostatni rocznik uczniów klas III ukończył gimnazjum	osoba	1127	1142	1183	1194
<i>Szkoły podstawowe - prowadzone przez JST oraz niepubliczne</i>					
Szkoły podstawowe ogółem	osoba	1360	1257	1304	1313
Szkoły podstawowe ogółem - (bez klas gimnazjalnych) uczniowie * w roku szkolnym 2018/2019 ostatni rocznik uczniów klas III ukończył gimnazjum	osoba	1241	1257	1304	1313

Źródło: opracowano na podstawie danych z UG Świlcza

SKOLNICTWO POZOSTAŁE

Ponadto na terenie Gminy Świlcza funkcjonują:

- Niepubliczna Szkoła Muzyczna I stopnia w Trzcianie im. Józefa Barlika w Trzcianie,
- Zespół Szkół Techniczno- Weterynaryjnych im. Bohaterów Westerplatte w Trzcianie,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. K. Makuszyńskiego w Mrowli.

1. Zespół Szkół Techniczno-Weterynaryjnych

W Trzcianie istnieje Zespół Szkół Techniczno-Weterynaryjnych, w ramach, którego funkcjonuje Liceum Ogólnokształcące – Pożarnicze z ratownictwem medycznym, Liceum Ogólnokształcące ze specjalnością jazda konna- jeździectwo, Liceum Ogólnokształcące Wojskowe.

Kierunki kształcenia w Zespole Szkół Techniczno-Weterynaryjnych to Technik Weterynarii, Technik Geodeta, Technik Żywienia i Usług Gastronomicznych, Technik Hodowca Koni, Technik Budownictwa, Technik Architektury Krajobrazu, Technik Inżynierii Środowiska i Technikum Usług Fryzjerskich a także Szkoła Policealna – Technikum Weterynarii, Technikum Usług Fryzjerskich. W szkołach tych można zdobyć wykształcenie kierunkowe we wspomnianych wyżej zawodach.

2. Niepubliczna Szkoła Muzyczna I stopnia w Trzcianie

Szkoła pod nazwą Niepubliczna Szkoła Muzyczna I stopnia w Trzcianie powstała w 1993r. z inicjatywy Józefa Barlika z akredytacją udzieloną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Centrum Edukacji Artystycznej. Szkoła wpisana jest do ewidencji niepublicznych szkół artystycznych pod numerem 179/1/1998.

3. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Mrowli Wychowawczy im. K. Makuszyńskiego w Mrowli

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Kornela Makuszyńskiego jest placówką publiczną dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym, z autyzmem oraz niepełnosprawnościami sprzężonymi. W Ośrodku prowadzone są zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.

Organem prowadzącym placówkę jest Powiat Rzeszowski.

W skład Ośrodka wchodzi:

- 1) Przedszkole Specjalne,
- 2) Ośmioletnia Szkoła Podstawowa nr 2 Specjalna dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, zwana dalej „Szkołą Podstawową” ośmioletnią z działającymi do końca roku szkolnego 2018/2019 oddziałami gimnazjalnymi,
- 3) Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy, zwaną dalej SPdP
- 4) Grupy wychowawcze,
- 5) Świetlice dla uczniów szkoły podstawowej z działającymi do końca roku szkolnego 2018/2019 oddziałami gimnazjalnymi,

W Ośrodku prowadzony jest Zespół Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka. Ośrodek świadczy opiekę całodobową, warunki do nauki i wychowania oraz możliwość realizacji celów z zakresu rewalidacji indywidualnej.

3.4. Kultura, sport, turystyka

3.4.1. Instytucje kultury

Na terenie gminy działa Gminne Centrum Kultury Sportu i Rekreacji w Świlczy z siedzibą w Trzcianie, będące głównym animatorem działalności społeczno-kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej. Centrum posiada swoje filie także w Bratkowicach, Świlczy i Dąbrowie.

Jest miejscem spotkań wielu pokoleń miłośników sztuki i hobbystów skupionych w 14 grupach amatorskiego ruchu artystycznego:

- Chór CANTUS - (Instruktor Łukasz Adamus),
- Chór Dziecięcy KANTUSKI - (Instruktor Kornelia Ignas),
- Chór GAMA - (Instruktor Patryk Rak),
- Chór GAUDEAMUS - (Instruktor Joanna Cyran),
- Chór Męski RESONANTAE - (Instruktor Jakub Pięta),
- Grupa Obrzędowa im. Józefa i Marii Dziedziców - (Instruktor Andrzej Świstara),
- Grupa Teatralna TESPIŚ - (Instruktor Karolina Salach),
- Kapela GCKSiR - (Instruktor Justyna Drozd),
- Koło Filmu Amatorskiego - (Instruktor Paweł Styka),
- Młodzieżowa Kapela GCKSiR – (Instruktor Justyna Drozd),
- Zespół Muzyczny SILVER TONE - (Instruktor Łukasz Rączy),
- Zespół Pieśni i Tańca PUŁANIE - (Instruktor Piotr Drozd),
- Zespół Taneczny KOLORET - (Instruktor Ewa Chmaj).

Prowadzone przez 13 instruktorów zajęcia odbywają się w 5 miejscowościach: Bratkowice, Dąbrowa, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciań. Członkami amatorskiego ruchu artystycznego są nie tylko mieszkańcy gminy Świlcza, ale także okolicznych gmin. W roku 2021 ruch artystyczny tworzy około 500 osób.

Centrum jest organizatorem imprez o zasięgu międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim oraz okolicznościowych uroczystości o charakterze lokalnym. Wśród głównych wydarzeń organizowanych przez centrum można wymienić Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne, Podkarpackie Forum Prasy Samorządowej, Ogólnopolski Konkurs Tradycyjnego Tańca Ludowego, Podkarpackie Święto Miodu. Centrum organizuje także konkursy recytatorskie i poezji śpiewanej, przeglądy zespołów polonijnych, dożynki gminne a także obchody świąt narodowych. Centrum organizuje też imprezy o charakterze sportowym: turnieje piłki nożnej zawody w sporcie pożarniczym, zawody lekkoatletyczne. Gminne Centrum podejmuje współpracę z innymi instytucjami kultury (m.in. WDK Rzeszów oraz z parafiami) w celu zwiększenia zakresu organizowanych imprez oraz szerszego dostępu lokalnej społeczności do organizowanych wydarzeń).

Działania GCKSiR wspierają system wartości środowisk tworzących gminę stąd często działania mają charakter patriotyczny i chrześcijański. Działalność Centrum obejmuje również troskę o zabytki kultury materialnej i duchowej - w ramach tej działalności dokonano inwentaryzacji restauracji szeregu małych

obiektów kultu jak krzyże kapliczki figury itp. GCKSiR wspiera i ściśle współpracuje z stowarzyszeniami regionalistów takimi jak: Towarzystwo Przyjaciół Trzciany, Towarzystwo Przyjaciół Świlczy, Towarzystwo Miłośników Ziemi Bratkowickiej prowadząc działalność wydawniczą, konserwatorską, a także popularyzatorską.

GCKSiR wraz z Samorządem gminy Świlcza wydaje 2 wydawnictwa: kwartalnik „Trzcionka” oraz „Ziemia Bratkowicka”.

Bardzo ważną rolę edukacyjną odgrywa Regionalny Dom Tradycji Ludowych w Trzcieńcu mający w swojej ofercie zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży z zakresu regionalistyki. Budynek został przekazany pod zarządek Dyrektora Szkoły Podstawowej w Trzcieńcu. Regionalny Dom Tradycji Ludowych w Trzcieńcu oferuje możliwość zwiedzania Domu Tradycji Ludowych osobom prywatnym, natomiast szkołom i placówkom oświatowym lekcje muzealne oraz warsztaty tematyczne na różnych poziomach nauczania.

3.4.2. Biblioteki

Działalność biblioteczną realizuje Gminna Biblioteka Publiczna w Świlczy z siedzibą w Trzcieńcu. Oprócz siedziby głównej posiada jeszcze pięć filii w Świlczy, Bratkowicach, Mrowli, Rudnej Wielkiej oraz w Dąbrowie. Ta ilość placówek bibliotecznych plasuje gminę Świlcza poniżej średniej krajowej, a także średniej wojewódzkiej na Podkarpaciu, ale powyżej średniej w powiecie. Wśród gmin wiejskich powiatu Gmina Świlcza ma wyższy wskaźnik niż gminy wiejskie powiatu rzeszowskiego (z wyjątkiem gminy Trzebownisko i Kamień).

Tabela 21. Ludność na 1 placówkę biblioteczną

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020
POLSKA	4 194	4 264	4 324	4 424
PODKARPACKIE	2 974	2 978	2 992	3 052
Powiat rzeszowski	2 286	2 304	2 290	2 508
Chmielnik	1 382	1 384	1 389	1 394
Dynów	768	771	766	760
Hyżne	2 337	2 348	2 354	2 345
Kamień	3 428	3 433	3 430	3 424
Krasne	2 225	2 266	2 312	2 952
Lubenia	2 146	2 143	2 146	2 144
Świlcza	2 673	2 679	2 711	2 717
Trzebownisko	7 179	7 302	7 432	7 544

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Także pod kątem ilości książek dostępnych w bibliotekach na 1000 ludności statystyki wyglądają bardzo dobrze znacznie przewyższając wartości krajowe wojewódzkie a także powiatowe. Niestety w badanym okresie zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim jak i powiatowym zauważa się spadek księgozbioru w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Tą tendencję obserwuje się także w Gminach wiejskich powiatu (z wyjątkiem gmin: Chmielnik oraz Hyżne).

Tabela 22. Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności.

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	3 339,7	3 319,2	3 309,8	3 267,6	-2,16%
PODKARPACKIE	4 000,5	3 984,0	3 969,7	3 958,6	-1,05%
Powiat rzeszowski	3 977,4	3 936,0	3 970,2	3 954,2	-0,58%
Chmielnik	6 200,2	6 328,4	6 459,8	6 558,1	5,77%
Dynów	4 959,1	4 955,8	4 968,1	4 873,3	-1,73%
Hyżne	5 854,1	5 950,5	6 020,5	6 203,5	5,97%
Kamień	4 131,0	4 097,1	3 946,6	3 707,4	-10,25%
Krasne	3 555,6	3 471,5	3 438,6	3 387,2	-4,74%
Lubenia	5 994,7	5 816,0	5 700,4	5 699,0	-4,93%
Świlcza	4 462,1	4 344,8	4 213,5	4 210,0	-5,65%
Trzebownisko	1 568,40	1 568,90	1 540,50	1 553,60	-0,94%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2021r. biblioteki w gminie Świlcza wzbogaciły się o 2129 książek, w tym zakupione z budżetu Gminy 1666 woluminów oraz z programu *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0* 463 woluminów. W 2021r. Biblioteki otrzymały również dary książkowe od czytelników w ilości 560 woluminów.

Obecnie (stan na 2021r.) w Gminnej Bibliotece Publicznej w Trzcianie i jej Filiach Bibliotecznych zgromadzonych jest **70 832** woluminy, w tym **33 915** literatury dla dorosłych, **18 532** literatury dla dzieci i młodzieży oraz **18 385** literatury popularnonaukowej.

Ilość wypożyczeń na 1 czytelnika także sytuuje gminę Świlcza powyżej średniej krajowej wojewódzkiej i powiatowej. Jednak trzeba zauważyć, że liczba ta spada podobnie jak na poziomie ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatowym.

Tabela 23. Ilość wypożyczeń na 1 czytelnika

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	17,5	17,1	17,2	15,8	-9,71%
PODKARPACKIE	19,4	18,6	19,1	17,6	-9,28%
Powiat rzeszowski	22,1	18,2	18,1	18,4	-16,74%
Chmielnik	13,8	14,3	13,8	20,9	51,45%
Dynów	10,7	9,2	10,2	8,3	-22,43%
Hyżne	16,8	16,6	15,9	16,0	-4,76%
Kamień	12,5	13,6	15,7	14,5	16,00%
Krasne	11,3	12,8	11,5	10,0	-11,50%
Lubenia	26,9	25,7	26,4	28,6	6,32%
Świlcza	25,9	26,2	24,4	20,0	-22,78%
Trzebownisko	15,5	16,9	16,5	17,3	11,61%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2021 roku Biblioteki udostępniały swoje zbiory w dwóch formach: prezencyjnie (na miejscu) oraz wypożyczenia na zewnątrz. Odbywa się ono w warunkach wolnego dostępu do półek. Pozwala to na wstępne zapoznanie się z zawartością książki, wyzwała samodzielność czytelnika.

Tabela 24. Wypożyczenia zborów w Bibliotekach gminy Świlcza w 2021r.

L.P.	Biblioteki	Wypożyczenia dla dorosłych	Wypożyczenia dla dzieci i młodzieży	Literatura niebeletrystyczna	Razem wypożyczenia	Udostępnienia Internetu
------	------------	----------------------------	-------------------------------------	------------------------------	--------------------	-------------------------

1	GBP w Trzcianie	9652	5291	645	15 588	171
2	Bratkowice	2830	782	137	1 365	0
3	Dąbrowa	4941	3343	652	8 936	803
4	Mrowla	5319	2132	76	7 527	308
5	Rudna Wielka	9326	1644	144	11 114	187
6	Świlcza	8191	3129	693	12 013	116

Źródło: sprawozdanie z działalności Bibliotek za 2021r.

Ilość czytelników bibliotek publicznych na 1000 osób sytuuje gminę Świlcza na pozycji poniżej wyników ogólnopolskich, wojewódzkich oraz powiatowych. Dodatkowo w tym aspekcie utrzymuje się tendencja spadkowa.

Tabela 25. Ilość czytelników bibliotek publicznych na 1000 osób

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	157	155	156	128	-18,47%
PODKARPACKIE	151	150	149	129	-14,57%
Powiat rzeszowski	135	134	139	124	-8,15%
Chmielnik	182	185	194	160	-12,09%
Dynów	122	119	113	99	-18,85%
Hyżne	148	144	132	123	-16,89%
Kamień	82	73	75	41	-50,00%
Krasne	113	114	113	95	-15,93%
Lubenia	166	171	169	152	-8,43%
Świlcza	131	130	131	119	-9,16%
Trzebownisko	60	63	66	52	-13,33%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Biblioteki Publiczne są ogólnie dostępne dla wszystkich mieszkańców Gminy w zakresie korzystania ze zbiorów nie tylko książek, czasopism, ale także Internetu, a także usług poligraficznych.

Tabela 26. Liczba zarejestrowanych użytkowników w Bibliotekach gminy Świlcza w 2021r.

L.P.	Miejscowość/ Biblioteki Publiczne	Mieszkańcy	Użytkownicy do 5 lat	6-12 lat	13-15 lat	16-19 lat	20-24 lat	25-44 lat	45-60 lat	Powyżej 60 lat	Razem
1	Bratkowice (działała w ograniczonym zakresie)	4414	3	23	5	10	3	43	36	12	135
2	Dąbrowa	1155	19	85	28	23	15	82	54	29	335
3	Mrowla	1481	9	40	19	9	7	57	36	32	209
4	Rudna Wielka	1672	23	124	27	12	6	59	43	19	313
5	Świlcza	3482	10	80	23	12	13	111	64	47	360
6	Trzciana	2614	43	182	68	64	43	180	106	69	755

Źródło: sprawozdanie z działalności Bibliotek za 2021r.

Biblioteki Publiczne oprócz swoich zasadniczych zadań statutowych związanych z gromadzenia, opracowywania, przechowywania i udostępniania zbiorów, uczestniczą także w działalności informacyjnej, kulturalno-edukacyjnej oraz zajmują się szeroko pojętą popularyzacją czytelnictwa.

Bibliotekarze ciesząc się dość wysokim autorytetem osobistym pełnią też dość istotną rolę w zakresie edukacji społecznej przeprowadzając kursy szkoleniowe /przygotowywania bibliografii załącznikowych, sporządzania przypisów/, dla maturzystów, licencjatów i przyszłych magistrów, często też są proszeni o pomoc poradnikową, instruktażową /np. pisanie CV, dokumentacji urzędowej i innej/, o pomoc w obsłudze komputera, założenia poczty e-mail, kont na portalach społecznościowych itp.³

3.4.3. Zabytki

Gmina Świlcza ma poważne osiągnięcia w dziedzinie ochrony zabytków kultury materialnej. Zinwentaryzowano i objęto ochroną oraz drobnymi remontami zabytkowe kapliczki i krzyże przy drogach oraz pomniki historyczne. Postawiono nowe, bądź w formie tablic pamiątkowych, bądź obelisków. Zadbane są i pieczołowicie utrzymywane wszystkie budowle sakralne, kościoły parafialne, kaplice cmentarne, cmentarze.

Na terenie gminy znajdują się obiekty o wartości zabytkowej znajdujące się w wykazie obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych⁴:

Bratkowice

- park podworski, XIX, nr rej.: A-982 z 04.10.1976 r.

Dąbrowa:

- kaplica pw. M.B. Różańcowej zw. Długoszów, przy drodze do Będziemyśla, 1899, nr rej.: A-251 z 19.05.2008 r.

- zespół dworski, 2 poł. XIX:

- dwór, nr rej.: A-977 z 04.10.1976 r.

- park podworski, nr rej.: A-978 z 04.10.1976 r.

Mrowla:

- kościół par. pw. Św. Łukasza Ewangelisty, 1896-1900, nr rej.: A-265 z 26.03.2008 r.

- ogrodzenie, mur., z 4 kapliczkami, pocz. XX, nr rej.: jw.

Rudna Wielka

- zespół dworsko – parkowy, 2 poł. XIX, nr rej.: A-1230 z 10.05.1991 r.:

- dwór

- dom zarządcy (przeniesiony → MKL Kolbuszowa)

- chlewnia - obora - spichlerz - park z aleją dojazdową

Świlcza

³ na podstawie z informacji otrzymanych z Gminnej Biblioteki Publicznej.

⁴ Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków z siedzibą w Przemyśle
http://wuozprzemysl.pl/index.php/site/page/112#Rejestr_Zabytk%C3%B3w

- kaplica grobowa rodzin Krupnickich i Kirchnerów, na cmentarzu rzym.-kat., pocz. XX, nr rej.: A-367 z 01.10.2009 r.

Trzciana

- kościół par. pw. Św. Wawrzyńca, 1898, nr rej.: A-960 z 20.12.1982 r.

- cmentarz kościelny, nr rej.: jw.

- zespół dworsko - pałacowy, XIX, nr rej.: A-980 z 04.10.1976 r.:

- dwór - park - 2 spichlerze

- Regionalny Dom Tradycji Ludowych w Trzcianie, nr rej: A-1661 z 09.03.2020 r.

Wśród obiektów zabytkowych znajdujących się w wykazie obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych w złym stanie technicznym znajdują się

- park podworski XIX, nr rej.: A-982 z 04.10.1976 r. w Bratkowicach

- zespół dworsko – pałacowy, 2 poł. XIX, nr rej.: A-1230 z 10.05.1991 r.: w Rudnej Wielkiej

Oraz zespół dworsko – parkowy XIX, nr rej.: A-980 z 04.10.1976 r.: dwór, park, spichlerz w Trzcianie.

3.5. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Świlcza funkcjonuje obecnie szereg placówek ochrony zdrowia: Gminny Ośrodek Zdrowia w Świlczy, Wiejskie Ośrodki Zdrowia w Trzcianie, Bratkowicach i Mrowli, Punkt Lekarski w Dąbrowie – wszystkie placówki prowadzone przez Zespół Opieki Zdrowotnej nr 2 w Rzeszowie. W ramach powyższych jednostek można otrzymać pomoc z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, opieki pediatrycznej, ginekologicznej, stomatologicznej oraz porady pielęgniarki i położnej środowiskowej oraz rehabilitacji zabiegowej.

Ilość porad medycznych udzielonych mieszkańcom gminy zmalała w badanym okresie (2017-2020) o ponad 20 % notując lokalne minimum w roku 2020 wynoszące nieco ponad 35 931 usług. Podobną tendencję przechodzą pozostałe gminy powiatu rzeszowskiego. Generalnie liczba udzielonych porad zarówno na terenie kraju, województwa czy powiatu rzeszowskiego w roku 2020 była mniejsza niż w 2017. Szczegółowe dane zawiera tabela.

Tabela 27. Ilość porad lekarskich

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	169 375 959	171 928 293	173 656 130	156 171 210	-7,80%
PODKARPACKIE	8 929 966	8 927 434	9 257 790	8 203 613	-8,13%
Powiat rzeszowski	658 284	644 845	664 816	569 619	-13,47%
Chmielnik	16 561	17 130	16 733	12 547	-24,24%
Dynów	7 178	7 697	8 244	5 706	-20,51%
Hyżne	24 682	24 577	22 578	18 388	-25,50%
Kamień	33 307	36 198	39 252	36 789	10,45%
Krasne	41 216	47 324	50 012	37 131	-9,91%
Lubenia	25 368	23 339	22 720	18 191	-28,29%

Świlcza	47 433	45 430	58 527	35 931	-24,25%
Trzebownik	98 797	89 951	92 092	86 100	-12,85%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Według raportu⁵ „Zdrowie i ochrona zdrowia w 2020 r.” ograniczone środki publiczne, wzrost świadomości zdrowotnej pacjentów przy jednoczesnym wzroście kosztów opieki zdrowotnej skutkują tym, że system publicznej opieki zdrowotnej funkcjonuje w gospodarce stałego niedoboru. Spada liczba przychodni, zmniejsza się też liczba praktyk lekarskich działających w ramach NFZ. W pierwszym roku pandemii (2020 r.) udzielono również zdecydowanie mniej porad lekarskich⁶.

3.6. Opieka społeczna

W gminie Świlcza od roku 1990 funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Zgodnie ze statutem realizuje on zadania własne gminy oraz zlecone z zakresu administracji rządowej wyznaczone głównie przez ustawy:

- z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,

oraz szczegółowe przepisy innych ustaw, takich jak ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o wychowaniu w trzeźwości czy o zatrudnieniu socjalnym.

Główne kierunki pracy wyznacza Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Świlcza na lata 2019 - 2029, która definiuje główne obszary interwencji, jako:

1. Wyrównanie szans życiowych mieszkańców gminy.
2. Doskonalenie systemu wsparcia osobom potrzebującym, zagrożonym niedostosowaniem społecznym, niepełnosprawnym i starszym.
3. Integracja społeczności lokalnej⁷.

W gminie od grudnia 2006 istnieje także Środowiskowy Dom Samopomocy, zlokalizowany w Woliczce. Ośrodek powstał w wyniku przebudowy starej szkoły a przeznaczony jest dla osób z zaburzeniami psychicznymi pochodzącymi z Gminy Świlcza dla odbywania terapii w celu zwiększenia samodzielności i zaradności życiowej, podniesienia zdolności adaptacyjnych w środowisku rodzinnym i społecznym. W czasie zajęć podopieczni ośrodka mogą korzystać z opieki terapeuty a także w razie konieczności z opieki pielęgniarskiej. Ośrodek wyposażony jest w pracownię rehabilitacyjną i fizjoterapeutyczną a także plastyczną komputerową i rękodzielniczą.

Na terenie Świlczy działa także Środowiskowa Świetlica Socjoterapeutyczna Świetlica dysponuje 30 miejscami dla dzieci w wieku od 7 do 14 lat, które uczęszczają do SP w Świlczy. Celem świetlicy jest

⁵ Oprac. merytoryczne Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych

⁶ <https://pulsmedycyny.pl/ochrona-zdrowia-wg-gus-mniej-przychodni-porad-i-aptek-wiecej-seniorow-wsrod-lekarzy-1137847>

⁷ Por. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Świlcza na lata 2019-2029

wspieranie rodziny w procesie przygotowania dzieci do samodzielnego życia, poprzez kształtowanie właściwych postaw społecznych – objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz zajęciami socjoterapeutycznymi, sportowymi, edukacyjnymi i profilaktycznymi. Pobyty w placówce jest bezpłatny⁸.

Gminny Klub Seniora w Trzcianie to placówka działająca w ramach struktury organizacyjnej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Świlczy realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. Skupia on środowisko seniorów z terenu gminy Świlcza. Klub Seniora w Trzcianie działa od 6 grudnia 2021 r., odpowiadając na potrzeby ludzi starszych, niepełnosprawnych i samotnych do podejmowania wspólnych działań twórczych, kulturalnych i społecznych. Prowadzone są zajęcia i organizowane wydarzenia kulturalne, edukacyjne i integrujące zgodnie z oczekiwaniami i predyspozycjami seniorów. W Klubie Seniora realizowana jest „idea drugiego domu”, która ma w internujący sposób wypełnić czas i przestrzeń w pozostałej aktywności życiowej Seniora. Idea realizowana jest poprzez organizację wydarzeń kulturalno-oświatowych i jest otwarta na wszelkie propozycje ze strony Seniorów, które mają na celu osiągnięcie zamierzonych działań. Misją Klubu Seniora jest również zrzeszenie organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Świlcza.

Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego w 2017 r. wyniosła 978, a w 2021 o 55 osób więcej, na przestrzeni lat 2017-2021 odnotowano tendencję wzrostową w latach 2018-2019. W 2017 r. osoby te stanowiły 6,24% mieszkańców gminy Świlcza, a w 2021r. odsetek ten zwiększył się do 6,46 %. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci uległa zmniejszeniu porównując rok 2017 do 2021 o ponad 36%.

Tabela 28. Pomoc społeczna w gminie Świlcza w latach 2017-2021

Pomoc społeczna	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	978	1138	1145	944	1033
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	579	578	515	424	368

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS i GOPS w Świlczy

Największa ilość osób korzystających z pomocy społecznej zamieszkuje sołectwo Bratkowice (228 os.). W sołectwie tym zameldowanych jest również najwięcej osób niepełnosprawnych korzystających z przysługujących im świadczeń. Sytuacja zmienia się w przypadku liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób, wskaźnik ten przyjmuje najwyższą wartość dla sołectwa Błędowa Zgłobieńska (7,41).

Tabela 29. Pomoc społeczna w sołectwach gminy Świlcza (dane na rok 2021)

Sołectwo	Korzystający z pomocy społecznej	Korzystający ze świadczeń z tytułu niepełnosprawności	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób
Błędowa Zgłobieńska	49	14	7,41
Bratkowice	228	83	2,51

⁸ <https://gops.swilcza.com.pl/index.php/srodowiskowa-swietlica-informacje>

Sołectwo	Korzystający z pomocy społecznej	Korzystający ze świadczeń z tytułu niepełnosprawności	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób
Dąbrowa	32	14	3,03
Mrowla	45	31	2,16
Rudna Wielka	83	23	2,57
Świlcza	178	26	2,27
Trzciana	144	36	2,75
Woliczka	30	7	2,24

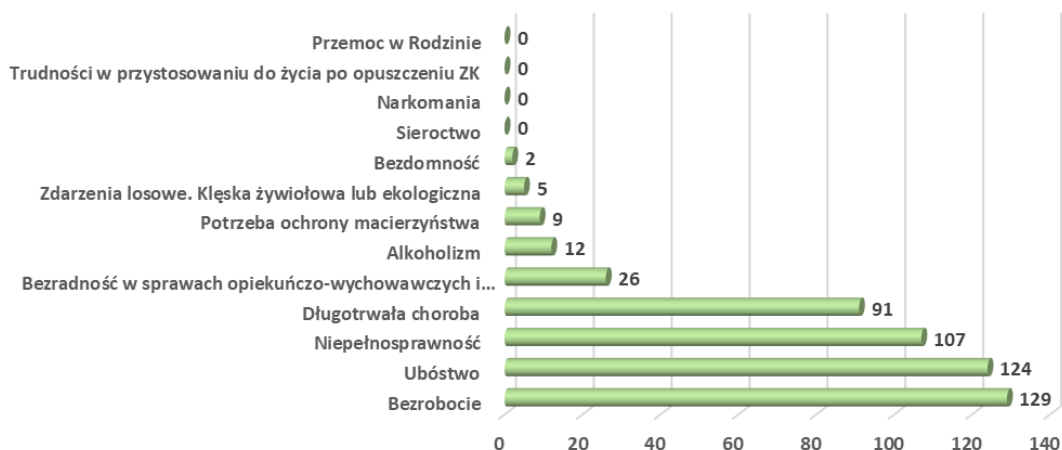
Źródło: opracowano na podstawie danych z UG Świlcza

Pomoc społeczna umożliwia przewyższanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Głównymi przyczynami przyznania pomocy społecznej w Gminie Świlczy są 1) ubóstwo, 2) bezrobocie, 3) niepełnosprawność, 4) długotrwała lub ciężka choroba, 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Najrzadziej – wbrew opiniom niektórych mieszkańców – przyznawano pomoc z powodu potrzeba ochrony macierzyństwa czy alkoholizmu.

Wykres 5. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy społecznej w 2021r. [powód trudnej sytuacji życiowej]

Źródło: opracowano na podstawie danych na podstawie danych GOPS w Świlczy

3.7. Życie społeczne i organizacje pozarządowe

Gmina Świlcza dążąc do budowania i wzmocnienia pozycji lokalnego społeczeństwa obywatelskiego w realizowaniu zadań publicznych, które służą rozwojowi Gminy i jej mieszkańcom - utrwała funkcjonowanie partnerstwa pomiędzy administracją publiczną, a organizacjami pozarządowymi skupiającymi w swych szeregach osoby wrażliwe społecznie. Partnerstwo ma na celu coraz lepsze wykonywanie zadań Gminy Świlcza poprzez możliwie pełne wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych. Współpraca ta jest jednym z istotnych zadań administracji samorządowej. Silne organizacje, należące do tzw. III sektora biorą udział w realizowaniu dialogu społecznego, pobudzają aktywność i zaangażowanie mieszkańców. Powierzenie organizacjom pozarządowym zadań społecznych zwiększa efektywność i skuteczność ich realizacji.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r., poz. 1057 z późn. zm.) nakłada na organy administracji publicznej obowiązek prowadzenia działalności w sferze zadań publicznych we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Organ stanowiący zobligowany jest zapisami art. 5a ust. 1 do uchwalania rocznego programu współpracy z w/w organizacjami, a art. 5a ust. 3 do przedkładania Radom Miast/Gmin sprawozdania z jego realizacji za rok poprzedni.

W każdym roku w analizowanym okresie Gmina Świlcza realizowała zadania publiczne na rzecz swoich mieszkańców we współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w formach finansowych i pozafinansowych. W 2020r. ze względu na panującą sytuację epidemiologiczną i trwającą pandemię Covid-19, w niektórych obszarach współpraca została mocno ograniczona.

Tabela 30. Wydatki z budżetu gminy Świlcza na realizację Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

	2018	2019	2020
Realizacja zadań z zakresu porządku i bezpieczeństwa publicznego poprzez pokrywanie kosztów wyposażenia, utrzymania, szkolenia i zapewnienia gotowości bojowej ochotniczych straży pożarnych z terenu gminy Świlcza	871 237,52 zł	317 595,52 zł	278 944,69 zł
Dotacja dla podmiotów spoza sektora finansów publicznych na realizację zadań z zakresu kultury fizycznej i sportu	111 500,00 zł	119 000,00 zł	78 000,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych raport o stanie gminy za 2018r., 2019r., 2020r.

Na terenie gminy Świlcza działa szereg organizacji społecznych i pozarządowych stanowiących niejednokrotnie centra aktywności lokalnej i istotne wsparcie aktywności miejscowej społeczności. Część z nich może się pochwalić ponad stuletnią historią i stanowią ważny element stanowiący o tożsamości, tradycji i więziach społecznych.

W gminie znajduje się 7 parafii rzymsko-katolickich:

- Parafia pw. Św. Łukasza Ewangelisty oraz Św. Józefa w Mrowli - erygowana w latach 1367-1373,
- Parafia pw. Św. Wawrzyńca oraz Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej w Trzcinie - erygowana w 1417 roku,
- Parafia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz św. apostołów Szymona i Judy w Świlczy - erygowana w I połowie XV wieku,
- Parafia pw. Św. Teresy od dzieciątka Jezus w Rudnej Wielkiej - erygowana w 1912,
- Parafia pw. Św. Jana Chrzciciela w Bratkowicach - erygowana w 1934,

- Parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski w Dąbrowie- erygowana w 1987,
- Parafia pw. Św. Wojciecha w Błędowie Zgłobieńskiej - erygowana 1995,

Tradycyjnie ważną rolę - nie tylko w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego - stanowią Ochotnicze Straże Pożarne. Łączna liczebność wszystkich oceniana jest na około 500 osób. Ze względu na posiadane zaplecze techniczno-gospodarcze ich działalność nie skupia się jedynie na zabezpieczeniu przed ogniem, ale coraz powszechniej uczestniczą w szeroko pojętych zadaniach związanych z bezpieczeństwem i ratownictwem - nie sposób też pominąć ich aktywności na polu integracji społecznej wsi czy działalności kulturalnej.

Na terenie gminy działają:

- OSP Świlcza (rok założenia 1872),
- OSP Mrowla (1904),
- OSP Bratkowice (1906),
- OSP Trzciana (1908),
- OSP Dąbrowa (1908),
- OSP Błędowa Zgłobieńska (1912),
- OSP Woliczka (1925),
- OSP Rudna Wielka (1926).

W gminie Świlcza działa 9 Kół Gospodyń Wiejskich kultywując zwyczaje obrzędy i tradycje ludowe, są to:

- KGW Błędowa Zgłobieńska
- KGW Bratkowice
- KGW Dąbrowa
- KGW Mrowla
- KGW Rudna Wielka
- KGW Świlcza
- KGW Trzciana
- KGW Trzciana - Słotwinka
- KGW Woliczka.

W Bratkowicach od lat 90-tych działa koło Światowego Związku Żołnierzy AK. Działalność polega głównie na opiece nad miejscami pamięci oraz na pomocy wdowom po kombatantach.

W celu wsparcia osób niepełnosprawnych, których stan fizyczny, psychiczny i/lub umysłowy uniemożliwia lub ogranicza pełne funkcjonowanie w lokalnym środowisku powołano Związek Stowarzyszeń Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Powiatu Rzeszowskiego. Stowarzyszenie podejmuje działalność edukacyjną związaną z rehabilitacją niepełnosprawnością także podwyższeniem, jakości życia takich osób.

- Towarzystwo Przyjaciół Trziciany

Stowarzyszenie to powstało w 1994 roku. Podejmuje działania mające na celu inicjowanie, rozwijanie i propagowanie działań służących Trzicianie i jej mieszkańcom, sławiących jej imię w kraju i za granicami poprzez działalność organizatorską, edytorską, kulturalną, sportową oraz wsparcie rzeczowe.

Towarzystwo Przyjaciół Trzicianie wspólnie z Samorządem Gminy Świlcza i Gminnym Centrum Kultury wydaje od 1997 roku Kwartalnik Społeczno-Kulturalny „Trzcionka”.

- Trzciańskie Stowarzyszenie Kulturalne „Jestem”

Celem stowarzyszenia jest rozwijanie i pomnażanie polskiej kultury narodowej, realizowanie, wspieranie i rozbudzanie inicjatyw obywatelskich na rzecz rozwoju społeczno – kulturalnego.

- Towarzystwo Przyjaciół Świlczy

Towarzystwo Przyjaciół Świlczy powstało w 2001 roku i jest organizacją społeczno-kulturalną, której głównym zadaniem jest podejmowanie szerokich działań na rzecz ochrony i utrzymania zbiorowej pamięci, obiektów dziedzictwa narodowego zlokalizowanych na terenie Świlczy oraz organizowanie (współorganizowanie z innymi instytucjami samorządowymi) uroczystości patriotycznych, obchodów rocznic ważnych wydarzeń mających wpłynąć na wzrost świadomości i wiedzy wśród mieszkańców Świlczy i osób z nią związanych.

- Towarzystwo Miłośników Ziemi Bratkowskiej

Towarzystwo założone zostało w 2003 roku, liczy około 60 członków. Najważniejsze cele statutowe tego Stowarzyszenia, to: inicjowanie, popieranie i krzewienie kultury opartej na tradycji chrześcijańskiej, włączanie miejscowej ludności współdziałania na rzecz rozwoju Bratkowic i gminy Świlcza, krzewienie wartości patriotycznych i miłości do Ojczyzny, rozwijanie i popieranie badań naukowych dotyczących przeszłości, teraźniejszości oraz przyszłości środowiska, ochrona zabytków i pamiątek na terenie gminy, podtrzymywanie zwyczajów ludowych i popularyzowanie twórczości ludowej.

- Stowarzyszenie Wspólnie dla Rudnej Wielkiej

Stowarzyszenie to powstało w 2017 roku. Celem działalności stowarzyszenia jest: inicjowanie i kreowanie działań społecznych, edukacyjnych i gospodarczych na rzecz rozwoju miejscowości Rudna Wielka, kultywowanie lokalnych tradycji, integracja osób i środowisk zainteresowanych historią i kulturą regionalną, poznawanie przeszłości rodzinnej mieszkańców, historii miejscowości i regionu, działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, zapobieganie degradowaniu obiektów o statusie zabytkowym w przestrzeni historycznego centrum wsi, dążenie do renowacji i rewitalizacji parku i dworu z perspektywą prowadzenia muzeum, jako ośrodka działalności kulturalnej i ruchu turystycznego, upowszechnianie kultury fizycznej i sportu oraz inspirowanie działań na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej, współpraca z krajowymi i zagranicznymi instytucjami i podmiotami, których pomoc organizacyjna i finansowa może przyczynić się do rozwoju wsi, regionu, popieranie i wspomaganie inicjatyw młodzieżowych a także aktywizacja ludzi starszych w celu integracji międzypokoleniowej, inspirowanie do działań na rzecz rozwoju przedsiębiorstw, alternatywnych źródeł dochodu gospodarstw oraz tworzenie nowych miejsc pracy, realizowanie wniosków i postulatów członków stowarzyszenia, w granicach dozwolonych prawem, pogłębianie i utrwalanie więzi członków stowarzyszenia.

- Związek Stowarzyszeń Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Powiatu Rzeszowskiego

Skupia w swej strukturze przedstawicieli 12 gminnych stowarzyszeń zarejestrowanych na terenie powiatu rzeszowskiego, których nadrzędną rolą jest pomoc i wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Idea powstania Związku narodziła się z konieczności pomocy małym gminnym organizacjom. Obecnie jesteśmy organizacją o uznanej roli wśród samych osób niepełnosprawnych, ich rodzin oraz samorządu powiatowego. Związek został utworzony we wrześniu 2000 roku i od tego czasu zrealizował szereg zadań i inicjatyw służących integracji środowiska wiejskiego i małomiasteczkowego z osobami

niepełnosprawnymi i ich rodzinami. Początkowo nasza rola polegała na odnalezieniu osób niepełnosprawnych, przełamaniu stereotypów, oraz uświadomieniu otoczenia i samych zainteresowanych, że osoba niepełnosprawna ma takie same prawa jak pozostali mieszkańcy powiatu. Prawo do nauki, uczestnictwa w życiu społecznym danego miejsca zamieszkania, prawo do wypoczynku, rekreacji, uczestnictwa w placówkach terapeutyczno rehabilitacyjnych.

- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Błędowej Zgłobieńskiej

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Błędowej Zgłobieńskiej zawiązało się w 2011 roku, w celu ratowania likwidowanej szkoły. Swoją działalnością od początku kieruje się dobrem dzieci w miejscowości, chcąc zapewnić im pewną i stabilną edukację.

Jednak mimo to w 2013 r. szkoła została zamknięta. Początkiem roku 2017 powołany został nowy zarząd Stowarzyszenia. Dzięki zaangażowaniu i pracy rodziców tworzących stowarzyszenie oraz przychylności obecnych władz Gminy Świlcza we wrześniu 2017 roku doszło do reaktywacji szkoły podstawowej i przedszkola.

- Stowarzyszenia Przyjaciół Szkoły „Nasza Trójka” w Bratkowicach

Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły „Nasza Trójka” w Bratkowicach powstało w 2011 roku z inicjatywy nauczycieli i rodziców, którzy chcieli, aby ich dzieci uczyły się w szkole znajdującej się w pobliżu miejsca ich zamieszkania. Zostało zarejestrowane 15 listopada 2011 r. przez Sąd Rejonowy w Rzeszowie, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sadowego. Stowarzyszenie działa na mocy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 Nr 20, Poz. 104, z późniejszymi zmianami) oraz statutu.

Celem działania Stowarzyszenia jest prowadzenie Niepublicznej Szkoły Podstawowej w Bratkowicach oraz wspieranie wszechstronnego rozwoju uczniów tej szkoły a tym samym społecznego, kulturalnego i gospodarczego rozwoju miejscowości

Stowarzyszenie swoje powstanie zawdzięcza ludziom, którzy mimo przeciwności mieli wiarę w powodzenie utworzenia i prowadzenia szkoły. Założyli w swoim działaniu, że następni rodzice będą przejmować ich dzieło, wniosą nowe pomysły i poprowadzą przedsięwzięcie w raz wyznaczonym kierunku. Stowarzyszenie prowadzi Niepubliczną Szkołę Podstawową - samofinansujące się placówkę oświaty niepublicznej od 2013 r.

- Stowarzyszenie na rzecz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego „Spełnione Marzenia” w Mrowli

Cele Stowarzyszenia: wdrażanie przedsięwzięć, inicjatyw, działań zmierzających do zmian: zachowań społecznego funkcjonowania wychowanków Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Mrowli i ich rodzin oraz przygotowania ich do życia w integracji ze społeczeństwem poprzez osiągnięcie możliwie wszechstronnego rozwoju; dofinansowanie podstawowych potrzeb wychowanków Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Mrowli; wzbogacanie bazy dydaktyczno – wychowawczej Ośrodka; zapewnianie wychowankom aktywnych oraz wartościowych form spędzania czasu wolnego; organizowanie kolonii, wycieczek i zajęć edukacyjnych oraz rewalidacyjno – rehabilitacyjnych; propagowanie postaw tolerancji, pomocy i akceptacji osób niepełnosprawnych intelektualnie; integracja dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną.

Działania Stowarzyszenia: organizowanie letnich półkolonii, wyjazdów na Zieloną Szkołę oraz imprez sportowo – rekreacyjnych; realizacja programów wsparcia dla rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną; – dofinansowanie wyjazdów uczniów na turnusy rehabilitacyjne; -wsparcie szkolnej drużyny harcerskiej i sportowej; opracowanie i publikowanie materiałów informacyjnych, książek, broszur, biuletynów i ulotek związanych z rehabilitacją i edukacją dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną.

- Stowarzyszenie Turystyczno-Młodzieżowe, Żyjmy zdrowo i bezpiecznie"

Stowarzyszenie "Żyjmy zdrowo i bezpiecznie" działa przy Zespole Szkół Techniczno-Weterynaryjnych w Trzcianie k. Rzeszowa od 2008 roku. Do Stowarzyszenia należą uczniowie naszej szkoły.

Stowarzyszenie Kobiet Wiejskich w Świlczy to kolejna organizacja warta wzmiankowania. Stowarzyszenie stawia sobie za cel wspieranie inicjatyw społecznych, działalność edukacyjną i kulturalną skierowaną do kobiet w środowisku wiejskim w celu zapoznania ich i upowszechnienia najnowszej wiedzy w zakresie zdrowia, opieki społecznej oraz rolnictwa.

Na terenie gminy Świlcza działają także dwa podmioty związane z produkcją żywności:

- Stowarzyszenie Producentów Żywności Ekologicznej EKO DAR
- Związek Stowarzyszeń – Polska Izba Rolnictwa Ekologicznego.

Stowarzyszenie EKO DAR zrzesza gospodarstwa ekologiczne, posiadające odpowiedni certyfikat. Stowarzyszenie obejmuje terenem działania całe województwo podkarpackie a w szczególności gminę Świlcza.

Izba z założenia reprezentuje stowarzyszenia będące jej członkami t.j.:

- Podkarpackie Stowarzyszenie Rolnictwa Ekologicznego EkoGal z Chmielnika,
- Leżajskie Stowarzyszenie Gospodarstw Ekologicznych Leżajska,
- Stowarzyszenie Gospodarstw Ekologicznych Truskawka ze Starego Dzikowa,
- Eko Wiśłoka z Krępnej
- miejscowe Stowarzyszenie Producentów Żywności Ekologicznej EKO DAR.

Celem Izby jest koordynacja działań edukacja i promocja inicjatyw w zakresie promocji przetwórstwa i zbytu produktów rolnictwa ekologicznego, wspieranie merytoryczne i organizacyjne producentów tego rodzaju żywności.

W gminie działa także Koło Wędkarskie Karaś w Świlczy, zrzeszające ponad 150 członków. Prowadzi działalność statutową związaną z wydawaniem uprawnień do połowu ryb, opieką nad zbiornikami wodnymi w Trzcianie, zarybianiem.

Gminne Koło Pszczelarzy zrzesza osoby zajmujące się tą formą działalności rolniczej. Koło - oprócz wspierania działalności swoich członków - organizuje największą imprezę pszczelarską na Podkarpaciu: Podkarpackie Święto Miodu.

Teren gminy objęty jest też działaniami **Lokalne Grupy Działania Trygon – Rozwój i Innowacja** działającej na rzecz zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich, aktywizacji ludności wiejskiej, promowania innowacyjności i realizowania Lokalnej Strategii Rozwoju. Członkami Lokalnej Grupy działania są osoby fizyczne i prawne w tym gminy Świlcza, Boguchwała i Lubienia.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF)

Teren ROF pokrywa się z OSI wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 dla wszystkich kierunków działań w ramach priorytetu tematycznego 3.3 Funkcje metropolitalne Rzeszowa (Zarząd Województwa Podkarpackiego przyjął w dniu 08.09.2015 r. Uchwałę Nr 90/2067/15 w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) na terenie miasta wojewódzkiego Rzeszowa i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020).

ROF tworzą gminy i miasta: Gmina Miasto Rzeszów, Gmina Boguchwała, Gmina Czarna, Gmina Czudec, Gmina Głogów Małopolski, Gmina Krasne, Gmina Lubenia, Gmina Łańcut, Gmina Miasto Łańcut, Gmina Świlcza, Gmina Chmielnik, Gmina Tyczyn oraz Gmina Trzebownisko.

W dniu 17 listopada 2021 r. decyzją Zebrania Delegatów Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego zostały podjęte uchwały w sprawie przyjęcia w poczet członków Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego Gminy Błażowa oraz Gminy Hyżne.

CELE DZIAŁANIA STOWARZYSZENIA ROF

Założenia ogólne:

1. Zarządzanie ZIT, w tym pełnienie funkcji Instytucji Pośredniczącej, w szczególności poprzez realizację zadań w zakresie wyboru projektów;
2. Wzmocnienie powiązań i współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego wchodzącymi w skład ROF, poprzez utworzenie Związku ZIT ;
3. Wspólne diagnozowanie problemów rozwojowych dla całego ROF oraz wypracowywanie sposobów ich rozwiązywania;
4. Przygotowanie i realizacja wspólnej dla obszaru funkcjonalnego Strategii ZIT ROF;
5. Pozyskiwanie środków zewnętrznych, tj. funduszy krajowych i zagranicznych, w tym funduszy Unii Europejskiej, na realizację wspólnych zadań;
6. Współdziałanie w celu efektywnego wykorzystania środków finansowych RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, programów operacyjnych na szczeblu krajowym i makroregionalnym oraz programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej w zakresie dotyczącym ZIT;
7. Inicjowanie i wspomaganie współpracy między członkami Stowarzyszenia w zakresie przygotowania oraz realizacji projektów i przedsięwzięć finansowanych w ramach środków, o których mowa w pkt. 4 i 5;
8. Koordynacja działań związanych z realizacją wspólnych przedsięwzięć rozwojowych finansowanych ze środków, o których mowa w pkt. 4 i 5;
9. Upowszechnianie idei samorządności terytorialnej oraz wspieranie jej rozwoju;
10. Ochrona wspólnych interesów członków Stowarzyszenia;
11. Wykonywanie i wspomaganie członków Stowarzyszenia w realizacji zadań własnych i zleconych.

3.8. Sport, rekreacja i turystyka

3.8.1 Sport w gminie

Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi sportu należy do zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. Cele publiczne w zakresie sportu, które ma osiągać Gmina, w tym warunki i tryb finansowania zadań własnych, określa rada gminy w drodze uchwały. Do gminy należy nie tylko finansowanie tych zadań, ale także zapewnienie warunków materialnych i organizacyjnych sprzyjających rozwojowi sportu.

W gminie Świlcza istnieje siedem klubów sportowych, których przedstawiciele zasiadają w Radzie Gminnej LZS, która koordynuje:

- Ludowy Klub Sportowy „BRATEK” w Bratkowicach,
- Ludowy Klub Sportowy „DĄB” w Dąbrowie,
- Ludowy Klub Sportowy „MROWLANKA” w Mrowli,
- Klub Sportowy „RUDNIANKA” w Rudnej Wielkiej,
- Ludowy Klub Sportowy „ŚWILCZANKA” w Świlczy,
- Ludowy Klub Sportowy „TRZCIANKA” w Trzcianie.

Drużyny prowadzone przez te kluby uczestniczą w niższych - lokalnych klasach rozgrywkowych nie odnosząc spektakularnych sukcesów na arenie ponadregionalnej.

W zakresie sportu młodzieżowego w gminie funkcjonuje również Gminny Uczniowski Klub Lekkiej Atletyki G.U.K.L.A. „Bratkowice–Korzeniowski.pl” w Bratkowicach oraz Akademia Piłkarska „Bratek”.

UKS Maraton Trzciana, to pierwszy w historii klub siatkówki kobiecej na terenie gminy Świlcza. Stworzony z miłości do siatkówki.

Na terenie gminy istnieje pole golfowe wraz z klubem będącym operatorem obiektu. Mieszkańcy gminy mogą również korzystać z kompleksu sportowego Orlik, który został wybudowany i oddany do użytku przy Szkole Podstawowej w Rudnej Wielkiej.

Sport

- stadiony piłkarskie z trybunami i zapleczem sanitarno-szatniowym (Rudna Wielka, Świlcza, Mrowla),
- kompleks sportowy z boiskiem piłkarskim, trybunami, bieżnią i skocznią w dal, boiskiem wielofunkcyjnym (siatkówka, koszykówka)
- stadion wielofunkcyjny piłkarsko-lekkoatletyczny w Bratkowicach z zapleczem sanitarno-szatniowym i trybunami,
- stadion piłkarski z zapleczem sanitarno-szatniowym w Dąbrowie,
- stadion sportowy w Woliczce,
- tor do pumtracku w Mrowli,
- hale sportowe przy szkołach podstawowych, w tym pełnowymiarowa z trybunami w Świlczy,
- boiska sportowe przy szkołach podstawowych,
- kompleks sportowy Orlik przy Szkole Podstawowej w Rudnej Wielkiej (boisko piłkarskie i wielofunkcyjne do gry w siatkówkę, koszykówkę i tenisa),
- boiska do siatkówki plażowej (Trzciana - 2, Dąbrowa, Mrowla, Bratkowice)

Rekreacja:

- siłownie plenerowe (Trzciana, Bratkowice, Rudna Wielka, Mrowla, Świlcza, Woliczka),
- place zabaw (Trzciana - 2, Trzciana-Słotwinka, Bratkowice - 2, Błędowa Zgłobieńska, Świlcza, Woliczka),
- zalew i kąpielisko w Bratkowicach,
- wiaty rekreacyjne w Trzcianie, Rudnej Wielkiej i Bratkowicach (przy wjeździe do lasu)

3.8.2. Infrastruktura turystyczna

Gmina Świlcza jest atrakcyjnym miejscem dla turystów. Bogactwo stanowią walory krajobrazowe, liczne i rzadko spotykane gatunki fauny i flory. Dodatkowo przez teren Gminy przebiega żółty szlak turystyczny zachęcający do licznych wycieczek. Oprócz szlaku turystycznego znajduje się ścieżka ekologiczna zachęcająca przede wszystkim pasjonatów przyrody oraz ścieżka dydaktyczna przyrodniczo-leśna w leśnictwie Bratkowice przeznaczone głównie dla uczniów. W miejscowości Bratkowice od 2015 roku corocznie na podstawie Uchwały Rady Gminy Świlcza określa się sezon kąpielowy oraz wyznacza się miejsce okazjonalnie wykorzystywane do kąpeli – zbiornik retencyjny w Bratkowicach. W okresie wakacyjnym zapewniona jest obsługa ratowników WOPR Rzeszów w soboty oraz niedziele. Jest to idealne miejsce na wypoczynek zwłaszcza w okresie wakacyjnym, letnim.

Funkcję rekreacyjną stanowią również dwa zbiorniki wodne wykorzystywane, jako stawy rybne w miejscowości Trzciana-Dyndy.

Na infrastrukturę turystyczną gminy składają się dwa obiekty hotelarskie 3-gwiazdkowe mieszczące 218 osób:

- Hotel i Restauracja „Nowy Dwór”
- Imperium- Hotel, Rewia, Restauracja

Tabela 31. Liczba turystów zagranicznych odwiedzających hotele w gminie Świlcza

	2017	2018	2019	2020
Liczba turystów zagranicznych	574	261	715	244
Udzielone noclegi	1 975	992	1 193	339

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Gmina posiada duży potencjał, jeżeli chodzi o tematykę turystyczno-rekreacyjną, jednak nie wykorzystuje go w pełni. W celu rozwoju turystyki powinno się rozwijać infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną, która wykorzystywana będzie nie tylko przez turystów, ale również przez mieszkańców gminy oraz rozwinąć bazę noclegowo-wypoczynkową.

Stawy rybne w Trzcianie

Dwa zbiorniki retencyjne o powierzchni 8 ha, znajdujące się w pobliżu użytku ekologicznego, na dawnych pastwiskach gromadzkich. Oddano je do użytku 10 września 2002 r.

Zbiorniki są załączkami ośrodka rekreacyjnego dla mieszkańców Gminy. Średnia głębokość wynosi 1,2m. Są to, więc zbiorniki dość płytkie, stanowiące doskonałe środowisko do rozwoju karpia, szczupaka i karasia.

Koło Wędkarskie „Karaś” Nr 29 w Świlczy administruje oba zbiorniki.

Zbiornik retencyjny w Bratkowicach

Zbiornik wodny w Bratkowicach jest o charakterze retencyjnym, zasilany wodami miejscowego potoku. Położony jest on na pastwiskach. Jego budowę rozpoczęto 1995 roku i po dwóch latach zakończono.

Zbiornik ma powierzchnię 1,80 ha, średnia głębokość wynosi 1,30 m, natomiast maksymalna 2,50 m. Mimo, że w głównej mierze akwen ten zapewnia wodę do celów rolniczo-gospodarskich, to jest on też wykorzystywany do celów rekreacyjnych.

Ścieżka Ekologiczna Trzciana - "Olszyny"

Na ścieżce występuje ok. 500 gatunków flory oraz liczne gatunki płazów i gadów oraz bobry. Trasa ma 10 przystanków, gdzie można odpocząć. Długość ścieżki około 5 km, czas zwiedzania małej pętli około 2 godz. (przystanki nr 1-8), a całej około 3 godzin (przystanki nr 1 -10). Uchwałą nr XX/218/2001, Rada Gminy Świlcza z dn. 27.07.2001 r. uznała zbiornik wodny „Trzciana Olszyny” wraz z przyległym terenem za użytek ekologiczny - 30,5 ha.

Pola golfowe

W roku 2014, w Trzcień k. Rzeszowa, na areale prawie 60 hektarów oddano do użytku pierwsze 9 dołków z planowanego pełnowymiarowego pola golfowego. Pole oddalone jest o ok. 2 kilometry od trasy E4 (jadąc z centrum Trzcień w kierunku Bratkowic). Położone jest nad dwoma dużymi stawami, o łącznej powierzchni blisko 8 ha. Woda ze stawów, poprzez liczne odpływy, tworzy sieć mniejszych oczek wodnych, które oprócz naturalnych przeszkód dla grających stają się bardzo ważnym elementem widokowym wpływającym na atrakcyjność pola.

Do dyspozycji golfistów jest kryty Driving Range, na którym można trenować nawet przy niesprzyjającej aurze, treningowy putting green, pitching green oraz okazały budynek klubowy.

Obiekt zarządzany przez Pro-Golf Sp. z o.o. jest idealnym miejscem na organizację prywatnych spotkań towarzyskich oraz imprez firmowych. Oddalony od Rzeszowa zaledwie o 15 km jest świetną odskocznią od codziennego zgiełku i cywilizacji. W kilkanaście minut można przenieść się na łono przyrody, w spokojne i relaksujące miejsce.

Strzelnica HUSAR w Rudnej Wielkiej

Strzelnica znajduje się w obiekcie zamkniętym w Rudnej Wielkiej oddalonej około 10 km od centrum Rzeszowa.

W obiekcie znajduje się 8 stanowisk strzeleckich wyposażonych w stoliki, oświetlenie, mocowania do tarcz strzeleckich na 4 dystansach. Strzelnica HUSAR umożliwia treningi strzelectwa w sytuacji zaciemnienia oraz stwarza możliwość strzelania do celów wyświetlanych z projektorów multimedialnych na ekranach.

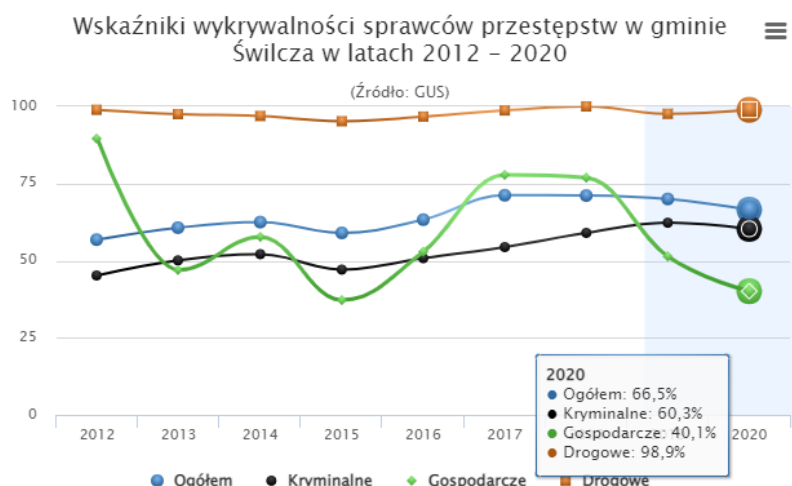
3.9. Bezpieczeństwo w gminie

Od sierpnia 2021r. ochroną bezpieczeństwa w gminie zajmuje się posterunek policji w Świlczy z siedzibą w Trzcianie. Oprócz policji, zadania z zakresu bezpieczeństwa wykonuje straż gminna, która czuwa także nad zadaniami takimi jak nadzór nad porządkiem i ruchem drogowym określonym w przepisach o ruchu drogowym. Podejmuje działania w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomaga w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń.

Istotnym wskaźnikiem warunkującym, jakość życia lokalnej społeczności jest także liczba przestępstw i wykroczeń. Przekłada się ona, bowiem na poczucie bezpieczeństwa, które z jednej strony może powodować poczucie dyskomfortu psychicznego mieszkańców, a z drugiej strony może prowadzić do dezintegracji społeczności lokalnych, powodując rezygnację z przebywania w przestrzeniach publicznych.

W 2020 r. w gminie Świlcza stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 119 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 7,34 przestępstw. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa podkarpackiego (15,15) oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski (19,96). Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Świlcza wynosi 66,50% i jest znacznie mniejszy od wskaźnika wykrywalności dla województwa podkarpackiego (80%) oraz mniejszy od wskaźnika dla całej Polski (73%).

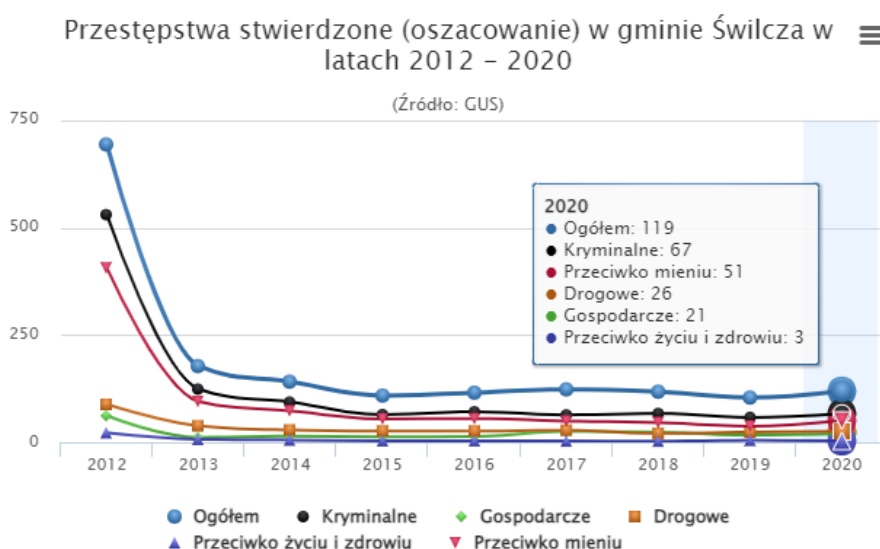
Wykres 6. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw w gminie Świlcza [2012-2020]

Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/Gmina_Swilcza#poziom-przestepczosci

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Świlcza najwięcej stwierdzono przestępstw przeciwko mieniu - 3,12 (wykrywalność 37%) oraz o charakterze kryminalnym - 4,11 (wykrywalność 60%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 1,58 (98%), o charakterze gospodarczym - 1,27 (40%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,20 (94%).

Wykres 7. Przestępstwa stwierdzone (oszacowanie) w gminie Świlcza [2012-2020]

Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl/> Gmina_Swilcza#poziom-przestepczosci

4. STREFA GOSPODARCZA

Warunki gospodarcze gminy Świlcza determinowane są przez bliskość aglomeracji rzeszowskiej całkiem dobrze i dynamicznie rozwijającej się nawet w skali kraju. Obecność ta daje silny impuls gospodarczy Gminie Świlcza, wzmacniany dodatkowo przez obecność infrastruktury drogowej i kolejowej. Co ważne, od października 2014 r. autostrada włączona została w system autostradowy Europy poprzez oddanie odcinka od węzła Tarnów Wschód – Dębica Wschód. Nie bez znaczenia jest także bliskość lotniska, dobrze skomunikowanego z resztą kontynentu europejskiego.

4.1. Przedsiębiorczość w gminie

Liczba przedsiębiorstw w gminie Świlcza ma stałą tendencję wzrostową. W okresie od roku 2017 do 2020 wzrosła o 15,50 % - to znacznie więcej niż wzrost dla całego powiatu (13,66 %) województwa (9,89 %).

Wzrost liczby przedsiębiorstw w gminie Świlcza jest jednym z wyższych w porównaniu do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego. Szczegółowe dane na temat prezentuje tabela.

Tabela 32. Liczba przedsiębiorstw /podmioty gospodarki narodowej ogółem/

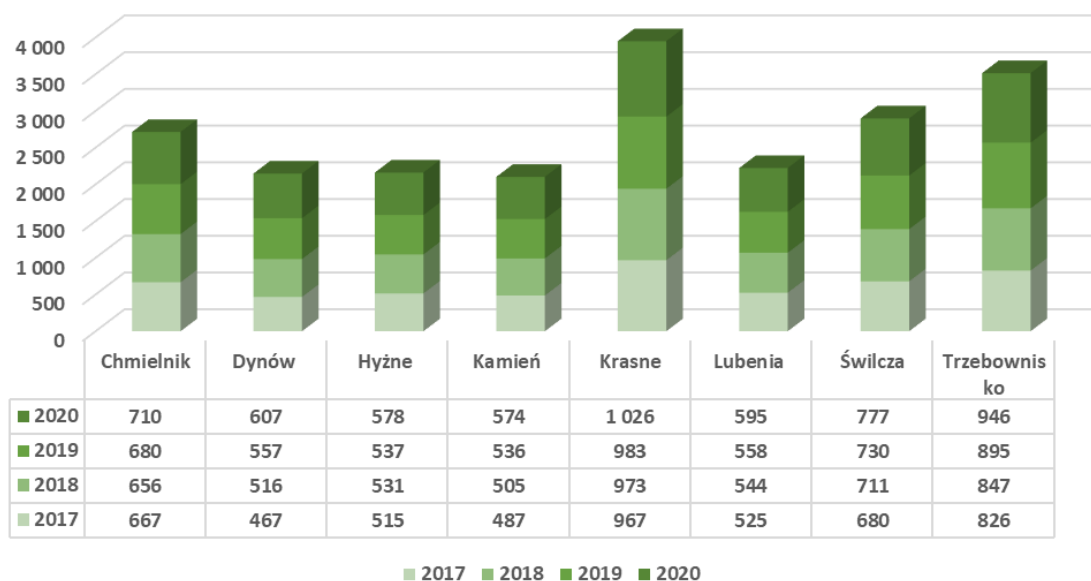
Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika zmian
PODKARPACKIE	171070	174 830	181 107	188 360	9,89%
Powiat rzeszowski	12359	12 911	13 356	14 123	13,66%
Chmielnik	461	454	472	495	7,49%
Dynów	323	358	384	415	25,70%
Hyżne	361	374	379	407	12,30%
Kamień	334	347	368	393	17,00%
Krasne	1076	1 103	1 136	1 212	12,33%
Lubenia	338	350	359	383	12,86%

Świlcza	1090	1 142	1 187	1 267	15,50%
Trzebowniko	1778	1 855	1 996	2 140	19,51%

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

W analizowanym okresie 2017-2020 liczba Ogólna ilość podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Świlcza była jedną z większych wśród gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego.

Wykres 8. Ogólna ilość podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Świlcza na tle gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego w latach 2017-2020

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Na terenie gminy Świlcza dominuje sektor prywatny nad publicznym. Różnica w ilości przedsiębiorstw w poszczególnych sektorach jest dość znaczna. W sektorze prywatnym dominuje jednoosobowa działalność gospodarcza (84,75%). Liczne są spółki handlowe, jednakże tylko 1 spośród nich (w 2020 r.) posiadała kapitał zagraniczny.

Ważnymi instytucjami są również stowarzyszenia oraz organizacje społeczne. Natomiast niewielką liczbę w strukturze gospodarki zajmują spółdzielnie.

Tabela 33. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg sektorów własnościowych

GRUPA	2017	2018	2019	2020
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1090	1 142	1 187	1 267
Sektor publiczny - ogółem	32	33	33	33
Sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	29	30	30	30
Sektor prywatny ogółem	1054	1 103	1 148	1 226
Sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	888	932	965	1 039
Sektor prywatny – spółki handlowe	79	84	92	91

Sektor prywatny – spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	3	3	2	1
Sektor prywatny – spółdzielnie	4	3	3	3
Sektor prywatny – fundacje	1	2	3	4
Sektor prywatny – stowarzyszenia i organizacje społeczne	40	40	41	43

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Pod względem wielkości przedsiębiorstw w gminie Świlcza przeważają mikroprzedsiębiorstwa (do 9 pracowników). W 2020 r. na analizowanym terenie znajdowało się tylko 6 średnich przedsiębiorstw (50-249 pracowników).

Tabela 34. Klasy wielkości podmiotów gospodarczych w Gminie Świlcza w latach 2017-2020

	2017	2018	2019	2020
0 - 9	1043	1095	1140	1220
10 - 49	41	40	41	41
50 - 249	6	7	6	6

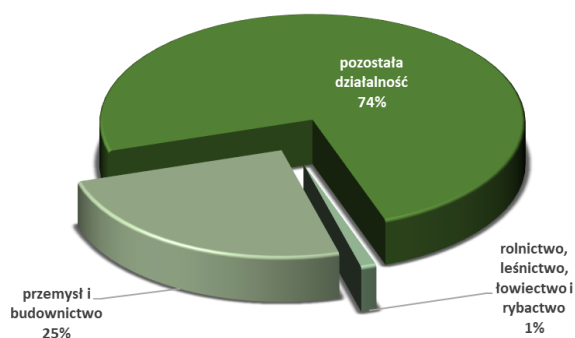
Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

4.1.1 Rodzaje działalności gospodarczej

Gmina Świlcza ma charakter wielobranżowy. Dominującym rodzajem działalności gospodarczej jest handel detaliczny, hurtowy oraz naprawa samochodów. Popularną działalnością jest również przetwórstwo przemysłowe oraz budownictwo. Najmniej liczne są działania w administracji publicznej oraz w obronie narodowej.

W sektorze publicznym dominuje edukacja, przede wszystkim ze względu na dużą liczbę dzieci i młodzieży wymagającej dostępu i warunków do rozwoju i wiedzy. Zarówno w sektorze publicznym i prywatnym występują przedsiębiorcy, oferujący usługi w zakresie zaopatrzenia w wodę czy w opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, przy czym jest to powszechne zarówno w województwie jak i na terenie całego kraju.

Wykres 9. Struktura podstawowych branż gospodarki gminy Świlcza [2020r.]

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Przeważającym rodzajem działalności gospodarczej w gminie Świlcza ujętej wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) jest działalność opisana sekcją G, obejmującą **handel detaliczny hurtowy** oraz **naprawę samochodów**. Nie może być to zaskoczeniem, ponieważ ten rodzaj działalności jest

najpowszechniejszy zarówno w kraju, województwie podkarpackim, powiecie rzeszowskim, a także w Gminach porównawczych, dlatego że obejmuje najbardziej potrzebne mieszkańcom do codziennego życia usługi i handel. Drugim pod względem popularności w gminie Świlcza przedmiotem działalności gospodarczej jest ta opisana w Sekcji F PKD tj. **budownictwo**, a następnie w Sekcji M tj. **działalność profesjonalna, naukowa i techniczna**. Czwarte miejsce zajmuje **przetwórstwo przemysłowe** (Sekcja C), a piąte **transport i gospodarka magazynowa** (Sekcja H), co także jest lokalną specyfiką powiatu rzeszowskiego, spowodowaną jak można domniemywać bardzo dobrymi warunkami w zakresie infrastruktury drogowej. Szóste miejsce zajmuje w Gminie Świlcza działalność opisana sekcją Q, obejmująca **opieka zdrowotna i pomoc społeczna**.

Poniższa tabela przedstawia szczegółowo rodzaje działalności prowadzone w gminie wg Sekcji, natomiast dalej dokonana jest analiza rodzajów działalności wg działów dla sekcji C i F - po pierwsze ze względu na rozbudowany charakter sekcji C, po drugie ze względu na ponadprzeciętną reprezentację Sekcji C i F w gospodarce gminy Świlcza.

Tabela 35. Dominujące rodzaje działalności gospodarczej (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą) ze względu na rodzaj wg sekcji PKD.

	2017	2018	2019	2020	
Sekcja G	233	245	246	260	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja F	113	128	138	156	Budownictwo
Sekcja M	86	89	102	115	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja C	93	94	98	112	Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja H	91	92	100	104	Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja Q	47	50	48	52	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcje S i T	45	45	47	46	Pozostała działalność usługowa +Gospodarstwa domowe
Sekcja J	39	42	44	46	Informacja i komunikacja
Sekcja N	38	36	31	35	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja K	30	35	35	34	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja P	19	24	24	29	Edukacja
Sekcja I	24	20	19	17	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja A	12	12	13	13	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja R	12	14	11	10	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja O	11	11	11	10	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja L	6	6	9	9	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja D	0	0	0	1	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

Sekcja E	1	1	1	1	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
-----------------	----------	----------	----------	----------	---

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Jak wynika z tabeli prezentowanej poniżej dotyczącej sekcji H PKD najliczniej w Świlczy reprezentowany jest dział 49 obejmujący transport lądowy 96 przedsiębiorstw, działa też 11 przedsiębiorstw z działu 53 (działalność pocztowa i kurierska). Działa także 9 przedsiębiorstw działu 52 (magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport). Warto zwrócić uwagę na ten rodzaj działalności. W całym powiecie rzeszowskim działa 31 takich firm, tymczasem skrzyżowanie autostrady ułożonej w orientacji równoleżnikowej (wschód – zachód) z drogą będącą w planach drogą ekspresową w układzie południkowym (północ - południe) położonym w bezpośredniej bliskości lotniska i popularnej międzynarodowej drogi kolejowej wskazuje na dobre warunki dla rozwoju tego typu działalności.

Wszystko to wskazuje, że w gminie Świlcza pomimo dobrych warunków jest pewien niewykorzystany potencjał dla rozwoju gospodarki magazynowej i usług wspomagających transport.

Tabela 36. Rodzaje działalności w ramach działów w sekcji H.

	2017	2018	2019	2020	
Sekcja H dział 49	85	87	94	96	Transport lądowy oraz transport rurociągowy
Sekcja H dział 52	8	9	9	9	Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport
Sekcja H dział 53	9	7	9	11	Działalność pocztowa i kurierska

Źródło: bank danych lokalnych GUS BDL

Ze względu na brak dostępnych danych przedstawiających wprost kondycję finansową przedsiębiorstw na poziomie gmin, do analizy wykorzystana została informacja o podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych, która jest pochodną wyników finansowych przedsiębiorstw i firm działających w Gminie.

Tabela 37. Dochody własne na 1 mieszkańca będące wynikiem udziału w podatkach.

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
GMINA ŚWILCZA				
Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	596,24	675,26	774,66	763,90
Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	13,51	12,43	32,86	35,88
POWIAT RZESZOWSKI				
Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	589,66	677,75	775,03	768,58
Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	20,50	26,48	33,64	70,74

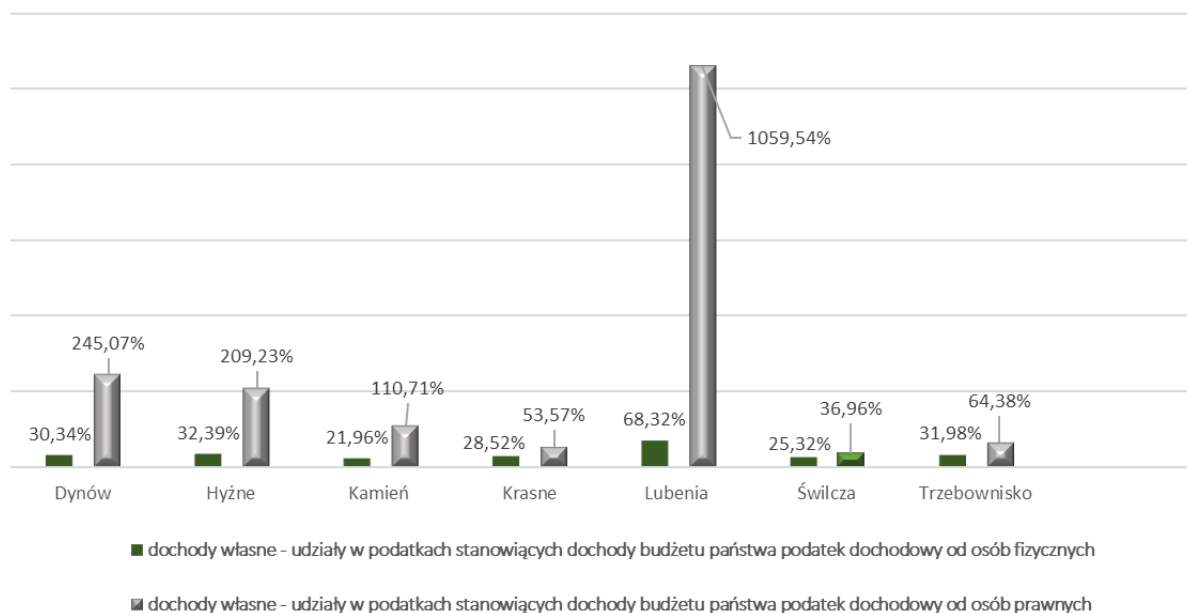
Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Jak widać w powyższym zestawieniu udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych w badanym okresie (2017-2020) wzrosły o 28,12 % a udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych wzrosły

prawie trzykrotnie. Ta tendencja wzrostowa jest także zauważalna w dochodach gmin powiatu Rzeszowskiego.

Podobnie do gmin powiatu Rzeszowskiego udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych w analizowanym okresie (2017-2020) w gminie Świlcza wzrosły.

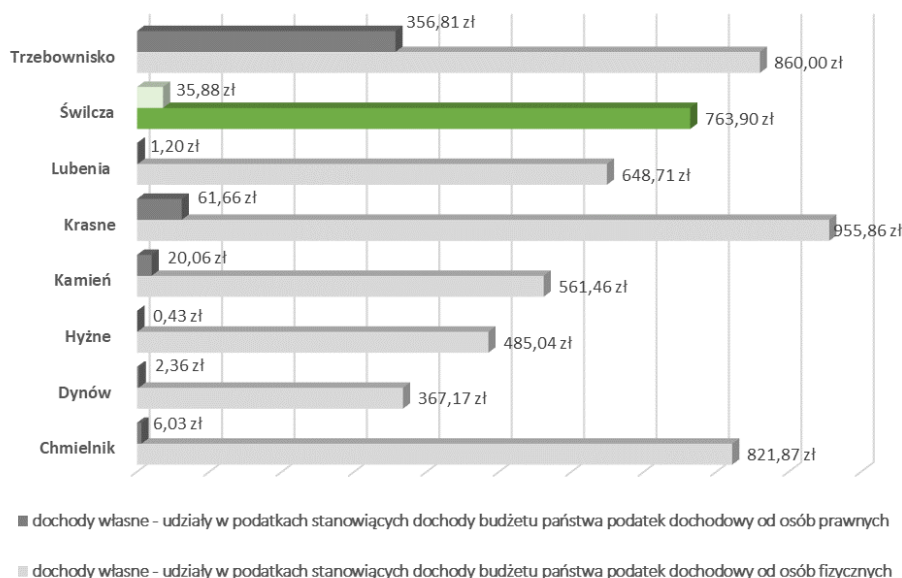
Wykres 10. Zmiana w wysokości udziałów w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych [porównanie gminy Świlcza i gmin wiejskich Powiatu Rzeszowskiego (2017-2020)]

źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

W porównaniu do gmin powiatu rzeszowskiego wysokość dochodów własnych na 1 mieszkańca – z tytułu udziałów w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatku dochodowego od osób fizycznych i osób prawnych Gmina Świlcza znajduje się na czwartej pozycji (na 8 gmin).

Wykres 11. Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych [porównanie gminy Świlcza i gmin wiejskich Powiatu Rzeszowskiego].

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

4.2. Rolnictwo

Ważną rolę w gospodarce na terytorium gminy spełnia również rolnictwo. Struktura użytkowania ziemi na terenie gminy Świlcza ma następujący przebieg: dominują grunty orne, mniejszą powierzchnię zajmują pastwiska oraz łąki, natomiast znikomy udział mają sady.

Struktura wielkościowa gospodarstw jest zdominowana przez gospodarstwa małe poniżej 1 ha. Pod tym kątem Gmina Świlcza nie różni się specjalnie ani od gmin stanowiących benchmark dla potrzeb niniejszego dokumentu, ani też od wielu pozostałych gmin powiatu i województwa. W całym powiecie także przewagę liczebną mają gospodarstwa poniżej jednego hektara. Na drugim pod względem liczebności miejscu znajdują się gospodarstwa o powierzchni od 1 - 5 ha w przypadku gminy Świlcza i gmin będących benchmarkiem dla niej ta liczebność znacznie ustępuje tym do 1 ha, ale w pozostałej części powiatu liczba gospodarstw poniżej 1 ha i 1-5 h jest zbliżona. Gospodarstwa 5-10 ha są dość nieliczne stanowią ok. 2 % gospodarstw a gospodarstwa powyżej 10 ha to już prawdziwa rzadkość (ok. 1%). Taka struktura nie wpływa korzystnie na rozwój rolnictwa wysoko towarowego i specjalizacji w tej dziedzinie, szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 38. Podział gospodarstw rolnych prowadzących działalność gospodarczą pod względem wielkości

	Do 1ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	>15 ha
Ilość gospodarstw	1272	962	63	10	22
Suma	2329				

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

W Gminie funkcjonuje Stowarzyszenie EKO-DAR skupiające rolników produkujących wyroby ekologiczne i posiadających certyfikaty. Najwięcej gospodarstw ekologicznych znajduje się dwóch miejscowościach znajdujących się na terenie gminy: Woliczki oraz Trzciany. Przykładem takiego gospodarstwa jest przetwórnia owoców i warzyw znajdująca się w Trzcianie. Jej działalność ma podstawy w 60-hektarowym

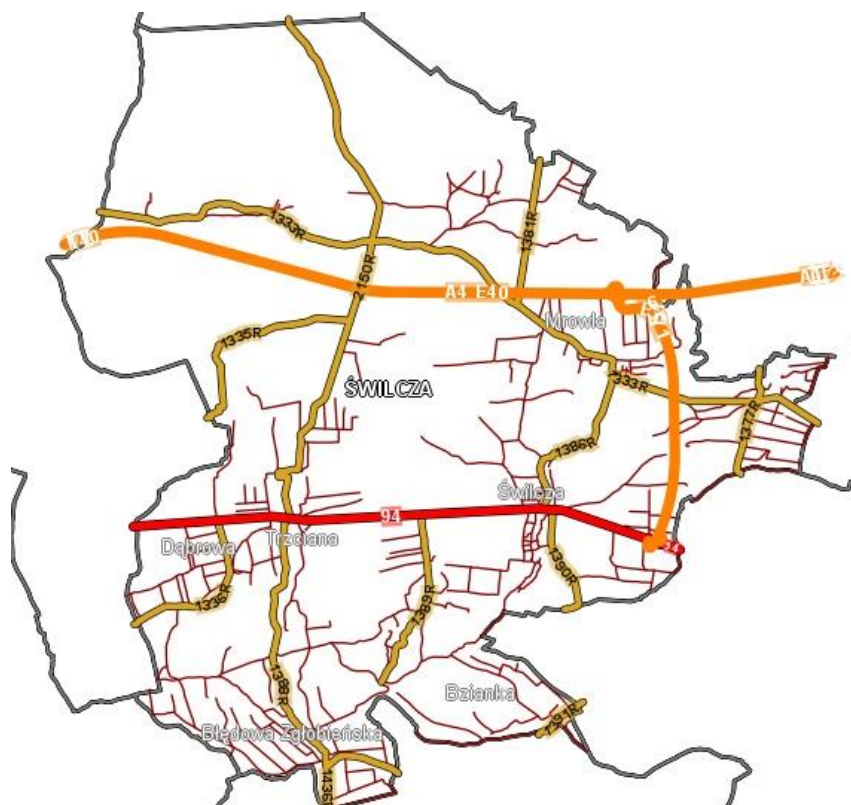
ekologicznym gospodarstwie rodzinnym. Z kolei w Świlczy ma siedzibę Związek Stowarzyszeń Podkarpacka Izba Rolnictwa Ekologicznego skupiająca działaczy - rolników z całego Podkarpacia.

5. Infrastruktura techniczna

5.1. Drogi

System drogowy na terenie gminy Świlcza opiera się drogach krajowych (11,6% dróg na terenie gminy Świlcza) drogach powiatowych (21,9% ogółu dróg) oraz drogach gminnych (66,5%) stanowiących dopełnienie całego układu transportowego.

Mapa 2. System drogowy gminy Świlcza (Źródło: <http://www.swilcza.jocgis.pl/>)

zarówno w kierunku północnym jak i południowym. Łączna ilość dróg krajowych na terenie gminy wynosi 26,9 km.

Drogi wojewódzkie na terenie gminy

Przez teren gminy nie biegnie żadna droga wojewódzka.

Drogi pod zarządem powiatu

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy Świlcza wynosi 50,9 km- z tego większość, (bo ponad 86%- 44,17 km) stanowią drogi asfaltowe a tylko ok. 13% drogi o nawierzchni tłuczniowej.

Obecnie przez teren gminy przebiegają następujące drogi powiatowe:

- 1333R Czarna Sędziszowska – Bratkowice – Miłocin
- 1335R Będziemyśl – Klęczany – Bratkowice
- 1336R Sielec – Będziemyśl – Dąbrowa
- 1377R Przybyszówka – Rudna Wielka – Rudna Mała – Zaczernie – Nowa Wieś
- 1386R Mrowla – Świlcza
- 1388R Trzciana – Nosówka – Zwiężczyca
- 1389R Droga przez wieś Woliczka
- 1390R Świlcza – Przybyszówka
- 1391R Iwierzyce – Zgłobień – Przybyszówka - Rzeszów
- 1436RBłędowa Zgłobieńska – Zgłobień - Niechobrz
- 2150RKupno - Bratkowice - Trzciana

Drogi pod zarządem gminy

W zarządzie gminnym obecnie znajduje się łącznie 132,622 km dróg, – z czego 43,65 km to drogi o nawierzchni asfaltowej (28,25% ogółu dróg gminnych). Drogi o nawierzchni tłuczniowej stanowią 10,92% dróg gminnych a ich łączna długość wynosi 16,86 km. Pozostałą część (60,83%) stanowią drogi gruntowe o łącznej długości 100,47 km.

Najdłuższa sieć dróg gminnych umiejscowiona jest w miejscowościach Świlcza, Trzciana oraz Błędowa Zgłobieńska. Z wyjątkiem miejscowości Bratkowice oraz Trzciana, Świlcza, Rudna Wielka w każdej miejscowości do remontu kwalifikuje się ponad 50% zasobów dróg gminnych.

Tabela 39. Długość dróg gminnych w podziale na miejscowości /stan na 31.12.2021r.]

Sołectwo	Długość chodników przy drogach gminnych	Długość dróg gminnych	Długość dróg gminnych do remontu	% dróg do remontu
Błędowa Zgłobieńska	0,00 km	20,088 km	17,716 km	88,19%
Bratkowice	2,01 km	16,094 km	5,375 km	33,40%
Dąbrowa	0,83 km	15,728 km	10,890 km	69,24%
Mrowla	0,69 km	11,889 km	6,019 km	50,63%
Rudna Wielka	1,48 km	12,029 km	5,828 km	48,45%
Świlcza	2,33 km	27,333 km	12,384 km	45,31%

Sołectwo	Długość chodników przy drogach gminnych	Długość dróg gminnych	Długość dróg gminnych do remontu	% dróg do remontu
Trzciana	1,94 km	19,219 km	8,621 km	44,86%
Woliczka	0,00 km	10,242 km	7,623 km	74,43%
GMINA OGÓŁEM	9,28 km	132,622 km	74,456 km	56,14%

Źródło: opracowanie własne na podstawie UG Świlcza

Najdłuższy zakres długości chodników w odniesieniu do dróg gminnych znajduje się w miejscowości Bratkowice (ponad 12,49%) oraz Rudna Wielka (12,30%).

Koleje

Przez gminę przebiega linia kolejowa nr 91 Kraków - Tarnów - Rzeszów – Przemyśl – Medyka, będąca jednocześnie szlakiem paneuropejskim E30. Linia jest obecnie w trakcie prac modernizacyjnych, zwiększających maksymalną prędkość do 160 km/h. Na terenie gminy są zlokalizowane trzy przystanki osobowe: Trzciana, Świlcza i Rudna Wielka. Bezpośrednie pociągi odjeżdżają kilka razy dziennie do Tarnowa, Krakowa, Przemyśla i Rzeszowa. Na terenie gminy Świlcza brak jest infrastruktury kolejowej, związanej ruchem towarowym - co jest znaczącym utrudnieniem dla rozwoju branży TSL w kontekście ogółouropejskiej polityki transportu, intermodalności transportu a zwłaszcza postulowanej interoperacyjności kolei. Brak jest obecnie terminalu kontenerowego, brak go także w najbliższym otoczeniu gminy a nawet w całej aglomeracji rzeszowskiej.

5.2. Zasoby mieszkaniowe

Zarówno w gminie Świlcza, powiecie rzeszowskim jak i województwie podkarpackim od 2017r. następuje ciągły przyrost liczby budynków mieszkalnych.

Tabela 40 Liczba budynków mieszkalnych i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Świlcza, powiecie rzeszowskim i województwie podkarpackim w latach 2017-2020

Jednostka administracyjna	2017	2018	2019	2020
Budynki mieszkalne				
Województwo podkarpackie	445 365	449 498	462 328	462 146
Powiat rzeszowski	46 569	47 169	48 227	48 248
Gmina Świlcza	4 510	4 570	4 702	4 635
Nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności [szt.]				
Województwo podkarpackie	3,6	4,5	3,0	3,7
Powiat rzeszowski	3,9	4,3	4,5	4,9
Gmina Świlcza	2,4	2,4	2,5	2,8

Źródła: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na terenie gminy Świlcza obserwuje się tendencje wzrostowe w zakresie ilości budynków mieszkalnych. Kolejny okres także prognozuje wzrost w tym zakresie, którego tendencję potwierdza ilość wydanych decyzji o warunkach zabudowy:

W 2019 roku wydano łącznie 218 decyzji o warunkach zabudowy:

w tym:

68 – wnioski z 2018 r.

150 – wnioski z 2019 r.

w tym:

186 – decyzji na zabudowę mieszkaniową jednorodzinną,

12 – decyzji na zabudowę handlową, usługową,

20 – decyzji na inny rodzaj zabudowy (budynki gospodarcze, garażowe).

W 2020 roku wydano łącznie 123 decyzje o warunkach zabudowy:

w tym:

31 – wnioski z 2019 r.,

92 – wnioski z 2020r.,

w tym:

91 – decyzji na zabudowę mieszkaniową jednorodzinną,

6 – decyzji na zabudowę handlową, usługową,

26 – decyzji na inny rodzaj zabudowy (budynki gospodarcze, garażowe).

Powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie w 2020 r. była o 3,9% większa niż w 2017 r. Stan instalacji techniczno-sanitarnych, w które wyposażone są mieszkania na terenie gminy, uległ poprawie, ale wciąż wymaga dalszych prac. W 2020r. w przypadku instalacji takich jak wodociąg, ustęp spłukiwalny i łazienka nastąpił niewielki procentowy wzrost względem roku 2017 (ok.0,3%), ilość mieszkań wyposażonych w ogrzewanie centralne wzrosła w tym czasie o 0,8%, a w sieć gazową o 1,6%. Mimo poprawy w 2020 r. 220,9% wszystkich mieszkań nie posiadało centralnego ogrzewania, a 14,2% nie miało dostępu do gazu sieciowego, 11,1% mieszkań nie posiadało łazienki, a 7,7% ustępu spłukiwalnego, instalacji wodociągowej było pozbawionych 4,6% mieszkań.

Tabela 41 Zasoby mieszkaniowe i ich instalacje techniczno-sanitarne w latach 2017-2020 - Gmina Świlcza

	2017	2018	2019	2020
Zasoby mieszkaniowe ogółem [szt.]				
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,60	3,56	3,57	3,54
Izby	5,8	5,6	5,8	5,6
Powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	145,7	135,8	151,0	151,4
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne [w % ogółu mieszkań]				
Wodociąg	95,5	95,5	95,6	95,7
Ustęp spłukiwany	92,0	92,1	92,2	92,3
Łazienka	88,5	88,7	88,8	88,9
Centralne ogrzewanie	78,3	78,7	78,9	79,1
Gaz sieciowy	84,2	84,0	83,8	85,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Liczba budynków w sołectwach gminy Świlcza, w których zameldowane są osoby na pobyt stały jest zróżnicowana. Największa ilość takich budynków znajduje się w sołectwie Bratkowice (1088), najmniejsza natomiast w sołectwie Błędowa Zgłobieńska (141). Łącznie w gminie istnieje 4147 punktów adresowych.

Tabela 42. Liczba budynków w sołectwach gminy Świlcza, w których zameldowane są osoby na pobyt stały (2021)

Sołectwo	Liczba budynków
Bratkowice	1088
Błędowa Zgłobieńska	141
Dąbrowa	295
Mrowla	384
Rudna Wielka	446
Świlcza	921
Trzciana	702
Woliczka	170
Razem	4147

Źródło: opracowanie własne na podstawie UG Świlcza

Duża część budynków mieszkalnych i użytkowych gminy wymaga termomodernizacji z uwagi na ich niską efektywności energetyczną. Modernizacje te miałyby pozytywny wpływ między innymi na środowisko, poprawę wyglądu obiektów oraz umożliwiałyby przystosowanie budynków do lepszego pełnienia obecnej lub rozpoczęcia pełnienia nowej funkcji. Nowe funkcje budynków mogłyby mieć związek ze sferą społeczną, rekreacyjno-turystyczną, edukacyjną, kulturową lub gospodarczą, co pozwoliłoby na aktywizację społeczeństwa poprzez stworzenie nowych miejsc pracy, miejsc do wypoczynku czy też miejsc umożliwiających rozwój osobisty i intelektualny. Modernizacje poprawiłyby znacznie efektywność energetyczną budynków oraz podniosłyby odczucia estetyczne mieszkańców, co mogłoby pomóc w zwiększeniu ich przywiązania do lokalnych terenów i mieć wpływ na występujące tu migracje.

5.3. Infrastruktura energetyczna i gazowa

Ważnym elementem zapewniającym bezpieczny rozwój przedsiębiorstw jak również wysoką, jakość życia mieszkańców jest odpowiedni rozwój infrastruktury przesyłowej, elektroenergetycznej i gazowej. Bliskość aglomeracji rzeszowskiej jest czynnikiem sprzyjającym gminie Świlcza w zapewnieniu odpowiedniego poziomu dostaw w przedmiotowym zakresie. Przez teren gminy lub w ich bezpośredniej bliskości przebiegają linie energetyczne lub znajduje się infrastruktura techniczna stwarzająca korzystne warunki rozwoju:

Przez obszar gminy przebiegają następujące linie wysokiego napięcia (110 kV) będące na majątku i w eksploatacji PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów:

- Boguchwała – Świlcza,
- Świlcza – Stalowa Wola,
- Głogów – Rzeszów Dworzysko,
- Rzeszów – Rzeszów Baranówka,
- Rzeszów – Rzeszów Zaczernie,

- Rzeszów – Rzeszów EC tor I.

Obszar gminy Świlcza zasilany jest z następujących stacji elektroenergetycznych (zlokalizowanych na obszarze gmin ościennych):

- Stacja 110/15 kV (GPZ) Sędziszów (transformator 110/15 kV o mocy 25MVA, obciążenie – ok. 7,6MW; transformator 110/15 kV o mocy 25 MVA, obciążenie – ok. 8 MW),
- Stacja 110/15 kV (GPZ) Boguchwała (transformator 110/15 kV o mocy 25MVA, obciążenie – ok. 9MW; transformator 110/15 kV o mocy 25 MVA, obciążenie – ok. 10,8 MW),
- Stacja 110/15 kV (GPZ) Staroniwa (transformator 110/15 kV o mocy 25 MVA, obciążenie – ok. 8,3MW; transformator 110/15 kV o mocy 25 MVA, obciążenie – ok. 8,8 MW),
- Stacja 110/15 kV (GPZ) Rzeszów Zaczernie (transformator 110/15 kV o mocy 25 MVA, obciążenie – ok. 6,5 MW; transformator 110/15 kV o mocy 25 MVA, obciążenie – ok. 8,2 MW).

Stacje jw. posiadają rezerwy mocy.

Na obszarze gminy Świlcza zlokalizowana jest rozdzielnia sieciowa 110 kV Świlcza (będąca na majątku PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów) zasilająca urządzenia Podstacji Trakcyjnej PKP Świlcza, będącej własnością innego Operatora Systemu Dystrybucyjnego.

Długość sieci elektroenergetycznej na terenie gminy Świlcza (nie ujęto linii SN i nN będących na majątku obcym):

- Linie 110 kV – 19,5 km (w tym: napowietrzne – 19,4 km; kablowe – 0,1 km),
- Linie 15 kV – 104,6 km (w tym: napowietrzne – 86,4 km; kablowe – 18,2 km),
- Linie nN – 121,5 km (w tym: napowietrzne – 88,8 km; kablowe – 32,7 km).

Na terenie Gminy Świlcza znajduje się 110 stacji transf. SN/nN (w tym: słupowe – 106 szt., wewnętrzne – 4 szt.) będących na majątku PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów. Ponadto na obszarze gminy znajdują się stacje transformatorowe SN/nN będące na majątku odbiorców.

Przez teren Gminy Świlcza przebiegają należące do Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE S.A.) jednotorowe linie elektroenergetyczne: 400 kV Rzeszów – Krosno Iskrzynia oraz 220 kV Chmielów – Boguchwała.

Przez teren gminy Świlcza przebiega niżej wymieniona sieć gazowa wysokiego ciśnienia, którą eksploatuje Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. Oddział w Tarnowie:

Tabela 43. Lista gazociągów znajdujących się na obszarze gminy Świlcza

Gazociągi:				
Lp.	Relacja/nazwa	DN [mm]	MOP [MPa]	Orientacyjna długość gazociągu [m]
1.	Jarosław – Sędziszów	700	5,1	10 110
2.	Głuchów – Sędziszów	700	5,39	7 900
3.	Jarosław – Sędziszów	400	4,22	9 870
Odgałęzienia do stacji gazowej od gazociągu DN 400 relacji Jarosław – Sędziszów				
1.	Zasilający SRP Trzciana	50	4,22	0,117

Źródło: Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A.

Tabela 44. Lista stacji gazowych znajdujących się na obszarze Gminy Świlcza

Stacje gazowe:			
Lp.	Nazwa	Przepustowość stacji [m³/h]	Rok budowy/modernizacja
1.	Trzciana	3000	1999

Źródło: Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A.

Charakterystyka wyszczególnionych w powyższej tabeli gazociągów przesyłowych na terenie Gminy Świlcza, w zakresie ich lokalizacji:

- Gazociągi DN 700 Jarosław – Sędziszów i DN 400 Jarosław – Sędziszów przebiegają przez południową część gminy Świlcza wzdłuż drogi krajowej nr 94 przez obręby ewidencyjne: Dąbrowa, Trzciana i Świlcza. Z gazociągu DN 400 zasilana jest stacja gazowa SRP Trzciana – poprzez gazociąg DN 50.
- Gazociąg DN 700 Głuchów – Sędziszów przebiega przez centralną część gminy Świlcza, przez obręby ewidencyjne: Dąbrowa, Trzciana, Bratkowice oraz Mrowla.

Według danych GUS BDL korzystający z instalacji gazowej w badanym okresie (2017-2020) stanowili ok.86% mieszkańców i na tle powiatu oraz gmin wiejskich wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy. Po niewielkim spadku w 2019r. (-0,14%) już w 2020r. obserwuje się wzrost liczby osób korzystających z instalacji gazowej. Zwiększenie o ponad ok.2% w Gminach z powiatu rzeszowskiego jest częściowo spowodowana dużymi dopłatami do wymiany piecy opalanych paliwem stałym na piece gazowe⁹.

Tabela 45. Liczba korzystających z instalacji gazowej- porównanie gminy Świlcza do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	52,12%	52,34%	52,88%	54,24%	2,12%
PODKARPACKIE	72,24%	72,50%	72,69%	74,05%	1,81%
Powiat rzeszowski	65,05%	65,70%	66,67%	70,19%	5,15%
Chmielnik	61,25%	61,60%	61,64%	63,62%	2,37%
Dynów	53,94%	54,55%	54,55%	55,95%	2,02%
Hyżne	58,36%	57,68%	57,72%	59,20%	0,84%
Kamień	48,56%	49,55%	49,53%	51,45%	2,89%
Krasne	85,98%	87,16%	87,34%	95,23%	9,25%
Lubenia	40,35%	41,12%	41,65%	42,88%	2,53%
Świlcza	84,77%	84,60%	84,46%	86,51%	1,74%
Trzebownik	82,23%	83,97%	83,22%	85,12%	2,89%

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

5.4. Infrastruktura wodociągowo-kanalizacyjna

Aktualnie każda miejscowość Gminy jest zaopatrywana w wodę poprzez system sieci wodociągowej oparty na poborze wód podziemnych ze studni głębinowych. Sieć wodociągowa wykonana jest z rur

⁹ „Wymiana źródeł ciepła na terenie ROF” – projekt realizowany przez Stowarzyszenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz tworzące je Gminy, w tym Gminę Miasto Rzeszów. Wysokość dofinansowania do 85% wartości netto kosztów kwalifikowanych, bez udziału Gminy Czudec, Gminy Lubenia oraz Gminy Świlcza.

PCV i uzbrojona w zasuwę odcinającą sieciowe i węzłowe oraz hydranty przeciwpożarowe. Jej nieustanna modernizacja ma na celu poprawę, jakości dostarczanej wody i zapobieganie awariom w przyszłości.

Całość sieci wodociągowej oparta jest na 3 ujęciach wody:

- „Bratkowice – Dąbry” – woda pobierana jest z trzech studni wierconej o łącznej wydajności wynoszącej 2200 m³/d, a następnie trafia do Stacji Uzdatniania Wody i ulega procesom odżelaziania, odma gania oraz dezynfekcji. Zaopatrywane z tego ujęcia są miejscowości: Bratkowice, Mrowla, Rudna Wielka, Trzciana, Dąbrowa, Błędowa Zgłobieńska oraz Klęczany (gm. Sędziszów Młp.) i część Świlczy.
- „Świlcza – Woliczka” – woda pobierana jest z dwóch studni głębinowych o łącznej wydajności wynoszącej 716 m³/d. Podlega procesom odżelaziania, odmanganiania oraz dezynfekcji. Ujęcie to zasila w wodę miejscowości Woliczka i Świlcza.
- „Przybyszówka – Bzianka” – pobór wody następuje z trzech studni głębinowych o wydajności 740 m³/d. Ze względu na bardzo dobrą, jakość wody nie podlega ona procesom uzdatniania. Dostarczana jest do miejscowości Przybyszówka (dzielnica miasta Rzeszowa od 01.01.2008r.) i Bzianka (dzielnica miasta Rzeszowa od 01.01.2017 r.).

Na przełomie lat 2017-2021 długość czynnej sieci wodociągowej w gminie Świlcza zwiększyła się o 10,1 km. Ponadto na omawianym obszarze w latach 2017-2021 zwiększyła się objętość wody dostarczanej gospodarstwom domowym o 31 dam³. Nastąpił również wzrost zużycia wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca Gminy (o 1,37 m³).

Tabela 46. Dane dotyczące sieci wodociągowej na terenie gminy Świlcza w latach 2017-2021

Sieć wodociągowa na terenie Gminy Świlcza	2017	2018	2019	2020	2021
Długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	160,2	162,7	165,7	166,9	170,3
Woda dostarczana gospodarstwom domowym [dam ³]	447,8	427,5	444,2	479,7	478,8
Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca [m ³]	28,59	27,16	27,95	30,18	29,96

Źródło: Opracowanie na podstawie danych UG Świlcza

Na terenie Gminy funkcjonuje od 1992 r. gminna – grupowa oczyszczalnia ścieków Świlcza – Kamyszyn. Cechuje się całkowicie zautomatyzowanym cyklem technologicznym zawierającym: punkt zlewny ścieków ze zbiorników bezodpływowych, pompownie ścieków, piaskownik pionowy, 4 komory typu bioblok, zagęszczacze osadu nadmiernego, stację mechanicznego odwadniania osadu oraz stację higienizacji osadu. Przepustowość oczyszczalni wynosi 1940m³/d. Za pomocą sieci kanalizacji grawitacyjnej i tłocznej ścieki z miejscowości: Błędowa Zgłobieńska, Bratkowice, Dąbrowa, Mrowla, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciana, Woliczka docierają do oczyszczalni, która oczyszcza ok. 400 tys. m³/rok ścieków. Następnie oczyszczone ścieki trafiają do potoku Wężówka. Według danych GUS na terenie gminy Świlcza w 2020 r. 97,39 % budynków mieszkalnych było podłączonych do sieci kanalizacyjnej, należy jednak dążyć do podłączenia 100% budynków do sieci. W latach 2017-2021¹⁰ długość czynnej sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 7,3 km., Co więcej, na podstawie danych statystycznych można zauważyć wzrost objętości odprowadzonych ścieków pomiędzy rokiem 2017 a 2021 o 298,5 dam³.

¹⁰ Dane dla 2021r.-źródło UG Świlcza

Tabela 47. Dane z zakresu kanalizacji na terenie gminy Świlcza w latach 2017-2021

Sieć kanalizacyjna na terenie gminy Świlcza	2017	2018	2019	2020	2021
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	159,9	161,9	163,5	164,5	167,2
Ścieki odprowadzone [dam ³]	458,0	593	642	650,4	756,5

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS i UG Świlcza

Na tle gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego Gmina Świlcza jest gminą wiodącą pod względem liczby korzystających z wodociągów (99,9%) oraz kanalizacyjnej (zaraz po gminie Trzebownisko) 85,9%

Tabela 48. Liczba korzystających z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej- porównanie gminy Świlcza do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
WODOCIĄGI					
POLSKA	91,99	92,04	92,16	92,25	0,26%
PODKARPACKIE	80,71	80,96	81,21	81,13	0,14%
Powiat rzeszowski	79,05	79,86	80,16	80,79	3,03%
Chmielnik	24,90	31,35	31,63	35,96	45,70%
Dynów	3,30	3,30	3,29	3,29	-1,32%
Hyżne	57,17	57,41	58,52	59,84	5,01%
Kamień	96,19	96,18	96,33	96,35	0,05%
Krasne	91,68	91,85	92,10	92,40	7,00%
Lubenia	52,72	54,99	57,59	60,01	13,73%
Świlcza	99,75	99,89	99,89	99,89	1,76%
Trzebownisko	99,90	99,91	99,92	99,92	5,11%
KANALIZACJA					
POLSKA	70,53	70,76	71,16	71,53	0,96%
PODKARPACKIE	69,78	70,39	71,14	71,79	2,49%
Powiat rzeszowski	71,59	72,06	72,37	73,36	3,32%
Chmielnik	66,29	66,62	67,04	67,77	3,12%
Dynów	4,11	4,11	4,11	4,11	-1,06%
Hyżne	34,93	35,31	36,65	41,19	18,33%
Kamień	75,13	74,91	75,89	76,53	1,75%
Krasne	91,82	92,00	92,20	92,50	6,95%
Lubenia	68,75	68,81	69,75	70,51	2,46%
Świlcza	85,10	85,30	85,55	85,99	2,68%
Trzebownisko	93,33	93,60	93,79	93,99	5,83%

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

6. STREFA ŚRODOWISKOWA

6.1. Stan środowiska

Położenie

Geograficznie Gmina leży na pograniczu pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej. W ramach tych zasadniczych krain można wyróżnić tzw. mezoregiony: Podgórze Rzeszowskie, Pradolinę Podkarpacką (rynną Podkarpacką) i Płaskowyż Kolbuszowski.

Budowa geologiczna, zwłaszcza południowej części gminy, to obszar pokryty lessem. Opiera się częściowo na kredach a częściowo na łach mioceńskich, a także osadach rzecznych starszego czwartorzędu oraz osadach glacialnych.

Dominuje krajobraz wyżynny lessowy, poprzecinany dość głębokimi dolinami potoków, gdzieśgdzie występują wąwozy lessowe. Na terenie gminy następuje przejście Pogórza Rzeszowskiego w Rynnę Podkarpacką, będącą obniżeniem terenu o szerokości 4-6 km u podnóża szeroko rozumianych Karpat. Na terenie gminy rynnę tę wypełnia rzeka Mrowla wraz z przyległościami płynąca równolegle do krawędzi karpackiej na wschód.

Gleby

W północnej części gminy przeważają gleby o niskiej klasie bonitacyjnej, głównie piaszczyste. W południowej części gleby należą do III i IV klasy bonitacyjnej. Przeważają gleby brunatne, które są żyzne, ale szybko ulegają erozji.

Klimat

Na terenie gminy Świlcza można wyróżnić dwie strefy klimatyczne. Z jednej strony w Kotlinie Sandomierskiej klimat ma charakter bardziej kontynentalny, charakteryzujący się suchymi i upalnymi latami. Występują tam stosunkowo większe roczne amplitudy temperatur niż w pozostałej części gminy. z drugiej strony, na Pogórzu Karpackim roczne amplitudy temperatur są mniejsze. Sumy opadów relatywnie większe, większe są też większe amplitudy dobowe temperatur.

Średnia roczna temperatura w latach 2010-2014 wyniosła około 8 stopni i była wyższa od średniej wieloletniej wyznaczonej w latach 1971-2000 o ponad 1 stopień.

Roczna suma opadów w latach 2010 -2014 wyniosła 700 mm i w zasadzie nie różniła się od średniej wieloletniej.

Usłonecznienie wahało się wokół 1800 godzin

WODY

Teren gminy Świlcza znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 „Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów”, największego obszarowo zbiornika wód podziemnych na terenie Podkarpacia oraz w granicach projektowanego obszaru ochronnego tego zbiornika. Granice tego zbiornika zostały określone w dokumentacji hydrogeologicznej zatwierdzonej przez MOŚZNIL decyzją nr KDH 1/013/6037/97 z dnia 18 lipca 1997 r.

Obszar zbiornika wynosi 1934 km². Na obszarze GZWP nr 425 użytkowe znaczenie dla zaopatrzenia w wodę pitną i przemysłową ma jedynie czwartorzędowe piętro wodonośne. Występujący tutaj neogeński (mioceński) poziom wodonośny, związany z piaskowcami i piaskami kompleksu łów krakowieckich. Jest to jednak poziom o niskich parametrach, zarówno ilościowych (mała wydajność), jak i jakościowych (wysoka mineralizacja). Warstwa wodonośna jest zbudowana ze żwirów i piasków.

Na przeważającej części obszaru zbiornika stan wód oceniono, jako dobry (klasy I-III);

Wody powierzchniowe

Obszar gminy Świlcza położony jest w obszarze dorzecza Wisły w regionie wodnym Górnej Wisły. Wody powierzchniowe w gminie Świlcza są narażone na presję ze strony punktowych emitorów takich jak ścieki komunalne oraz przemysłowe, przypadki awarii kanalizacji. Ponadto ze względu na zróżnicowaną rzeźbę terenu z licznymi wzniesieniami i stokami możliwe jest obszarowe zanieczyszczenie wód spływami powierzchniowymi.

Badania przeprowadzone w punkcie pomiarowo-kontrolnym Mrowla-Nowa Wieś znajdującej się w sąsiedniej gminie wykazały, że JCWP „Mrowla” jest silnie wrażliwa na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Badanym parametrem biologicznym był fitobentos oceniony na III klasę, elementy hydromorfologiczne sklasyfikowano w II klasie potencjału ekologicznego.

Ze względu na przekroczone dopuszczalne średnioroczne wartości wskaźników azotu amonowego, Kjeldahla oraz fosforanów elementy fizykochemiczne są klasyfikowane poniżej II klasy. Na podstawie powyższych wyników JWCP osiągnęło umiarkowany potencjał ekologiczny oraz umiarkowany potencjał ekologiczny w obszarze chronionym a ogólny stan określany jest, jako zły.

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Długość JCWP [km]	Powierzchnia zlewni JCWP [km ²]	Stan ogólny
RW20001722669	Mrowla	62,58	206,83	zły
RW200019226739	Wiśłok od Zb. Rzeszów do Starego Wiśłoka	26,02	66,07	dobry
RW20006226596	Przyrwa	10,72	24,79	zły

Źródło: <https://wody.isok.gov.pl>

Obszary chronione w udziale JCWP Mrowla:

	Nazwa obszaru chronionego	
	PLB180005 Puszcza Sandomierska	PLH180043 Mrowle łąki
Wielkość obszaru chronionego [ha]	129115,59	294,08
% udział obszaru chronionego w długości JCW	28,94%	6,76%
% udział obszaru chronionego w powierzchni zlewni JCW	26,69%	1,42%

Źródło: <https://wody.isok.gov.pl>

Wody podziemne

Teren gminy Świlcza położony jest w jednolitej części wód podziemnych PLGW 2000153 oraz PLGW 2000134. Stan chemiczny i ilościowy tych wód oceniony jest, jako dobry. JCWPd jest w ogólnej ocenie w stanie dobrym, w tym w dobrym stanie chemicznym i ilościowym, nie jest zagrożona ryzykiem niespełnienia celów środowiskowych. Dla wód podziemnych (PLGW 2000153 oraz PLGW 2000134) celem środowiskowym jest dobry stan ilościowy i dobry stan chemiczny. Obszar ten znajduje się poza wykazem obszarów chronionych, zgodnie z Planem Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2016 r. poz. 1911).

Zgodnie z definicją umieszczoną w Ramowej Dyrektywie Wodnej dobry stan wód podziemnych oznacza stan osiągnięty przez część wód podziemnych, jeżeli zarówno jej stan ilościowy, jak i chemiczny jest określony, jako co najmniej „dobry”.

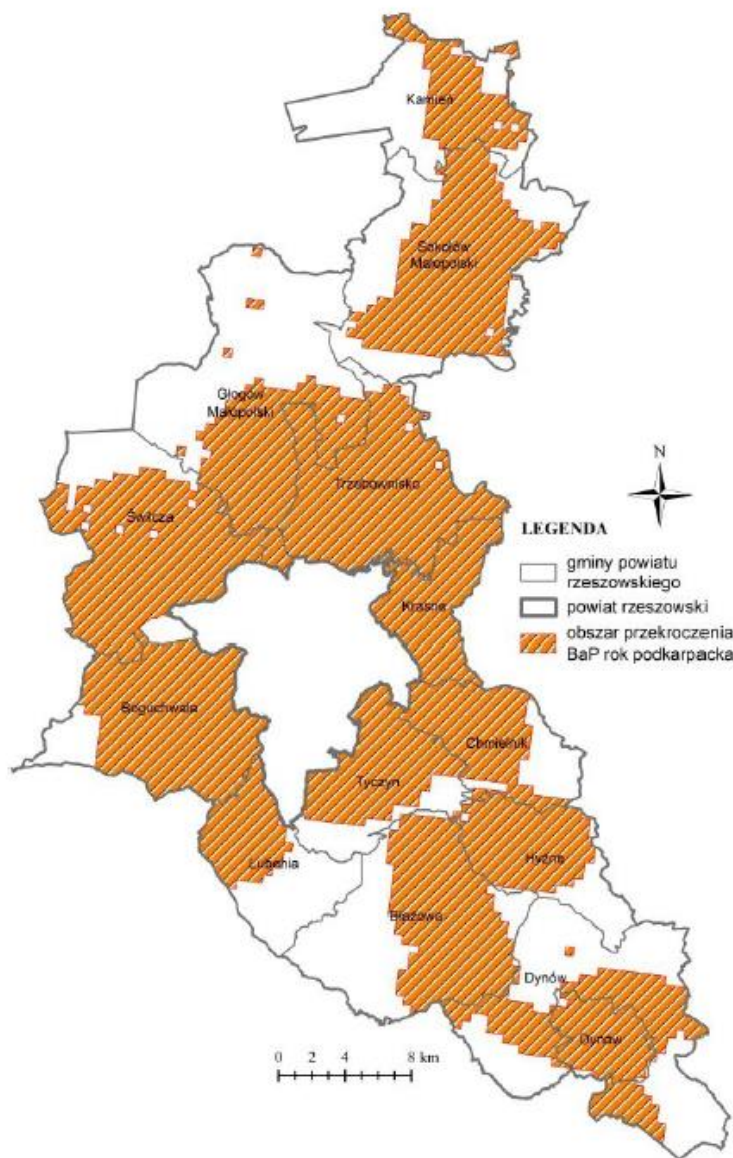
Powietrze atmosferyczne

Dużym atutem gminy Świlcza jest łagodny klimat i w miarę czyste powietrze. Na terenie Gminy nie występuje znaczne zagrożenie, jakości powietrza, ze względu na nieobecność dużych zakładów przemysłowych. Jednakże wpływ na powietrze mają emitowane zanieczyszczenia z lokalnych kotłowni i palenisk domowych oraz z licznie uczęszczanych dróg krajowych. Wpływ również mają zanieczyszczenia pochodzące z sąsiednich miejscowości zwłaszcza z Rzeszowa.

Wyniki modelowania zanieczyszczenia powietrza **benzo(a) pirenem w pyle PM10** wykazały występowanie na terenie powiatu obszarów przekroczenia poziomu docelowego obowiązującego dla tego zanieczyszczenia. Modelowanie wykazało występowanie stężenia średniorocznego ben-zo(a) pirenu w przedziale 1,1-3,9 ng/m³ tj. 110-390% normy.

Jako główną przyczynę zdiagnozowano oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków.

Rysunek 1. Obszary przekroczenia poziomu docelowego benzo(a) pirenu w pyłe PM₁₀ na terenie powiatu w 2017 r. - wyniki modelowania

źródło: Stan środowiska w powiecie rzeszowskim w 2017 roku

Na terenie gminy Świlcza w 2018r. odnotowano przekroczenia stężeń dobowych pyłu PM₁₀¹¹ i PM_{2,5}¹².

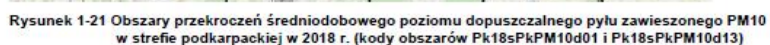
1) Obszary przekroczeń średniodobowego poziomu dopuszczalnego PM₁₀ w strefie podkarpackiej w 2018 r.

Kod obszaru: Pk18sPkPM10d01

Liczba przekroczeń z obliczeń/z pomiarów: 36

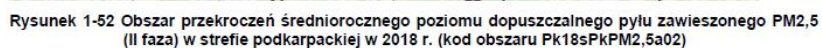
¹¹ Tab.1-4 s.28 //Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej... Załącznik do Uchwały Nr XXVII/463/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020r /

¹² Tab.1-5 s.48 /Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej..... Załącznik do Uchwały Nr XXVII/463/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020r /

2) Obszary przekroczeń średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} (faza II) w strefie podkarpackiej w 2018 r.

Maksymalna wartość stężenia PM_{2,5} z obliczeń [µg/m³]: 20,8

65

6.2. OBSZARY CHRONIONE

Część powierzchni Gminy zajmuje **Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski Obszar Chronionego Krajobrazu.**

Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje fragment Płaskowyzu Kolbuszowskiego o krajobrazie rolniczo-leśnym. Występuje tu duża różnorodność środowisk - od piaszczystych wydmy do bagien torfowisk i wód. Rosną tu bory sosnowe i mieszane, lasy mieszane, olsy, łągi, kwaśne łąki, szuwały oczeretowi, mannowe, zbiorowiska wydmy, ziołoroślowe, trzęślicowe, łąki ostrożeńowe i rajgrasowe.

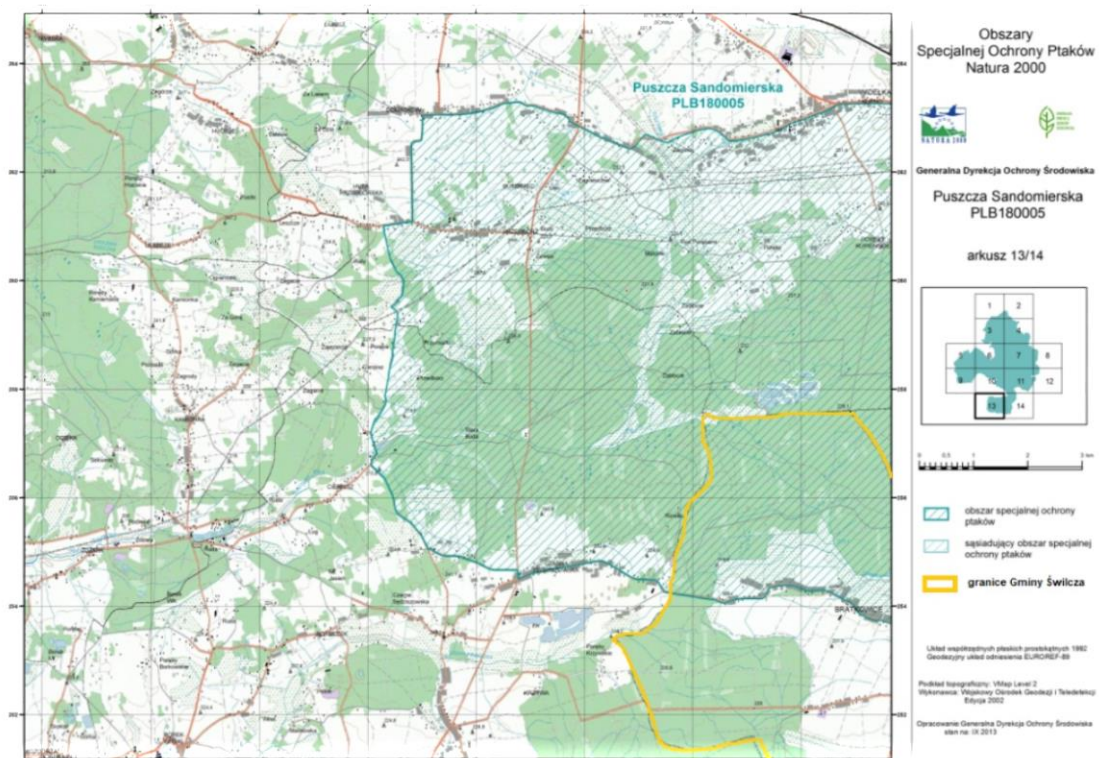
Puszcza Sandomierska

Puszcza Sandomierska jest jedną najważniejszych w Polsce ostoi kraski (15 par) i podgorzałki (do 20 par) - ok. 20 % krajowej populacji. W skali lokalnej to obszar ważny dla lelka (do 200 par), dzięcioła średniego (do 100 par) i lerki (do 150 par). Liczna jest również populacja derkacza (do 300 par), a także populacje gąsiorka, jarzębatki i ortolana. Istotnym gatunkiem jest także cietrzew - w latach 2008–2010, po zaniku naturalnej populacji, na terenie poligonu przeprowadzono jego reintrodukcję (60 samców, 40 samic). Z rzadkich ptaków szponiastych gniazduje tu kilka par bielika i orlika krzykliwego, a z sów - puszczyk uralski. W roku 2010, po powodzi, odnotowano tu największą na Podkarpaciu kolonię rybitwy rzecznej (220 par) oraz łągi 5 par mewy czarnogłowej.

Ogółem w Puszczy Sandomierskiej odnotowano występowanie 245 gatunków ptaków, w tym 161 lęgowych, co czyni ją obszarem o najbogatszej awifaunie w województwie podkarpackim. W załączniku i Dyrektywy ptasiej ujętych jest 65 gatunków, z których 36 to ptaki lęgowe (bąk, bączek, bocian czarny, bocian biały, podgorzałka, trzmielojad, bielik, kania czarna, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy, jarząbek, cietrzew, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, mewa czarnogłowa, rybitwa rzeczna, rybitwa białoczelna, puszczyk uralski, lelek, zimorodek, kraska, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł białoszyi, dzięcioł średni, lerka, świergotek polny, podróżniczek, jarzębatka, muchołówka mała, muchołówka białoszyja, gąsiorek, ortolan). 13 gatunków (ohar, świstun, rożeniec, hełmiatka, szlachar, ostrygojad, sieweczka obrożna, kulik wielki, brodziec pławny, rybitwa białoskrzydła, żołą, wąsatka, czeczotka) wpisano do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt.

Na terenie gminy Świlcza obszar Puszczy Sandomierskiej wchodzi na teren miejscowości Bratkowice.

Mapa 3. Obszar Natura 2000 - fragment Puszczy Sandomierskiej w obrębie gminy Świlcza.

Źródło: <http://natura2000.gdos.gov.pl/wyszukiwarka-n2k>

Rezerwat przyrody "Zabłocie" w Bratkowicach

"Zabłocie" rozciąga się na powierzchni 680,52 ha. W granicach gminy Świlcza znajduje się on na gruntach wsi Bratkowice, a pozostała część znajduje się na terenach sąsiednich gmin: Kolbuszowa, Głogów Młp. i Sędziszów Młp. Obejmuje lasy leśnictwa Budy i leśnictwa Poręby o łącznej powierzchni 71,05 ha, a także grunty indywidualnych właścicieli - łąki i rowy - o powierzchni 5,28 ha, co w sumie daje 76,33 ha.

Rezerwat "Zabłocie" zawiera w sobie hodowlane stawy, położone na terenie lasu mieszanego, sosnowo - dębowego, będącego najbardziej naturalnym fragmentem dawnej Puszczy Sandomierskiej. Utworzono je przed II wojną światową, wykorzystując naturalne, zabagnione obniżenia terenu.

Mrowle Łąki [PLH180043]

Obszar leży na północny zachód od Rzeszowa. Składa się z czterech enklaw położonych w dolinie rzeki Mrowla i jednego z jej dopływów, w bezpośrednim sąsiedztwie wsi: Mrowla, Wola Cicha, Rudna Mała i Zaczernie.

Grunty położone w obszarze to w przewadze grunty rolne użytkowane kośne, pastwiskowo oraz zajęte pod uprawę. Część to nieużytki. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się zabudowania kilku miejscowości, funkcjonujących na obrzeżach dużej aglomeracji miejskiej. Korytarze ekologiczne Obszar nie ma znaczenia, jako korytarz ekologiczny. Nie sąsiaduje również bezpośrednio z innymi obszarami Natura 2000. Najbliżej (ok. 2 km) znajduje się obszar Natura 2000 Puszcza Sandomierska PLB180005.

Na omawianym terenie występują bogate entomologicznie łąki świeże użytkowane ekstensywnie (kod 6510) oraz łąki trzęślicowe (kod 6410) z wyjątkowo bogatą fauną motyli. Występują tu między innymi 4 gatunki z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej i modraszek alcon (*Maculineaalcon*). Gatunki te przeprowadzają tu pełne cykle rozwojowe, dzięki zachowaniu na łąkach roślin żywicielskich takich jak: rdest wężownik, krwisiąg lekarski, goryczka wąskolistna oraz różne gatunki szczawi

Pomniki Przyrody

Na terenie gminy znajdują się 73 pomniki przyrody. Objęte ochroną są 72 drzewa (dęby szypułkowe, aleja 55 lip drobnolistnych) występujące głównie w parkach podworskich.

Użytek Ekologiczny „Trzciana Olszyny”

Użytek Ekologiczny „Trzciana Olszyny” jest to użytek ekologiczny ustanowiony w 2001 r. o powierzchni ponad 30 ha. Stanowi siedlisko przyrodnicze i stanowisko rzadkich lub chronionych gatunków. Północna część Gminy należy do **Leżajskiego Obszaru Węzłowego 24K** o randze krajowej, która umożliwia migrację fauny.

Powyższe obiekty zapewniają najwyższą ochronę walorów krajobrazowych, zachowanie różnorodności biologicznej oraz utrzymanie stabilności ekosystemów i trwałości procesów ekologicznych. Niemniej jednak istnieje wiele stanowisk, które należałoby wyeksponować objąć ochroną. Stan zachowania środowiska przyrodniczego w obszarze objętym opracowaniem można uznać za zadowalający. Przyjąć należy, że istnieje swoista równowaga pomiędzy obszarami przekształconymi zgodnie z potrzebami gospodarki człowieka, takimi jak obszary objęte opracowaniem, a obszarami o charakterze naturalnym.

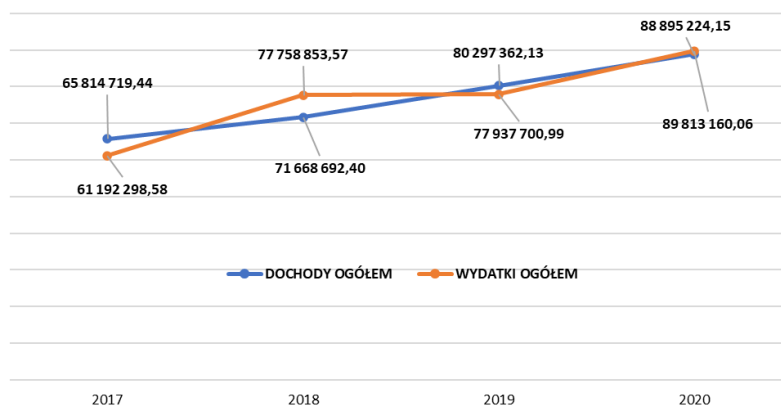
7. FINANSE SAMORZĄDOWE

7.1. Dochody i wydatki gminy

W analizowanym okresie 2017-2020 dochody i wydatki budżetowe w gminie Świlcza wzrastały równomiernie, przy znacznym przyroście w ujęciu rok do roku. Największy skok dochodów wystąpił między rokiem 2018 a 2019 (12,04 %), natomiast wydatków: między 2019 a 2020 (15,23%).

Zarówno wysokość wydatków, jak i dochodów na koniec badanego okresu osiągnęła wzrost dochody o 35,1% wartości z jego początku (rok 2017), a wydatków o 46,8%. W 2019 r. Gmina Świlcza kończyła rok z nadwyżką, która wynosiła 2 359 661,14 zł.

Wykres 12. Dochody i wydatki w gminie Świlcza w latach 2017-2020

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS

DOCHODY

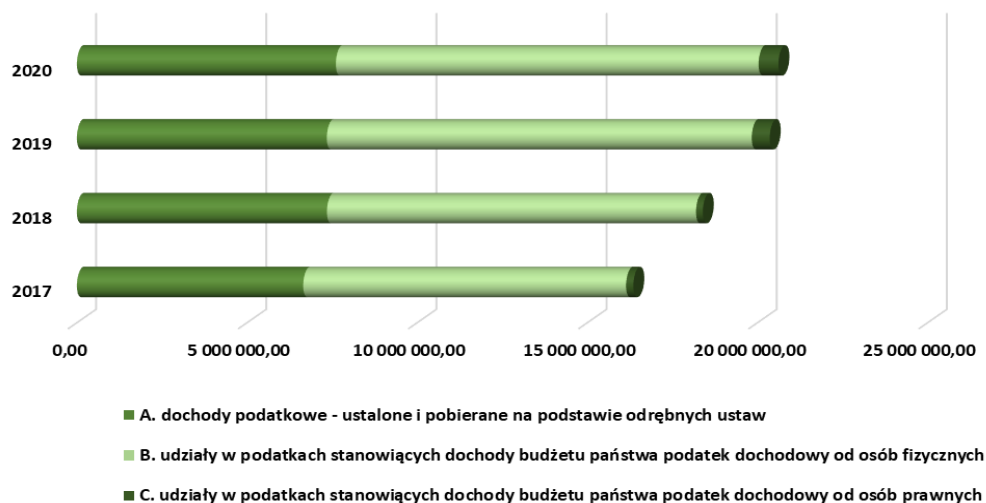
Dochody ogółem budżetu gminy Świlcza w okresie 2017-2020 wzrosły o 28,35%. W tym samym okresie dochody własne zwiększyły się o 43%, jednak ten wzrost nie wykazywał jakiegś jednej stałej tendencji jest raczej wypadkową spontanicznych wzrostów i spadków. Wśród głównych źródeł dochodów własnych gminy należy wyróżnić dwa, tj. podatek od nieruchomości (19,40% udziału w dochodach własnych) oraz udział w podatku dochodowym od osób fizycznych (37,10% udziału w dochodach własnych). Te dwa źródła wspólnie stanowią 56,50% dochodów własnych gminy. Dochody budżetu gminy Świlcza przedstawia tabela poniżej.

Tabela 49. Dochody budżetu gminy Świlcza (w zł)

	2017	2018	2019	2020
dochody ogółem	65 814 719,44	71 668 692,40	80 297 362,13	88 895 224,15
w tym dochody własne:	23 664 124,06	23 633 266,06	28 391 403,71	33 939 763,12
<i>A. dochody podatkowe - ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw</i>	6 650 500,97	7 347 653,65	7 344 487,79	7 609 674,62
<i>w tym podatek od nieruchomości</i>	4 767 756,48	5 212 719,53	5 274 012,14	5 423 029,96
<i>B. udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych</i>	9 487 444,00	10 847 378,00	12 487 521,00	12 423 378,00
<i>C. udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych</i>	214 931,10	199 620,50	529 777,70	583 587,45

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Wykres 13. Struktura dochodów własnych (2017-2020)

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

W 2020 r. udział dochodów własnych w dochodach Gminy wyniósł 38,18 %, tj. ponad 33,9 mln zł. Dochody budżetu w 2020 r. można było sklasyfikować w 21 działach klasyfikacji budżetowej. Najwyższą kwotę stanowiły dochody z trzech działów, tj. z działu 758 różne rozliczenia (29,61% w dochodach

ogółem), działu 855 rodzina (28,18%) oraz z działu 756 - dochody od osób prawnych (23,74%), od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej.

Dochody z ww. działów wyniosły odpowiednio: prawie 26,3 mln zł, prawie 25 mln zł i 21,1 mln zł co stanowiło ponad 81,5 % wszystkich dochodów.

W 2020r. nie odnotowano dochodów w ramach działu 752 obrona narodowa oraz działu 851 - Ochrona zdrowia i działu 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej. Najniższe dochody budżetu Gminy był w ramach działów 720 informatyka i 020- Leśnictwo. Dochody w tych działach wyniosły odpowiednio: niespełna 136,54 zł i 519,67zł.

Tabela 50. Dochody ogółem wg. klasyfikacji budżetowej

	2020	udział % w dochodach
ogółem	88 895 224,15	100%
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	242 001,67	0,27%
Dział 020 - Leśnictwo	519,67	0,00%
Dział 600 - Transport i łączność	1 029 244,60	1,16%
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	2 984 094,88	3,36%
Dział 710 - Działalność usługowa	116 000,00	0,13%
Dział 720 - Informatyka	136,54	0,00%
Dział 750 - Administracja publiczna	355 345,93	0,40%
Dział 751 - Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	94 795,00	0,11%
Dział 752 - Obrona narodowa	0,00	0,00%
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	5 328,61	0,01%
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	21 102 864,76	23,74%
Dział 758 - Różne rozliczenia	26 321 827,51	29,61%
Dział 801 - Oświata i wychowanie	1 249 822,45	1,41%
Dział 851 - Ochrona zdrowia	0,00	0,00%
Dział 852 - Pomoc społeczna	2 646 913,62	2,98%
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00	0,00%
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	110 612,26	0,12%
Dział 855 - Rodzina	25 054 528,91	28,18%
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	6 520 318,76	7,33%
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	701 773,38	0,79%
Dział 926 - Kultura fizyczna	359 368,68	0,40%

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS

Aktualnie w strukturze budżetów gmin wzrasta wysokość, a tym samym - udział dochodów i wydatków związanych z prowadzeniem polityki prorodzinnej. Co więcej, w ostatnich latach do działów klasyfikacji

budżetowej wyodrębniono osobną kategorię pn. „Rodzina”. Z budżetu państwa do JST kierowane były dotacje celowe na realizację m.in. świadczenia wychowawczego w ramach Programu Rodzina 500+ (od czerwca 2022 r. środki wypłaca ZUS). Obok wpływów z podatków CIT i PIT, a także dokonywanych rozliczeń, to największa składowa dochodów gminy (podlegająca jednak natychmiastowej redystrybucji).

Tabela 51. Dynamika zmian w kategorii budżetowej 855 Rodzina

	2017	2018	2019	2020	Dynamika zmian
Dział 855 - Rodzina	15 797 743,48	16 494 742,48	20 633 078,64	25 054 528,91	28,18%

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS

Głównym źródłem dochodów własnych gminy Świlcza są podatki i opłaty lokalne, które stanowią 57,8% ogółu dochodów własnych (w 2020r.). Wśród podatków i opłat lokalnych największy udział miał podatek od nieruchomości oraz wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jst na podstawie odrębnych ustaw (m. in. renta planistyczna, usuwanie odpadów). Kolejnym pod względem wielkości wpływem podatkowym były wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw oraz podatek od czynności cywilnoprawnych oraz podatek rolny, opłata eksploatacyjna i wpływy z opłat za wydawanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu.

Kolejną kategorią dochodów własnych są dochody z majątku gminy, wśród których przeważają dochody z dzierżawy i najmu

Tabela 52. Źródło dochodów własnych gminy Świlcza

	2017	2018	2019	2020
Podatki i opłaty lokalne	14 695 369,06	16 646 572,75	17 556 619,35	19 617 485,28
Udział % w dochodach własnych	62,10%	70,44%	61,84%	57,80%
Podatek rolny	1 011 314,91	1 037 596,45	1 037 002,07	1 076 270,63
Podatek leśny	69 008,88	71 511,71	69 373,87	68 788,58
Podatek od nieruchomości	4 767 756,48	5 212 719,53	5 274 012,14	5 423 029,96
Podatek od środków transportowych	329 347,15	311 515,60	270 750,82	210 719,47
Podatek dochodowy od osób fizycznych opłacany w formie karty podatkowej	16 826,55	7 607,24	18 078,68	12 313,49
Dochody podatkowe - ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	6 650 500,97	7 347 653,65	7 344 487,79	7 609 674,62
Podatek od spadków i darowizn	0	0	24 034,11	14 853,00
Podatek od czynności cywilnoprawnych	441 374,00	677 694,12	651 236,10	803 699,49
Opłata skarbową	36 815,00	39 619,00	42 073,00	61 221,00
Opłata eksploatacyjna	166 643,31	110 658,60	148 546,20	135 082,80
Wpływy z usług	199 487,07	352 870,12	505 069,46	324 257,32
Wpływy z opłaty targowej	18 172,00	18 444,00	13 974,00	11 668,00
Wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw	988 122,74	1 458 682,73	2 157 981,11	3 865 906,92
Dochody z majątku gminy	3 201 420,66	559 053,99	946 315,32	2 816 851,48
Udział % w dochodach własnych	13,53%	2,37%	3,33%	8,30%
Z dzierżawy, najmu	400 895,97	350 300,90	346 876,91	310 578,76

Z użytkowania wieczystego	0,00	0,00	954 911,69	99 551,00
Ze sprzedaży mienia	0,00	0,00	954 911,69	99 551,00

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS

Dochody budżetu gminy w przeliczeniu na osobę wskazują, że dochody te lokują się poniżej średniej krajowej, poniżej średniej wojewódzkiej a nawet powiatowej (dane nie obejmują miast na prawach powiatu, które dodatkowo tą średnią by podwyższyły). Analizując dynamikę wzrostu dochodów dochody ogółem Świlczy w przeliczeniu na osobę ma jedną z niższych dynamikę wzrostu (32,15%) wśród Gmin wiejskich powiatu Rzeszowskiego. Dynamika ta jest także niższa niż w Polsce, województwie i powiecie.

Tabela 53. Dochody budżetu na 1 osobę (zł)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	4 307,21	4 702,47	5 240,02	5 779,94	34,19%
PODKARPACKIE	4 148,84	4 652,64	5 126,55	5 647,90	36,13%
Powiat rzeszowski	4 202,34	5 002,86	5 367,69	5 986,89	42,47%
Chmielnik	4 252,43	4 961,54	5 537,06	6 101,84	43,49%
Dynów	3 885,77	4 264,15	4 633,66	5 559,70	43,08%
Hyżne	3 871,81	4 761,99	5 213,24	6 716,65	73,48%
Kamień	5 520,30	6 849,43	5 619,49	6 035,72	9,34%
Krasne	4 194,61	4 965,94	5 241,04	5 846,63	39,38%
Lubenia	3 681,42	4 272,17	4 788,91	5 790,85	57,30%
Świlcza	4 136,17	4 461,45	4 981,23	5 466,10	32,15%
Trzebownisko	4 280,75	6 011,49	5 749,20	6 597,48	54,12%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

W dochodach własnych Gmina Świlcza w 2020 r. osiąga 82,04 % wpływów średniej ogólnopolskiej (w 2017 r. było to 79,86%), 98,01% średniej województwa podkarpackiego (w 2017 r. było to 105,60%). Dochody te są cechują się także niską dynamiką wzrostu (40,33%) w badanym okresie 2017-2020 wśród gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego mimo, iż pod względem wysokości dochodów własnych na 1 mieszkańca (2086,93 zł) zajmuje w powiecie wśród gmin wiejskich 3 miejsce (po Trzebownisku 3 597,49zł) i Krasne (2 673,91 zł).

Szczegółowe dane przedstawia tabela poniżej.

Tabela 54. Dochody własne na 1 osobę (zł)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	1 862,36	2 034,35	2 267,35	2 543,86	36,59%
PODKARPACKIE	1 408,28	1 600,74	1 804,92	2 129,35	51,20%
Powiat rzeszowski	1 404,31	1 720,23	1 854,67	2 284,85	62,70%
Chmielnik	1 251,22	1 384,35	1 829,54	2 010,31	60,67%
Dynów	727,67	820,63	928,15	1 218,08	67,39%
Hyżne	747,84	951,12	1 056,61	1 595,12	113,30%
Kamień	728,68	1 049,21	878,34	1 337,61	83,57%
Krasne	1 825,04	2 085,73	2 167,83	2 673,91	46,51%
Lubenia	1 002,95	1 260,85	1 576,50	1 939,77	93,41%
Świlcza	1 487,19	1 471,19	1 761,25	2 086,93	40,33%
Trzebownisko	1 823,98	3 303,67	2 859,37	3 597,49	97,23%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Udział w podatku dochodowym od osób fizycznych jest w gminie Świlcza najważniejszą pozycją wśród dochodów własnych gminy. Poziom 763,90 zł na osobę jest niższy o blisko 127 zł od średniej krajowej, niższy o 4,68 zł od średniej w powiecie co wskazuje na rozmiar dysproporcji mieszkańców gminy do średniej krajowej oraz poziomu gmin wiejskich w powiecie rzeszowskim.

W porównywanych gminach wiejskich w 2020 roku dynamika wzrostu była jedną z niższych poziomów (niżej była tylko dynamika wzrostu w gminie Krasne oraz Dynów).

Tabela 55. Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych (zł)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	708,77	808,37	900,42	890,90	25,04%
PODKARPACKIE	535,83	605,94	679,30	669,98	25,04%
Powiat rzeszowski	589,66	677,75	775,03	768,58	30,34%
Chmielnik	620,81	686,67	763,72	821,87	32,39%
Dynów	301,05	330,39	372,27	367,17	21,96%
Hyżne	377,41	438,43	485,09	485,04	28,52%
Kamień	333,57	429,57	491,09	561,46	68,32%
Krasne	762,71	867,08	996,65	955,86	25,32%
Lubenia	491,51	571,50	656,51	648,71	31,98%
Świlcza	596,24	675,26	774,66	763,90	28,12%
Trzebownisko	631,17	751,34	902,51	860,00	36,25%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Dochody z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób prawnych w ujęciu na 1 osobę wynoszą 35,88 zł, co stanowi sumę o ponad 22,37 zł niższą niż średnia krajowa. Poziom uzyskiwany przez Gminę Świlcza przewyższa 5 gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego (Chmielnik, Dynów, Hyżne, Kamień, Lubenia), ale jest znacznie niższy niż Gmina Trzebownisko, która jest jednym z liderów w kraju, jeśli uwzględni się udział w podatku CIT w przeliczeniu na osobę. Wpływy z tytułu udziału w tym podatku w badanym okresie 2017-2020 zwiększyły się w gminie Świlcza aż o 165,58%. Szczegóły na ten temat przedstawia tabela.

Tabela 56. Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych(zł)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
POLSKA	33,38	37,05	40,21	46,02	37,87%
PODKARPACKIE	23,29	30,34	29,32	39,43	69,30%
Powiat rzeszowski	20,50	26,48	33,64	70,74	245,07%
Chmielnik	1,95	4,42	2,58	6,03	209,23%
Dynów	1,12	0,45	1,43	2,36	110,71%
Hyżne	0,28	0,57	0,51	0,43	53,57%
Kamień	1,73	9,38	8,66	20,06	1059,54%
Krasne	45,02	44,43	29,28	61,66	36,96%
Lubenia	0,73	0,88	0,82	1,20	64,38%
Świlcza	13,51	12,43	32,86	35,88	165,58%
Trzebownisko	52,01	73,26	110,35	356,81	586,04%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

WYDATKI

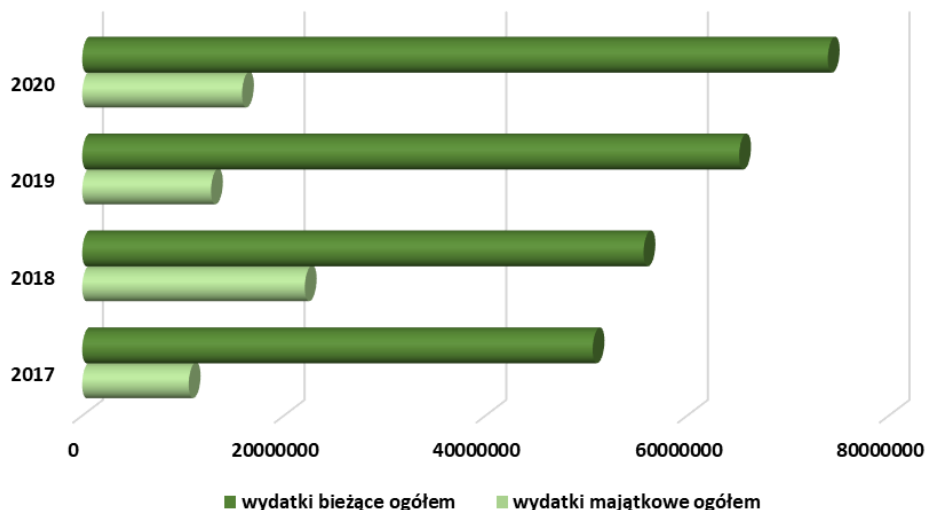
Wydatki budżetowe gminy Świlcza w okresie 2017-2020 rosły od sumy 61,1 mln w 2017r. do 89,9 mln w 2020 r. Rozwój ten odbywał się w równomierny – liniowy sposób. Wydatki majątkowe inwestycyjne nie przejawiają jednej stałej tendencji. W badanym okresie wydatki na ten cel wahały się od 10,5 mln w 2017r. , 22,07 mln w 2018r. do 15,8 mln złotych w 2020r. Wydatki bieżące na wynagrodzenia od 2017r. wzrosły o 26,88% ale są niższe niż dochody własne gminy Świlcza.

Tabela 57. Wydatki z budżetu gminy Świlcza (zł)

	2017	2018	2019	2020	Wzrost wydatków w analizowanym okresie
wydatki ogółem	61 192 298,58	77 758 853,57	77 937 700,99	89 813 160,06	46,77%
Wydatki majątkowe ogółem	10 564 489,89	22 079 648,19	12 778 296,59	15 857 904,74	50,11%
wydatki majątkowe inwestycyjne	10 564 489,89	22 079 648,19	12 778 296,59	15 857 904,74	
<i>udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem [%]</i>					
	17,3	28,4	16,4	17,7	
wydatki bieżące ogółem	50 627 808,69	55 679 205,38	65 159 404,40	73 955 255,32	46,06%
wydatki bieżące na wynagrodzenia	16 806 599,59	18 513 335,71	20 198 247,46	21 324 251,21	26,88%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Wykres 14. Struktura wydatków gminy Świlcza (2017-2020)

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Wydatki budżetu gminy Świlcza w 2020 r. można było sklasyfikować w 21 działach klasyfikacji budżetowej. Najwyższą kwotę stanowiły wydatki z dwóch działów, tj. z działu 855 – Rodzina, z działu 801 - Oświata i wychowanie, z 600 transport i łączność. Wydatki z ww. działów wyniosły odpowiednio: prawie 28,7 mln zł i ponad 24,6 mln zł, 8,9 mln zł co stanowiło prawie 69,4% wszystkich wydatków. Znaczące są

także wydatki w dziale 900 Gospodarka komunalna i ochrona środowiska, które stanowią prawie 11% wydatków ogółem i wynoszą 9,9 mln zł.

W 2020r. nie odnotowano wydatków w ramach działu 752 obrona narodowa oraz działu leśnictwo. Najniższe wydatki z budżetu Gminy były w dziale 630 turystyka oraz 720 informatyka.

Tabela 58. Wydatki gminy Świlcza wg. klasyfikacji budżetowej

	2017	2018	2019	2020
ogółem	61 192 298,58	77 758 853,57	77 937 700,99	89 813 160,06
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	300 615,44	354 661,41	291 939,47	305 886,18
Dział 020 - Leśnictwo	10 670,33	4 527,43	2 053,14	0,00
Dział 600 - Transport i łączność	3 910 794,73	8 804 535,11	7 506 445,57	8 917 168,01
Dział 630 - Turystyka	7 102,39	5 288,55	17 313,29	18 380,32
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	472 589,85	576 803,34	545 714,29	976 043,84
Dział 710 - Działalność usługowa	72 112,35	45 673,01	88 549,38	144 586,70
Dział 720 - Informatyka	23 000,00	39 960,00	117 640,53	31 900,61
Dział 750 - Administracja publiczna	5 738 556,16	5 594 660,79	5 873 647,78	6 201 841,44
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	8 703,00	98 937,99	111 864,00	94 795,00
Dział 752 - Obrona narodowa	0,00	1 410,04	0,00	0,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	342 709,77	1 009 206,57	515 721,73	469 240,13
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	551 480,76	469 274,64	388 746,93	224 648,77
Dział 758 - Różne rozliczenia	689 115,17	90 568,74	348 701,30	143 030,62
Dział 801 - Oświata i wychowanie	21 630 868,75	22 216 710,46	23 735 664,63	24 630 042,28
Dział 851 - Ochrona zdrowia	132 572,56	246 218,16	134 118,81	134 661,42
Dział 852 - Pomoc społeczna	3 880 179,04	4 203 305,09	4 148 732,65	3 592 296,49
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	448 491,96	606 936,37	363 215,32	377 940,99
Dział 855 - Rodzina	16 306 178,50	17 176 510,29	21 498 168,18	28 772 257,99
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 630 180,71	7 170 062,61	6 497 489,14	9 944 380,87
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 652 611,77	4 821 714,91	2 366 182,78	3 862 629,13
Dział 926 - Kultura fizyczna	2 383 765,34	4 221 888,06	3 385 792,07	971 429,27

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Porównanie zmian wydatków budżetowych ogółem w gminie Świlcza w stosunku do gmin powiatu rzeszowskiego wskazuje na jedną z większych dynamik rozwoju tych wydatków w okresie od 2017r. do 2020r.

Tabela 59. Porównanie wydatków budżetowych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego (zł)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
Chmielnik	31 151 875,28	38 952 252,54	32 932 923,92	40 289 177,64	29,33%
Dynów	27 572 004,51	30 629 307,75	32 054 727,10	36 746 022,65	33,27%
Hyżne	28 183 744,41	37 708 143,50	33 110 556,67	47 823 550,46	69,68%
Kamień	38 302 060,24	47 661 337,64	35 545 112,57	40 420 020,69	5,53%

Krasne	52 915 033,16	60 479 094,05	57 185 295,49	65 661 954,13	24,09%
Lubenia	27 025 509,50	28 017 040,87	29 647 282,67	32 909 586,56	21,77%
Świlcza	61 192 298,58	77 758 853,57	77 937 700,99	89 813 160,06	46,77%
Trzebownisko	91 174 987,33	133 354 575,67	133 286 536,41	128 452 594,29	40,89%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Wydatki inwestycyjne zarówno w Świlczy i jak i gminach stanowiących materiał porównawczy nie układają się w jedną stałą tendencję. Raczej corocznie są wypadkową potrzeb i możliwości inwestycyjnych, zatem trudno na tym poziomie ogólności wysnuwać jednoznaczne wnioski co do słuszności prowadzonej polityki inwestycyjnej. W przeciwieństwie do innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego w gminie Świlcza obserwuje się w badanym okresie wzrost wydatków inwestycyjnych o ponad 50% .W większości gmin obserwuje się w analizowanym okresie raczej spadek wydatków inwestycyjnych (wyjątkiem są gminy: Hyżne oraz Trzebownisko).

Tabela 60. Wydatki majątkowe inwestycyjne(zł)

Jednostka terytorialna	2017	2018	2019	2020	Dynamika wzrostu
Chmielnik	7 319 830,81	13 227 154,16	3 867 468,56	4 944 161,29	-32,46%
Dynów	2 399 241,43	3 446 794,82	2 111 193,45	3 496 908,50	45,75%
Hyżne	4 416 758,22	11 726 494,59	3 424 143,61	16 085 118,31	264,18%
Kamień	9 159 210,17	16 314 571,10	1 973 298,37	5 496 739,24	-39,99%
Krasne	14 121 854,83	16 961 492,46	6 334 527,13	8 356 560,88	-40,83%
Lubenia	6 332 876,35	4 079 492,86	3 627 670,50	4 504 171,86	-28,88%
Świlcza	10 564 489,89	22 079 648,19	12 778 296,59	15 857 904,74	50,11%
Trzebownisko	17 680 891,90	51 078 938,71	40 387 399,04	21 057 275,47	19,10%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Dane dotyczące wydatków na wynagrodzenia w analizowanym okresie 2014-2016 wskazują dość ustabilizowany poziom wzrostu z wyjątkiem gminy Świlcza w które wydatki na wynagrodzenia zmniejszyły się o 0,1%.

Wydatki na wynagrodzenia w żadnym z lat 2014 - 2016 nie przekroczyły dochodów własnych gminy, a często były od nich znacząco niższe. Trzeba jednak przyznać, że taka sytuacja jak w gminie Świlcza w tym aspekcie jest dość powszechna w powiecie rzeszowskim.

Tabela 61. Wydatki bieżące na wynagrodzenia(zł)

Jednostka terytorialna	2014	2015	2016	Dynamika wzrostu
Chmielnik	6 579 462,95	6 865 404,61	6 954 917,46	5,71%
Dynów	8 344 226,42	8 630 197,12	9 090 330,70	8,94%
Hyżne	7 527 132,22	7 604 747,01	7 916 734,02	5,18%
Kamień	9 201 179,10	9 729 095,25	9 969 764,18	8,35%
Krasne	10 895 385,33	11 558 322,41	12 479 472,81	14,54%
Lubenia	5 120 509,04	5 476 968,48	5 504 238,68	7,49%
Świlcza	16 327 250,25	16 783 369,00	16 310 997,89	-0,10%
Trzebownisko	21 873 121,36	22 115 701,19	22 890 723,97	4,65%

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

7.2. Inwestycje gminne

Wysokość wydatków majątkowych w badanym okresie znacznie wzrosła (tab. 57) z 10,5 mln w 2017r. do 15,8 mln w 2020r. Sytuację dochodową gminy ukazuje również stopień, w jakim w strukturze wydatków ogółem wyróżniają się środki skierowane na inwestycje. Wydatki inwestycyjne wynikają w szczególności z dostępności odpowiednio wysokich wpływów (np. z podatku PIT) pozwalających na zrealizowanie m.in. działań infrastrukturalnych.

W analizowanym okresie Gmina Świlcza bardzo intensywnie inwestowała w rozwój. Były i są realizowane projekty inwestycyjne, które podnoszą, jakość życia w gminie.

Wśród 88 zadań inwestycyjnych realizowanych przez gminę Świlcza znajdują się min:

Tabela 62. Zestawienie zadań inwestycyjnych realizowanych przez gminę Świlcza w latach 2016-2021 i plany na lata 2022-2023

Lp.	Program	Nazwa wniosku	Całkowita wartość zadania	Dofinansowanie	Środki gminy	Okres realizacji
ROK 2016	Program Rozwoju Szkolnej Infrastruktury Sportowej (JST) - Ministerstwo Sportu i Turystyki	Budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół w Świlczy	3 816 162,86 zł	1 482 420,00 zł	2 333 742,86 zł	2013-2018
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa VI Działanie 6.4 Infrastruktura edukacyjna	Poprawa jakości oferty edukacyjnej w Zespole Szkół w Świlczy poprzez budowę nowej sali gimnastycznej oraz zakup wyposażenia pracowni ICT i przyrodniczej	3 197 337,64 zł	991 376,40 zł	2 205 961,24 zł	2016-2017
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa VI Działanie 6.2 Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej	Utworzenie Środowiskowej Świetlicy socjoterapeutycznej w Świlczy	611 258,00 zł	505 547,22 zł	105 710,78 zł	2016-2017
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa III Działanie 3.2 Modernizacja energetyczna budynków	Modernizacja energetyczna budynków oświatowych na terenie Gminy Świlcza	2 256 202,40 zł	1 413 663,86 zł	842 538,54 zł	2016-2018
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa II Działanie 2.1 Podniesienie efektywności i dostępności e-usług	Podniesienie efektywności i dostępności e-usług w zakresie zarządzania oświatą w Gminie Świlcza	1 058 653,85 zł	899 855,76 zł	158 798,09 zł	2016-2018
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa II Działanie 2.1 Podniesienie efektywności i dostępności e-usług	Podniesienie efektywności i dostępności e-usług w Gminie Świlcza	1 074 282,00 zł	913 139,70 zł	161 142,30 zł	2016-2018

Lp.	Program	Nazwa wniosku	Całkowita wartość zadania	Dofinansowanie	Środki gminy	Okres realizacji
ROK 2017	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa III Działanie 3.4 Rozwój OZE - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne	Zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych na terenie ROF - Dostawa modułów fotowoltaicznych wraz z wykonaniem instalacji fotowoltaicznych wykorzystujących odnawialne źródła energii dla 8 budynków na terenie Gminy Świlcza	1 229 291,45 zł	793 674,63 zł	435 616,82 zł	2017-2019
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa V Działanie 5.5 Niskoemisyjny transport miejski - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne	Rozwój gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa mobilności mieszkańców poprzez usprawnienie zrównoważonego transportu publicznego na terenie ROF (Przebudowa zatok autobusowych na terenie Gminy Świlcza; Budowa ciągów pieszo - rowerowych na terenie gminy Świlcza; Budowa chodnika przy DG 108764 R w m. Rudna Wielka)	5 129 433,17 zł	4 071 647,08 zł	1 057 786,09 zł	2017-2018
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa IV Działanie 4.6 Kultura - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne	Zachowanie dziedzictwa kulturowego i wsparcie instytucji kultury na terenie ROF (Utworzenie Centrum Promocji Dziedzictwa Kulturowego w Gminnym Centrum Kultury Sportu i Rekreacji w Świlczy z siedzibą w Trzcianie jako zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz wsparcie instytucji kultury na terenie ROF)	2 937 228,22 zł	1 004 907,95 zł	1 932 320,27 zł	2017-2018
	RPO WP na lata 2014-2020 Oś priorytetowa III Działanie 3.4 Rozwój OZE - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne	Wsparcie rozwoju OZE na terenie ROF – projekt parasolowy	3 457 642,25 zł	2 690 040,90 zł	767 601,35 zł	2017-2020 *
	Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji na rzecz aktywizacji edukacyjnej osób dorosłych	249 000,00 zł	249 000,00 zł	- zł	2017-2020

Lp.	Program	Nazwa wniosku	Całkowita wartość zadania	Dofinansowanie	Środki gminy	Okres realizacji
ROK 2018	Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 "MALUCH 2018"	Utworzenie Gminnego Żłobka w Bratkowicach	161 104,97 zł	78 819,00 zł	82 285,97 zł	2018
	Ministerstwo Sportu i Turystyki - Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) w ramach Programu Pilotażowego Programu Modernizacji Infrastruktury Sportowej – MAŁY KLUB	Rozbudowa stadionu w Świlczy o boisko piłkarskie treningowe oraz wielofunkcyjne, przebudowa boiska na boisko wielofunkcyjne oraz budowa terenowych urządzeń sportowych przy SP nr 2 i ZS w Bratkowicach oraz ZS w Trzcianie, rozbudowa kompleksu sportowego przy SP w Mrowli o boisko wielofunkcyjne, skocznie do skoku w dal oraz terenowe urządzenia sportowe	1 906 381,00 zł	895 400,00 zł	1 010 981,00 zł	2018-2019
	"Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020	Poprawa jakości kształcenia ogólnego w placówkach oświatowych gminy Świlcza	1 164 384,00 zł	1 106 084,00 zł	58 300,00 zł	2018-2019
	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie Program priorytetowy nr 3.3 „Ochrona atmosfery 3.3 SOWA – oświetlenie zewnętrzne” - POŻYCZKA"	Modernizacja infrastruktury oświetlenia drogowego na terenie Gminy Świlcza	916 519,11 zł	904 609,11 zł	11 910,00 zł	2018-2021
ROK 2019	Funduszu Dróg Samorządowych	Przebudowa drogi gminnej Nr 108761R w miejscowościach Świlcza oraz Mrowla	1 402 237,83 zł	696 559,00 zł	705 678,83 zł	2019
	Funduszu Dróg Samorządowych	Przebudowa drogi gminnej nr 137500R w miejscowości Trzciana	1 126 453,75 zł	674 068,00 zł	452 385,75 zł	2019-2020
	"Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020	Kompleksowa rewitalizacja na terenie ROF - Utworzenie Gminnego Klubu Seniora, jako dom dziennej opieki dla osób starszych w zabytkowym budynku byłego spichlerza umiejscowionego na terenie zespołu pałacowo – parkowego w	3 375 809,75 zł	1 780 989,33 zł	1 594 820,42 zł	2019-2022

Lp.	Program	Nazwa wniosku	Całkowita wartość zadania	Dofinansowanie	Środki gminy	Okres realizacji
		Trzcianie i dostosowanie go do pełnienia nowych funkcji				
	Poddziałanie „Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	Budowa zadaszanej wiaty na placu targowym w Bratkowicach na działce nr 886/1	1 353 083,44 zł	636 015,00 zł	717 068,44 zł	2019-2023
ROK 2020	Program: Groby i cmentarze wojenne w kraju ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury Porozumienie z Wojewodą	Remont Zbiorowej Mogiły z II Wojny Światowej na cmentarzu w Bratkowicach	100 000 Zł	32 000,00 zł	8 000,00 zł	2020
	Podkarpackim w sprawie powierzenia zadań, przyznania dotacji i ustalenia wzajemnych obowiązków w zakresie bieżącego utrzymania, remontów oraz sprawowania opieki nad cmentarzami i mogiłami wojennymi			60 000,00 zł		
	Rządowy programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno – komunikacyjnych na lata 2020- 2024 – „Aktywna tablica”	Aktywna tablica - 2020	120 843,07 zł	96 674,45 zł	24 168,62 zł	2020

Lp.	Program	Nazwa wniosku	Całkowita wartość zadania	Dofinansowanie	Środki gminy	Okres realizacji
	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Osi Priorytetowej i Działanie 1.1 Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach	Zdalna Szkoła	69 864,00 zł	69 864,00 zł	- zł	2020
	Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 "MALUCH 2020"	Utworzenie Żłobka w Mrowli	2 792 381,73 zł	760 093,07 zł	2 032 288,66 zł	2020-2021
ROK 2021	RPO WP 2014-2020 Oś Priorytetowa VIII Działanie 8.8 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne	Gminny Klub Seniora w Trzcianie (funkcjonowanie)	942 469,13 zł	877 808,13 zł	64 661,00 zł	2021-2023
	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Osi Priorytetowej i Działanie 1.1 Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach	Zdalna Szkoła +	94 316,40 zł	94 316,40 zł	- zł	2021
	Polski Ład	Budowa rurociągu tłocznego kanalizacji sanitarnej do m. Rzeszowa wraz z rozbudową ujęcia wody w Przybyszówce	10 000 000,00 zł	9 500 000,00 zł	500 000,00 zł	2021-2023

Zestawienie wniosków realizowanych przez organizacje z terenu gminy Świlcza przy współpracy z Urzędem Gminy Świlcza

Program	Nazwa wniosku	Całkowita wartość zadania	Dofinansowanie	Środki gminy	Okres realizacji	Beneficjent
Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych z udziałem środków udostępnionych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dla Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie	Zakup średniego samochodu ratowniczo - gaśniczego dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Trzcianie	898 844,00 zł	350 000,00 zł	548 844,00 zł	2018	Ochotnicza Straż Pożarna w Trzcianie
Poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego – przebudowa kapliczki w parku podworskim w Bratkowicach	20 003,18 zł	20 000,00 zł	3,18 zł	2019	Towarzystwo Miłośników Ziemi Bratkowickiej w Bratkowicach
Narodowe Centrum Kultury w ramach programu „EtnoPolska2020”	Zakup strojów ludowych Lachów Sądeckich dla ZPiT "Pułanie"	92 692,80 zł	61 937,00 zł	30 755,80 zł	2020	Gminne Centrum Kultury Sportu i Rekreacji w Świlczy z/s w Trzcianie

Gmina Świlcza w okresie programowania środków UE 2014-2020 w latach 2017-2021 podpisała 226 umów o dofinansowanie.

Tabela 63. Liczba umów /decyzji o dofinansowanie wg. programów operacyjnych funduszy UE 2014-2020

Program operacyjny	2017	2018	2019	2020	2021	razem
RPO Województwa Podkarpackiego	23	26	31	32	36	148
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	4	4	5	6	7	26
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	1	2	2	2	2	9
Program Operacyjny Polska Wschodnia	5	6	6	9	12	38
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	0	0	1	2	2	5
razem	33	38	45	51	59	226

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS

Fundusze zewnętrzne są kluczowym czynnikiem napędzającym lokalny rozwój, a za pozyskiwanie środków na największe inwestycje – przede wszystkim infrastrukturalne – odpowiedzialne są władze jednostek samorządu terytorialnego. Często dofinansowania te służą stabilizacji sytuacji budżetowej w obliczu rosnących wydatków i zmian regulacji prawno-finansowych. Przy ograniczonych dochodach zwykle jest to podstawowe źródło finansowania potrzebnych i kosztownych inwestycji gminnych, ale również ponadgminnych.

W gminie Świlcza obecność funduszy zewnętrznych jest wykorzystywana w wysokim stopniu. Wartość umów/decyzji o dofinansowanie 68 mln w 2021r.¹³ pokazuje jak bardzo aktywnie Gmina korzysta ze środków wspólnotowych UE.

Tabela 64. Wartość umów/decyzji o dofinansowanie przez gminę Świlcza w okresie 2014-2020

	2017	2018	2019	2020	2021
UMOWY PARTNERSTWA - WARTOŚĆ UMÓW / DECYZJI o DOFINANSOWANIE - 2014-2020					
Wydatki ogółem	90 477 964,21	93 159 119,02	81 366 744,34	96 210 748,05	111 902 431,69
	Środki wspólnotowe -koszty kwalifikowane [zł]				
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	21 809 430,00	21 809 430,00	12 869 490,59	13 046 610,59	13 249 202,00
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	886 804,45	907 809,42	907 809,42	907 809,42	907 724,00
Program Operacyjny Polska Wschodnia	8 867 490,44	8 917 640,44	8 866 840,44	16 796 907,33	20 446 107,00
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	0,00	0,00	158 732,03	518 180,33	596 194,00
RPO Województwa Podkarpackiego	0,00	22 903 753,29	27 801 133,73	28 171 968,02	33 191 598,00
RAZEM:	31 563 724,89	54 538 633,15	50 604 006,21	59 441 475,69	68 390 825,00

¹³ Źródło: GUS BDL

Źródło: oprac. własne na podstawie danych BDL GUS

Nowe inwestycje publiczne to element sprzyjający nie tylko podnoszeniu jakości życia mieszkańców, ale także poprawiający uwarunkowania dla rozwoju przedsiębiorczości czy budujący przyjazny wizerunek obszaru dla każdego z jego użytkowników. Na te działania składa się zwykle budowa lub modernizacja istniejącej infrastruktury. Poczynione inwestycje to zwykle główny czynnik przyciągający zewnętrznych inwestorów, koło zamachowe dla miejscowego rynku budowlanego, ale także element polityki społecznej i środowiskowej: pozwala niwelować bezrobocie, zwiększać komfort życia (parki, chodniki), a także wspierać poprawę stanu środowiska

8. Analiza otoczenia-PEST

Wprowadzenie

Analiza PESTEL dotyczy otoczenia zewnętrznego, składającego się z zewnętrznych czynników wpływających na sytuację danej jednostki. W celu wykonania takiej analizy, otoczenie takiego podmiotu dzieli się na sześć podstawowych grupy czynników:

1.	Polityczne (Political),
2.	Ekonomiczne (Economic),
3.	Społeczne (Social),
4.	Technologiczne (Technological),
5.	Środowiskowe (Enviromental),
6.	Prawne (Legal).

Analizy otoczenia zewnętrznego dokonuje się w celu zidentyfikowania i opisanie trendów, procesów, mód i zjawisk, które mogą okazać się istotne dla sytuacji danej jednostki i jej rozwoju, czy też stanowią szanse i zagrożenia.

Gmina Świlcza ze względu na swoją lokalizację, funkcjonowanie w strukturze administracji samorządowej czy też powiązania z innymi jednostkami/obszarami, znajduje się w polu oddziaływania wielu czynników, obejmujących wszystkie 6 grup wymienionych powyżej. Dlatego w ramach niniejszej diagnozy dokonano analizy PESTEL w oparciu o materiały źródłowe takie, jak:

- Dokumenty strategiczno-diagnostyczne sporządzone na szczeblu państwowym, regionalnym i lokalnym, oraz powiązane z nimi opracowania, w tym m. in.:
 - Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030,
- Projektowane dokumenty strategiczno-diagnostyczne w perspektywie od 2020 roku, w tym projekt Strategii Rozwoju Województwa -Podkarpacki 2030,
- Raporty, opracowania naukowe i publikacje,
- Artykuły internetowe oraz zawartość stron internetowych

Na przełomie lat 2019-2020 dotychczasowy porządek społeczno-gospodarczy uległ załamaniu w wyniku rozwoju pandemii COVID-19. Wyzwanie epidemiologiczne dotknęło wszystkie zakątki Ziemi, prowadząc do nasilenia dotychczas obserwowanych przesłanek globalnego kryzysu. W ostatnich dziesięcioleciach nie miała jednak miejsca podobna sytuacja, która pozwoliłaby określić możliwe skutki tego zjawiska w krótkim i długim okresie.

Pomimo, że w społeczeństwie dominują nastroje niepewności i obaw przed dalszą destabilizacją sytuacji, w niniejszej analizie podjęto próbę wyróżnienia spodziewanych rezultatów pandemii dla wybranych trendów¹⁴. Przejawem trudności w ocenie możliwego przebiegu zdarzeń są modyfikacje prognoz dokonywanych przez banki, które zwykle stanowią wiarygodne, pokazujące pełen obraz źródło informacji o kondycji rynku. W większości krajów wprowadzane są obostrzenia mające zapobiegać eskalacji pandemii, równocześnie przyczyniające się do załamania rynku gospodarczego, przejawiającego się w reedukacji etatów, obniżaniu wynagrodzeń, czy w spadku konsumpcji (zauważalny m. in. w spadającym wskaźniku ufności konsumenckiej).

Branża turystyczna i rynek podróży zagranicznych (w tym służbowych) zostały wstrzymane wraz z zamknięciem granic państwowych. Ograniczenia dotyczyły wydarzenia sportowe, biznesowe, rozrywkowe – wiele z nich musiało zostać przeniesionych na inny termin lub były odwołane. Kryzys dotyka wiele obszarów działalności, w sposób mniej lub bardziej bezpośredni, na co wpływają liczne powiązania biznesowe i społeczne na rynku (wzajemne świadczenie dostaw i usług pomiędzy firmami). W związku z powyższym zakłada się, że całociowy wpływ pandemii na Polskę i świat będzie znaczący i należy spodziewać się, że wiele zachowań i standardów powstałych w jej trakcie (np. większa dbałość o wzajemne bezpieczeństwo), cyfryzacja zostanie utrzymanych długo po jej zakończeniu.

Czynniki polityczne

Wzmacnianie spójności terytorialnej i partnerskiej współpracy jako pierwszoplanowy aspekt prowadzenia samorządowych polityk rozwoju

Spójność terytorialna to zagadnienie zyskujące na znaczeniu w prowadzonych politykach publicznych w Polsce oraz pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Wyraża się ona w tworzeniu nowych instrumentów prowadzenia dialogu w wymiarze lokalnym, jak również ponadlokalnym, w tym pomiędzy szczeblem samorządowym i rządowym.

Współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego – umożliwiającą analizę powiązań funkcjonalnych i posiadanych wspólnych przewag konkurencyjnych – oraz płynące z niej korzyści są podkreślane w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju. Dokumenty te wskazują potrzebę wzmacniania oddolnych mechanizmów, jednakże równolegle ważne staje się rozwijanie układów ponadlokalnych.

Gmina Świlcza współpracując w układzie międzygminnym z innymi Gminami w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF) w zakresie wspólnych obszarów rozwoju z uwzględnieniem istniejących powiązań funkcjonalnych. To także struktura pozwalająca ośrodkom wzajemnie wspierać się w obliczu niższej zdolności poszczególnych samorządów do podejmowania samodzielnych inicjatyw np. w wyniku ograniczeń budżetowych.

Niekorzystne zmiany w sferze budżetów jednostek samorządu terytorialnego – efekt nowelizacji prawnych i podatkowych oraz delegowania dodatkowych obowiązków

¹⁴<https://www.rmf24.pl/raporty/raport-koronawirus-z-chin/najnowsze-fakty/news-koronawirus-w-europie-panika-we-wloszech-niepokoj-w-niemczech, nld, 4388930>

Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił szereg zmian przepisów prawnych związanych głównie z wprowadzaniem nowych rozwiązań w politykach publicznych – zwłaszcza społecznych (m. in. redystrybucja środków w Programie Rodzina 500+). W ich wyniku wyraźnie wzrosło obciążenie budżetów samorządowych, a także wpłynęło to na organizację pracy urzędów. Ponadto podniesienie pensji minimalnej wiązało się z obniżeniem stawki podatku PIT w I grupie podatkowej (z 18% na 17%), a od jesieni 2019 r. pracujący w wieku poniżej 26 lat są zwolnieni z płacenia tego podatku. Sprawia to, że dochody dla gmin z tego tytułu zmalały.

Wraz z rosnącą rolą działań ograniczających niską emisję, takich jak „Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej”, co dla gminy Świlcza może oznaczać konieczność uwzględnienia tego w wydatkach budżetowych.

Dodatkowo reforma szkolnictwa przeprowadzona w 2017 roku nadal oddziałuje na kształt budżetu Gminy, co jest związane ze zgłaszaną przez JST nieadekwatnością wysokości subwencji oświatowej do rzeczywiście ponoszonych wydatków.

Powyższe zmiany to niektóre z czynników prowadzących do trudności związanych z zachowaniem płynności finansowej samorządów. Dla władz oznacza to potrzebę szukania oszczędności, niestandardowych źródeł finansowania czy też redukcji i wstrzymywania wydatków na inwestycje.

Skala wyzwania jest spotęgowana przez rozwój pandemii COVID-19 i związanych z nią obostrzeń. Wg stanu na kwiecień 2020 r. długookresowe konsekwencje tej sytuacji nie były jeszcze znane prowadzonych prognozach przeważają pesymistyczne scenariusze. W opinii Związku Gmin Wiejskich RP spodziewana jest zapaść funkcjonowania działalności gospodarczych, które odprowadzają do budżetów samorządowych podatki i inne lokalne opłaty. Połączenie spadku dochodu z tych źródeł, z obecną, już niekorzystną kondycją budżetów, powoduje konieczność uruchomienia i/lub wzmocnienia rządowych instrumentów wsparcia¹⁵. To warunek utrzymania ciągłości zapewniania podstawowych usług publicznych. Niestety, w obliczu pogłębiania kryzysu, nie wyklucza się obniżki wynagrodzeń lub zmniejszenia liczby pracowników urzędów.

Prace nad wizją nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej od 2021 do 2027 roku prowadzone pod presją zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych

Od chwili dołączenia Polski do Unii Europejskiej, fundusze europejskie niejednokrotnie przyczyniały się do przyspieszenia poprawy sytuacji w wielu sferach życia Polaków. Nowa perspektywa zakłada niższe niż dotychczas środki finansowe, pomimo to będą one wciąż strategicznym elementem polskiej polityki spójności, także w ujęciu ponadnarodowym.

Jeszcze do początku 2020 roku Komisja Europejska podkreślała potrzebę utrzymania obszarów rozwojowych zawartych w dotychczasowych programach (m. in. spójność, środowisko, jednolity rynek, innowacje, technologie cyfrowe, migracja, bezpieczeństwo, współpraca międzynarodowa. W nowej perspektywie finansowej większy nacisk miałby zostać położony na wsparcie przedsiębiorstw, np. przez tzw. mechanizm SURE polegający na wprowadzeniu dopłat zapobiegających zwolnieniom i utracie

¹⁵<https://samorząd.pap.pl/kategoria/aktualnosci/apel-gmin-wiejskich-do-rzadu-wsrod-pomyslow-pakiet-oslonowy-i-komisarz>

dochodów. Wyzwaniem pozostaje zachowanie w takim budżecie pozostałych, wyżej wymienionych priorytetów, które miałyby pozostać niezmienione.

Należy jednak zaznaczyć, że kształt perspektywy 2021-2027 będzie także związany z wynikiem prowadzonej debaty o przestrzeganiu zasady praworządności. To, wraz z powyższymi czynnikami, kolejny element prowadzący do wydłużenia negocjacji budżetowych i pogłębiający niepewność finalnego kształtu finansów UE na kolejne lata. Powyższe wyzwania są analogiczne dla innych źródeł finansowania, jak fundusze norweskie czy Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Ostateczna forma budżetu będzie miała znaczenie również dla jednostek samorządu terytorialnego, takich jak Gmina Świlcza, często korzystających z możliwości pozyskania dofinansowania na projekty i inwestycje.

Czynniki ekonomiczne

Początek kryzysu gospodarczego

Prowadzone do końca 2019 roku analizy gospodarcze sygnalizowały obecność globalnych i krajowych przesłanek załamania rynku. Wbrew symulacjom, prognozom i spekulacjom, powodem kryzysu, który rozpoczął się wczesną wiosną 2020 r. były zmiany spowodowane pandemią COVID-19, określanej jako tzw. „czarny łabędź”, czyli niespodziewane, rzadkie zjawisko, istotnie wpływające na dotychczasową sytuację.

Obecnie to, w jaki sposób utrzymujące się obostrzenia przez ostatnie dwa lata - osłabiające zagrożenie rozwoju pandemii - wpłyną na gospodarkę, wciąż pozostaje niemożliwe do oszacowania. Spodziewany jest znaczny spadek PKB (o ok. 5% w Polsce za cały 2020 r.), wzrost liczby bezrobotnych (określa się, że ponad 4 mln osób w Polsce jest zatrudnionych w branżach zagrożonych skutkami restrykcji), pojawianie się masowych zwolnień i bankructw firm.

Polska gospodarka wchodzi w kryzys, który będzie miał kształt fali tsunami: będzie długi i z każdym miesiącem będzie nabierał na sile i dotknie ekonomicznie wszystkich. W Polsce obecna sytuacja makroekonomiczna jest zła, a będzie jeszcze gorzej. Żadna tarcza antyinflacyjna nie pomoże, a jedynie delikatnie złagodzi skutki. Tarcze antyinflacyjne 1.0 oraz 2.0 złagodzą objawy inflacji, a nie zlikwidują jej przyczyn.

Dla gminy Świlcza m. in. oznacza to, że należy spodziewać się przeobrażenia struktury lokalnej gospodarki, wraz z ryzykiem znacznego wzrostu stopy bezrobocia, a również determinuje to potrzebę dokonania rewizji alokacji środków budżetowych, ze szczególnym naciskiem na poszukiwanie oszczędności.

Odrodzenie tradycyjnych form rzemiosła, produkcji i upraw rolniczych

W środowiskach lokalnych pozostaje wzrastająca popularność tradycyjnych metod prowadzenia działalności, w tym w szczególności związanych z powracaniem do lokalności i naturalności. Dotyczy to w największym stopniu rzemiosła oraz szeroko pojętego rynku żywności, klienci są coraz bardziej skłonni wybrać produkty droższe, ale lepszej jakości i powstające w sposób naturalny/ekologiczny. Efektem zmiany zachowań konsumenckich są inne pokrewne trendy, jak rosnąca popularność agroturystyki i form turystyki pozwalających na kontakt z naturą i cyfrową izolację.

Wspomniana powyżej lokalność wyraża się w wybieraniu przez konsumentów produktów, które zostały wytworzone w regionie ich zamieszkania, pochodzą z pobliskich zakładów, upraw czy hodowli.

Trend jest dostrzegany m. in. w Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju, gdzie wskazuje się na potrzebę skierowania wsparcia do wytwórców i dystrybutorów produktów wysokiej jakości mających charakter tradycyjny, regionalny i ekologiczny. Wyraża się to m. in. w sprzyjaniu powstawania nowych możliwości zarobkowych dla ludności zamieszkującej obszary wiejskie.

Czynniki społeczne

Starzejące się społeczeństwo

Polsce rodzi się coraz mniej dzieci (niż demograficzny), natomiast czas trwania życia ulega wydłużeniu (m. in. efekt rozwoju usług zdrowotnych, zmiany trybu życia). W rezultacie wyzwaniem staje się postępujące starzenie się społeczeństwa.

W województwie prognozuje się systematyczny spadek liczby ludności-liczba ludności miast w województwie podkarpackim w 2050 r. będzie o 21,6% mniejsza niż w 2013 r. Na terenach wiejskich do 2025 r. przewiduje się niewielki wzrost liczby ludności (o 0,4%); od 2030 r. obserwowany będzie jej stopniowy spadek. W rezultacie w 2050 r. wyniesie ona 1179,1 tys. osób i będzie o 5,5% niższa niż w 2013 r. Obniży się liczba osób w wieku produkcyjnym, wzrośnie natomiast w wieku poprodukcyjnym.

Struktura ludności gminy Świlcza w podziale na osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym wskazuje, że obecnie liczba w wieku produkcyjnym jest dominująca (61,2% ogółu mieszkańców). W badanym okresie 2017-2020 widać rosnącą liczbę mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (z 13,% w 2017r. i 20,1% w 2020r.) , ale także rośnie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (18,30% w 2017r. i 18,7% w 2020r.).

Mimo, iż obecnie społeczeństwo w gminie Świlcza to zdecydowanie osoby w wieku produkcyjnym (ponad 60%) , wyraźnie widać potrzebę wzmacniania znaczenia polityk senioralnych oraz podnoszenia uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym. Konieczne będzie dalsze wzmacnianie form integracji między pokoleniowej, realizowanie kampanii promujących badania profilaktyczne, zwiększanie dostępności diagnostyki, kreowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie. Dla służby zdrowia oznacza to dalszą potrzebę kształcenia wyspecjalizowanej kadry medycznej oraz opiekuńczej.

Rosnący odsetek osób starszych w społeczeństwie oraz wyzwania dla instytucji koordynujących i prowadzących usługi opiekuńcze i zdrowotne

Wraz z rosnącą grupą osób wymagających wsparcia wyzwaniem dla Polski pozostaje dalsze podnoszenie dostępności i standardów usług opiekuńczych i zdrowotnych.

Starzenie się społeczeństwa sprawia, że rośnie zapotrzebowanie na opiekę specjalistyczną, w tym o charakterze geriatrycznym. Wyzwanie to z wysokim prawdopodobieństwem dotknie osoby starsze zamieszkujące gminę Świlcza, w której również występuje wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Badania pokazują, że co dziesiąty senior do 75 r. ż. oraz co czwarty powyżej, ma poważne trudności w wykonywaniu codziennych czynności, a odsetek tych osób rośnie¹⁶.

Osoby starsze borykają się z problemem rosnących kosztów usług – wielu z nich decyduje się przerwać korzystanie z wsparcia opiekuńczego lub, co najmniej, ogranicza ich zakres. Usługi te stają się także coraz bardziej kosztowne dla gmin. Np. tylko w 2017 r. wzrosły one o 10% względem roku poprzedniego.

¹⁶ Na podstawie wyników Europejskiego Badania Warunków Życia Ludności za 2017 oraz za 2018 rok.

Odpowiedzią na ograniczenia w wykonywaniu codziennych aktywności przez seniorów będzie podnoszenie dostępności infrastruktury społecznej, m. in. realizowane w ramach programu Dostępność Plus. Prowadzone w skali kraju polityki zdrowotne i społeczne akcentują konieczność niwelowania wykluczenia społecznego seniorów¹⁷.

Zjawisko ubóstwa – odwracanie się pozytywnych trendów

Polityki władz krajowych skoncentrowały się na realizacji programów socjalnych, w tym sztandarowego projektu Rodzina 500+. Dla rodziców z dziećmi uruchomiono również inne formy wsparcia, jak np. Wyprawka Szkolna „Dobry Start”. W założeniach tych programów znajduje się obniżenie, w perspektywie długookresowej, poziomu zagrożenia ubóstwem relatywnym. Pozytywne tendencje były zauważane w okresie 2015-2018. Od 2019 roku poziom ubóstwa relatywnego wzrósł jednak po raz pierwszy od dziesięciolecia.

W przypadku ubóstwa skrajnego, jeszcze w 2017 r., odnotowano spadek o ponad 4%, jednak już w kolejnym roku wzrosło o 5,4%. To pierwsze objawy załamania trendu, który dotychczas wskazywał na obniżenie się poziomu ubóstwa relatywnego i skrajnego. Oznaczać to może wyczerpanie się korzystnych rezultatów rządowych programów wsparcia rodzin, a jednocześnie wskazuje na możliwość wyłaniania się innych, negatywnych trendów.

Podczas trwającej pandemii COVID-19 zainaugurowane zostały prace rządowe dotyczące nowych rozwiązań ustawowych przeciwdziałających jej wpływowi na sytuację społeczno-gospodarczą. Ocenia się jednak, że znaczna skala zwolnień pracowników może doprowadzić do ponownego nasilenia zjawiska ubóstwa. Ograniczenie tego ryzyka będzie zależne od efektywności wdrożonych instrumentów ochrony socjalnej, wsparcia finansowego i czasu trwania restrykcji spowodowanych stanem epidemiologicznym. Dodatkowo realizacja różnych form wsparcia będzie stanowić istotne obciążenie budżetów samorządowych, także gminy Świlcza, co przyczyni się do - przynajmniej tymczasowego - wstrzymania niektórych przedsięwzięć na rzecz projektów o charakterze społecznym i aktywizacyjnym.

Czynniki technologiczne

Przyspieszenie procesu digitalizacji i popularyzacji e-usług

Codziennie czynności coraz częściej przenoszą się do świata wirtualnego. Digitalizacja i cyfryzacja wiążą się z rosnącym zapotrzebowaniem na e-usługi, także o charakterze usług publicznych, czy też na e-biznes, obejmujący sklepy on-line, aplikacje, e-commerce itd. W całym kraju tylko w 2020r. przybyło 2,1 mln nowych użytkowników profilu zaufanego. Te dane pokazują, że popularność tych narzędzi wzrasta, a administracja publiczna będzie musiała w coraz większym stopniu odpowiadać na społeczne potrzeby dotyczące cyfryzacji. Ponadto obserwuje się rosnącą popularność wykorzystywania wirtualnych sposobów płatności, takich jak np. cyfrowe portfele, a jej rozwojowi wpływa dynamiczny rozwój bankowości mobilnej. Zakupów przez Internet dokonuje z roku na rok coraz więcej Polaków – tylko w latach 2018-2020 przybyło ich o 6 pkt. proc.

Odsetek gospodarstw domowych posiadających w domu przynajmniej jeden komputer systematycznie wzrastał w ostatnich latach. W 2019 r. wyniósł on 83,1% i był zdecydowanie wyższy w gospodarstwach z dziećmi niż bez nich. W latach 2015–2019 zwiększała się również liczba regularnych

¹⁷ Wskazuje na to m. in. treść Programu Dostępność Plus 2018-2025,

użytkowników komputerów. W 2019 r. dostęp do Internetu w domu posiadało 86,7% gospodarstw domowych. Odsetek ten był wyższy o 2,5 pkt. proc. niż w poprzednim roku i wzrastał w całym badanym okresie.¹⁸

Zjawiska te pokazują, że w nadchodzącej dekadzie należy spodziewać się większej liczby inwestycji oraz innowacji wynikających z reagowania na zwiększające się zapotrzebowanie na cyfrowe, interaktywne narzędzia.

Wystąpienie pandemii COVID-19 w dużym stopniu wpłynęło na przyspieszenie digitalizacji. Powszechność pracy zdalnej, stosowanie nieszablonowych sposobów komunikacji, przenoszenie działalności do sieci sprawia, że gwałtownie wzrosła liczba usług dostępnych z poziomu programu, strony internetowej czy aplikacji. Więcej spraw urzędowych można wykonać drogą elektroniczną, na popularności zyskują programy wideokonferencyjne, a zakupy, które dotąd można było dokonywać osobiście, coraz częściej są dokonywane z możliwością dostawy. Rozwój powyższych narzędzi, spowodowany „potrzebą chwili”, może doprowadzić do szybkiego i trwałego przyspieszenia cyfryzacji.

Czynniki środowiskowe

Poprawa jakości powietrza jako pierwszoplanowy element strategii działania na terenie gminy Świlcza

Dużym atutem gminy Świlcza jest łagodny klimat i w miarę czyste powietrze. Na terenie Gminy nie występuje znaczne zagrożenie jakości powietrza, ze względu na nieobecność dużych zakładów przemysłowych. Jednakże wpływ na powietrze mają emitowane zanieczyszczenia z lokalnych kotłowni i palenisk domowych oraz z licznie uczęszczanej drogi krajowej. Wpływ również mają zanieczyszczenia pochodzące z sąsiednich miejscowości zwłaszcza z Rzeszowa.

Wyniki modelowania zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem w pyłe PM₁₀ wykazały występowanie na terenie powiatu obszarów przekroczenia poziomu docelowego obowiązującego dla tego zanieczyszczenia. Modelowanie wykazało występowanie stężenia średniorocznego ben-zo(a)pirenu w przedziale 1,1-3,9 ng/m³ tj. 110-390% normy

Jako główną przyczynę zdiagnozowano oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków.

Gmina aktywnie włącza się w programy mające na celu poprawę jakości powietrza., poprzez min. realizację projektów takich jak :

- 1) Zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych na terenie ROF - Dostawa modułów fotowoltaicznych wraz z wykonaniem instalacji fotowoltaicznych wykorzystujących odnawialne źródła energii dla 8 budynków na terenie Gminy Świlcza..
- 2) Modernizacja energetyczna budynków oświatowych na terenie Gminy Świlcza.
- 3) Wsparcie rozwoju OZE na terenie ROF – projekt parasolowy.
- 4) Rozwój gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa mobilności mieszkańców poprzez usprawnienie zrównoważonego transportu publicznego na terenie ROF (Przebudowa zatok

¹⁸ Społeczeństwo informacyjne w Polsce- GUS 2019

autobusowych na terenie Gminy Świlcza; Budowa ciągów pieszo - rowerowych na terenie gminy Świlcza; Budowa chodnika przy DG 108764 R w m. Rudna Wielka).

Dla zwiększenia efektywności podejmowanych działań kluczowe będzie dalsze wdrażanie programu Czyste Powietrze. Przez mieszkańców gminy (indywidualnie).

Ponadto, m. in. w wyniku realizowanych kampanii społecznych, podnosi się świadomość Polaków dotycząca zagrożeń wynikających z zanieczyszczania powietrza.

Jako przyczyny występowania zjawiska niskiej emisji, które jest dominującym źródłem wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA), w tym silnie rakotwórczego benzo(a)pirenu (B(a)P), uznaje się:

- emisję ze źródeł indywidualnych związanych ze zużyciem paliw stałych (węgiel, miał, drewno) na cele grzewcze;
- emisję liniową związaną z ruchem samochodowym
- emisja wtórna zanieczyszczeń pyłowych z powierzchni odkrytych, np. dróg, chodników i boisk.

Czynniki prawne

Zmiany w prawie podatkowym

Zniesienie obowiązku płacenia podatku dochodowego przez osoby do 26 r. ż. czy wprowadzenie nowych progów podatkowych to tylko jedne z ważniejszych modyfikacji prawa podatkowego dokonanych w ostatnim pięcioleciu. Dla jednostek samorządu terytorialnego CIT oraz PIT stanowią ważne źródło dochodów, w wyniku czego podjęte na szczeblu krajowym decyzje w wysokim stopniu wpływają na stan finansów gminnych. Szacuje się, że łącznie polskie samorządy na tych regulacjach mogą stracić ok. 4 mld złotych (analiza Związku Miast Polskich).

Dynamicznie dokonywane zmiany regulacji podatkowych będą nadal stanowić wyzwanie zarówno dla instytucji publicznych, podmiotów prywatnych, ale również dla pracowników, zmuszonych do nieustannego dostosowywania się do nowych uwarunkowań.

Niestabilność regulacji w sferze planowania przestrzennego

Negatywne procesy przestrzenne, nieuporządkowany rozwój zabudowy czy utrzymująca się słaba kondycja planowania powodują, że od lat trwa w Polsce dyskurs o wymiarze politycznym i naukowym dotyczący wizji regulacji polityki przestrzennej. Wskazuje się na niezbędność przygotowania instrumentów prawnych, umożliwiających ograniczenie powyższych zjawisk.

Tylko w ostatnich latach wprowadzano kilkanaście zmian systemu prawnego w zakresie prowadzenia polityki przestrzennej – to element wzmacniający niestabilność prawodawstwa w tym zakresie, prowadzący do nawarstwiania się regulacji, przy utrzymywaniu się niskiej ich efektywności i stopnia egzekwowania. Wiele uwagi poświęcono wprowadzeniu Kodeksu Urbanistyczno-Budowlanego, którego projekt odrzucono ostatecznie w roku 2018. Na początku 2020 r. jednym z rozważanych rozwiązań (w ramach nowelizacji ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju) jest zintegrowanie planowania przestrzennego ze strategiami rozwoju.

Nieobligatoryjność sporządzania planów miejscowych staje się przyczyną niewydolności planowania na poziomie lokalnych samorządów. Prowadzi to do powstawania inwestycji, których obecność szkodzi otoczeniu, a ich realizacja jest często nieodwracalna. Powszechność wykorzystywania decyzji administracyjnych dotyczących warunków zabudowy oraz zagospodarowania terenu jest jedną z głównych przyczyn nasilenia chaosu przestrzennego, ale także powoduje wzrost kosztów funkcjonowania samorządu i podnosi ryzykowność realizowanych w ten sposób inwestycji.

Wśród pozytywnych trendów zauważa się jednak rosnącą popularność wprowadzania tzw. uchwał krajobrazowych, które mogą m. in. zawierać regulacje dotyczące obecności i wyglądu reklam w przestrzeni gminy, jak również przedstawiać standardy wizualne pozwalające utrzymać spójność estetyczną obszaru i przywrócić ład przestrzenny.

Spis tabel, map, rysunków

Tabela 1.Powierzchnia sołectw gminy Świlcza	6
Tabela 2.Liczba mieszkańców sołectw gminy Świlcza (2017-2021).	9
Tabela 3.Liczba mieszkańców sołectw gminy Świlcza(stan na 31.12.2021r.	10
Tabela 4. Zmiana liczby ludności w gminie Świlcza w latach 2017-2021 na tle innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego oraz województwa podkarpackiego.	11
Tabela.5. Gęstość zaludnienia na km ² gminy Świlcza na tle innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego oraz województwa podkarpackiego (2017-2021).....	11
Tabela 6.Przyrost naturalny w gminie Świlcza	12
Tabela 7.Urodzenia, zgony i przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób z podziałem na sołectwa gminy Świlcza (dane na 2021r.).....	12
Tabela 8.Przyrost naturalny gminy Świlcza na tle innych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego oraz województwa podkarpackiego (2017-2021).....	13
Tabela 9.Struktura wieku mieszkańców gminy Świlcza	14
Tabela 10.Wskaźniki obciążenia demograficznego	15
Tabela 11.Saldo migracji wewnętrznych	17
Tabela 12.Saldo migracji zagranicznych	17
Tabela 13. Liczba pracujących w gminie Świlcza na tle Polski, województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego i pozostałych gmin wiejskich w powiecie rzeszowskim.	18
Tabela 14. Liczba pracujących w gminie Świlcza kobiety i mężczyźni porównanie	18
Tabela 15.Procent bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Świlcza na tle Polski, województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego i pozostałych gmin wiejskich w powiecie rzeszowskim.	19
Tabela 16.Struktura bezrobotnych w Gminie Świlcza w okresie 2017-2021	20
Tabela 17.Dzieci w Placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Świlcza - prowadzone przez JST (liczba wychowanków w wieku od 3 do 6 lat).....	22
Tabela 18.Dzieci w Placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Świlcza - prowadzone przez JST oraz niepubliczne (liczba wychowanków w wieku od 3 do 6 lat).....	22
Tabela 19.Miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego prowadzone przez JST oraz niepubliczne.	22
Tabela 20. Szkoły podstawowe w gminie Świlcza- liczba uczniów.....	23
Tabela 21.Ludność na 1 placówkę biblioteczną	26
Tabela 22.Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności.	26

Tabela 23. Ilość wypożyczeń na 1 czytelnika.....	27
Tabela 24. Wypożyczenia zbiorów w Bibliotekach gminy Świlcza w 2021r.	27
Tabela 25. Ilość czytelników bibliotek publicznych na 1000 osób	28
Tabela 26. Liczba zarejestrowanych użytkowników w Bibliotekach gminy Świlcza w 2021r.....	28
Tabela 27. Ilość porad lekarskich	30
Tabela 28. Pomoc społeczna w gminie Świlcza w latach 2017-2021	32
Tabela 29. Pomoc społeczna w sołectwach gminy Świlcza (dane na rok 2021).....	32
Tabela 30. Wydatki z budżetu gminy Świlcza na realizację Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.	34
Tabela 31. Liczba turystów zagranicznych odwiedzających hotele w gminie Świlcza	41
Tabela 32. Liczba przedsiębiorstw /podmioty gospodarki narodowej ogółem/	44
Tabela 33. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg sektorów własnościowych.....	45
Tabela 34. Klasy wielkości podmiotów gospodarczych w Gminie Świlcza w latach 2017-2020	46
Tabela 35. Dominujące rodzaje działalności gospodarczej (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą) ze względu na rodzaj wg sekcji PKD.	47
Tabela 36. Rodzaje działalności w ramach działów w sekcji H.....	48
Tabela 37. Dochody własne na 1 mieszkańca będące wynikiem udziału w podatkach.....	48
Tabela 38. Podział gospodarstw rolnych prowadzących działalność gospodarczą pod względem wielkości	50
Tabela 39. Długość dróg gminnych w podziale na miejscowości /stan na 31.12.2021r.]	52
Tabela 40. Liczba budynków mieszkalnych i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Świlcza, powiecie rzeszowskim i województwie podkarpackim w latach 2017-2020	54
Tabela 41. Zasoby mieszkaniowe i ich instalacje techniczno-sanitarne w latach 2017-2020 - Gmina Świlcza	55
Tabela 42. Liczba budynków w sołectwach gminy Świlcza, w których zameldowane są osoby na pobyt stały (2021).....	56
Tabela 43. Lista gazociągów znajdujących się na obszarze gminy Świlcza	57
Tabela 44. Lista stacji gazowych znajdujących się na obszarze Gminy Świlcza	58
Tabela 45. Liczba korzystających z instalacji gazowej- porównanie gminy Świlcza do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego	58
Tabela 46. Dane dotyczące sieci wodociągowej na terenie gminy Świlcza w latach 2017-2021.....	59
Tabela 47. Dane z zakresu kanalizacji na terenie gminy Świlcza w latach 2017-2021	60
Tabela 48. Liczba korzystających z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej- porównanie gminy Świlcza do gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego.....	60

Tabela 49. Dochody budżetu gminy Świlcza (w zł).....	69
Tabela 50. Dochody ogółem wg. klasyfikacji budżetowej.....	70
Tabela 51. Dynamika zmian w kategorii budżetowej 855 Rodzina	71
Tabela 52. Źródło dochodów własnych gminy Świlcza	71
Tabela 53. Dochody budżetu na 1 osobę (zł)	72
Tabela 54. Dochody własne na 1 osobę (zł)	72
Tabela 55. Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych (zł)	73
Tabela 56. Dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych(zł)	73
Tabela 57. Wydatki z budżetu gminy Świlcza (zł)	74
Tabela 58. Wydatki gminy Świlcza wg. klasyfikacji budżetowej	75
Tabela 59. Porównanie wydatków budżetowych gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego (zł)	75
Tabela 60. Wydatki majątkowe inwestycyjne(zł)	76
Tabela 61. Wydatki bieżące na wynagrodzenia(zł)	76
Tabela 62. Zestawienie zadań inwestycyjnych realizowanych przez gminę Świlcza w latach 2016-2021 i plany na lata 2022-2023	78
Tabela 63. Liczba umów /decyzji o dofinansowanie wg. programów operacyjnych funduszy UE 2014-2020.....	84
Tabela 64. Wartość umów/decyzji o dofinansowanie przez gminę Świlcza w okresie 2014-2020.....	84
Mapa 1. Gmina Świlcza na tle powiatu rzeszowskiego	5
Mapa 2. System drogowy gminy Świlcza (Źródło: http://www.swilcza.jocgis.pl/)	51
Mapa 3. Obszar Natura 2000 -fragment Puszczy Sandomierskiej w obrębie gminy Świlcza.....	67
Rysunek 1. Obszary przekroczenia poziomu docelowego benzo(a) pirenu w pyłe PM10 na terenie powiatu w 2017 r. - wyniki modelowania	64

Opracowanie :

Eurogrant Sp. z o.o.

ul. Krakowska 25/2, 33-100 Tarnów
biuro@eurogrant.pl, tel. 14 657 14 65, fax +48 14 657 14 64

Zespół w składzie:

Mgr inż. Lucyna Krupa-Szado, Mgr Wacław Olko, Mgr Monika Gucwa, Mgr Monika Stach